

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Földtudományok Doktori Iskola
Földtudományok PhD Program

Dunaújváros kulturális infrastruktúrájának térbeli megjelenése és területi különbségeinek sajátosságai

PhD értekezés

Varga Anita

Témavezető:

Dr. habil Trócsányi András

egyetemi docens

PÉCS, 2012.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	4
1.1. Problémafelvetés	4
1.2. A célkitűzések	4
1.2.1. A kutatás tárgyát meghatározó hipotézisek.....	6
1.3. A kutatás során alkalmazott módszerek és eszközök.....	7
2. A kutatás során felhasznált szakirodalmi háttér bemutatása	12
2.1. A kulturális földrajz helye a tudományok rendszerében.....	12
2.2. Az új városok fejlődésének történeti áttekintése	14
2.3. Az új városok társadalomszerkezetének sajátosságai, hatása a térszerkezet alakulására..	15
2.4. A tér és település kapcsolatrendszerének áttekintése	17
2.5. Az urbanizáció térszerkezetet befolyásoló hatásai	20
3. Dunaújváros térségközponti helyzetének átfogó elemzése.....	22
3.1. Dunaújváros természetföldrajzi lehatárolása	23
3.2. Dunaújváros, mint ipari centrum telepítésének és fejlődésének körülményei	24
3.2.1. Dunaújváros társadalmi-gazdasági viszonyainak változása a rendszerváltás után.....	26
3.3. Az infrastrukturális beruházások hatása Dunaújváros térségi szerepének alakulására.....	28
3.3.1. A dunaújvárosi Pentele-híd hatása Dunaújváros térszerkezetére	29
3.3.2. Dunaújváros térségi hatásának változása a híd keleti oldalán fekvő települések kulturális intézményrendszerének működését jellemző adatok alapján.....	31
3.4. A Dunaújvárosi kistérséghez tartozó települések kapcsolatának változása Dunaújváros kulturális intézményrendszerével.....	38
4. Dunaújváros városrészeinek és kulturális környezetének legfontosabb összefüggései	53
4.1. Dunaújváros kulturális kapcsolatrendszerének átalakulása	63
4.2. A kulturális környezet működésének alapjait jelentő intézményrendszer szabályozási háttere	68
4.2.1. Tradicionális kulturális szakágazatok történeti fejlődése Dunaújvárosban	72
4.3. Dunaújváros kulturális intézményrendszerének helyzetelemzése	75
4.4. Dunaújváros kulturális életét befolyásoló tényezők vizsgálata	86
4.4.1. A Dunaújvárosi Főiskola (DF) hatása a város kulturális életére	86

4.4.2. A civil szervezetek hatása a város kulturális életére	89
4.5. A turizmus fejlesztésének hatása a térségi szerep alakulására	94
4.5.1. Dunaújváros látnivalói, turisztikai kínálata	95
4.5.2. Dunaújváros arculatának jellegzetességei	96
5. A kutatás eredményei	101
5.1. Háttérváltozók elemzése	101
5.2. A kulturális intézményrendszer működésének vizsgálata	107
5.3 A kulturális intézmények látogatási szokásainak elemzése	120
6. Dunaújváros kulturális helyzetképe / fejlettségének vizsgálata a megyei jogú és a szocialista típusú városok rendszerében	127
6.1. Dunaújváros kulturális intézményrendszerének összehasonlítása más megyei jogú városok jellemzőivel	127
6.1.1. A megyei jogú városok helyzetképe a kulturális aktivitás szempontjából	132
6.2. Dunaújváros helyzete a szocialista típusú városok rendszerében	154
6.2.1. A szocialista városok kulturális tendenciái	157
7. A kutatás eredményeinek összefoglalása	168
7.1. Dunaújváros Megyei Jogú Város kulturális életére vonatkozó megállapítások	168
7.2 A kulturális fogyasztási szokások vizsgálata Dunaújvárosban	172
7.3. A kulturális intézményrendszer működésének áttekintése	177
7.4. A kulturális intézményrendszer és a felhasználói igények kapcsolatából következő lehetséges kitörési pontok és jövőkép	181
7.5. A kutatás további irányai	183
8. Köszönetnyilvánítás	184
9. Irodalomjegyzék	185
10. Ábrajegyzék	201

1. Bevezetés

1.1. Problémafelvetés

A témaválasztás és a kutatás tárgya Dunaújváros kulturális intézményrendszerének vizsgálata térszemléletben. A kutatás módszertanának sajátossága, hogy más tudományok eredményeit, módszereit szintetizálja. A kutatás objektív tárgyi és módszertani indítéka, hogy egy sajátos múltra visszatekintő, új típusú megyei jogú város kulturális földrajzának kiemelt aspektusait vizsgálja. Áttekinti Dunaújváros lakosságának kulturális igényeit, elvárásait (kereslet) és tapasztalatait, valamint a város kulturális intézményeinek kínálatát, lehetőségeit, hiányosságait, problémáit. A felmérés adatai alapján a feltárt eredményekből levont következtetések visszacsatolhatóvá válnak valamennyi érintett fél, azaz mind az intézmények, mind a döntéshozók, fenntartók számára. A doktori munka indokoltságát alátámasztja, hogy Dunaújváros Megyei Jogú Város jelenleg kis számban rendelkezik a kulturális intézményrendszer működésére vonatkozó elemzésekkel és vizsgálati eredményekkel (DUNAÚJVÁROS VÁROSMARKETING TERVE 2005, DUNAÚJVÁROS VÁROSSTRATÉGIAI TERVE 2006, DUNAÚJVÁROSI KISTÉRSÉG KÖZOKTATÁSI FELADATELLÁTÁSI, INTÉZMÉNYHÁLÓZAT-MŰKÖDTETÉSI ÉS FEJLESZTÉSI TERVE 2008-2014 2008).

A demográfiai, migrációs mutatók és a térségi infrastruktúra kapcsolatrendszerének komplexitása, hatásának elemzése a város kulturális életére közérdeklődésre tarthat számot. Dunaújváros kulturális életének aktív résztvevőjeként személyesen is érintett vagyok. A munka során vizsgálhatóvá vált, mely természeti, társadalmi, gazdasági és kulturális tényezők határozták meg a város kialakulását és fejlődését. Elsődleges szempont volt a dunaújvárosi lakosság kulturális szokásainak feltérképezése. Az elemzés és a következtetések levonása az általam készített komplex kutatási modell segítségével történt. Szekunder kutatási adatok segítségével Dunaújváros jellemző adatai összehasonlíthatóvá váltak más új típusú városok és megyei jogú városok adataival. A kutatási adatok és eredmények alapján javaslatok fogalmazódtak meg a továbblépés elősegítéséért.

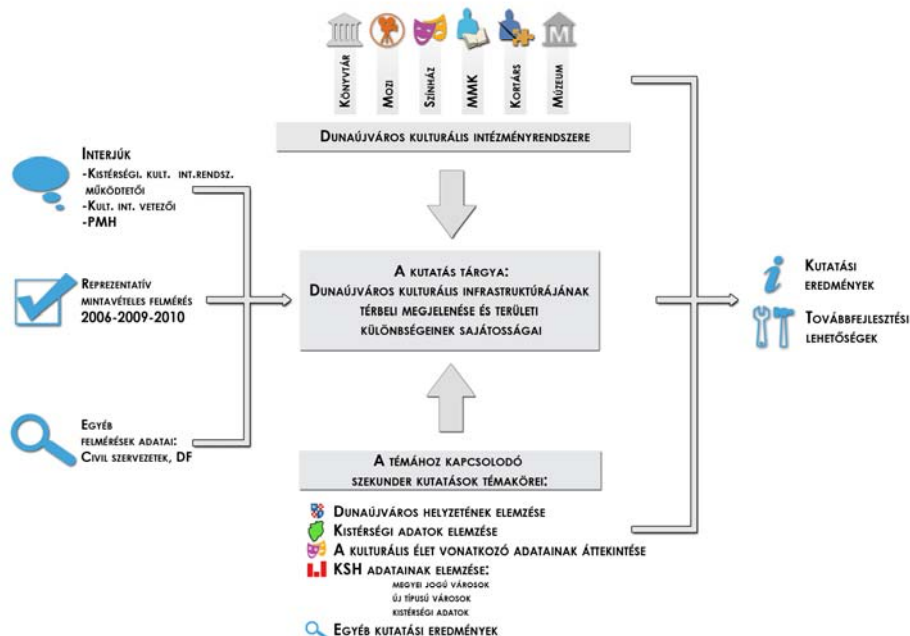
1.2. A célkitűzések

A kutatás fő célját a város nyújtotta kulturális, művelődési és szabadidős tevékenységekkel kapcsolatos lakossági vélemények megismerése képezte. Az értekezés célja, hogy a dunaújvárosi lakosság körében végzett adatgyűjtések (2006, 2009) alapján megvizsgálja a város kulturális földrajzi adottságait. Fel kívánta térképezni a lakosság kulturális szokásait, a kulturális intézményrendszer működésének jellegzetességeit és a szolgáltatások minőségét. A felmérés eredményeinek segítségével

javaslatokat kívánt tenni a fejlesztéshez. A vizsgálat keretében a kulturálódási, művelődési és szabadidő-felhasználási szokások sajátosságainak vizsgálata és azok földrajzi megoszlása egyaránt fontosak voltak. Dunaújváros kulturális infrastruktúrájának adatai összevetésre kerültek más új típusú városok és megyei jogú városok adataival. A kutatás hozzá kíván járulni a kulturális szolgáltatások tartalmának és kereteinek fejlesztéséhez, valamint Magyarország más településein lebonyolításra kerülő kulturális földrajzi témájú vizsgálatok továbbfejlesztéséhez. A célkitűzéseket a következő részvizsgálatok szolgálták:

- A kulturális földrajz tudományának, történetének, eszközeinek, metodikájának bemutatása.
- A város lakosságának kultúrával kapcsolatos attitűdjeinek feltárása.
- A település kulturális intézményrendszerének, kínálatának, lehetőségeinek feltérképezése.
- A jellemző kutatási adatok összehasonlítása az új típusú városok és megyei jogú városok adataival.

A kutatás gyakorlati megvalósítása a 1. ábrán látható kutatási modell alapján történt. A modell alapja, hogy a rendelkezésre álló ágazati szekunder kutatási adatokat ötvözi a vizsgálati témához kapcsolódó elsődleges adatokkal.

1. ábra. Kutatási modell
 Forrás: Kutatási adatok alapján szerk. VARGA A. 2009

A kutatási modell bemenő adatai három csoportba sorolhatóak, melyeket a következő felsorolás összegez:

- A gazdasági-társadalmi életet befolyásoló, az intézményrendszer működésére valós hatást gyakorló közreműködők személyes véleményét megfogalmazó interjúk adatai.
- A városlakók, mint kulturális intézményrendszert felhasználók többkörös, reprezentatív igényfelméréséből származó adatai.
- Egyéb, a kutatási témával relációban lévő felmérések adatai. A város kulturális intézményeinek saját adatai.

A szekunder kutatási adatok feldolgozásának keretében áttekintésre kerültek a város, a kistérség, az új típusú városok és megyei jogú városok kulturális intézményrendszerére, annak használatára vonatkozó (Központi Statisztikai Hivatal által összegzett¹) statisztikai és egyéb releváns kutatások adatai (1. ábra).

A bemenő adatok, információk, kutatási eredmények összevetése alapján vált meghatározhatóvá Dunaújváros térbeli megjelenése és területi különbségeinek hatása a kulturális infrastruktúra működésére. A kutatási eredmények segítségével a továbbfejlesztés lehetőségei fogalmazódtak meg. A kutatás jellegét meghatározta, hogy jelenleg nem áll rendelkezésre pontos információ a szóban forgó problémák jellegéről és kiterjedéséről.

1.2.1. A kutatás tárgyát meghatározó hipotézisek

A kutatás tárgya Dunaújváros Megyei Jogú Város kulturális földrajzi jellemvonásainak és a kulturális intézményrendszer kialakulásának, működésének vizsgálata. A társadalom változó kulturálódási igényei, szokásai miatt a városlakók a kultúrát egyre inkább szolgáltatás jellegűnek fogják fel, így igényességében, minőségében érdekeltté válnak. Előzetesen feltételezhető volt, hogy a kultúraközvetítő intézményekben folyó tevékenységnek fontos eleme a (helyi) társadalom értékelése, megítélése. Ez a szolgáltatások minőségének folyamatos javítását teszi szükségessé, segíti a visszacsatolást az intézmények külső megítélése és a kulturálódás folyamata között. (AGÁRDI P. 2000b, VARGA A. 2008a).

A vizsgálat arra a kérdésre kereste a választ, hogy miként vélekednek a kultúráról a városlakók, mint a szolgáltatást igénybevevők, és a kulturális intézmények vezetői, mint a kínálati oldal képviselői. Az empirikus vizsgálat fő kérdése volt, hogy változnak-e, és ha igen, hogyan Dunaújváros lakosságának kulturálódási szokásai a

¹ Az adatokat szolgáltatta: A Központi Statisztikai Hivatal Társadalmi Szolgáltatások Statisztikai Főosztályának vezető főtanácsosa, Lakatos Gyuláné 2009–2010.

vizsgált intervallum alatt. A hipotézisek főként a szabadidős, művelődési, kulturálódási szokásokra, valamint a kulturális intézményekhez fűződő viszonyra vonatkoztak.

A vizsgálat hipotézisei az alábbi három fő csoportba sorolhatók:

- Dunaújváros Megyei Jogú Város kulturális életének sajátosságai.
- A kulturális fogyasztási szokások változása.
- A kulturális intézményrendszer működésének áttekintése.

A következőkben a három fő csoporton belül meghatározott hipotézisek bemutatására került sor.

Dunaújváros Megyei Jogú Város kulturális életének sajátosságaira vonatkozó megállapítások:

- Kutatási adatokkal alátámasztható, hogy a város kulturális élete determinisztikus. A normatív szabályozásnak és finanszírozásnak köszönhetően kiszámítható alaptevékenységeket folytat a város. A civil szervezetek szerepvállalása elenyésző.
- A változó dunaújvárosi gazdasági, társadalmi környezet hatása, demográfiai, migrációs folyamatok, valamint a térségi infrastruktúra jellemzői egyaránt negatívan befolyásolják a város kulturális életét.

A kulturális fogyasztási szokások vizsgálata Dunaújvárosban:

- A város lakosságának kulturálódási szokásait pozitívan befolyásolja a kulturális intézmények földrajzi elhelyezkedése.
- A kulturális fogyasztási szokások mértékének negatív irányú változása összhangban van más új típusú és megyei jogú városok tendenciáival.

A kulturális intézményrendszer működésének áttekintése:

- A kulturális intézményrendszer elemei egymástól függetlenül, önállóan működnek a helyi önkormányzat koordinálásával. A kínálat felhasználói igényekhez történő alakítása a visszacsatolás esetlegessége miatt nem jellemző.

1.3. A kutatás során alkalmazott módszerek és eszközök

A téma, és egyben a város kulturális földrajzi helyzete miatt vált szükségessé a módszerek sokrétű alkalmazása (1. ábra). A cél egy többféle szempontból és megközelítéssel árnyalt és tudományosan megalapozott kulturális földrajzi térkép készítése. A nehezen számszerűsíthető adattömeg elemzése során főként a

társadalomtudományokhoz kötődő vizsgálati módszereket alkalmaztam. A vizsgálatok elsősorban kérdőívek, interjúk, szakértői vélemények, becslések segítségével valósultak meg. Emellett az adatbázis- és táblázatkezelő, valamint a statisztikai programcsomagok közül az SPSS (új nevén PASW), illetve a T-STAR adatbázis használata vált szükségessé.

Az értekezés három fő kutatási módszerre épült: (1) a szakirodalom és a statisztikai adatok áttekintésére, (2) reprezentatív mintán alapuló kérdőíves felmérésekre és (3) strukturált mélyinterjúkra. A kapcsolódó szakirodalom (várostörténeti dokumentumok, kordokumentumok és intézménytörténeti írások) tanulmányozását követően került sor a reprezentatív mintán alapuló kérdőíves felmérésekre (2006, 2009). Az adatok feldolgozása a leíró statisztika eszközeivel történt. A mélyebb összefüggések feltárása és értékelése a matematikai statisztika módszereinek alkalmazásával folyt. A feldolgozás az SPSS statisztikai szoftver segítségével zajlott. A kérdőíves felmérések eredményeinek összesítését követően Dunaújváros kulturális intézményeinek vezetőivel készült strukturált mélyinterjúk módszerével folytatódott a vizsgálat.

Az értekezés kiindulópontjának tekinthetők a kulturális intézményrendszer működését jellemző – elméleti alapjait bemutató – összegző dokumentumok: Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzatának vonatkozó dokumentumai, jegyzőkönyvei, kulturális koncepciók, jelentések, beszámolók (DUNAÚJVÁROS VÁROSMARKETING TERVE 2005, INTEGRÁLT VÁROSFELJESZTÉSI STRATÉGIA – TÁRSADALMASÍTÁSI VÁLTOZAT 2008, KULTURÁLIS KONCEPCIÓ DUNAÚJVÁROS 2008).

A kérdőíves kutatás módszertana

A kutatási témához kapcsolódóan célszerű választásnak bizonyult a kérdőíves megkérdezés módszere, mivel viszonylag nagyméretű alapsokaságra irányult a vizsgálat. A kérdőíves kutatás a vizsgált mintához történő, a kutatási téma szempontjából megfogalmazott releváns kérdések, állítások írott formában történő eljuttatásából állt. A módszer segítségével a minta társadalmi, demográfiai jellemzőiről születtek adatok. A választott módszer indokoltságát alátámasztja, hogy a kutatás elsősorban magyarázó és felderítő jellegű.

A kérdőíves adatfelvétel módja

Személyes megkeresésen alapuló, a város lakóinak körében végzett kérdőíves adatfelvétel. Az adatfelvétel időpontjai: 2006. május 1. – június 30.
2009. július 6. – július 24.²

² A kérdőíves vizsgálat megismétlésére a reprezentativitás és az összehasonlíthatóság biztosítása miatt került sor.

A kérdőíves adatfelvétel a meghatározott minta alapján, az adott városrészekben lakó népesség személyes megkeresése útján történt. Kritérium volt, hogy a megkérdezett az adott városrészben bejelentett lakcímmel rendelkezzen, de a helyszín nem volt meghatározva. A lekérdezés döntően a megkérdezettek lakásán történt.

A kérdőív struktúráját tekintve hat különböző csoportra osztható (1. melléklet). A kérdőív hetven főkérdést és ezen belül huszonnyolc alkérdést, összességében kilencvennyolc kérdést tartalmazott. A kérdőív ötvenöt zárt és huszonkettő nyitott kérdésből állt, míg a kérdések közül huszonegy vegyesen tartalmazott nyílt és zárt alkérdéseket is.

Az alkalmazott kérdőív első részében az előkészítő kérdések helyére a demográfiai folyamatokra vonatkozó kérdések kerültek. Funkciójuk elsősorban az volt, hogy azonosíthatóvá tegyék a válaszadók háttérváltozóit. Ezután következtek a főkérdések, melyek a kulturális, művelődési, szabadidős tevékenységek egymáshoz való viszonyára, a kulturálódás iránt támasztott igényekre irányultak. A kérdőív összeállításának a szükséges információk összegyűjtése mellett szempontja volt az időtakarékoság elve. A vizsgálat során komplex kérdőív került felhasználásra, melynek főbb pontjait, a következő felsorolás összegzi:

- *háttérváltozók*: a megkérdezettek alapadatai (nem, életkor, születési hely, lakhely – városrész – szerinti hovatartozás, lakóhely szerinti státusz, iskolai végzettség, családi állapot, gazdasági aktivitás, gazdasági ágazat, anyagi-jövedelmi helyzet),
- *kulturális, művelődési, szabadidős tevékenységek egymáshoz való viszonya*: (ráfordított idő, tevékenységstruktúra, költségvonzat, kulturális intézmények látogatásának gyakorisága),
- *kulturálódás iránti igények (helyszínek, rendezvények)*: Dunaujváros kulturális funkciója (kistérségben betöltött szerep, annak változása az infrastrukturális fejlesztések tükrében),
- *kulturális intézmények általános megítélése (szerep, rangsor)*: a kulturális intézményrendszer elemeinek vizsgálata: József Attila Könyvtár, Munkásművelődési Központ, Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza, Dózsa Mozicentrum, Kortárs Művészeti Intézet, Intercisa Múzeum (kulturális földrajzi szerep meghatározása, az intézmények földrajzi hozzáférhetősége, látogatási szokások és azok változása, információszerzés lehetőségei, intézményekkel való elégedettség mértéke, szolgáltatásokhoz kapcsolódó felhasználói igények).

A vizsgálat lebonyolítása, mintavétel

A kutatás első lépése Dunaújváros lakosságának reprezentatív kérdőíves megkérdezése volt a kulturális fogyasztási szokások feltérképezése céljából, kiemelve a kulturális földrajzi vonatkozásokat, a város kulturális intézményrendszerének megítélését. Emellett fontos feladat volt az intézményrendszer hiányosságainak, korlátainak, lehetőségeinek felvázolása. A városlakók kulturálódás iránti igényeinek megismerése lehetőséget nyújtott olyan, hiányzó kulturális szolgáltatások feltérképezésére, melyekre a város lakónépessége fizetőképes keresletet támaszt.

A kérdőíves vizsgálat mintájaként szolgáló sokaság a 2001-es népszámlálás statisztikai adatai alapján került kiválasztásra (KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: 2001-ES NÉPSZÁMLÁLÁS). A mintavétel módszere a lépcsőzetes kiválasztás, olyan kiválasztási mód, amely több mintavételi módot kombinál. Jelen esetben a területi kiválasztást ötvözi a kvótás kiválasztással. A területi kiválasztás kiindulópontjaként szolgált, hogy a város tíz, nagyságrendjében azonos lakónépességű körzetre osztható (9. ábra). A tíz körzet kvótája megegyezett, ezáltal a kvóta módszerrel biztosítható volt a minta reprezentativitása, azaz, a megkérdezettek nem, életkor és iskolai végzettség tekintetében megegyeznek a város lakosságával. A mintavétel körzeteinek alapját a Központi Statisztikai Hivatal által készített 2001. évi népszámlálás adatai képezték. A kialakított minta, életkor és iskolai végzettség szerinti megoszlása az 1. táblázatban olvasható (4. sz. melléklet).

	iskolai végzettség						
	8 általános		középfok		felsőfok		
életkor	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	Σfő
15–29	55	45	20	23	3	5	151
30–49	58	58	20	30	10	10	186
50–64	30	40	15	15	5	5	110
65 –	33	20	8	5	5	0	71
Σfő	176	163	63	73	23	20	518

1. táblázat. A kutatási minta megoszlása (fő)

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal 2001-es adatai alapján szerk. VARGA A. 2009

A megkérdezés kizárólag a tizenöt év feletti dunaújvárosi lakosság körét érintette, mert ezen életkor felett ítéltető meg tényszerűen a kutatásban szereplő kérdések többsége. A megkérdezés a város lakosságának 1%-át érintette, mintegy ötszáztizennyolc főt. A mintavétel előzetes tervezése, megvalósítása, kivitelezése sok esetben igen eltérő eredményeket hozott. A visszaérkezés és az egyéb hiányosságok (például kitöltetlen kérdőívek) hatására a mintán módosítani kellett. A kérdőívet

2. A kutatás során felhasznált szakirodalmi háttér bemutatása

2.1. A kulturális földrajz helye a tudományok rendszerében

Ebben a fejezetben a kutatáshoz kapcsolódó alapfogalmak, vizsgálati keretek tudományos elméletek áttekintésére került sor, különös tekintettel a tudományterület fejlődésének nyomon követésére, a kultúra jelentésterületeinek meghatározására, valamint a kulturális intézményrendszer működésének értelmezésére (ALBA, R. D. – LOGAN, J. R. – STULTS, B. J. – MARZAN, G. – ZHANG, W. 1999, MERLIN, P. 2000). A szakirodalmi háttér feldolgozása kapcsán szükségessé vált a rendszerszemléletű megközelítés alkalmazása miután a tudományos eredmények nem elszigeteltek, önmagukban lévők, hanem összefüggésben állnak más alrendszerekkel, illetve az őket körülvevő környezettel. Az egyes területek vizsgálati eredményei nem egyszerűen összeadódnak, hanem a különböző tudományágak együttműködésének következtében jönnek létre. A közös célok meghatározását követően az egyes eredményeket szintetizálva, összefüggéseket keresve születik meg az eredmény. A társadalomföldrajz önálló tudományterület, mely saját kutatási célokkal, szemlélettel, ismeretanyaggal, módszerekkel, fogalomhasználattal rendelkezik. A tudományos eredményeket nem csak szintetizálja, hanem átemeli a saját rendszerébe.

Rendszertani szempontból vizsgálva a kulturális földrajz a társadalomföldrajz diszciplínájaként értelmezhető (TRÓCSÁNYI A. – TÓTH J. 2002). A kulturális földrajz alapvető kérdésként vizsgálja a kultúra környezetre gyakorolt hatását és azt, hogy a környezet változásai miként érvényesülnek a kultúrában. A fogalom rendszertani meghatározását jellemzi, hogy széleskörű jelentéstartalommal rendelkezik. Az eltérések oka a kultúra fogalmának különböző értelmezésében keresendő. Az áttekinthetőség érdekében először a kultúra eltérő értelmezési kereteinek meghatározására kerül sor.

Tylor értelmezésében a kultúra elemei nem önálló egységként építik fel az egészet, hanem egymásra épülve, független rendszert alkotva, egy olyan komplex egészként, amely magában foglalja a tudást, a hitet, a művészeteket, az erkölcsöt, a jogrendet, a szokásokat és hagyományokat és minden olyan képességet, amelyet az ember a társadalom részeként sajátított el. A kultúra tanult, szerzett viselkedés, magatartásforma, nem a génjeinkben hordozott örökletes adottság. A kultúra egy csoportjelenség, nem egyéni tulajdonság, azzal válik jelenséggé, hogy sokan osztoznak rajta (TYLOR, E. B. 1871).

M. Harris szerint azonban a kultúra nem más, mint „tanult gondolkodási és viselkedési minták összessége, amelyek a népeiséget vagy a társadalmat jellemzik” (HARRIS, M. 1971).

Habermas megfogalmazásában: a kultúra közös tudáskészlet, mely a konszenzus alapján létrejövő interpretációkat biztosítja a társadalom tagjai számára, a világban történetekkel kapcsolatban (HABERMAS, J. 1971, 1993).

A kultúra nem homogén egész, hanem folyamat, egy külső vagy belső hatásra állandóan módosuló, változó szimbólumrendszer, a nemzeti és etnikai kultúrák mesterségesen konstruált egysége, melyek politikai okokból eszközként szolgálnak. Geertz szerint a kultúra társadalmilag teremtett jelentésstruktúrák összessége (GEERTZ, C. 2001).

Vitányi Iván szerint a kultúra, a társadalom és a civilizáció fogalmának tartalma és terjedelme megegyezik, a nézőpontok különbözhetnek. A valóságban az emberi élet különböző szférái oszthatatlanul együtt jelennek meg, csak a lényeglátó képesség bontja szét őket (VITÁNYI I. 2002).

A kultúra fogalmának értelmezése átalakuláson ment keresztül. Megváltozott az elit kultúra szemlélete. A tág értelmezés vált általánossá. A hagyományos értelemben vett kulturális ágazatok mellett az idegenforgalom, a sporttevékenységek közvetítése, a rádióműsorok is hozzá tartoznak. A kultúra három részre osztható: 1. magas kultúra (művészetek); 2. népszerű, divatos kultúra (trendi); 3. köznapi, mindennapi kultúra (átlag). A modern társadalomelméletek három – gazdasági, politikai, kulturális – társadalmi szférát különböztetnek meg. A szférák együtt hatnak a vizsgálat tárgyára. A hatás intenzitása különböző és gazdasági, társadalmi, politikai vetülete egyaránt meghatározó (TRÓCSÁNYI A. 2006a).

A kultúra fogalmi kereteinek bemutatása után a kulturális földrajz jelentésterületeinek értelmezésére kerül sor. Kialakulása az Amerikai Egyesült Államokhoz kapcsolódik, a legelső vizsgálatok alapja az ember környezet-átalakító szerepe, illetve ennek változása. Számos értelmezés keletkezett, az angol értelmezés szerint a társadalom a Föld különböző terein eltérő módon rendezkedett be, így a kulturális földrajz feladata az ismeretlen bemutatása és az ok-okozati viszony feltárása. Tartalma egyén- és helyszíntfüggő vizsgálat. Spektruma a kulturáltsági szint térbeli leírásától a legtágabb értelemben vett kulturális és földrajzi környezet változó kölcsönhatásának elemzéséig terjed (TRÓCSÁNYI A. 2006b).

A kulturális földrajz magyarországi megjelenése a XIX. század legvégére tehető. Czirbusz Géza tekinthető a modern társadalomföldrajz első hazai képviselőjének. Elsősorban a gazdaság és társadalom területi kérdéseinek elemzésével foglalkozott. A nemzeti művelődés, a műveltség, az oktatás és kultúra földrajzi problematikáját vizsgálta (CZIRBUSZ G. 1902).

Cholnoky Jenő olvasmányos stílusban mutatta be a természeti körülményeket és jelenségeket, a mindennapi életet és szokásokat. Értelmezésében a kulturális földrajz – tehát a társadalomföldrajz részterülete – alapvetően az emberi kultúra földrajzi, természeti környezettel fennálló kölcsönhatásrendszerével foglalkozik (CHOLNOKY J. 1929).

A kulturális földrajz keretén belül végzett, Dunaújváros kulturális infrastruktúrájának működésére irányuló kutatás és annak térbeli megjelenése hozzájárul a sajátos kulturális örökség megőrzéséhez. A kultúra térbeliségének vizsgálati alapját Trócsányi András és Tóth József munkái szolgáltatták (TRÓCSÁNYI A. – TÓTH J. 2002). Tóth József véleménye szerint a kultúrához való hozzájutás az „igények és az igénytelenség harca” (TÓTH J. 1981, 1993, 2007). A kulturális intézményekkel szembeni érdektelenség egyik oka az eltérő igényekkel magyarázható. A kulturális szolgáltatások igénybevétele önkéntes, belső késztetésből adódik, azonban hazánkban a társadalmi különbségekből adódó szociokulturális hátrányok erősen éreztetik hatásukat (TÓTH J. 2007).

2.2. Az új városok fejlődésének történeti áttekintése

A szocialista típusú, új alapítású városok kutatásának szándéka sajátos történelmi múltjuknak, ideológiájuknak, válságkezelési stratégiáiknak köszönhetően a mai napig szerves részét képezi a különböző kutatási területek programjainak. Az új városok speciális fejlődéstörténete alapvetően meghatározza a kultúrához való viszonyukat. A kezdetben determinisztikus kapcsolatrendszer a városfejlődés időszaka alatt átalakult. A kutatás alapkérdése, hogy miként befolyásolta az emberek viszonyát a mindennapi élethez a gondoskodó paternalista államszervezet, majd annak hiánya.

Az új városok fogalmának értelmezéséhez a témában kutatási eredményeket felmutató hazai és nemzetközi kutatók eredményei kerültek feldolgozásra, melyeket a vonatkozó nemzetközi szervezetek meghatározó munkaként értékelnek. Kiemelt helyet foglaltak el a város alapítását nyomon követő kutatók kutatási eredményei, akik között geográfus, szociológus, szociálgeográfus, történész, filozófus és természettudós egyaránt megtalálható. A város rendszerváltozás utáni helyzetének objektív megítélését a Dunaújvárosi Főiskola Térségfejlesztési Kutatócsoport éves gazdasági, szociológiai, térségi, kulturális elemzéseit tették lehetővé. A kutatócsoport komplex módon, különböző szakterületek összekapcsolásával készítette el elemzéseit, periodikus jelleggel, így biztosítva a téma kutatásának objektivitását (KISS A. 1998–2007). A kulturális intézményrendszer működésének átvilágításához elsősorban országos jelentőségű felügyeleti szervek által elfogadott tanulmányok szolgáltattak hivatkozási alapot (CSATÁRI B. – G. FEKETE É. – FARKAS J. – ODGYANI G. – BAKSA S. 2007, CSATÁRI B. 2003). A Központi Statisztikai Hivatal adatai, valamint az értekezés alapját képező saját kutatási adatok támasztják alá az értekezésben megfogalmazott állításokat. A kulturális intézmények belső statisztikai adatai, beszámolóinak, kortörténeti dokumentumainak áttekintése fontos részét képezték a munkának. A szakirodalmi források az intézményvezetők saját szakmai és személyes megfogalmazott véleményét jelenítik meg az összegző monográfiák, kötetek, almanach jellegű művek áttekintése mellett.

A vonatkozó szakirodalom áttekintése után megállapítható, hogy a területi folyamatok országos szintű összehasonlítása mellett már a nyolcvanas évek elején foglalkoztatta a kutatókat az új típusú települések kialakulása, azaz az urbanizáció kelet-európai jellemvonásainak vizsgálata (SZCZEPANSKI, M.S. 1993, MARTINOTTI, G. 2004).

R. A. French, F. E. I. Hamilton, valamint G. Weclawowicz tanulmányai alapján mind a koncepció, mind a speciális tulajdonságok vizsgálata azt mutatta, hogy az új városok egyben ipari városoknak is tekinthetők (FRENCH, R. A. HAMILTON, F. E. I. 1979), (MUZIOL, A. WECLAWOWICZ, G. 1994). D. M. Smith kutatásai a szocialista és a kapitalista városok vizsgálatára egyaránt kiterjedtek. Megállapításai között szerepelt, hogy a jellemző társadalmi folyamatok, a megkülönböztetés és a szegregáció jelensége, az új típusú, és a kapitalista városokra egyaránt jellemzőek (SMITH, D. M. 1996). D. Aleksandrowicz a szocialista városok történeti-ideológiai hátterét vizsgálta, specifikus térbeli jellemzőket térképezett fel. Megállapításai alapján több szocialista város inkább termelő vagy nehézipari üzem, azaz nem város, nincs igazi karaktere, esetenként munkásszállás jellegű (például Naberezsnyije Cselnyi, Kamaz /Tychy/, Nowa Huta) (ALEKSANDROWICZ, D. 1999).

Az állam célul tűzte ki különböző beruházások élénkítését, lakóhelyek, munkahelyek, szolgáltatások telepítését és a problémák komplex rendezését. Ugyanakkor – ellentétben a szocialista alapítású új városokkal – a városok további életébe nem avatkozott be (DAVIES, G. 1999). Az új városokkal foglalkozó vizsgálatok kapcsán a Milton Keynes-ben létrejött kutatóközpont, valamint az Új Városok Szövetsége (INTA-IUDA) felmérésekkel követi nyomon az új alapítású városok jellemző gazdasági, társadalmi folyamatait (ALBA, R. D. – LOGAN, J. R. – STULTS, B. J. – MARZAN, G. – ZHANG, W. 1999, MERLIN, P. 2000). P. Merlin tipizálta az új alapítású városokat, az alábbi rendező elvek szerint: (1) újonnan alapított fővárosok, például Brazíliaváros; (2) új ipari városok, például a Szovjetunióban, Kelet-Európában; (3) vállalati alapítású városok, például Franciaországban. Kutatómunkája alapul szolgált az Európai Unió területfejlesztési politikájának kidolgozásához (MERLIN, P. 2000).

2.3. Az új városok társadalomszerkezetének sajátosságai, hatása a térszerkezet alakulására

Az új városok területfejlesztési tevékenysége nyomán a társadalomszerkezet is átalakult. Az alfejezet annak a sajátos kapcsolatrendszernek a viszonyait tekinti át, melyek az egyes elemek (területi folyamatok, térszerkezet, kulturális viszonyrendszer és társadalomszerkezet) összefüggéseire irányulnak. A társadalmi folyamatok hatására végbemenő szociológiai típusú változások pozitívan változtatták meg, erősítették a kulturális kínálatához fűződő attitűdöt.

Dunaújváros társadalmi folyamatainak elemzéséhez elsősorban Szirmai Viktória tanulmányai jelentettek kiindulópontot (SZIRMAI V. 1988, 1996). A „*Csinált városok*” című munkájában szociológusként szembesítette az új városok sajátosságaival kapcsolatban megfogalmazott elméleti alapvetéseket a gyakorlattal (SZIRMAI V. 1988). A „*Közép-európai új városok az átmenetben*” című művében kifejtette a szocialista redisztribúció későbbi hatásaként létrejövő nehézségek szerepét, az új városok helyi vezetőinek bizonytalanságát és függését a mindenkori döntéshozóktól. Kiemelten kezeli az erős városi polgárság és az állami szerepvállalástól elkülönülő egyesületek és mozgalmak hiányát, melyek tevékenyen részt tudnának venni a feszültségek kezelésében. Megfogalmazta, hogy az egyenlőtlenségek kiéleződése, a munkanélküliség növekedése, a szolgáltató szektor szűkös volta a városok legnagyobb problémája (SZIRMAI V. 1984, 2002).

A társadalomszerkezettel és a helyi társadalom kapcsolatával foglalkozó tudományos munkák tanulmányozásával (BÖHM A. 2005) átláthatóbbá vált Dunaújváros helyzete. A társadalmi térszerkezet változásai között fennálló összefüggések tanulmányozása a kulturális szféra eredményes és hatékony működése szempontjából elengedhetetlen. A társadalmi tudás térformáló szerepének értelmezése Tóth József és Trócsányi András munkái alapján vált jellemezhetővé (TRÓCSÁNYI A. – TÓTH J. 2002).

A magyarországi új városok helyzetének és működésének alapjait változtatta meg, hogy 1990-től a szocializmust felváltotta a piacgazdaság, az állam helyett a piac vált kulcsszereplővé. Dunaújvárosban a rendszerváltás kb. 10 éves fáziskéssel ment végbe, addig a Duna-ferr állami tulajdonú nagyvállalként megővta a várost a rendszerváltás érzékelhető hatásaitól. A külföldi működő tőke beáramlása szükségessé tette a gazdasági struktúraváltást, a terciér és kvaterner szektor felerősödött (LUKOVICH T. 2005).

A tudásalapú társadalom, az innováció szerepének térhódítása a döntéshozatalban aktívan résztvevő és gyarapodó középosztály szerepvállalását igényli. A környezet szerepe felértékelődik, a konfliktuskezelés – növekvő foglalkoztatás mellett – intézményesített szinteken történik (ENYEDI GY. 2004). Dunaújváros esetében a folyamat intenzitása megkérdőjelezhető, esetenként hullámzó jellegű. A kutatás rávilágított azon nehézségekre, amelyek gátolják a komplex rendszerekben való gondolkodást, esetenként megnehezítik a társadalmi szintű párbeszéd megvalósítását a város polgárai, az intézményrendszer működtetői és a döntéshozók között (VARGA A. 2008a).

A döntéshozók alapvető célja a városok gazdasági alapjainak javítása, vonzóvá tétele a befektetők számára, a kedvező helyzetű kis- és közepes új városok támogatása. Ez a fajta diverzifikációs tevékenység a szocialista típusú újvárosok esetében (Dunaújváros, Komló, Várpalota, Ajka, Kazincbarcika, Százhalombatta) jellemzően az 1990-es évek második felében kezdődött el (GERMUSKA P. 2003). Hatása Dunaújváros

fejlődési potenciálját alapvetően negatívan érintette, az átalakulás jelenleg is tart (GOMBÁR CS. 1994, GYŐRI Á. 2007, KARVALICS L. 1996).

Az új városok önszerveződése, az állami támogatás célirányos orientálása, a nevelő befolyás eredményessége speciális kulturális közeget eredményezett, mely az adott térség felemelkedéséhez vezetett. Az iparban foglalkoztatottak jelentős túlsúlya jellemzi ezeket a településeket. Dunaújváros esetében a Vasmű szerepe a mai napig meghatározó leginkább a foglalkoztatás, a népességmozgás, a mecenatúra és az arculat szempontjából (VARGA A. 2006a, 2006b).

2.4. A tér és település kapcsolatrendszerének áttekintése

Az ember társadalmi, gazdasági, kulturális jellegű tevékenységének intenzitását, fizikai kereteit alapvetően befolyásolja a település, ahol él. A település az ember, a társadalom létezésének alapvető formája. A természeti feltételek és adottságok, az épített környezet összetevőinek, valamint a társadalmi-gazdasági jelenségek együttesének változása kölcsönösen hat a térbeli koncentrációra. Lehetővé teszi az ott élők fizikai és szellemi igényeinek kielégítését. A tér és a település kapcsolatrendszere magában foglalja a közösség múltját és jelenét. A mindenkori társadalmi és gazdasági viszonyrendszer változása hatást gyakorol a rejtett és kinyilvánított szükségletek kielégítésére. Az ismétlődő ugyanolyan irányú mozgások speciális térkapcsolatokat alakítanak ki, hasonlóan a személyekhez kötődő térhasználathoz. A térkapcsolatok összessége jelenti a térkapcsolatok vázát.

A tér és település viszonyának egyik meghatározása Mendöl Tibor nevéhez fűződik. A települést egy embercsoport lakó- és munkahelyének térbeli egységként definiálta (MENDÖL T. 1963). A választott téma ismertetésével kapcsolatban meghatározó Tóth József és Beluszky Pál munkássága, akik továbbfejlesztették a definíciót. Beluszky Pál abból a szempontból bővítette ki a meghatározást, hogy a térbeli egység helyett a funkcionális együttműködő egészre helyezte a hangsúlyt. Eszerint üres, népesség nélküli település nem létezik, csakis olyan, ahol emberek élnek és dolgoznak, és tevékenységükkel alakítják a teret. Felső határ sem jelölhető ki, tehát nincs olyan határ, amely felett egy adott települést más fogalommal lehetne meghatározni. A definíció legfőbb problémája, hogy nem veszi figyelembe az ingázókat. Az alvó települések és az üdülőfalvak is kiszorulnak a meghatározásból azáltal, hogy nem biztosítanak megélhetést az ott megtelepülőknek (BELUSZKY P. 1973, BELUSZKY P. 1999a, BELUSZKY P. 1999b, BELUSZKY P. – GYŐRI R. 2004).

A településmorfológiai szempontok tanulmányozása kapcsán E. Burgess (1929), W. Christaller (1933), H. Hoyt (1973) és Tóth J. (1993) munkáit tekintetem kiindulópontnak. E. Burgess a városszerkezetről és városfejlődésről azt feltételezi, hogy a térszerkezeti fejlődés négy jelenség vizsgálatával követhető nyomon: expanzió, szukcesszió, koncentráció, decentralizáció. A térszerkezeti modell alapjai a központi

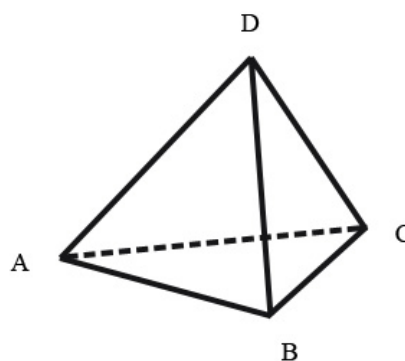
üzleti negyed (irodák, bankok, hotelek, nagyáruházak), az átmeneti övezet (leromlott állagú, alacsony státuszú népesség által lakott területek), munkások által lakott övezet (alsó-, középosztályi munkások, második generációs bevándoroltak), magas státuszú lakóterület, ingázók övezete (szuburbán területek, illetve bolygóvárosok) (BURGESS, E. 1929).

W. Christaller hatszögletes, hexagonális településrendszere (CHRISTALLER, W. 1933), valamint a Hariss és Ullman által megalkotott új elméletek, a többmagvú város hierarchia modellje fogalmazta meg a teóriát, melynek alapja az időbeli vizsgálat. Bizonyos funkciók szétválása mellett azonos tevékenységek valósulnak meg a város több pontján, emellett más funkciók egymás mellé települése is jellemző. A tér foltszerűen egymáshoz kapcsolódó területekből áll és nincsenek egyetemes térszerkezeti minták (HARISS, C. D. – ULLMAN, E. L. 1945).

H. Hoyt szektormodell elméletében központi szerepet tulajdonít az ingatlanáraknak. Ennek alapján a városok szektorokra oszthatók. Az övezet határozza meg a térbeli növekedés irányait. A szektorok kialakulása szorosan összefügg az infrastrukturális hálózatok alakulásával (HOYT, H. 1973).

A társadalmi és gazdasági tér kapcsolatrendszerében rejlő kölcsönhatások vizsgálatának elemzéséhez Tóth József munkái szolgáltak alapul (TÓTH J. 1981, 1993, TÓTH J. – VUICS T. 1998). A Tóth József által 1981-ben megalkotott Tetraéder-modellt a 2. ábra szemlélteti.

ABD Δ = Társadalmi szféra
 BCD Δ = Gazdasági szféra
 ACD Δ = Infrastrukturális szféra
 ABC Δ = Természeti szféra

2. ábra. Tóth József Tetraéder-modellje
 Forrás: TÓTH J. 1981.

A modell sajátossága abban áll, hogy a teljes környezet szempontjából értelmezhetővé válnak azok a kölcsönhatások, melyek az egyes szférákat (társadalmi, gazdasági, infrastrukturális, természeti) jellemzik. A kultúra hatással van a térszerkezetben zajló változásokra.

A kutatás során szükségessé vált olyan indikátorok használata, melyek alkalmasak a térszerkezet és a kulturális infrastruktúra területi folyamatainak és összefüggéseinek vizsgálatára. Az alábbi felsorolás a tetraéder-modell szférái által meghatározott mutatókat csoportosítja:

Társadalmi szféra jellemzésének indikátorai:

- demográfiai folyamatok alakulása,
- jövedelmi viszonyok területi aránya,
- iskolázottság területi képe.

Gazdasági szféra jellemzésének indikátorai:

- régiók GDP alakulása,
- munkaerőpiaci jellemzők.

Infrastrukturális szféra jellemzésének indikátorai:

- közlekedési infrastruktúra,
- kulturális intézményrendszer állapota,
- kultúraközvetítő intézmények ellátottsága.

A regionális, megyei és a kistérségi szintű adatok elemzése kapcsán figyelembe kellett venni, hogy a Központi Statisztikai Hivatal által biztosított adatok nem nyújtanak teljes körű képet a kulturális intézményrendszer és a kultúraközvetítő intézmények ellátottságáról, állapotáról és kapcsolatairól. A tetraéder modell szerint minden szféra szoros és elválaszthatatlan kapcsolatban áll a többivel, amennyiben bármely elemét kiragadjuk, már nem definiálható településként. Az emberiség léte természeti környezetétől függ, kihasználja annak adottságait. A társadalom természetre gyakorolt hatása a kezdetektől fogva kölcsönhatás jellegű. A természeti környezet elemei visszahatnak a társadalomra, gyorsítják vagy lassítják a termelőerők fejlődését (TÓTH J. 1993).

Csapó Tamás „*A megyei jogú városok regionális funkciói*” című munkájában összevetette a hazai megyei jogú városokat. A vizsgálat négy kategóriába sorolta a regionális funkciókat. (1) Igazgatási és (2) gazdasági regionális funkciók szerinti összehasonlításában (az állami dekoncentrált szervek és intézmények, valamint a gazdasági, pénzügyi, kommunális, műszaki, infrastrukturális szervek tekintetében) a vizsgált huszonegy város közül Dunaújváros a huszadik. (3) Humán regionális funkciók szerinti összehasonlításban a kulturális, oktatási és tudományos intézmények számát tekintve a tizenhatodik, egészségügyi, szociális és egyéb intézmények számát tekintve a tizenkilencedik. (4) Az új regionális szerepkörök összehasonlításában (új intézmény, regionális bank és biztosító) és a magyar megyei jogú város regionális szerepköreinek (súlyozott pontszám szerint) összesített rangsorában egyaránt a huszonegyedik. Dunaújváros Megyei Jogú Város a regionális funkciók összehasonlításában az utolsók között található (a régió központja Székesfehérvár), azonban a jelen kutatáshoz kapcsolódó területeken (kultúra) előnyösebb pozícióban, a tizenhatodik helyen van. Csapó Tamás kutatási megállapítása alapján Dunaújváros regionális funkcióval alig rendelkező, részleges felsőfokú központ (Tatabánya, Szekszárd, Salgótarján, Nagykanizsa, Hódmezővásárhely mellett). A városok öt fokozatú hierarchia-besorolási rendszerében a város az ötödik szinten helyezkedik el (CSAPÓ T. 2001).

2.5. Az urbanizáció térszerkezetet befolyásoló hatásai

Az intenzív társadalmi változások, a gyors technikai fejlődések és az életszínvonal emelkedésének korában szükséges megvizsgálni azokat a folyamatokat, melyek a városok számának növekedésével járnak. Napjainkban megfigyelhető tendencia, hogy a népesség nagy része városokban lakik. A települések és az őket körülvevő környezet egyensúlya megváltozik. A városok egyre inkább elveszítik egységüket, a határok elmosódnak. A folyamatok hatást gyakorolnak a térszerkezetre, mely eredményeként a városi lakosság magasabb színvonalú kulturális, egészségügyi, oktatási ellátást és jobb életformát igényel. A teljes városkép és a lakosság életritmusa nagymértékben átalakul. Az urbanizáció eredményeképp a lakosság életfeltételei javulnak, ugyanakkor a folyamatok a gazdasági változások és iparfejlesztés következményeként számos kedvezőtlen környezeti hatás alapjává válhatnak. A fejezet áttekinti az urbanizáció hatására végbemenő változásokat, melyek hatottak a lakosság élet-és munkahelyi körülményeinek alakulására. Megváltoztatták a szabadidő eltöltéséhez, a kultúrához, a szórakozáshoz való viszonyulást.

Az új típusú városok kialakításával átalakult Magyarország településszerkezete. Az ország településhálózatának átalakulására 1949-től az erőltetett iparosítási folyamatok hatására felgyorsult urbanizáció volt jellemző. A mezőgazdaság kollektivizálása következtében elvándorlás történt a falvakból a városok irányába, jellemző volt a centralizált hatalomgyakorlás (GERMUSKA P. 2001, 2002, 2003).

A térszerkezetben lezajló urbanizációs folyamat vizsgálata kapcsán Enyedi György és Becsei József munkái tekinthetők kiindulópontnak. A városodás folyamata az urbanizáció mennyiségi oldalát, egy adott térség lakosságának városban élő hányadának mértékét határozza meg, illetve a városba áramlás ütemét fejezi ki. A városiasodás a minőségi oldalt jelenti, azaz a városban élő lakosság életkörülményeiben bekövetkezett pozitív jellegű változást. Az urbanizáció az egész településrendszert átfogó folyamat, melynek során a lakosság lakóhelyét megváltoztatja, foglalkozást cserél, szokásrendjét, környezetéhez való viszonyát átalakítja, infrastrukturális helyzetében generális fordulat következik be (ENYEDI GY. 1989, BECSEI J. 2004).

A városfejlődés első szakasza a városrobbanás, majd következik a relatív koncentráció, ezután a dezurbanizáció, amelyet a reurbanizációhoz való visszatérés követ. Magyarországon ez a folyamat az 1980-as években még csak nyomokban érvényesült, elsősorban a főváros környékén. A rendszerváltozást követően az 1990-es évektől kezdődően az urbanizációs folyamatok felgyorsultak. Napjainkban érvényesülő tendencia, hogy urbanizált régiók jönnek létre, melyek ismérve a többközpontúság (ENYEDI GY. 2004). Kiemelten fontos volt az újraelosztási rendszerben elfoglalt hely, amely meghatározta a forrásokhoz való hozzájutás mértékét. A célok között szerepelt Budapest ipari és területi túlsúlyának, valamint a hagyományos ipari régiók szerepének csökkentése. A meglévő központok túlterheltségét új városok létrehozásával oldották

meg, amelyet gyengén urbanizált térségek fejlesztésével alakítottak ki. A négy sztálini ipartelepítési elv mentén (gazdaságosság, falu-város közötti különbség felszámolása, honvédelem, elmaradott ipari térségek fejlesztése) határozták meg a fejlesztési irányokat. Alapvető probléma volt, hogy a járulékos beruházási szükségleteket (víz, csatorna, energia, út, vasúti vágány) nem vették figyelembe.

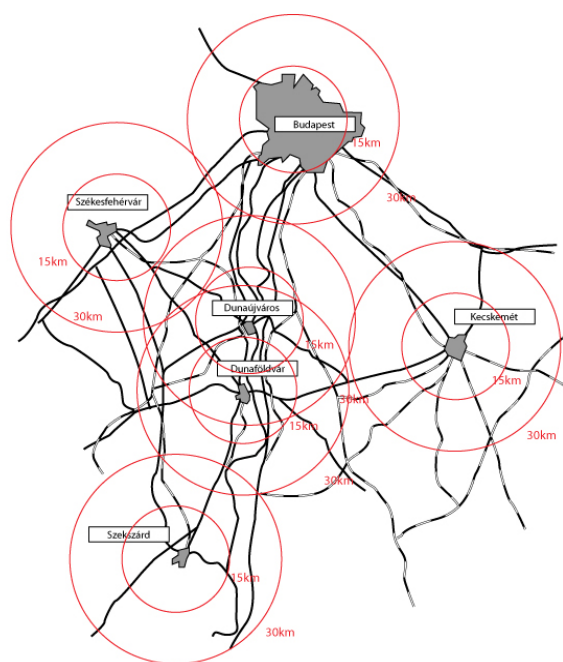
Az új városok társadalmi struktúrájának elemzése során egyértelművé vált, hogy sokkal egyneműbbek, hiányzik belőlük a sokszínűség, a népesség egy része más területekről érkezett, viszonylag rövid idő alatt illeszkedett be. A szocialista típusú városok esetében a szerves fejlődésre kevés idő állt rendelkezésre, gyorsan, mesterséges eszközökkel alakítottak ki városi teret. Létrejött egy átlagos városi közösség, amely az adott politikai rendszer szempontjából kedvező (jól kezelhető) volt, ám a település társadalmi közösségi fejlődését nem segítette elő. Germuska Pál „*A szocialista iparosítás Magyarországon 1947 – 1953 között*” című, összefoglaló jellegű tanulmánya alapján a magyarországi szocialista városok alapvető ismérveit áttekintve, megítélése szerint a katonapolitika jelenti a gazdaságpolitika alapját. Az iparosítás során a redisztribúciós elv érvényesül. Az „urbanizálatlan térségek” ipari fejlesztése során termelőüzem vagy ágazat határozta meg a település jellegét (GERMUSKA P. 2001).

Az egyes régiók fejlesztése mellett 1953-ban a második ötéves terv kapcsán célul tűzték ki a könnyű- és élelmiszeripari üzemek telepítését, nyersanyag-feldolgozó üzemek létesítését (Miskolc, Győr, Debrecen, Tatabánya, Dunaújváros) (ERDŐS F. – PONGRÁCZ ZS. 2000). A szocialista rendszer számos kísérletet tett arra, hogy az egyoldalúság és a lemaradás megszűnjön. Célul tűzte ki, hogy az új települések a „csinált városokból” valódiakká váljanak, járulékos beruházások kivitelezésével, például nők számára munkahelyek teremtésével, kulturális, oktatási, egészségügyi, lakhatási infrastruktúrát fejlesztő intézkedések megvalósításával. Miskolczi Miklós „*Város lesz csakazértis...*” című műve a legátfogóbb szociográfiai kötet, mely a témában hozzáférhető (MISKOLCZI M. 1980). A szerzőnek személyes kötődése van a városhoz, ideologikusan ábrázolta annak múltját és jelenét. Ez a megközelítés nem minden esetben tényszerű, ugyanakkor alap gondolatai nem kérdőjelezhetők meg.

Hajdú Zoltán kutatásai szerint az állam a települések 52,5%-át fejlesztette, ahol a lakosság 85,6%-a élt. Ez a merev struktúra 1980-ig maradt érvényben. Hajdú Zoltán vizsgálatai alapján kimondható, hogy Magyarországon ebben az időszakban a centrumokban való gondolkodás elve érvényesült. A különböző fejlesztések 70%-a a szocialista típusú új városokat érintette (HAJDÚ Z. 1990). Az urbanizáció és a település viszonyát tekintve általánosságban megállapítható, hogy azok a települések, amelyeknek városi múltja, évszázados közössége van, magasabb urbanizáltsági szintet értek el, mint az új városok. Az új városok rövid idő alatt váltak várossá (az infrastruktúrát tekintve), ugyanakkor urbanizáltságuk fokával nem egyenes arányban fejlődtek társadalmi, közösségi érdekérvényesítő folyamataik (BECSEI J. 2004, BAHRDT, H. P. 1973, BECSEI J. 2007, SZABÓ P. 2008).

3. Dunaújváros térségközponti helyzetének átfogó elemzése

Egy adott várost a térségközponti szerep betöltésére földrajzi elhelyezkedése, közlekedési hálózata, népessége, gazdasági szférában betöltött szerepe, infrastrukturális helyzete, intézményrendszerének fejlettsége, valamint a kulturális életben és egyéb területeken betöltött szerepe teszi alkalmassá. A szerepkör jelentőségét Dunaújváros esetében növeli a település viszonylag kis mérete. A kisebb területű városok esetében jelentős hangsúllyal bír az oktatási, közigazgatási és közlekedési központ funkció. A térségi oktatási intézményrendszer kapcsán szükséges kiemelni, hogy az elsősorban Dunaújvárosban koncentrálódik. Dunaújváros a gazdasági életben is meghatározó szerepet töltött be a Dunai Vasmű jelenlétének köszönhetően. A gazdasági szektor erősödésének bizonyítéka, hogy a térségben más vállalkozások is koncentrálódnak. Dunaújváros Megyei Jogú Város földrajzi helyzetét tekintve speciális adottságokkal rendelkezik. Kedvező földrajzi fekvésének köszönhetően négy város (Budapest, Kecskemét, Szekszárd és Székesfehérvár) találkozási pontjában helyezkedik el (3. ábra). Az ország egyetlen különálló ipari központjaként működik, mivel korábban nem iparosított területen épült. Lehetővé vált intenzív társadalmi és gazdasági kapcsolat fenntartása (ADÁM L. – BOROS F. 1979).

3. ábra. Dunaújváros földrajzi elhelyezkedése
Forrás: ADÁM L. – BOROS F. 1979 alapján szerk. VARGA A. 2009

3.1. Dunaújváros természetföldrajzi lehatárolása

A város földrajzi fekvését tekintve a Mezőföld délkeleti szélén, a Duna jobb oldalán, a Pentelei-lőszparton kerül el, Budapestről 67 km-re. Az Alföldhöz tartozó középtáj domborzati megjelenésében átmenetet képez az eltérő fejlődésű, tagoltabb nagytáj, a Dunántúli-dombság és a kiegyenlítettebb felszínű, szomszédos alföldi középtáj, a Dunamenti-síkság között (ERDŐS F. – PONGRÁCZ Zs. 2000). A Duna és a három mezőföldi tájegység között található a 97 és 204 méter tengerszint feletti magasság közötti Közép-Mezőföld. A Dunaújváros tágabb környezetét jelentő kistáj löszformáival a Mezőföld jellegzetes része.

A 150 méter tengerszint feletti magasságban települt várost keleten a Duna mintegy 10 km-es szakaszon határolja, nyugatról pedig szelíd dombvidék övezi. A város vízellátását a Duna biztosítja. A város a Dunántúl legszárazabb részén kerül el, ennek eredményeként az éves csapadék mennyisége 500-550 mm között változik. A természeti tényezők alakították ki a Dunában elnyúló Szalki-szigetet, mely gátat szabott a folyami átkelésnek. Ezt küszöbölte ki a híd, melynek építési munkálatai 2007-ben fejeződtek be (ERDŐS F. – PONGRÁCZ Zs. 2000).

A város arculatát sajátos domborzati egységek és változatos felszíni formák határozzák meg. Dunaújváros környezete tagoltabb halomvidékre és síkságra különíthető el. A halomvidék jellegzetes része a löszplató lapos hátú, nagyobb kiterjedésű, kiemelt keleti része, amely a Dunára meredek magasparttal szakad le. Az eróziós-deráziós völgyekkel gyengébben tagolt, vastag lösztakarón kialakult felszínre egyenletes lejtősodás és ritkább löszpusztulási formakincs jellemző. A Dunára néző oldalon a mellékvölgyek mélyülése és hátravágódása megy végbe. Többnyire száraz völgyek, völgyközi háta, kiemelt tetők és erőteljesen pusztuló lejtők találhatóak itt (ERDŐS F. – PONGRÁCZ Zs. 2000).

A völgyek szerkezeti felépítését tekintve elmondható, hogy a lösz szilárd agyagrétegre épült, mely a város területén a 60 méteres vastagságot is eléri. Dunaújváros területét szintkülönbségek jellemzik. A város 1950 után épült városrészei a tengerszint feletti 145 méter magasságban helyezkednek el.

Az egyedi természetföldrajzi adottságok kedveztek a különféle talajtípusok képződésének. Az uralkodó megjelenésű, magas mész- és egyéb ásványianyag-tartalmú alapkőzetből az éghajlati viszonyoktól, a növényzeti borítottságtól függő talajképző folyamatok kiváló minőségű, mezőségi (csernozjom) típusú talajokat hoztak létre. A város különböző területein eltérő állagú talajjal találkozhatunk. A Duna menti területeket az ártéri öntéstalaj, míg a délnyugati peremrészeket a szolonyeces réti talaj határozza meg.

A Mezőföld találkozási területe az Alföld és a Dunántúl jellemző éghajlati környezetének. Az Alföldhöz meleg, mérsékelten száraz, mérsékelten forró nyár köthető, míg a Dunántúl középső részének dombsági, hegyvidéki területeinek éghajlati

ismérve a mérsékelt meleg, száraz, enyhe tél. Az éghajlati sajátosságokkal és talajtípusokkal összefüggő természetes növényzet az Alföld flóraidékébe, annak Duna-vidéki flórajárásába sorolható.

A térség vízrajzi viszonyait közvetlenül és közvetve a keleti peremen futó jelentős folyam, a Duna határozza meg. Emellett három másik kisebb vízfolyás is található Dunaújváros területén, melyek hordalékukkal a Kikötői-öbölre gyakorolnak hatást. A csapadék mennyisége kevés, a Mezőföld a Dunántúl legszárazabb területei közé tartozik, emiatt az aszályok valószínűsége igen nagy. A város helyének kiválasztásában jelentős szerepe volt a kedvező földrajzi fekvésnek, a vízi (vasérc és szén) szállítás lehetőségének, a sík terepnek, valamint a tervezett utaknak. A Duna és környéke vonzóvá vált a nagyipari létesítmények elhelyezésére, többek között az ipari víz szükséglete miatt, illetve kellő mennyiségben állt rendelkezésre a beton egyik alapanyagát jelentő kavics.

A földrajzi elhelyezkedés negatívumát – a magas part csuszamlásos körülményeiből származó veszélyt, az üzemek és a kikötő közötti szintkülönbség okozta hátrányt – az iparváros számára a parti fekvésből származó előnyök ellensúlyozták (ÁDÁM L. – BOROS F. 1979). A város sajátos környezetben helyezkedik el, mely a tudatos városépítési stratégiának köszönhetően rajzolódott ki. A város telepítésekor az iparváros jellegének ellensúlyozására szükségessé vált nagyarányú zöld területek létrehozása. Az iparterület és a lakóövezet között védőerdőt telepítettek, és a városban is jelen vannak a parkok és zöldterületek. A legnagyobb kiterjedésű a Dunaparton a löszfal tereplépcsőin végighúzódó park.

3.2. Dunaújváros, mint ipari centrum telepítésének és fejlődésének körülményei

A 19. századi betelepítések során – több Duna menti településhez hasonlóan – a magyar lakosságot rácok váltották fel, ezt követően a település fejlődésnek indult. 1830-ban a község jogot szerzett évente négy országos és két hetivásár tartására. V. Ferdinánd 1833-ban mezővárosi rangot adott a településnek. Az évszázad közepétől gazdasági fellendülés jellemző, közegészségügyi, majd orvosi kör alakult. 1870-ben Dunapentelét a nagyközségek közé sorolták, ekkor költözött véglegesen ide a település szellemi arculatának korabeli legjelentősebb formálója, Rosti Pál, a világutazó, útikönyv-író, földrajz- és néprajztudós, az első magyar fotográfusok egyike.

1882-ben új községháza épült, csendőroros alakult. Az összefogás és a „civil érdekképviselő” korabeli példája, hogy jelentős tiltakozással megakadályozták a Szalki-szigeti Duna-ág tervezett szabályozását. Az első világháború, majd a polgári konszolidáció évtizedét követő gazdasági válság visszavetette a település fejlődését. Az 1930-as évek második felében kibontakozó gazdasági fellendülést a második világháború törte meg. Az újjáépítés – valamint az ezzel párhuzamosan zajló

földosztás, továbbá a közigazgatás és az élet újjászervezése – után a Magyar Dolgozók Pártjának Központi Vezetősége 1949 végén döntést hozott egy új, vaskohászati kombinát és a hozzá kapcsolódó lakótelep felépítéséről (ERDŐS F. – PONGRÁCZ Zs. 2000, MATUSSNÉ L. M. 2001). Megkezdődött Sztálinváros építése, a város neve 1961-től Dunaújváros (ERDŐS F. – PONGRÁCZ Zs. 2000). Dunaújváros és térségének múltjára, jelenére alapvetően rányomta a bélyegét a nehézipar telepítése. A település rugalmatlan a globális változásokkal szemben, mivel működésének alapját egy ipari szegmens határozza meg. A város fejlődését legnagyobb mértékben a mai napig a Dunai Vasmű befolyásolja. A város alapításakor a gazdaság fejlődését és az urbanizáció húzóerejét az iparosítás tette ki. A szocialista rendszer sajátos jellemvonásai (az állami tulajdon majdnem kizárólagos jellege, a nehézipar túlhangsúlyozása, az erőltetett ütemű iparosítás) egyértelműen Dunaújváros alapítása kapcsán is érvényben voltak. A gyors iparosítás oka a háború utáni újjáépítés volt. Az iparosuló új alapítású városok nemcsak új ipart, hanem a szocialista ideológia bölcsőjét is jelentették, ahol a betelepített emberek a szellemiségnek megfelelő életmódon éltek.

A város fejlődésének első időszakában az ipari tevékenység csaknem teljesen a Dunai Vasművel volt azonosítható, a későbbiekben az ipar szerkezete átalakult, ugyanis igényként jelentkezett a női munkahelyek létesítésének szükségessége, ennek érdekében több könnyűipari üzem létrehozására került sor. Az ipar szerkezetének változtatásához, illetve új ipari üzemek megteremtéséhez a Dunai Vasmű alapvetően járult hozzá. Elsősorban a hőerőmű tette lehetővé további hőenergia-igényű ipari üzemek letelepítését. A városban az új ipari üzemek építését további tényezők is elősegítették. Dunaújváros esetében nemcsak az ipar, hanem vele együtt maga a város is újonnan született. A Vasmű létesítésekor nem volt szolgáltatási háttér, amely a lakosság ellátását biztosította. Dunaújváros ipara alapanyaggyártó maradt, amelyben országosan is meghatározó szerepet játszik a vas- és acélkohászat. A könnyűiparban (cellulóz- és papírtermelés) szintén az alapanyaggyártás az elsődleges. A dunaújvárosi kohászat az ország iparában betöltött funkcióját tekintve elsősorban lemez termelésével emelkedik ki. A korábbi terület, munkamegosztás gyakorlata szerint az előállított termékeire elsősorban a feldolgozóipari központokban volt szükség (MISKOLCZI M. 1980).

A vas- és acélkohászat nagyszámú munkaerőt foglalkoztat, és nagy tömegű nyersanyagot használ fel. A vas- és acélipar telepítésénél a szállítási költségek, a közlekedési hálózat és egyéb szállítási adottságok számbavétele alapvető fontosságú. A kohászati üzemek vízigényének kielégítéséhez megfelelő mennyiségű vízforrásra van szükség. A kohászat telephelyének kiválasztásánál figyelembe veendő tényező a fogyasztópiac felvevőképessége. Előnyös az olyan telepítés, ahol a kohászati üzemet nagy feldolgozóipari körzetben vagy központban, esetleg azok közelében építik fel. A vas- és acélkohászat fontos sajátossága, hogy a technológiai folyamatok szorosan összefüggnek egymással. A termelés akkor a leggazdaságosabb, ha a nyersanyagok a

kokszolástól a nyersvas- és acélgártáson át, a késztermékek elkészítéséig egy vertikális technológiai cikluson mennek keresztül (ÁDÁM L. – BOROS F. 1979, HORVÁTH I. 2000).

A különböző adottságok, valamint az erőteljes ipartelepítés következtében megvalósult a város kiemelkedő ütemű fejlődése. Ennek hatására a térség foglalkoztatási szerkezete megváltozott, átalakult a természeti környezet, továbbá a népességszám kardinálisan növekedett. A kulturális infrastruktúra kiépült (iskolák, mozi, könyvtár, színház, művelődési ház), ezáltal a település fejlődése visszahatott az általános (oktatási, közművelődési, szociális, egészségügyi) infrastruktúra fejlődésére. Ezen változások pozitívan befolyásolták az itt élők életszínvonalát. A fejlesztések eredményei teljeskörűen hozzáférhetővé váltak a városlakók számára (ERDŐS F. – PONGRÁCZ ZS. 2000).

3.2.1. Dunaújváros társadalmi-gazdasági viszonyainak változása a rendszerváltás után

A rendszerváltás után átalakult térszerkezet a társadalmi és gazdasági térben is éreztette hatását. Dunaújváros esetében a különböző gazdasági ágak szerkezeti átalakulása később kezdődött el, mint más városokban, a vállalkezési aktivitás ezzel párhuzamosan mérsékeltebb maradt (HAVELLANT O. 2007a). Ennek legfőbb oka, hogy 1990 után is jellemző volt a nehézipari ágazatot képviselő Vasmű és a város között fennálló speciális viszonyrendszer.

A belső vándorlás nemcsak a rendszerváltás után, hanem előtte is leginkább az Alföld területén érvényesült. A mezőgazdaság háttérbe szorulását követően, az iparosítás következtében a fiatalok számára vonzóbbá váltak az ipari centrumok. Az elvándorlás elsősorban Budapest mellett a nehézipari és bányászati központok (Ózd, Tatabánya, Miskolc) felé irányult. A migrációs folyamatok okai egyénekenként eltérőek lehetnek, azonban általánosságban elfogadott tendencia az, hogy a fejlett térségek vonzzák, míg a fejletlen térségek taszítják az embereket (DÖVÉNYI Z. 1992).

A gazdaság élénkítésére irányuló fejlesztések nem átfogóan valósultak meg. Dunaújvárosban nem alakult ki tömeges munkanélküliség, a foglalkoztatási mutatók az országos átlagnál kedvezőbben alakultak. 2001-től érzékelhetőek a kedvezőtlen irányú változások előjelei. A beszűkült foglalkoztatási lehetőségeket mutatja a pályakezdő munkanélküliek átlagnál magasabb aránya, mely 2002-től 2004-ig az országosnál intenzívebben, 8,3%-ról 9,8%-ra nőtt (LAMPERTNÉ A. I. 2006). A térség foglalkoztatási helyzetét jelenleg pozitívan befolyásolja a város közigazgatási határán 2007-ben felépülő, gumiipari tevékenységet folytató Hankook Tire Magyarország Kft.

A rendszerváltás átalakította a társadalmi-gazdasági viszonyokat, ezáltal a lakosság egyes rétegei közötti, jövedelmi különbségekből fakadó rés kitágult. A jövedelmi különbségek új jelenséget indukáltak Dunaújvárosban, megkezdődött a

lakosság térbeli tagozódása. A belső mobilitás átalakította a társadalmi szerkezetet, felerősödött a szegregáció folyamata. A társadalmi elkülönülés két legszélsőségebb példája a panelvárosrészek (például a Római városrész) és az új kertvárosi övezetek esetében mutatható ki. 1990 és 2001 között a panelterületek Dunaújváros legintenzívebb népességcsökkenését élték át. Mindezek ellenére lakosságának többsége továbbra is a magas laksűrűségű, többnyire magasépítésű panel lakóépületekkel ellátott városrészekben él. A nagyarányú elköltözést a gyermekvállalási kedv visszaesése kíséri, ezért a népesség korábbi természetes reprodukciója sincs biztosítva ezekben a városrészekben (BÁN A. 2006, 2007, TÓTH Z. 2002). A gyermeket nevelő házaspárok, élettársi kapcsolatban élők arányának csökkenése kiemelten érintette a panel lakótelepeket. Az iskolai végzettség tekintetében is érzékelhetők a szegregációs különbségek. A 2001. évi előző népszámlálás óta a panelterületek jóval mérsékeltabb változáson mentek keresztül, a felsőfokú végzettséggel rendelkező lakosok aránya nem érte el a város átlagát (HAVELLANT O. 2006).

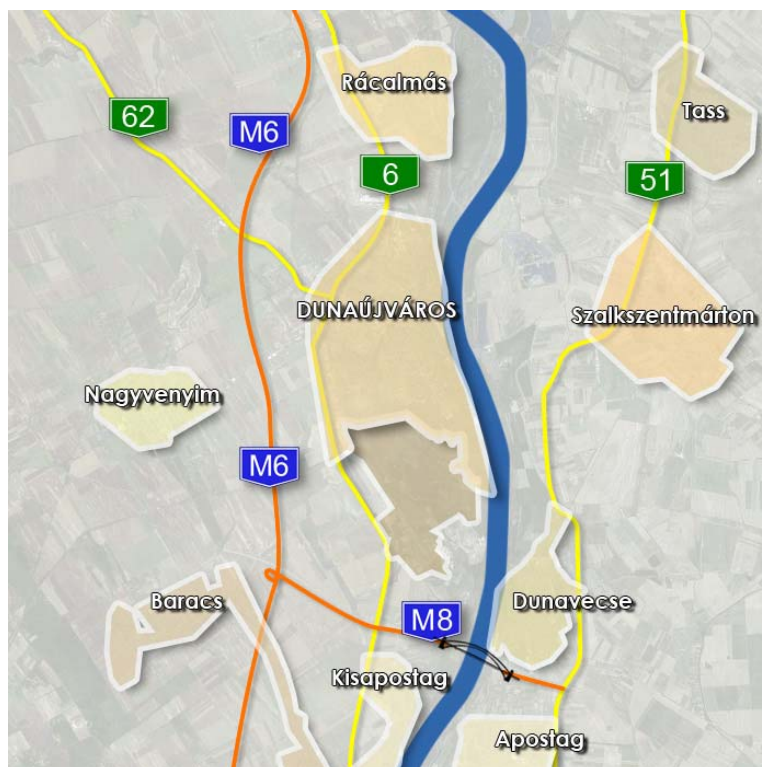
A fenti folyamatok ellentéte tapasztalható az építési lehetőségeket biztosító Óvárosban. A lakásépítkezési támogatási rendszerrel is összefüggésben többnyire gyermekes családok telepedtek le a városrészben. Ennek következtében a városban az Óváros családonkénti átlagos gyerekszám a legmagasabb, és kiemelten nőtt a gyermekes házaspárok/élettársak lakosságon belül képviselt aránya. Általában a magasabb jövedelmű főiskolai, illetve egyetemi diplomával rendelkezők számarányának jelentős növekedése tapasztalható. A folyamatok az agglomerációs térségben is nyomon követhetők. A kutatási adatok alapján a jobb anyagi körülmények között élők költöznek, míg a szegényebb és idősebb rétegek a városban maradnak (VARGA A. 2008a, 2008b).

Dunaújváros termelőerőinek fejlődéshez területi aspektusainak vizsgálatához a Dunaújvárosi Főiskola Térségfejlesztési Kutatócsoport elemzéseit, hatástanulmányait vettem alapul (KISS A. 1998-2007). A város demográfiai, belső népességmozgásra, társadalmi szerkezetre vonatkozó jellemzőivel kapcsolatban elmondható, hogy a lakosság száma folyamatosan csökken, elsősorban a kiugróan magas negatív vándorlási tendencia, az elhalálozás és elöregedés miatt. Korösszetételének legfőbb jellemzője a 65 évnél idősebbek arányának növekedése 7,1%-ról 15,0%-ra (HAVELLANT O. 2007a, 2007b). A fejletlen területek népességmegtartó ereje gyengébb, mint a nagyobb városoké. Súlyos probléma jelentkezik azokon a területeken, ahol az erős migrációhoz rossz demográfiai folyamatok társulnak. Annak érdekében, hogy Dunaújváros esetében ez a tendencia csökkenjen, szükség van a kultúráközvetítő intézmények identitásformáló hatásának érvényesülésére. Elengedhetetlen az adott településhez való kötődés kialakítása, e nélkül a települések társadalmi és gazdasági kiüresedése következik be. A folyamatok tovagyűrűző eredményeként az intézményrendszer és szolgáltatások színvonalának csökkenése vagy megszűnése valósul meg. A kultúrára gyakorolt hatásként erős társadalmi differenciálódás jön létre.

3.3 Az infrastrukturális beruházások hatása Dunaújváros térségi szerepének alakulására

Az autópályák építése befolyásolja egyrészt a városok közötti, másrészt a városokon belüli viszonyokat. A közlekedés rendszerének pozitív változása hatást gyakorol a gazdasági szerkezetre, az adott város térbeli folyamataira. A rendelkezésre álló közlekedési hálózat fejlesztése elősegíti a kereskedelmi és szolgáltatási tevékenységek koncentrálódását. Ezek az egymást serkentő folyamatok hosszú távon a térszerkezet átalakulását eredményezik. Az új közlekedési útvonalaknak köszönhetően lehetővé válik, hogy az ingázók a munkahelyüktől távolabb éljenek. Egyre meghatározóbb az időtényező szerepe. Földrajzi szempontból a városi térség kiterjed. Az utazási idő lecsökken, ugyanakkor az utazási költségek számottevően nem változnak.

A város térségi szerepének meghatározása szempontjából befolyásoló szereppel bírnak a közlekedési infrastruktúra fejlesztésében bekövetkezett változások. A közlekedési hálózat fejlesztése a társadalmi-gazdasági tér elemeinek összekapcsolásában bír jelentős szereppel. Dunaújváros és térsége esetében a legjelentősebb infrastrukturális beruházások az új Duna-híd, az M6-os és az M8-as gyorsforgalmi utakhoz kapcsolódnak (4. ábra).

4. ábra. Dunaújváros térségi szerepét befolyásoló közlekedési beruházások
Forrás: ÁDÁM L. – BOROS F. 1979 alapján szerk. VARGA A. 2009

Az M6-os autópálya megépítése a fővárossal való könnyebb és gyorsabb összeköttetést biztosítja. Magyarország közlekedéshálózatára jellemző a Budapest-centrikusság. Ennek mérséklésére irányult az autópálya építése. A migrációs jellemzők és térségi infrastrukturális fejlesztések hatásait elemezve elmondható, hogy a város alapításának idején a bevándorlásból származó pozitívumok jelentették a város sikerének egyik alapját. A város jövőjét azonban meghatározza az elvándorlás magas aránya. Jelenleg elmondható, hogy a Dunaújvárosból elköltözők aránya nő, ők a városhoz közelebbi településeket részesítik előnyben. Munkahelyváltásra és tartós lakóhely-változtatásra leginkább a még mobilizálható fiatal generáció vállalkozik.

Az elköltözések hatására gyakori a régióváltás, mert a város speciális földrajzi helyzete miatt négy régió határán fekszik. Dunaújváros interregionális szerepének alapjait a természetes vonzáskörzeti központ, az átalakuló térszerkezet, a budapesti agglomeráció kiterjedése, és a (Tatabánya–Székesfehérvár–Dunaújváros–Kecskemét–Szolnok–Eger) „bolygóvárosi” gyűrű kialakulása egyaránt jelenti (VARGA A. 2007a, 2007c, VERES L. 2005).

3.3.1. A dunaújvárosi Pentele-híd hatása Dunaújváros térszerkezetére

Általánosságban megállapítható, hogy egyre gyakoribb jelenség a lakónépesség, a szolgáltatások, a munkahelyek kiköltözése/megtelepülése a várost körülvevő településeken. Ennek a decentralizációs folyamatnak köszönhetően az élet egyes szinterei (otthon, munkahely, oktatás, szolgáltatások) a földrajzi térben egyre nagyobb távolságra és szétszórtabban helyezkednek el. A fenti folyamat eredményeként változnak az ingázók közlekedési infrastruktúrával szemben támasztott elvárásai. Az egyéni közlekedés szerepe felértékelődik a tömegközlekedéssel szemben. A jelenség felerősíti a város és a környező települések közötti ingázás intenzitását, mely hatást gyakorol a központi város térségi szerepére. Szükségessé válik a közlekedési infrastruktúra rugalmasabb, lakossági igényekhez történő igazítása.

Az infrastrukturális fejlesztések egyik sarokpontja a 2007-ben átadott Pentele-híd. A beruházás jelentősége abban áll, hogy közvetlen kapcsolatot teremt a közép-dunántúli és a dél-alföldi régiók között. A 2005-2007 között felépült híd Dunaújvárost és Dunavecset köti össze. Az autópályahíd a majdani M8-as gyorsforgalmi út részeként épült, mely a jövőben az ország nyugati és keleti része közötti gyorsabb közlekedést segíti. A Pentele-híd szerkezetét tekintve egyedülállónak mondható hazánkban. A kosárfüles ívszerkezetű híd Magyarország legszélesebb és leghosszabb fesztávolságú hídja. Az ország egyik legnagyobb beruházású építménye 2x2 forgalmi sáv, 2x1 leállósáv, valamint járda és kerékpárút is megtalálható. Az autópálya-szakasz a Duna bal partján az Alföldön az 51-es úthoz, a Dunántúlon pedig az M6-os autópályához csatlakozik (VERES L. 2005).

Az előrejelzések szerint a Pentele-híd az Alföld szomszédos kistérségeit hozza közelebb a városhoz. A fejlődést befolyásoló környező kistérségi folyamatok megismerése hatást gyakorolhat a kulturális élet intenzitására, kiszélesítheti a munkaerőpiaci lehetőségeket.

A pozitív előrejelzések alapjául szolgál az a tény, hogy az Alföld Dunaújvárossal szemközt található területei városhiányosak, bár vannak városi státuszú települések. Ezek a települések funkció tekintetében nem jelentenek vetélytársat. Ennek köszönhetően prognosztizálható, hogy a híd lehetőséget teremt a kulturális intézményrendszer kapacitás-kihasználásának növeléséhez. A felhasználók száma bővíthet, tekintve, hogy az intézményrendszer egyes elemeinek megközelíthetősége javul (VARGA A. 2007b, 2007d).

Az átalakult közlekedési infrastruktúra hatására gyorsabbá váló átmenő forgalom célzottan az Alföldre irányul. Ezen beruházások pozitív hatásai elmaradtak az előzetes várakozásoktól. Jelenleg jelentősen nem érzékelhető a gazdaságélénkítő szerepük (VARGA A. 2008a). A pozitív hatások egyben lehetőségek, melyek hatása az alábbiakban összegezhetőek:

- az Alföld és a Dunántúl közötti közvetlen összeköttetés két eltérő jellegű térséget – a keleti agrár- és a nyugati ipari térséget – kapcsol össze,
- szűkebben értelmezve összeköti Dunaújvárost a vonzókörzetébe tartozó más településekkel (Dunavecse, Solt, Szalkszentmárton),
- a jobb közlekedési infrastruktúra növeli a kulturális intézményrendszer kihasználtságát,
- a Dunától keletre lévő területek „elzártsága” csökken, ami hatást gyakorol a munkaerő vándorlásra,
- új átkelési lehetőséget teremt a teherforgalom számára,
- a főváros átmenő forgalmától való tehermentesítését valósítja meg.

A város jövőképeinek meghatározói a lezajlott nagy volumenű közlekedési és infrastrukturális beruházások. A híd jelenleg lokális szerepkört tölt be, ugyanis Dunaújvárostól délre épült, közel a dunaföldvári közúti átkelőhelyhez, amely a bal parti települések egy részével jelenleg is biztosítja az összeköttetést. A híd megváltoztatja a környék sajátos térszerkezetét, például a munkaerő-áramlás lehetőségeinek pozitív irányú változása a vonzókörzet növekedését eredményezi. A híd átadása előtt a megfelelő közlekedési kapcsolatok hiánya miatt a Duna bal partjának települései nem voltak vonzóak a lakóhelyüket változtatni, de dunaújvárosi munkahelyüket megtartani kívánók számára, így sajátos féloldalas szuburbanizációs vonzókörzet alakult ki. A város féloldalas vonzókörzete a Pentele-híd átadásával kiegyenlítettebbé vált egyes bal parti települések bekapcsolódásával.

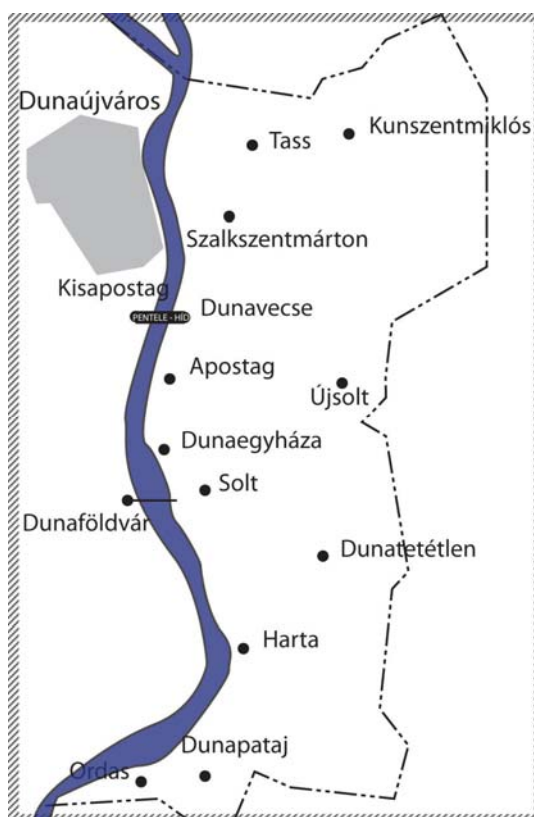
Az elvándorlásban résztvevők száma alapján Dunaújvárosnak elsősorban a kistérség középső és déli részén fekvő településekkel alakult ki szorosabb kapcsolata. A híd kapcsolatépítő hatása várhatóan két lépésben, időbeni elcsúszással jelenik meg, és a közlekedési infrastruktúra fejlődésének előrehaladtával teljesebbé válik.

Ha a város térségének közlekedési hálózata megújul, akkor a buszközlekedés jelenlegi idő-távolság kapcsolatai alapján Szalkszentmárton, Dunavecse, Apostag és Dunaegyháza községek aktív munkaerőpiaci bekapcsolódása valószínűsíthető (HAVELLANT O. 2007c). A híd és az infrastrukturális fejlesztések gazdaságélénkítő hatása, ezenfelül az elvándorlás mérséklődése várható a közeljövőben. Következésképpen új munkahelyek teremtése, valamint további ipari beruházások megvalósítása a legfőbb célkitűzés. A fejlesztések térségi hatása nem csak a közlekedést, hanem az anyag-, energia- és információáramlást is pozitívan befolyásolja (VERES L. - ABONYINÉ PALOTÁS J. 2010).

3.3.2. Dunaújváros térségi hatásának változása a híd keleti oldalán fekvő települések kulturális intézményrendszerének működését jellemző adatok alapján

A Pentele-híd fontos szerepet tölt be Dunaújváros térségi szerepének erősítésében. A híd lehetőséget teremt a keleti oldalon lévő települések számára, hogy igénybe vegyék a város kulturális intézményrendszerének szolgáltatásait (5. ábra).

A Bács-Kiskun megye északnyugati részén fekvő települések kulturális intézményrendszerének vizsgálata kapcsán (2001-től 2009-ig) a KSH által rendelkezésre bocsátott adatok alapján megállapítható, hogy az intézményrendszer elemeinek igénybevételét jellemző mutatószámok értékelhetően nem változtak meg. Az adatok értelmezése során figyelembe kell venni a települések eltérő népességszámát, melyet a 2. táblázat szemléltet.

5. ábra. A Pentele-híd keleti oldalán fekvő települések földrajzi elhelyezkedése

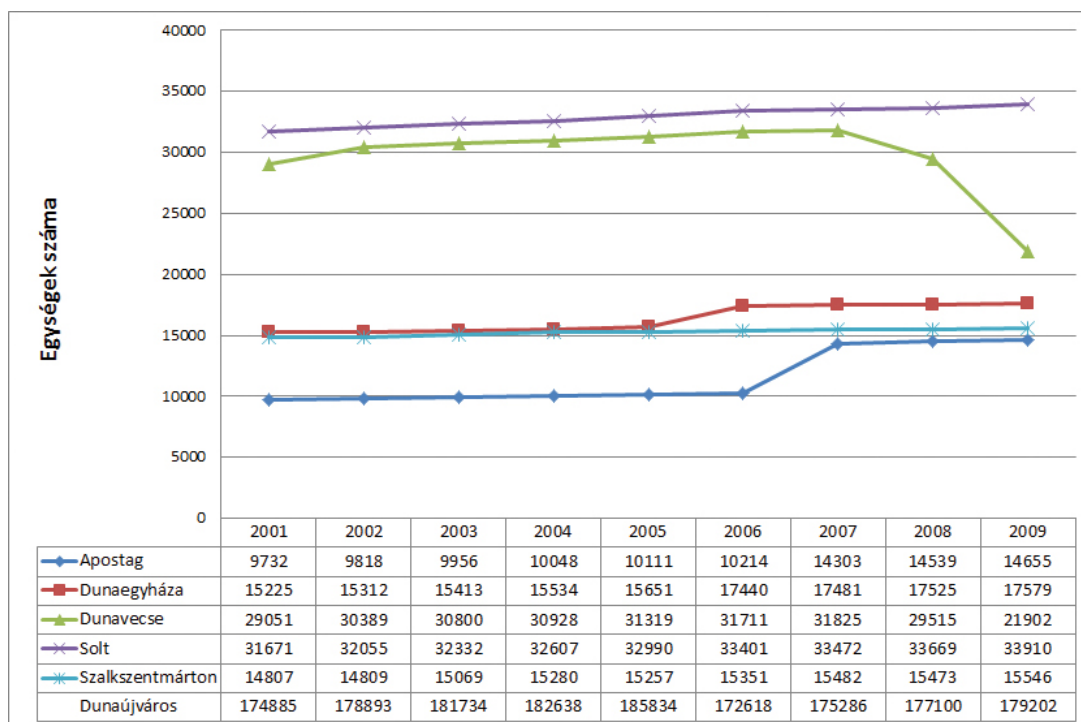
Forrás: ÁDÁM L. – BOROS F. alapján szerk. VARGA A. 2009

Település	Néesség (fő)	Népsűrűség (fő/km ²)	Terület (km ²)
Apostag	1997	62,52	31,94
Dunaegyháza	1522	150,40	10,12
Dunavecse	4036	60,45	66,77
Solt	6470	48,77	132,67
Szalkszentmárton	2928	35,67	82,08

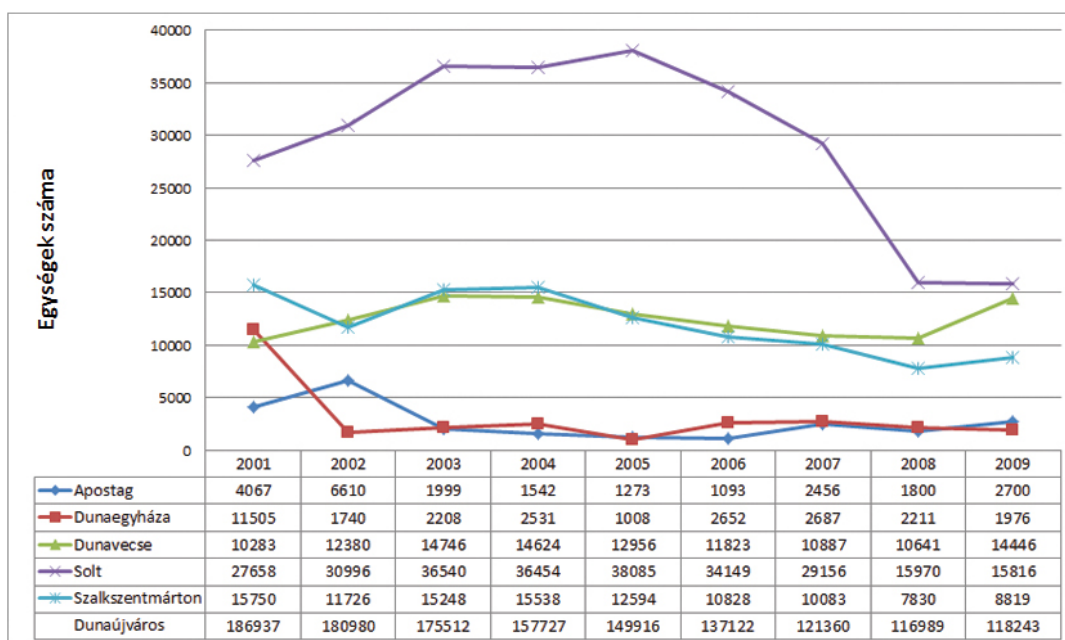
2. táblázat. A kunszentmiklósi kistérség településeinek népességi, népsűrűségi és területi mutatói 2010-ben
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. Varga A. 2010

A megkérdezettek megítélése szerint a híd pozitív hatása a közeljövőben felerősödik, érzékelhetőbbé válik. A települések lakói eltérő intenzitással veszik igénybe Dunaújváros kulturális intézményrendszerének elemeit. A vonzáskörzet meghatározásának alapeleme az ingázás mértékének áttekintése. Dunaújváros térségi szerepére vetítve megállapítható, hogy az utóbbi években 5%-kal növekedett az ingázók száma. A híd átadásának várható következménye az érték további emelkedése, a keleti oldalon lévő alföldi települések megközelíthetősége jelentősen javul. Dunaújváros számottevő oktatási vonzáskörzettel rendelkezik a közoktatás és a felsőoktatás területén egyaránt. Az átkelő hatásaként nő a tanulói, hallgatói létszám. Dunavecse és Solt oktatási szempontból a város vonzáskörzetébe tartozik. Összességében megállapítható, hogy a Dunaújváros környéki kistérségek, így a keleti oldalon fekvő területek is mozaikszerű gazdaságszerkezetű képet mutatnak. Megnyíltak a város oktatási, kulturális és foglalkoztatási lehetőségei a keleti oldal településeinek irányába. Az infrastrukturális fejlesztésekből adódó pozitív hatások a szociális, kulturális és gazdasági szférában egyaránt érzékelhetővé válnak.

A Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján kirajzolódnak azok a tendenciák, melyek a híd átadása után jelentkeztek a kulturális szolgáltatások számát, illetve a felhasználók számosságát tekintve. A következő diagramsor (1-10. diagram) a települések közművelődési intézményeire vonatkozó mennyiségi mutatókat (települési könyvtárak egységeinek száma, beiratkozott olvasók száma, múzeumi látogatók száma, kulturális rendezvények száma stb.) összegzi.

1. diagram. A Pentele-híd keleti oldalán elhelyezkedő települések könyvtári egységeinek száma 2001-2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

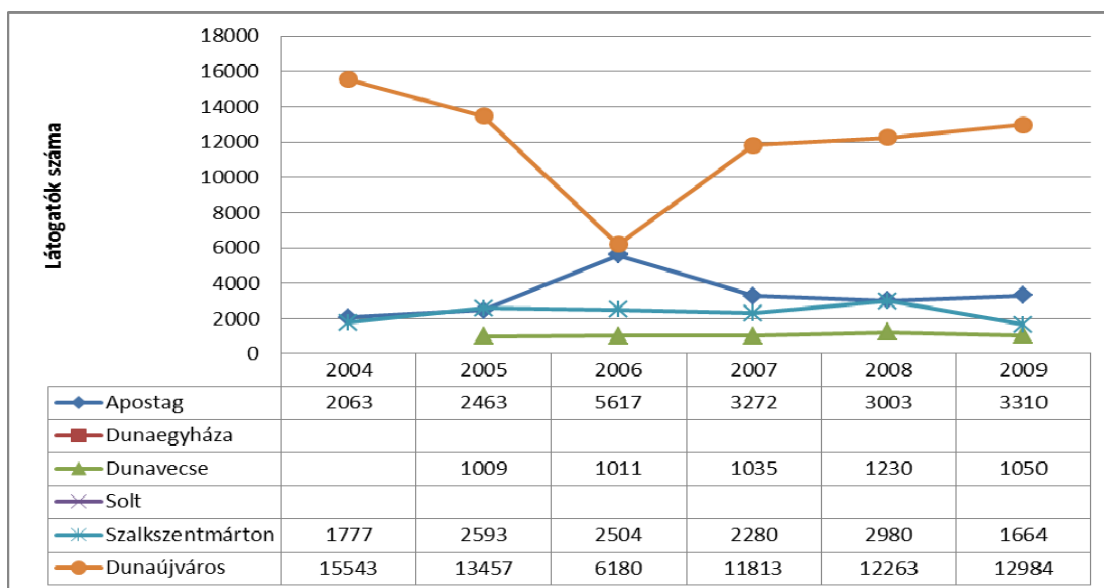

2. diagram. A Pentele-híd keleti oldalán elhelyezkedő települések könyvtáraiból kölcsönzött könyvtári egységek száma 2001-2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

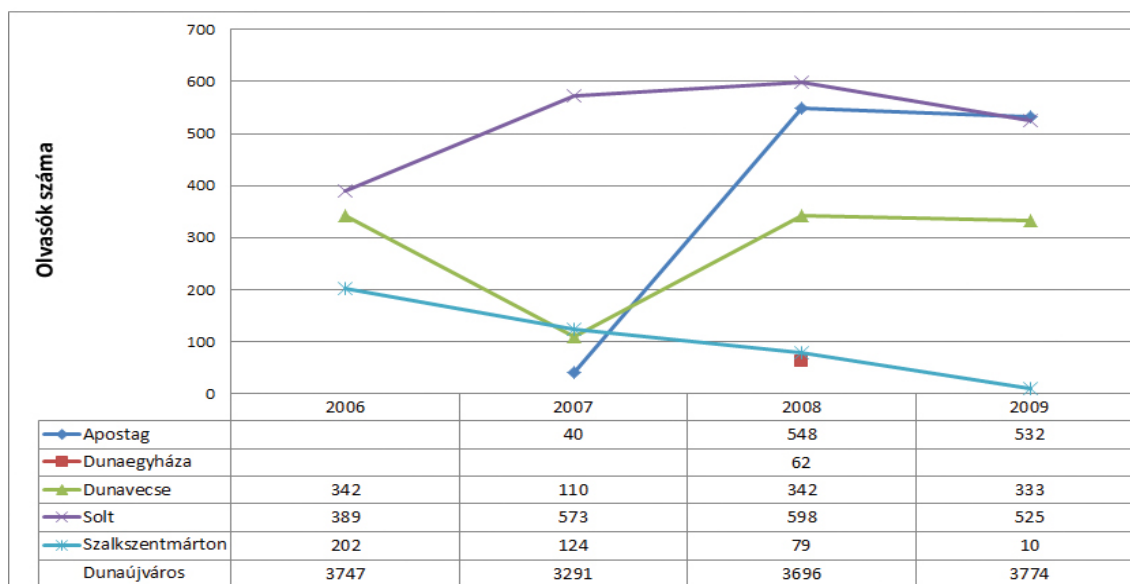
3. diagram. A Pentele-híd keleti oldalán elhelyezkedő települések könyvtáraiba beiratkozott olvasók száma 2001-2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

A kisebb települések esetében a közművelődés legfontosabb színterei a települési könyvtárak, művelődési házak. Az 1-3. diagramok szemléltetik a települési könyvtárakra vonatkozó adatokat. A leltári állományt tekintve megállapítható, hogy a könyvtárak egységeinek száma Dunavecse kivételével stagnál. 2007-től kezdve Dunavecsén nagymértékben csökkent a leltári állomány száma, ugyanakkor a kölcsönzött könyvek száma dinamikusan nőtt. A kölcsönzött könyvek számának negatív irányú változása leginkább Solton mutatkozott meg. A beiratkozott olvasók száma a korábbiakkal összhangban stagnáló képet mutat. Jelentős visszaesés Dunavecse esetében tapasztalható.

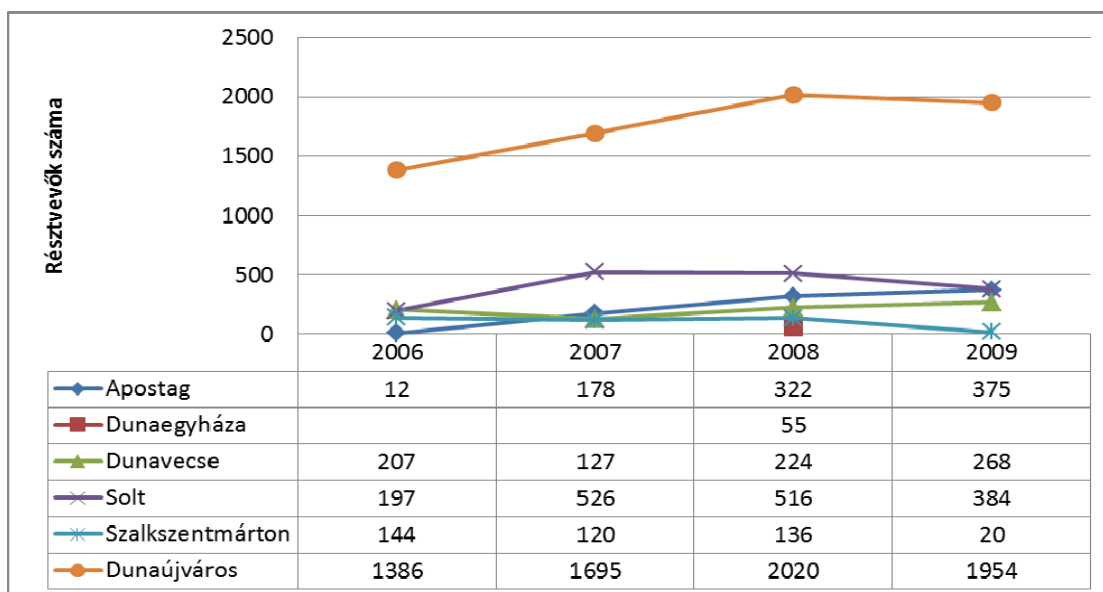

4. diagram. A Pentele-híd keleti oldalán elhelyezkedő települések múzeumi látogatóinak megoszlása 2004-2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

A híd keleti oldalán fekvő települések részéről növekedhet Dunaújváros kulturális életében való részvételi aktivitás, mivel számos kulturális intézmény (mozi, színház, múzeum) legközelebb Dunaújvárosban érhető el. A 4. diagram a múzeumi látogatók számában bekövetkező változásokat mutatja. Két településen (Dunaegyházán és Solton) muzeális jellegű intézmény nem található. A látogatók száma a többi településen viszonylag állandó, 2007 után Dunaújvárosban kismértékben nőtt a látogatók száma.

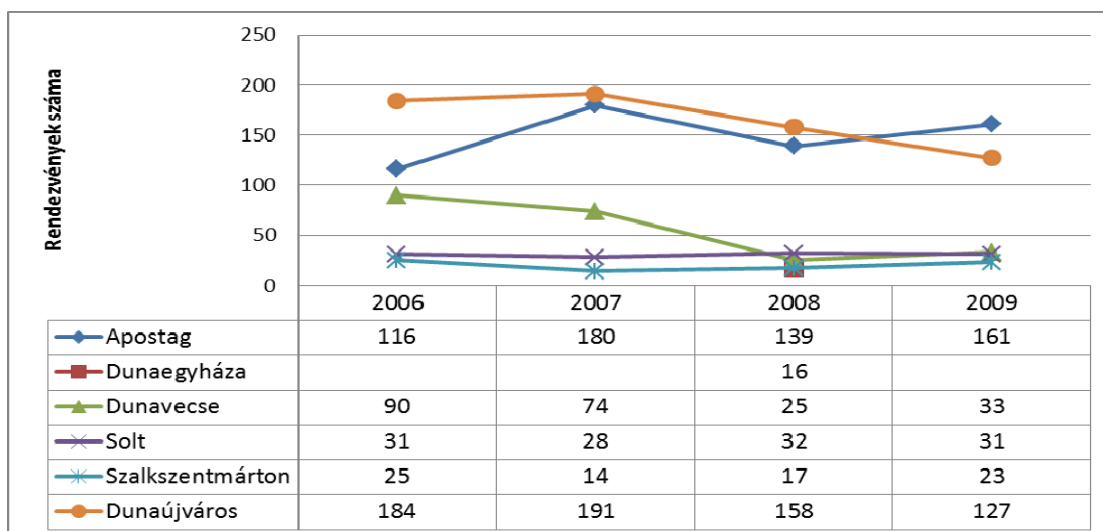
5. diagram. A Pentele-híd keleti oldalán elhelyezkedő települések rendszeres művelődési foglalkozásainak száma 2006-2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

6. diagram. A Pentele-híd keleti oldalán elhelyezkedő települések rendszeres művelődési foglalkozásain résztvevők száma 2006-2009

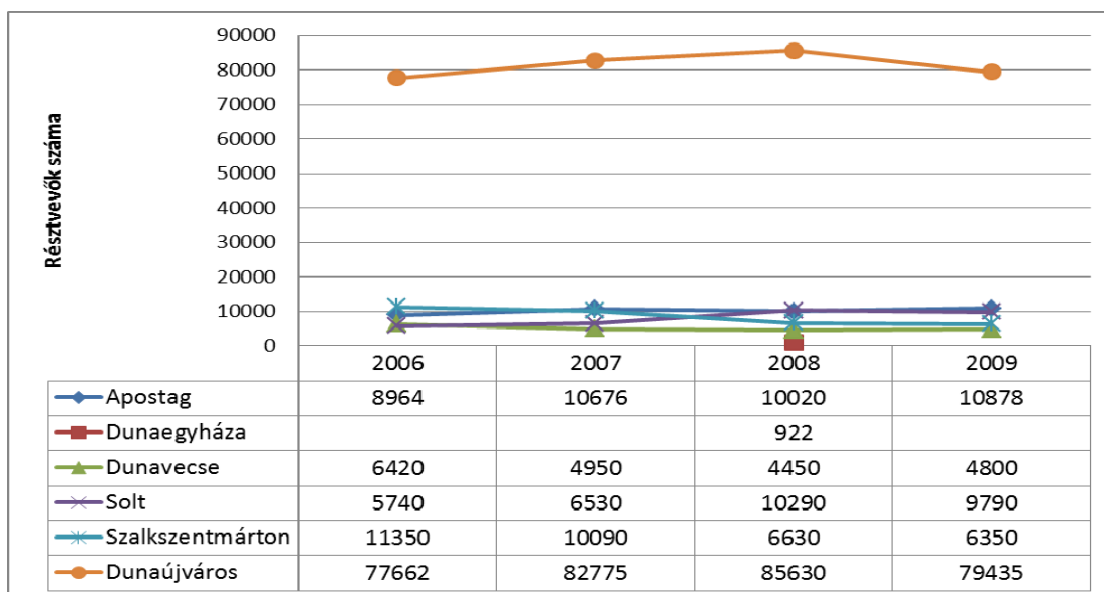
Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

A közművelődés kedvelt színterei a művelődési házakban megvalósuló foglalkozások. Ezek a rendezvények a kulturált szabadidő eltöltésének lehetőségét biztosítják a lakosság számára. Megvizsgálva a foglalkozások és a résztvevők száma közötti összefüggéseket (5-6. diagram) leolvasható, hogy mind a foglalkozások, mind a résztvevők számában kismértékű ingadozás mutatkozik. Összehasonlítva az adatokat megállapítható, hogy Dunaújvárosban mindkét esetben nőtt az igénybe vevők száma. Dunavecse és Solt esetében fordított arányú változás tapasztalható. A foglalkozások száma nő, ugyanakkor a résztvevők száma csökken.

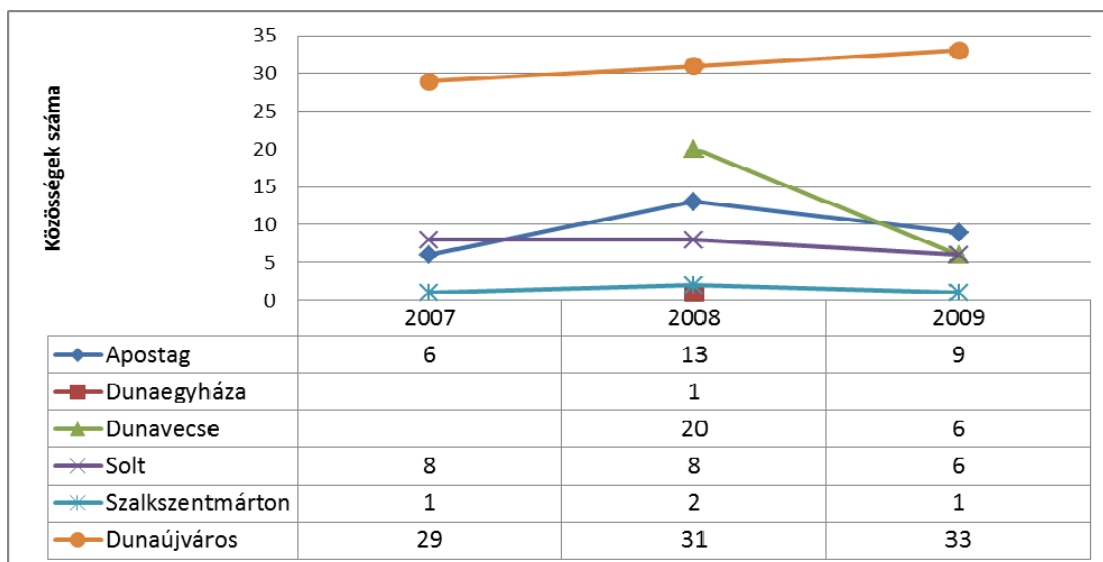
7. diagram. A Pentele-híd keleti oldalán elhelyezkedő települések kulturális rendezvényeinek száma 2006-2009

Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

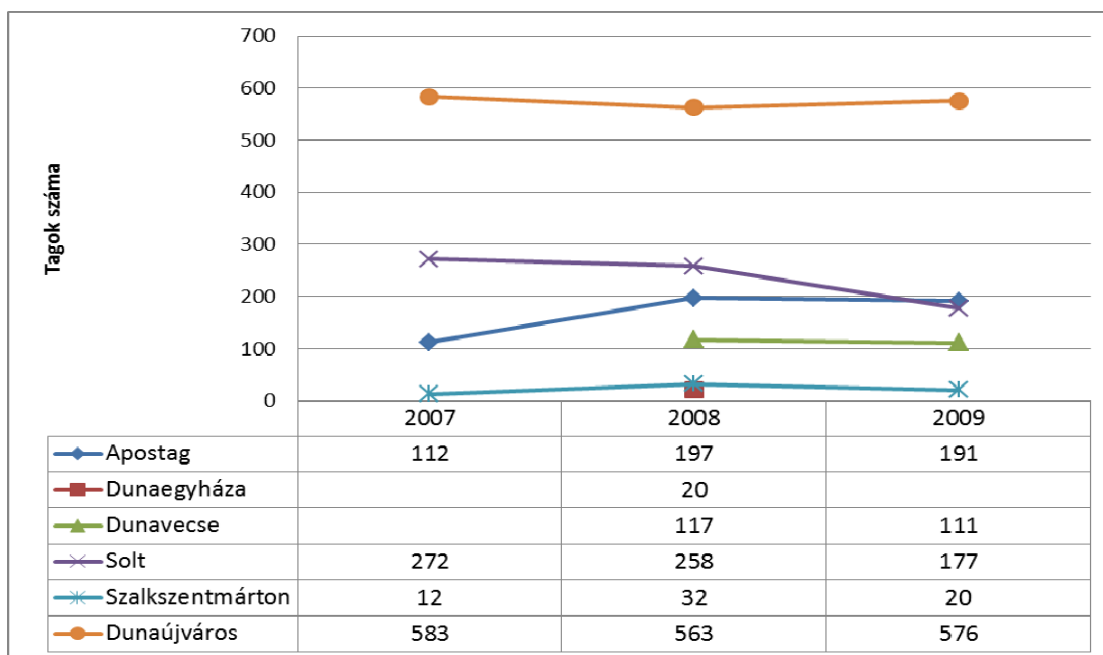

8. diagram. A Pentele-híd keleti oldalán elhelyezkedő települések kulturális rendezvényein résztvevők száma 2006-2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

A rendezvényeket jellemző látogatási szokások változása az egyik legfontosabb mutató a híd hatásának vizsgálatára vonatkozóan. A kulturális rendezvények és a résztvevők száma közötti kapcsolatot a 7-8. diagramok mutatják be. Változékony kép rajzolódik ki a rendezvények számosságát tekintve. Látható, hogy a legtöbb településen 2007 után csökkent a rendezvények száma, ugyanakkor a látogatók száma ennek ellenére településenként növekvő vagy stagnáló tendenciát mutat.

9. diagram. A Pentele-híd keleti oldalán elhelyezkedő települések alkotó művelődési közösségeinek száma 2007-2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

10. diagram. A Pentele-híd keleti oldalán elhelyezkedő települések alkotó művelődési közösségek tagjainak száma 2007-2009

Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

A 9-10. diagramok az alkotó közösségek számát, valamint a hozzájuk kapcsolódó taglétszámot ábrázolják. A kulturális tevékenységi formák között ez a szegmens kisebbnek tekinthető. Az adatok nem minden településről álltak rendelkezésre, emiatt megbízható következtetés nem vonható le.

Összességében megállapítható, hogy a vizsgált települések a népességszámhoz viszonyítva eltérő mértékben veszik igénybe az elérhető közművelődési intézmények szolgáltatásait. A településeken intenzívebb közösségi összefogásra és a lakosság számára vonzóbb programokra lenne szükség a megkérdezettek véleménye alapján. A híd keleti oldalán elhelyezkedő települések aktívabb részesedése Dunaújváros kulturális életéből hosszabb távú folyamat eredményeként jöhet létre.

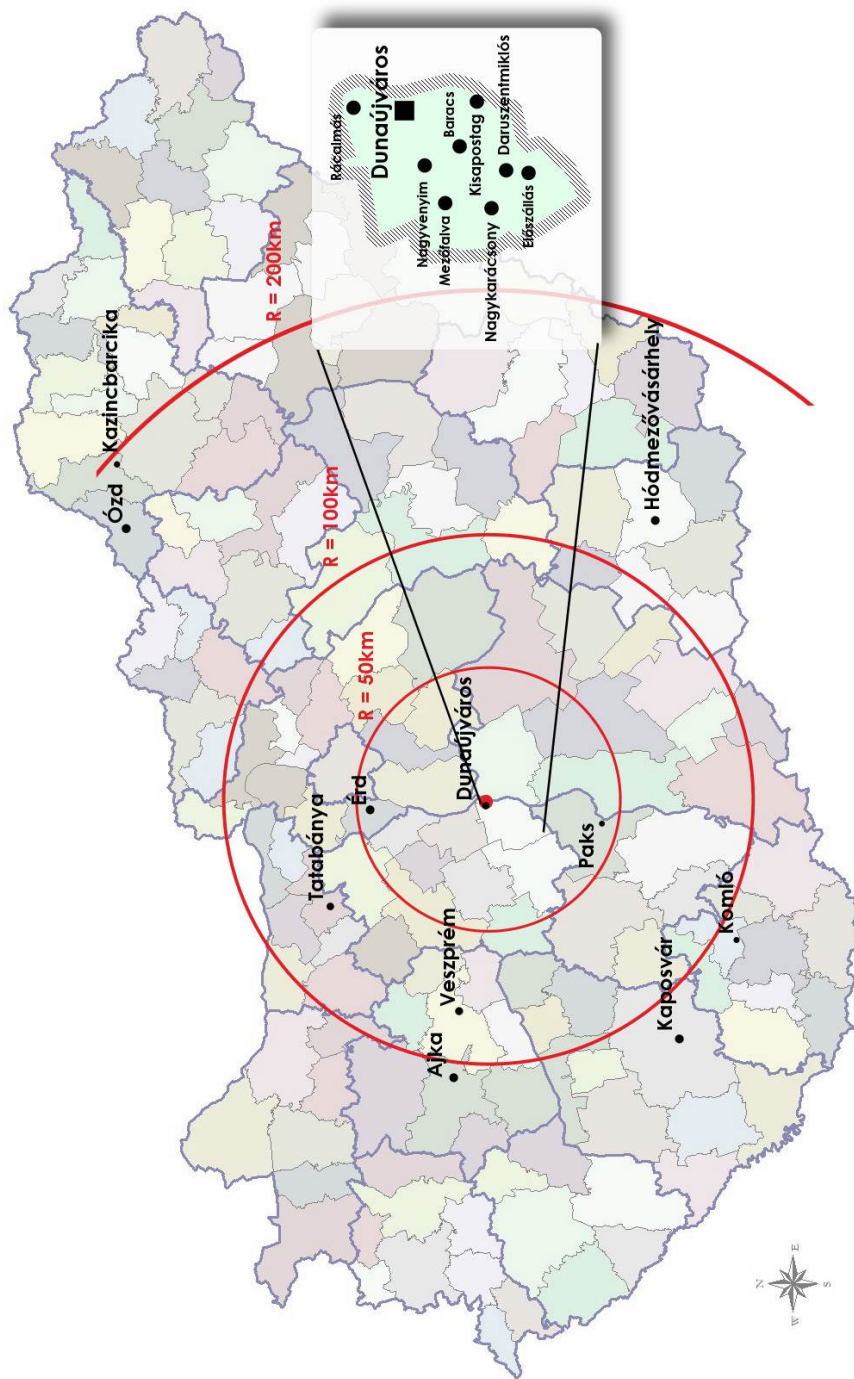
3.4. A Dunaújvárosi kistérséghez tartozó települések kapcsolatának változása Dunaújváros kulturális intézményrendszerével

A kistérségi rendszer kialakítása az Európai Unióhoz történő csatlakozás hatására vált szükségessé. A fogalomrendszer használta már az 1990-es években megjelent, azonban a ma elfogadott lehatárolás 2003-ban született. Magyarországon jelenleg 168 kistérség működik. A hosszú távú együttműködések biztosítása érdekében többcélú kistérségi társulásokat hoztak létre, melyek feladata a kistérség területének,

összehangolt fejlesztésének biztosítása. Fontos kiemelni, hogy a kistérségi együttműködés önkéntes, és a kistérségekben vezető szerepet játszó város (jelen esetben Dunaújváros) feladata nem a vezetés, hanem a települések közös érdekérvényesítésének szervezése, együttműködések kialakítása. Közigazgatási, gazdasági és közlekedési aspektusból a kistérséget alkotó települések életét nagymértékben befolyásolja Dunaújváros földrajzi távolsága. A Dunaújvárosi kistérséget kilenc település alkotja:

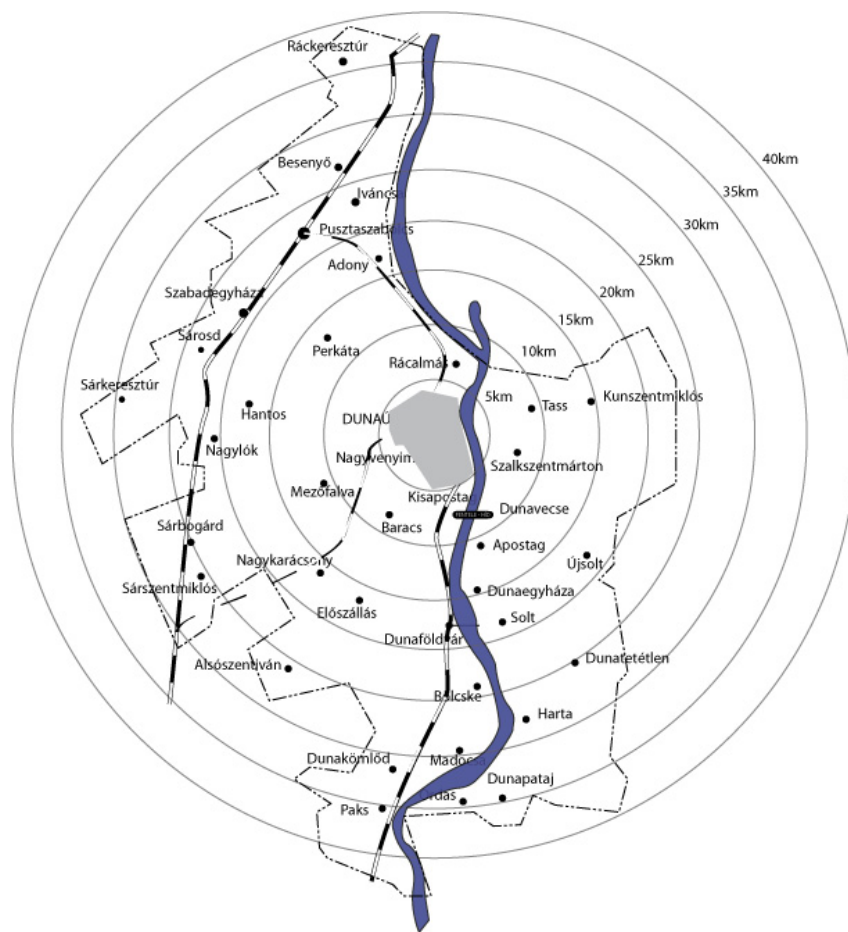
- Rácalmás,
- Nagyvenyim,
- Mezőfalva,
- Baracs,
- Kisapostag,
- Nagykarácsony,
- Daruszentmiklós,
- Előszállás,
- Dunaújváros

A felsorolt települések kistérségen belüli pontos elhelyezkedését a 6. ábra szemlélteti.

6. ábra. A Dunaujvárosi kistérséget alkotó települések földrajzi elhelyezkedése
 Forrás: ÁDÁM L. – BOROS F. 1979 alapján szerk. VARGA A. 2009

A 7. ábra a város 40 km-es vonzaskörzetébe tartozó települések területi elhelyezkedését mutatja. Megállapítható, hogy a kistérséghez tartozó települések mindegyike a város 20 km-es vonzaskörzetében helyezkedik el.

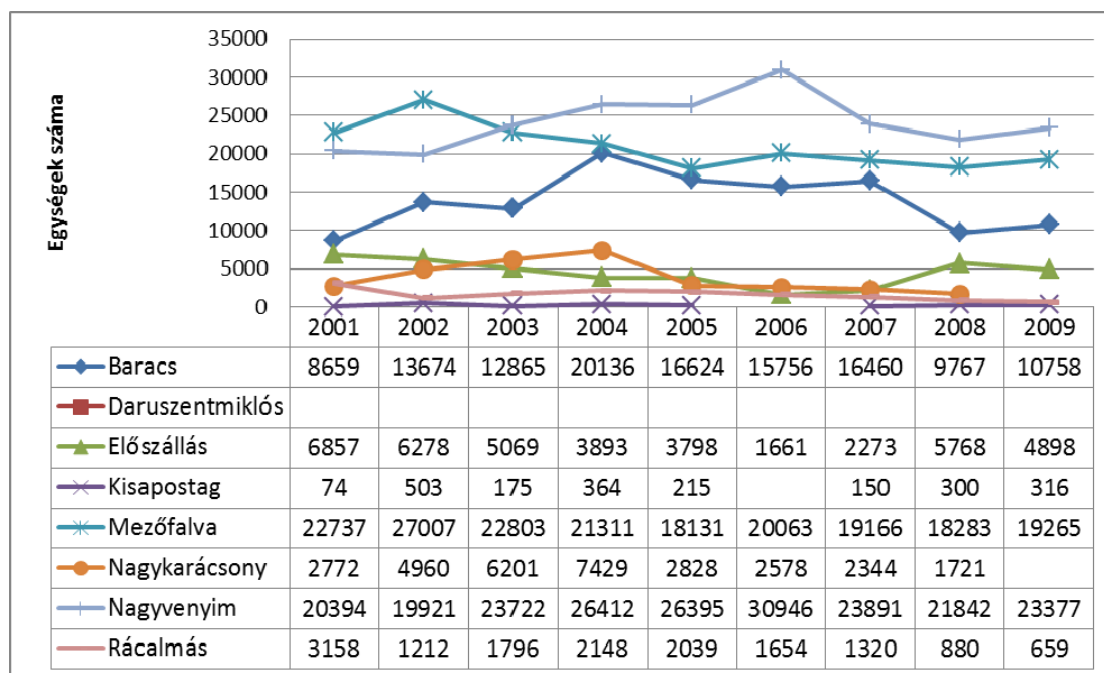

7. ábra. Dunaújváros 40 km-es vonzáskörzetébe tartozó települések területi elhelyezkedése
 Forrás: ADÁM L. - BOROS F. alapján szerk. VARGA A. 2009

Egy város vonzásának intenzitása, hatása a környező településekre több szegmens függvénye. A vonzáskör kiterjedtségének mértékét számos tényező befolyásolja. Az egyik legfontosabb vonzást meghatározó mutató a központi település fejlettségi szintje. Emellett hatást gyakorolnak a centrum körül elhelyezkedő települések társadalmi, gazdasági és infrastrukturális jellemzői. A dolgozat szempontjából a kistérséghez tartozó települések kulturális intézményrendszerének vizsgálata valósul meg. A témához kapcsolódó megalapozott következtetések levonása érdekében először a KSH által összegyűjtött adatok alapján kirajzolódó tendenciákat összegzik a 11-19. diagramok. Az adatok relevanciájának alátámasztásaként a kistérséghez tartozó települések vezetői által kitöltött kérdőív eredményei kerültek feldolgozásra. Következtetések határozhatók meg arra vonatkozóan, hogy a települések vezetőinek véleménye szerint a kulturális élet működése összhangban van-e a rendelkezésre álló statisztikai adatokkal. A közművelődés alapintézményeinek, helyzetképének feltérképezése során figyelembe kell venni, hogy népszámszám tekintetében a vizsgált települések heterogén képet mutatnak. A Dunaújvárosi kistérséghez tartozó települések területi, népességi és népsűrűségi jelzőszámait a 3. táblázat szemlélteti.

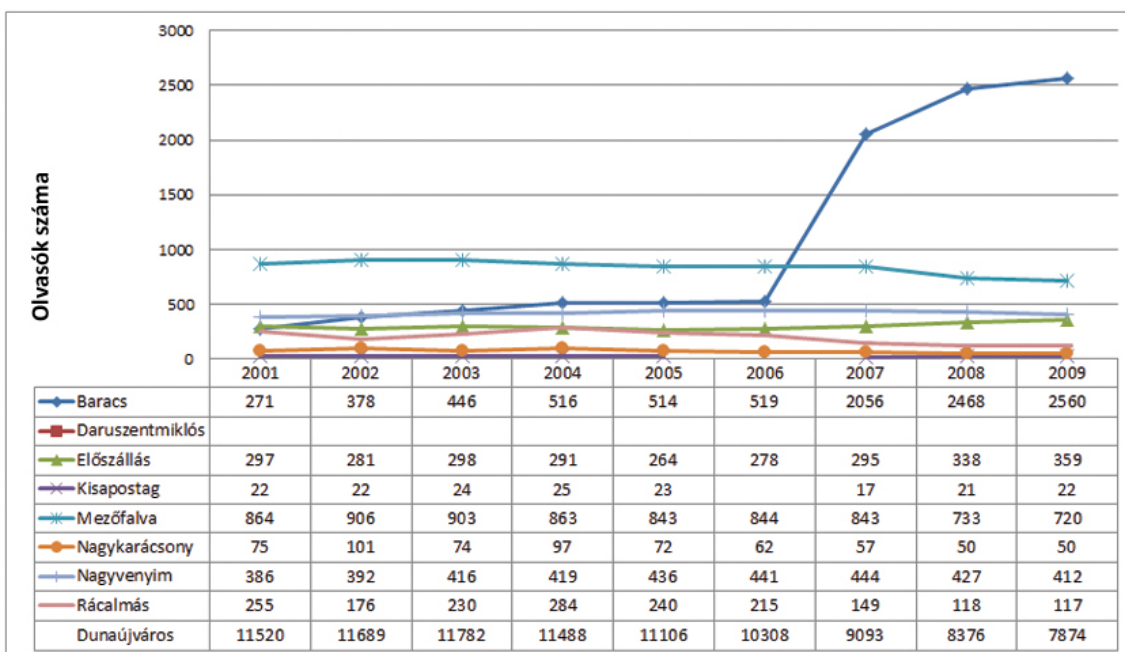
	2010		
	Terület (km ²)	Népesség (fő)	Népsűrűség (fő/km ²)
Dunaújváros	52,67	48187	914,8
Rácalmás	40,64	4470	109,99
Nagyvenyim	43,68	4121	94,35
Mezőfalva	80,42	4801	59,7
Baracs	55,18	3587	65,01
Kisapostag	9,58	1427	148,96
Nagykarácsony	30,46	1384	45,44
Daruszentmiklós	19,12	1598	85,93
Előszállás	39,98	2218	55,48

3. táblázat. A Dunaújvárosi kistérségéhez tartozó települések területi, népességi és népsűrűségi mutatói 2010-ben
Forrás: KSH adatai alapján szerk. Varga A. 2010

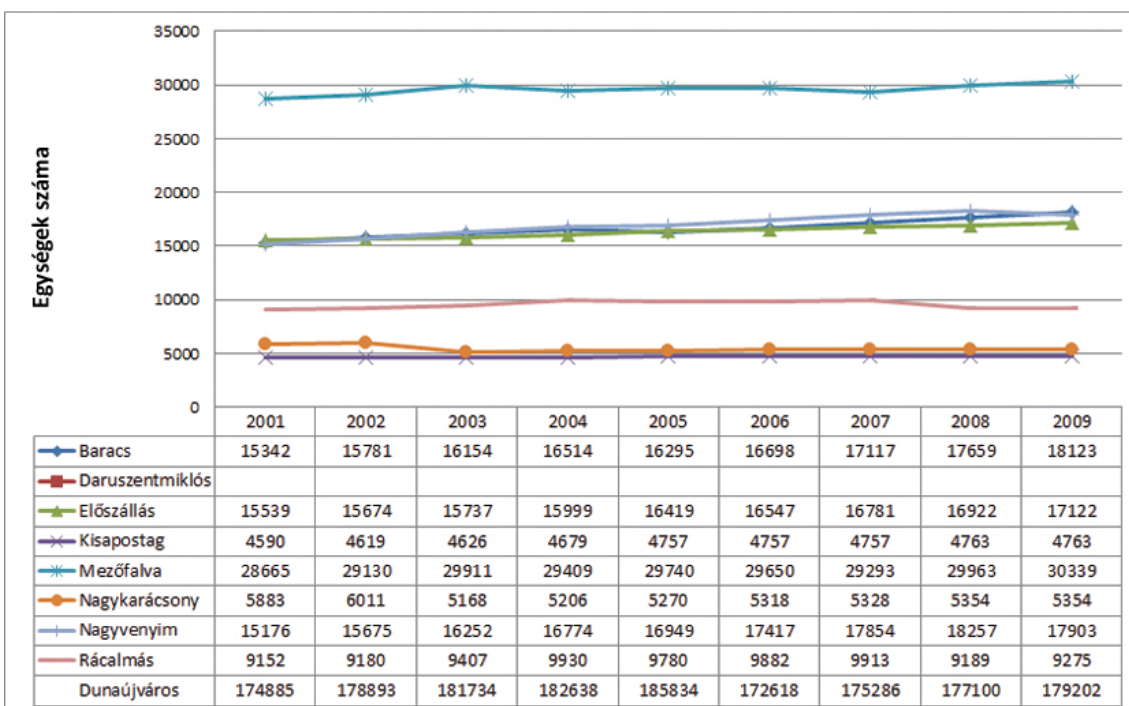

11. diagram. A Dunaújvárosi kistérséghez tartozó települések települési könyvtáraiból kölcsönzött könyvtári egységek száma 2001-2009

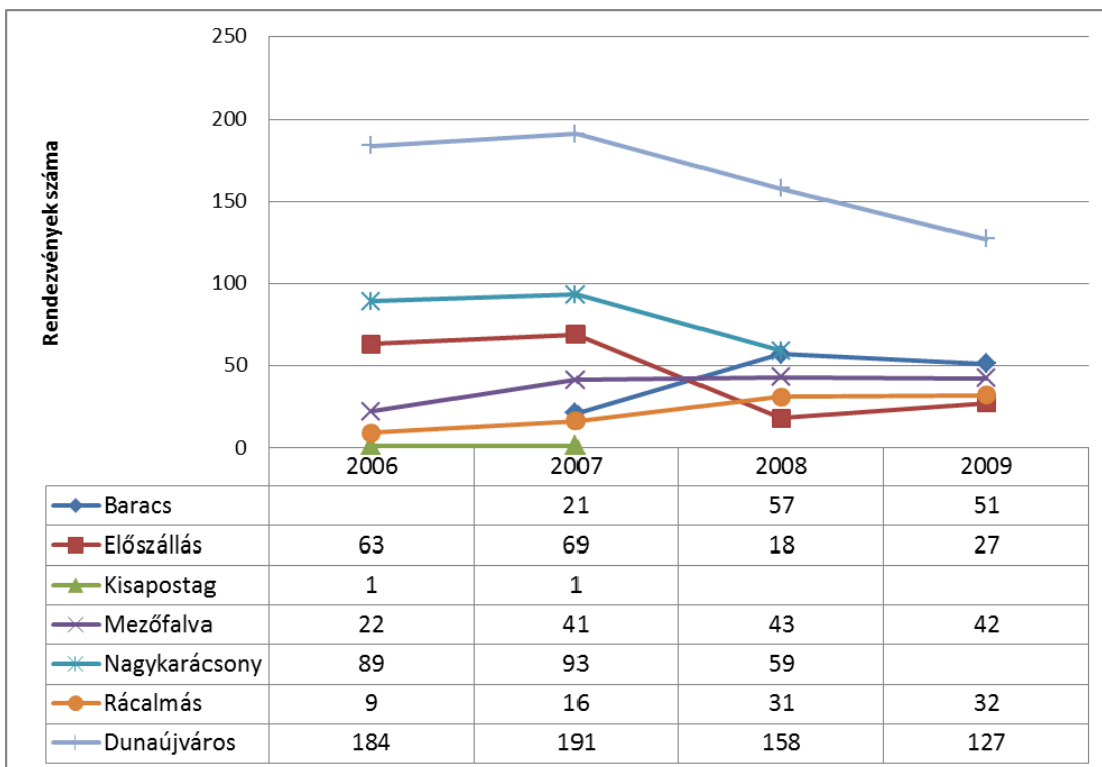
Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

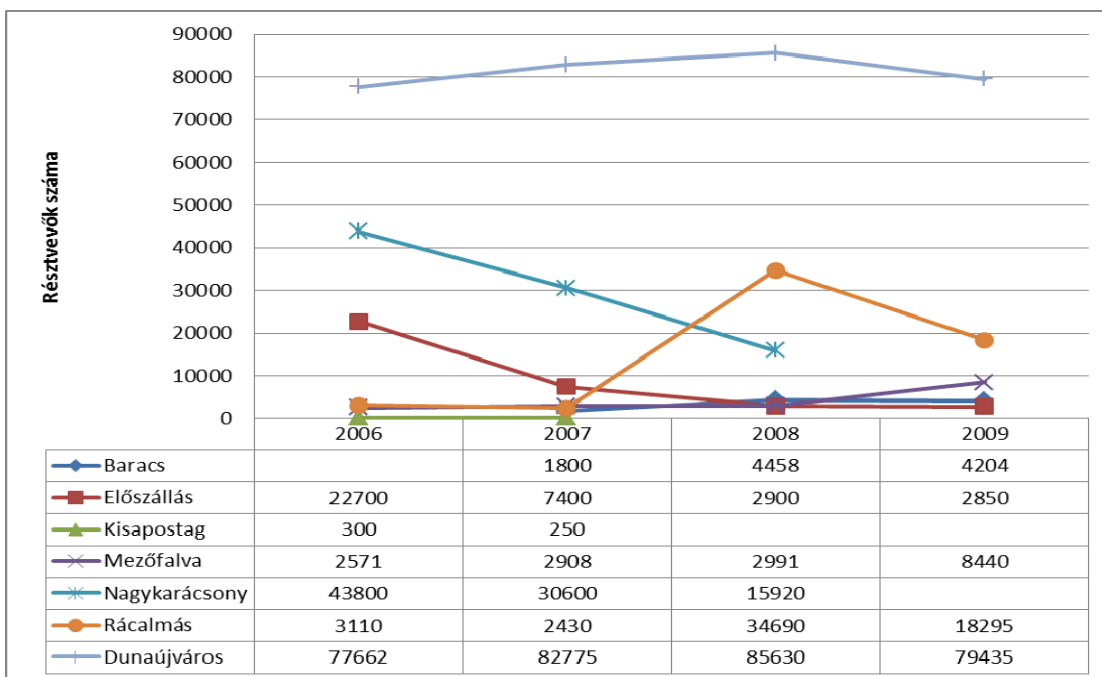
12. diagram. A Dunaújvárosi kistérséghez tartozó települések települési könyvtáraiba beiratkozott olvasók száma 2001-2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

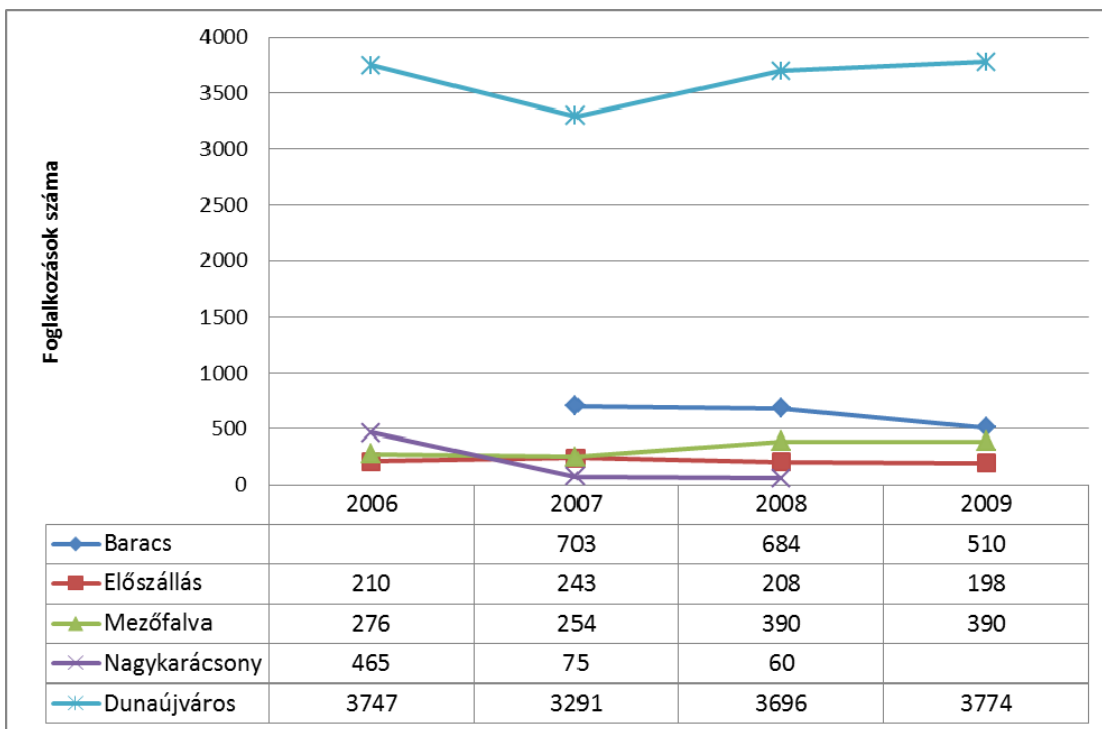
13. diagram. A Dunaújvárosi kistérséghez tartozó települések könyvtári egységeinek száma 2001-2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

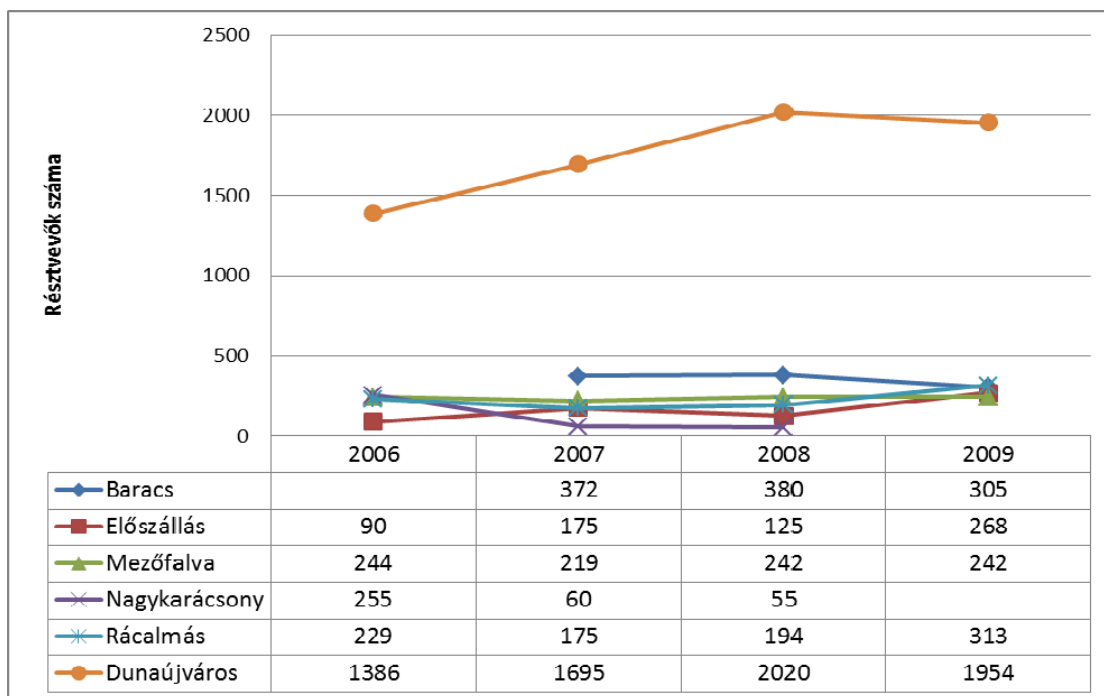
14. diagram. A Dunaújvárosi kistérséghez tartozó települések kulturális rendezvényeinek száma 2006-2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

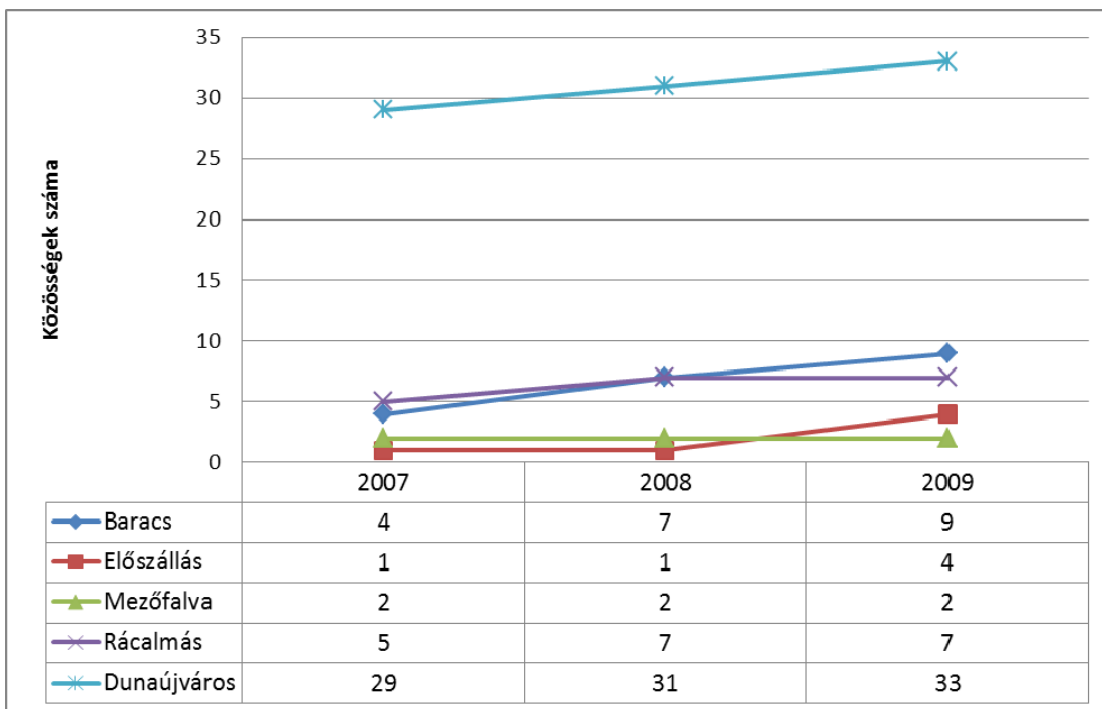
15. diagram. A Dunaújvárosi kistérséghez tartozó települések kulturális rendezvényein résztvevők száma 2006-2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

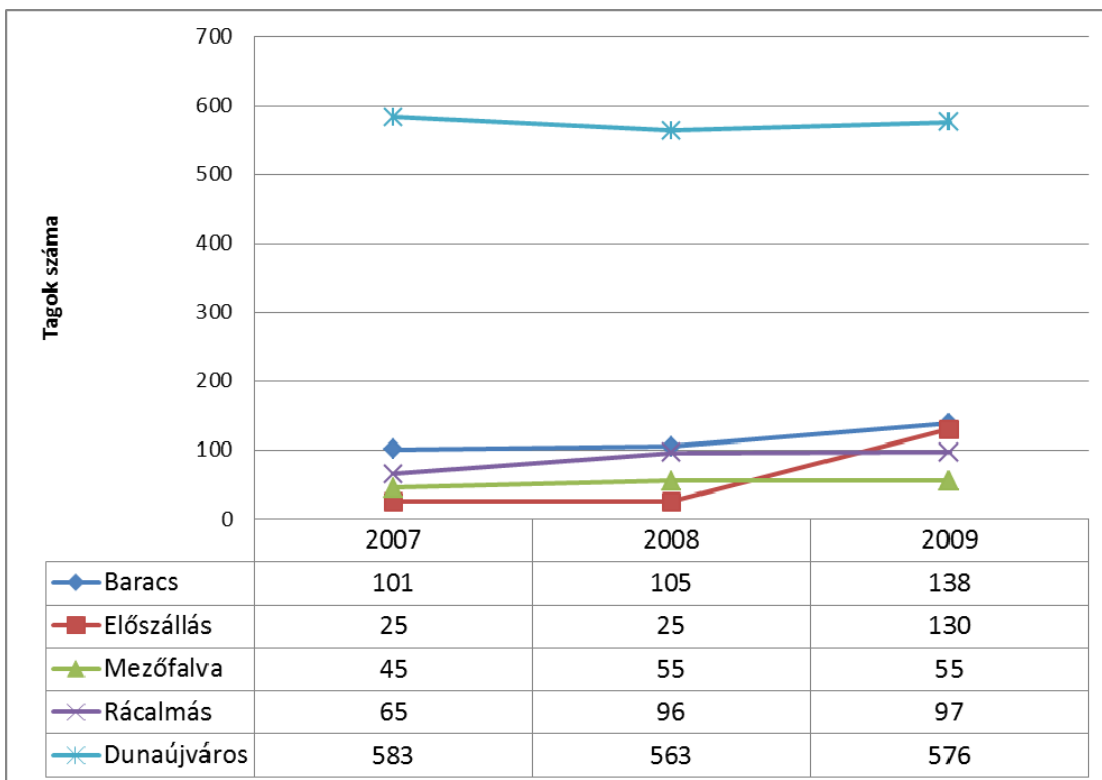
16. diagram. A Dunaújvárosi kistérséghez tartozó települések rendszeres művelődési foglalkozásainak száma 2006-2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

17. diagram. A Dunaújvárosi kistérséghez tartozó települések rendszeres művelődési formáiban résztvevők száma 2006-2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

18. diagram. A Dunaújvárosi kistérséghez tartozó települések alkotó művelődési közösségeinek száma 2007-2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

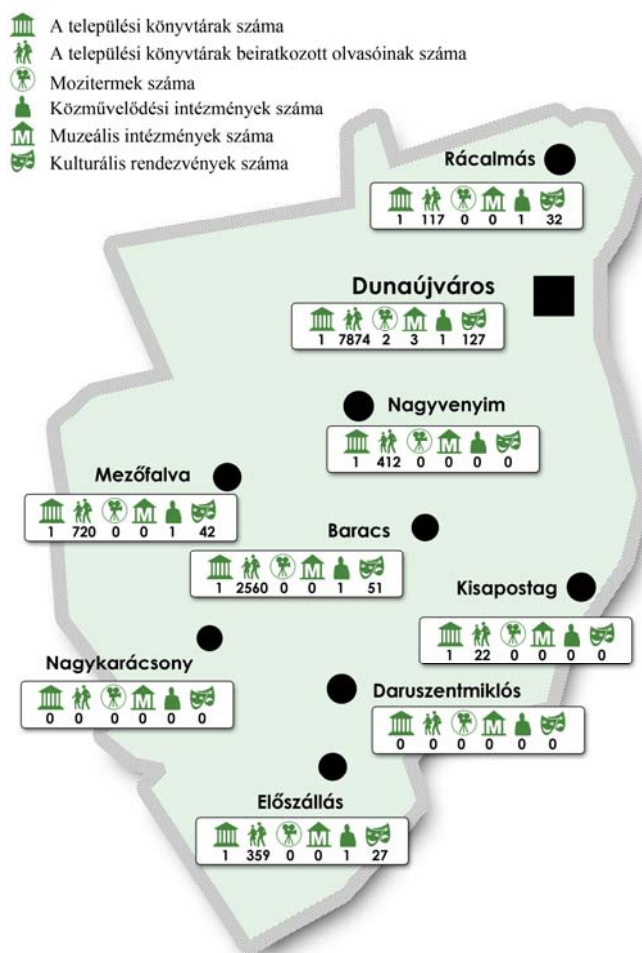

19. diagram. A Dunaújvárosi kistérséghez tartozó települések alkotó művelődési közösségeinek taglétszáma 2007-2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

Az átfogó helyzetelemzés érdekében a települések kulturális intézményrendszerének működésére vonatkozó kérdőív kitöltésével vált értékelhetővé az adott intézményrendszer működésének és hatékonyságának vizsgálata. Az eredmények összegzését az alábbi felsorolás szemlélteti:

1. A település közművelődési intézményeinek típusai, száma, vonatkozó adatai, adatszolgáltatók elérhetősége (pl. könyvtár, mozi, múzeum, kiállítóhely, művelődési ház, kultúrház, egyéb nevezetesség, egyéb rendezvény, civil szervezet stb.).

A településeken működő kulturális intézmények területi eloszlását vizsgálva a 8. ábrán látható, hogy Nagykarácsonyban és Daruszentmiklóson kulturális intézmény nem működik. Az itt élők számára Dunaújváros nyújt kulturálódási lehetőséget. A kistérség szempontjából kiemelkedő helyet foglal el Baracs, itt a legmagasabb (2 560 fő) a könyvtárba beiratkozott olvasók száma, illetve ez a település a legtöbb kulturális rendezvény (51 db) színtere. Dunaújváros kulturális életében való részvételi aktivitás az interjúk eredménye szerint növekedhet a kistérség települései részéről. Számos kulturális tevékenységi forma – mozi, múzeum, színház – Dunaújvárosban érhető el. A települések a város 20 km-es körzetében találhatóak (7. ábra), ezért a földrajzi távolság nem hat negatívan a látogatási szokásokra.

8. ábra. A Dunaújvárosi kistérséghez tartozó települések kulturális intézményrendszerének mutatói

Forrás: ÁDÁM L. – BOROS F. alapján szerk. VARGA A. 2009

2. A település lakói milyen mértékben használják, veszik igénybe Dunaújváros kulturális intézményrendszerének egyes elemeit?

A települések lakói eltérő mértékben használják és veszik igénybe Dunaújváros kulturális intézményrendszerének egyes elemeit. Az életkori megoszlást tekintve a fiatalok a mozit látogatják, az idősebb korosztály a színházba jár leggyakrabban. A dunaújvárosi könyvtár szolgáltatásait főleg a felsőoktatásban résztvevő hallgatók használják. Az általános megítéléstől eltér Daruszentmiklós helyzete. A távolság, az anyagi nehézségek és a tömegközlekedés nehézségei miatt az igénybevételi aktivitás kisebb arányú. Rácalmás esetében megfogalmazódott, hogy a település saját kulturális intézményrendszere törekszik arra, hogy nyitvatartásával, illetve rendezvényeivel mind munkanapokon, mind hétköznapokon a késő délutáni, esti órákban is látogathatóvá váljék.

3. Változtak-e a látogatási szokások a dunaújvárosi Pentele-híd hatására, és ha igen hogyan?

A regionális látogatási szokások a dunaújvárosi Pentele-híd hatására a legtöbb település esetében alapvetően nem változtak meg. Az okok között közlekedésföldrajzi szempontokat (átmenő forgalom nem jelentős, nincs közvetlen lejárata a településre) jelöltek meg a megkérdezettek. A Pentele-híd pozitív hatásait a rendezvények látogatási szokásainak változásából kiindulva a későbbiekben tervezik mérni.

4. A településre vonatkozó migrációs adatok változása, tendenciái.

A településekre vonatkozó migrációs adatok változásainak tendenciáit vizsgálva megállapítható, hogy Rácalmás (miután 2008-ban városi rangot kapott a település, ahova „egyre többen szeretnének oda költözni, ott lakni”) és Kisapostag kivételével a települések lakosság száma csökken, illetve stagnál. A demográfiai adatok a megkérdezettek véleménye alapján az országos átlaggal összhangban változnak.

5. Hogyan változott a Dunaújvárosból az Ön településére kiköltözők száma?

Dunaújvárosból az adott településekre kiköltözők számának változása az esetek többségében kismértékben ugyan, de negatív tendenciát mutat. A változás alól kivételt képez Rácalmás és Daruszentmiklós, ahol a környezeti feltételek kedvezőbbek és a megszokott életminőség fenntartása gazdaságilag kifizetődőbb.

6. Milyen mértékű az ingázás és mi annak célja?

A településekre jellemző adatok alapján megállapítható, hogy a kistérségből induló ingázás mértéke jelentős. Célja elsősorban a munkába járás, illetve ügyintézés, egészségügyi és oktatási szolgáltatások igénybevétele, valamint a bevásárlás, miután a településeken limitált a munkahelyek, oktató-nevelő intézmények férőhelyeinek száma.

Az aktív korúak nagyobb része ingázik a lakóhely és a munkahely között. Az ingázás céliránya Dunaújváros, Székesfehérvár és Dunaföldvár.

7. Mely tendenciák jellemzik jelenleg, és határozzák meg a közeljövőben a település kulturális életét, és miként lehetne azt hatékonyabbá tenni?

A közeljövőben a települések kulturális életét meghatározó tendenciák és a hatékonyság növekedésére tett intézkedések településenként eltérőek. A települések közművelődési szinterei általában a művelődési házak, illetve az adott település könyvtára. Előszálláson és Rácalmáson pozitív tendencia tapasztalható. A települések törekednek arra, hogy folyamataikkal és tevékenységükkel a helyi, térségi azonosságtudatot fejlesszék és ezáltal erősítsék a lakosságban a lakóhelyükhöz fűződő mentális kötődést (elsősorban tradicionális, hagyományörző rendezvények szervezése által). A települési könyvtárak, nyilvános közkönyvtárak és az iskolai könyvtárak kötelessége, hogy a gyűjteményeiket és szolgáltatásaikat a helyi igényeknek megfelelően alakítsák, közhasznú információs szolgáltatásokat nyújtsanak és hozzájáruljanak a látogatók kulturált szabadidő-eltöltéséhez. Rácalmás és Daruszentmiklós kiemelt hangsúlyt fektet a civil szervezetek aktivitására, önszerveződésük elősegítésére. Ennek alapja a megfelelő és hatékony kommunikáció, párbeszéd és szakmai önállóság biztosítása. A települések önkormányzatai anyagi, humán erőforrás, eszköz, helyiség, valamint infrastruktúra fejlesztés céljából benyújtott és elnyert pályázati források igénybevételevel járulhatnak hozzá a civil kezdeményezések hatékonyságának növeléséhez.

8. Véleménye szerint hogyan működnek Dunaújváros kulturális intézményrendszerének egyes elemei?

A megkérdezett válaszadók saját bevallásuk szerint Dunaújváros kulturális intézményrendszerének működését információk hiányában szakmailag nem tudják megítélni. Problémaként felvetődött az információhiány, az eseti jellegű kommunikáció és az egységes koordináció hiánya.

9. Véleménye szerint használják-e Dunaújváros kulturális intézményrendszerét az Ön településén élők (ha igen, mely elemeket)?

Dunaújváros kulturális intézményrendszerét az érintett településeken élők eseti jelleggel használják. A válaszadók legtöbb esetben a mozi és a színházat emelték ki.

10. Az Ön településén élők a településen kívül mely más település kulturális szolgáltatásait veszik igénybe?

A települések lakói igénybe veszik még más települések kulturális szolgáltatásait is, leginkább Budapest, Székesfehérvár és Dunaföldvár viszonylatában.

11. Jellemezze a településen élők azon körét, akik igénybe veszik a kulturális szolgáltatásokat!

A kulturális szolgáltatásokat igénybe vevők körét illetően a települések megítélése szerint a legfontosabb törekvés, hogy alapvetően minden korosztály számára igyekeznek biztosítani a kulturálódás lehetőségét. Eltérés abban mutatkozott, hogy melyik korosztály milyen arányban képviselteti magát a felhasználók között. Baracs és Kisapostag elsősorban a gyermek korcsoportra épít (mikulás rendezvények, gyermeknapi rendezvények), őket tartja a legjobban mozgósíthatónak. Emellett a nyugdíjasok és a településen élő értelmiségiek is igénybe veszik az adott szolgáltatásokat (kórus).

12. Van-e tudomása a témában korábban keletkezett kutatási adatokról?

A témában korábban keletkezett kutatási adatokról a megkérdezetteknek nincs tudomása.

13. Igazolható-e, hogy a településen élők kulturálódási szokásait erősen befolyásolja a munkahely földrajzi elhelyezkedése?

A kutatásban résztvevő települések válaszadói mindannyian egyetértettek abban, hogy nem igazolható az a feltételezés, miszerint a településen élők kulturálódási szokásait erősen befolyásolja a munkahely földrajzi elhelyezkedése. A Baracson megkérdezett szakember szerint a kulturálódási szokások alakulására a lakóhely nagy hatással bír, a lakosok először lakóhelyükön próbálják kielégíteni az igényeiket.

14. Befolyásolja-e a tömegközlekedés (színvonala, jelenlegi állapota) a kulturálódási szokásokat?

A megkérdezettek kivétel nélkül úgy gondolták, hogy a tömegközlekedés nagymértékben befolyásolja a kulturálódási szokásokat. A pozitív tendenciák csak Kisapostag esetén érvényesülnek, mivel itt a megkérdezett saját véleménye szerint megfelelő a közlekedés színvonala, gyakoriak a buszjáratok, amelyek jól kihasználtak. A válaszadók többségének megítélése szerint problémát okoz a városba való utazást. A negatív hatások (kötött menetidő, zsúfoltság) miatt kevesen veszik igénybe a város nyújtotta kulturálódási lehetőségeket. Sok esetben a legnagyobb problémát az okozza, hogy a tömegközlekedési eszközök menetideje nem illeszkedik például a színházi előadások időtartamához. Így a hazautazás okozta nehézségek miatt sokan nem élnek a kulturálódási lehetőségekkel.

15. Jelen vannak-e az adott településen önszerveződő kulturálódási kezdeményezések, pl. egyéni szerveződésű színházlátogatás?

Általában a településeken tevékenyen működnek önszerveződő kulturális kezdeményezések. Baracs és Rácalmás kulturálódási kezdeményezései sikerrel

valósulnak meg. A településen élők aktív kulturális életet élnek. Nemcsak mozi- vagy színházlátogatást szerveznek, hanem kirándulásokat akár külföldre is, például Bécsbe az adventi vásárra és városlátogatásokat egyaránt. Daruszentmiklós és Nagykarácsony válaszadóinak nincs tudomása arról, hogy településükön bármilyen önszerveződő kulturális kezdeményezés működne.

16. Melyek a kötelező, az adott településre jellemző közművelődési, kulturálódási szokásokra vonatkozó adatszolgáltatás elemei?

A közművelődésre, kulturálódási szokásokra vonatkozó adatszolgáltatás elemeinek feltérképezése során megállapítható, hogy a megkérdezettek közül három településen (Baracs, Rácalmás és Előszállás) foglalkoznak ezzel a kérdéssel. Mindhárom válaszadó alapvetően fontosnak tartotta a közművelődési tevékenységről szóló jelentések, könyvtári adatok, valamint a megvalósult rendezvények adatainak feljegyzését meghatározott periódusonként. A statisztikai adatok visszajelzést adnak a szokásokat illetően. A jövőre vonatkozóan a hatékonyság és eredményesség növelése érdekében következtetések fogalmazhatók meg.

17. Működik-e összehangolt kistérségi információs hálózat (és ha igen, hogyan)?

A megkérdezettek véleménye szerint nem működik összehangolt kistérségi információs hálózat. Az általános meggyőződéstől eltér Baracs, ahol a válaszadó saját véleménye szerint van összehangolt kistérségi információs hálózat, amely jól működik. Megítélése szerint Dunaújvárosban a Tourinform Iroda (olyan szervezet, melynek célja, hogy a kistérség lakosságát tájékoztassa, valamint információt nyújtson a kistérség idegenforgalmi és egyéb lehetőségeiről) az adott év elején összegyűjti a kistérségbe tartozó településektől a főbb kulturális rendezvények dátumát, melyből egy kiadványt készítenek, illetve minden hónapban tájékoztatót küldenek az adott hónap kistérségi eseményeiről. Így az egész kistérség tájékozódhat a környező kulturális lehetőségekről. A Mezőföldi Élet című újság a kistérség kulturális eseményeivel foglalkozik.

18. Van-e összefogott kistérségi marketing- és reklámtevékenység és melyek annak elemei?

A kistérségi marketing- és reklámtevékenységet illetően a válaszadók állásfoglalása megegyezik. Úgy gondolják, hogy a kistérségen belül említésre méltó marketing- és reklámtevékenység nem valósul meg.

19. Van-e olyan szervezet, melynek feladata a kistérség kulturális tevékenységének koordinációja?

A megkérdezetteknek nincs tudomása arról, hogy lenne olyan szervezet, melynek feladata a kistérség kulturális tevékenységének koordinációja. A helyi szinten működő koordináló szervek szerepe ismert.

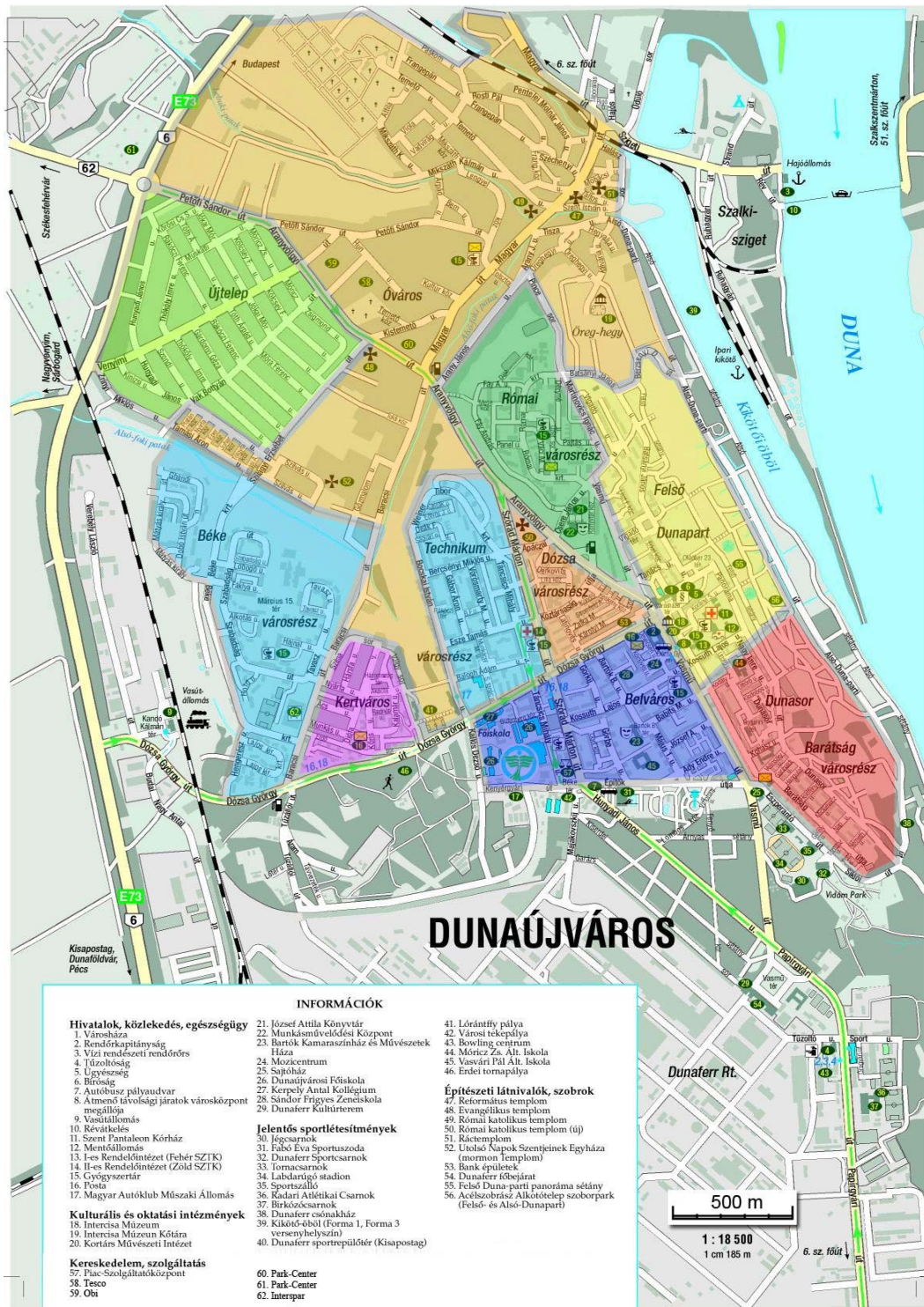
20. Melyek a kistérségre és/vagy településre vonatkozó közművelődés fejlesztését célzó stratégiai, fejlesztési célok?

A kistérségre és/vagy településre vonatkozó közművelődés fejlesztését célzó stratégiai, fejlesztési célokat tekintve számos település nincs ezekkel tisztában. Emelkedő tendenciát mutat Rácalmás és Baracs. A válaszadók szerint stratégiai cél, hogy az adott település széles rétegét bevonva, színvonalas, széles palettájú kulturálódási lehetőséget biztosítsanak minden korosztály számára. A technikai eszközök folyamatos fejlesztésével cél a XXI. század által elvárt minimum követelményeihez történő alkalmazkodás.

A települések kulturális intézményrendszerének működésére vonatkozó kérdőív eredményeinek feldolgozása után összehasonlíthatóvá vált a kistérség településeinek kulturális intézményrendszere. A megkérdezettek válaszai alapján megállapítható, hogy a kulturális élet szempontjából Baracs és Rácalmás lakói a legaktívabbak. A két település lakói mutatják a legnagyobb hajlandóságot a szolgáltatások igénybevételére. A válaszadók megállapításai alapján elmondható, hogy fejlettség tekintetében Előszállás és Kisapostag a középmezőnyben helyezkedik el. A kérdésekre adott válaszokból következik, hogy a kistérség legelmaradottabb települései kulturális szempontból Daruszentmiklós és Nagykarácsony.

Az elmaradottság valószínűsíthető oka az infrastruktúra hiányában, a forráshiányban keresendő. Szükség van elhivatott szakemberekre, akik képesek a közösségeket összefogni, számukra vonzó programokat szervezni. Eseti módon működnek civil szerveződések, melyek indikátorai lehetnének a kulturális életnek.

4. Dunaújváros városrészeinek és kulturális környezetének legfontosabb összefüggései

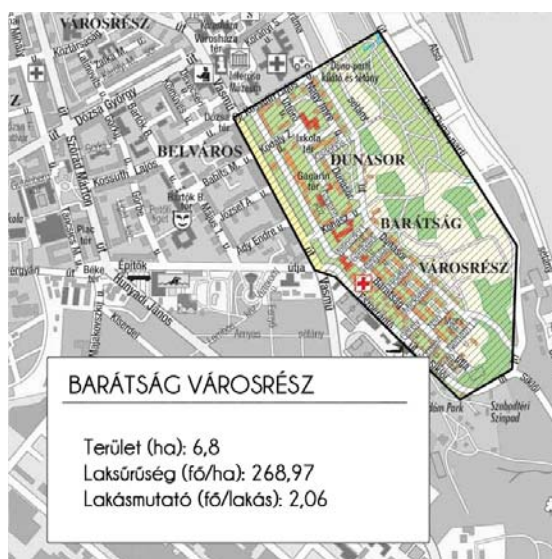
9. ábra. Dunaújváros városrészeinek földrajzi elhelyezkedése
 Forrás: Dunaújváros térkép alapján szerk. VARGA A. 2009

Dunaújváros földrajzilag és funkcionálisan tagolt városszerkezete különböző városrészekre tagolódik. A városrészek lehatárolása lehetővé teszi, hogy az adott településrész funkciójához igazodó fejlesztési célokat határozzanak meg. Az egyes városrészek tükrözik a történelmi fejlődés hagyományait. Dunaújváros Integrált Városfejlesztési Stratégiája kijelöli a városrészek határát és területét. A stratégia egyik kulcseleme a területi alapú, területi szemléletű tervezés megszilárdítása. A város hosszú távú törekvése a már működő kulturális infrastruktúra megőrzése és megújítása. A fenntartható fejlődés megteremtése, a természeti és épített környezet, a városkép védelme alapfeladatokként jelennek meg. Dunaújváros területét tíz önálló városrész alkotja, melyek tagozódását a 9. ábra mutatja be. A sajátosságok áttekintése betűrend szerint történik a 2008-ban elkészült, „Integrált városfejlesztési stratégia” – társadalmisítási változatának – „A városrészek területi megközelítésű elemzése” elnevezésű szakértői helyzetelemzés alapján. A hivatkozott szakmai munka tekinthető a témában publikált anyagok közül a leginkább tényszerűnek. A kutatás bemutatja a kapcsolódó területeket és térszerkezeti mintákat az egyes városrészekben.

A városnak, mint a lakóhely és a munkahely egységének térbeli elhelyezését, belső térbeli összefüggéseit egyetlen közös tervműveletben kellett volna megoldani. A városközpont és a lakóterületek elhelyezésére az északra fekvő tagoltabb területeket jelölték ki. Az alap városszerkezet újabb és újabb területek bekapcsolásával fejleszhetőnek bizonyult. A városszerkezet korszerűsége néhány alapvető vonásban jut kifejezésre, s ez által a város könnyen áttekinthetővé válik. Először az egyszerű vonalvezetésű főútvonal alakult ki a Vasmű és a lakóváros, illetve a városközpont között. A lakóterületet az ipari területtől más rendeltetésű széles zöldterület választja el. A város úthálózatát alapvetően a Dunával párhuzamos és erre merőleges utak, utcák képezik. A városközpont korszerű komplex intézményi összetételű, különösen a rendelőintézet és a kórház központképző szerepe jelentős (INTEGRÁLT VÁROSFEJLESZTÉSI STRATÉGIA 2008.).

Barátság városrész

Ez a városrész a Vasmű úthoz képest kissé elferdített tengellyel kapcsolódó terület. A városmagtól délkeleti irányban található. A negyedet elsősorban a szalmacellulóz-gyár dolgozóinak építették. A középblokkos rendszerű, Duna-part menti terület családi házas jellegű utcáját négy-öt szintes, nagyvárosias beépítés jellemzi. A kis területű városrész közel

10. ábra. A Barátság városrész jellemző mutatói
 Forrás: Dunaújváros térkép alapján szerk. VARGA A. 2009

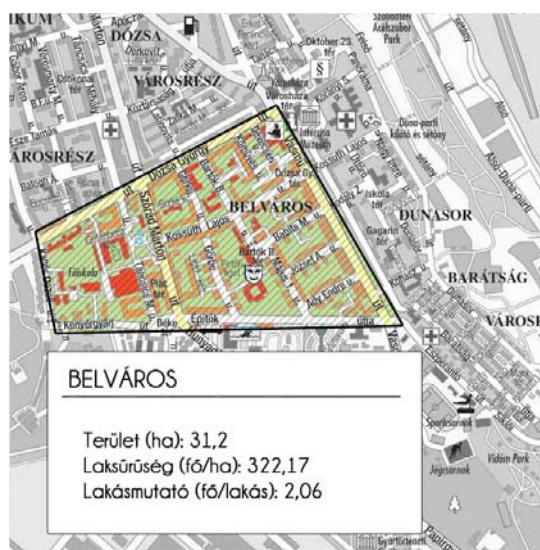
kétezer ember lakhelyét biztosítja. A kedvező 2,06 fő/lakás mutató az idős lakosok magas számával magyarázható. Demográfiai jellemzőinek alapja, hogy peremhelyzete miatt a fiatalok kevésbé kedvelt területe. Lakosságszáma közepes mértékben csökkent, korösszetétele oly módon változott, hogy átlagéletkorát (47 év) tekintve az elmúlt évek során az elöregedési folyamatok erősödtek. Az alacsony gyerekszám mellett a „csonka családok” magas aránya jellemző (35,8%). A felsőfokú végzettségűek száma csak mérsékelten nőtt a városrészben. A városrész közlekedési szerkezete, kialakult hálózati kapcsolatai kielégítőek, tömegközlekedési ellátottsága hiányos.

Belváros városrész

A Vasműhöz legközelebb eső negyed, melyet a gyárteleptől erdősáv telepítésével választottak el. A belvárosi utcák rendszeréhez alkalmazkodva alakították ki tereit, parkjait. Földrajzi elhelyezkedése miatt a város kereskedelmi és vendéglátó központjának tekinthető, azonban gyengül szervező szerepe az újonnan megépült kereskedelmi áruházláncok (Interspar, Tesco, Park Center) hatására.

Az alapellátást biztosító intézményeken túl, közigazgatási és kulturális centrum funkciókat is ellát, számos egészségügyi intézmény és hivatal székhelye. Az említett funkciók sok esetben szétszórtnak, több épületben helyezkednek el. Jelen vannak az egyedi árukat forgalmazó üzletek, valamint vendéglátóhelyek, éttermek, a kulturális intézményrendszer több eleme (Dózsa Mozicentrum, Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza, Intercisa Múzeum, Kortárs Művészeti Intézet), emellett pedig az oktatási intézmények jelentős része is megtalálható itt. A városrész nyugatról négyszintes lakóépületek szegélyezik és választják el a Kiserdő területétől. A területen közel ötezer lakás található, ez a város lakásállományának 22%-a, közel tízezer ember lakhelye (15%).

A kor megoszlási adatok szerint a 15-59 éves korcsoport alacsony aránya, valamint az időskorúak túlsúlya alapján, korösszetételét tekintve a második legöregebb városrész, lakóinak átlagéletkora 43 év. Az övezet családi összetétele tradicionális jellegű. Ezek a jellemzők vonzóvá teszik a magasabb kvalifikált társadalmi rétegek számára, ezért átlag feletti a felsőfokú végzettségűek aránya.

11. ábra. A Belváros jellemző mutatói
 Forrás: Dunaújváros térkép alapján szerk. VARGA A. 2009

Városszerkezeti formája lineáris elhelyezkedésű, kialakult úthálózati rendszerének köszönhetően mind a cél-, mind az átmenő forgalom érinti, rajta keresztül halad. Az épületállomány és épített környezet tekintetében a Belváros területén található a műemlék épületek jelentős része. Tereit azonban nem kapcsolják össze gyalogos zónák. A meglévő közösségi közlekedés színvonala kielégítő.

Béke városrész

A negyed a település nyugati oldalán fekvő dombra épült. A városrész központjának végleges kialakítása nem történt meg. Itt található Dunaújváros legnagyobb összefüggő lakótelepe. A nagyvárosias építési övezetek a település lakosságának 15%-át fogadják be. A külön alközpontként működő városrész infrastrukturális ellátottsága megfelelő.

A belváros intézményközponti szerepét ellensúlyozó városrész, oktatási (bölcsőde, óvoda, általános iskola), kereskedelmi-szolgáltató intézményekkel, sportlétesítményekkel rendelkezik. Az 1970-es és 1980-as években közel négyezer (leginkább tízemeletes) lakás épült a városrészben, kiegészítve néhány négy-ötzintes lakóépülettel.

Minden szempontból jobb mutatókkal rendelkezik, mint a városi

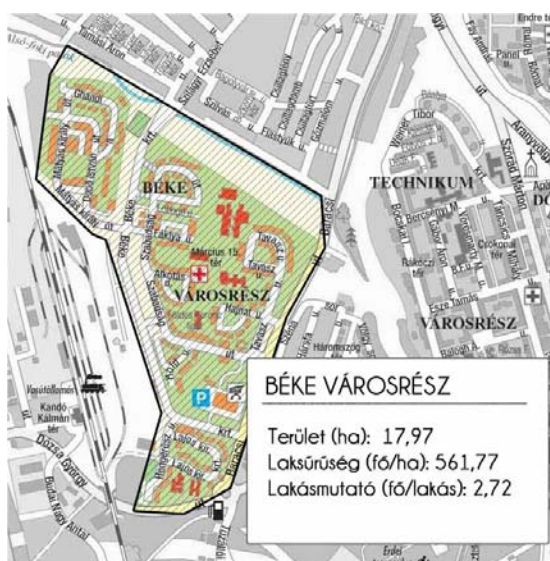
átlag. Több mint tízezer lakos, főként gyermekes családok választották

lakhelyül. Ebben a városrészben a legerőteljesebb az öregedés, ennek ellenére továbbra is a város legfiatalabb korösszetételű körzete maradt (az átlagéletkor 32 év).

Valószínűsíthetően a fiatal korosztály nagy aránya miatt Dunaújvároson belül itt nőtt a legkisebb mértékben a felsőfokú végzettséggel rendelkezők számaránya, amely a 2001-es adatok szerint a város átlagának felelt meg (20,0%). A területegység közlekedési infrastruktúrája és megközelíthetősége megfelelő.

Dózsa I. és II. városrész

A város kelet-nyugati tengelyén található a főtér és a vasútállomás között. Kedvező, belvároshoz közeli elhelyezkedésének, a változatos beépítési formáknak, a terepadottságoknak, a jó közlekedési kapcsolatoknak köszönhetően – bár a legkisebb területű lakóövezet – több mint 4000 embernek ad otthont. A negyedet a tíz, illetve

12. ábra. A Béke városrész jellemző mutatói
Forrás: Dunaújváros térkép alapján szerk. VARGA A. 2009

négy-ötzintes panel épületek jellemzik. Változatos, laza, foghíjas beépítésű, ezért alakulhatott ki itt modern üzleti és pénzügyi központ. A városrész érdekessége a „kis” Dózsa György úton spontán létrejött sétáló utca. A közel háromszázötven méter hosszú üzletsor a négyszintes épületek földszintjének átalakításával jött létre. Igazi alközponttal nem rendelkezik, azonban van saját egészségügyi központja (orvosi rendelők); a tömbök belsejében bölcsőde, óvoda, illetve több alapfokú oktatási intézmény (általános iskola) helyezkedik el.

A Dózsa városrészben, Dunaújváros lakónépességének közel 7%-a él. Az övezet megfigyelhető jelensége a filtráció, a lakások lakóinak gyors átrendeződése. Ezzel magyarázható a városrész gyors ütemű öregedése. Az idősek (60 év feletti) és a fiatalok (0-14 év kor közötti) arányszáma az idősebb korosztály magasabb arányával jellemezhető. Az itt élők átlagéletkora hét évvel emelkedett a legutóbbi népszámlálás ideje óta. A városrészben alacsony az egy családra jutó gyerekszám (1,4 gyerek/család). Az itt élő gyerekek többsége teljes családban nevelkedik. Az övezet negatív sajátossága, hogy a felsőfokú végzettségűek mérsékelt arányt képviselnek az itt élők között (17,8%).

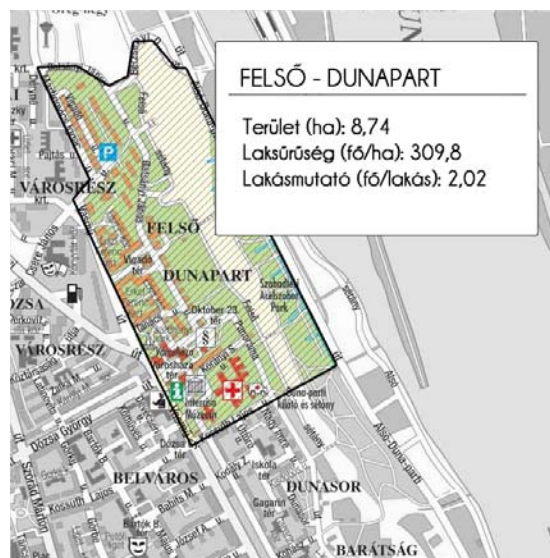
A városrész külső elérhetősége kitűnő, fő közlekedési utak határolják, a tömegközlekedés megfelelően tekinthető. A közterületek és zöldfelületek aránya jó, ugyanakkor az utak és a közterületek minősége sok helyen leromlott.

Felső-Dunapart városrész

A Vasmű út keleti oldalán található negyed jellemző épületei nagyméretű, keretes beépítésű háztömbök, melyeket nyugatról tízemeletes panelházak, keletről zöldterületek szegélyeznek. 1990 óta a város átlagával azonos mértékben veszített népességéből. A fiatalok mellett jelenleg többségben élnek itt a 60 év feletti. Lakosainak átlagéletkora az

13. ábra. A Dózsa városrész jellemző mutatói
Forrás: Dunaújváros térkép alapján szerk. VARGA A. 2009

14. ábra. A Felső-Dunapart jellemző mutatói
Forrás: Dunaújváros térkép alapján szerk. VARGA A. 2009

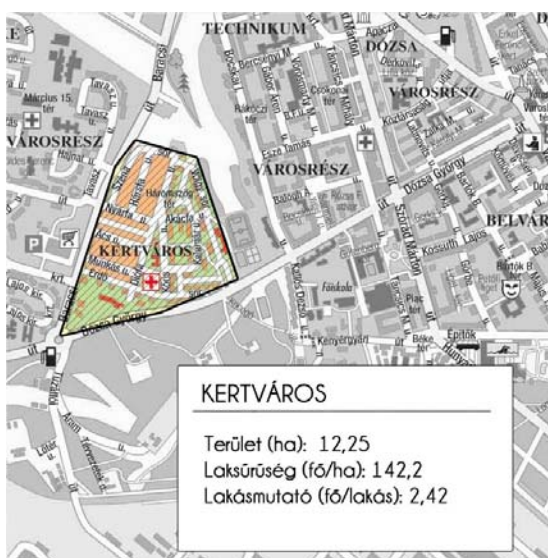
elmúlt évek során átlagosan öt évvel nőtt (2001-ben 42 év volt).

A gyermeküket egyedül nevelő szülők aránya (33,6%) a városban a legkedvezőtlenebb értékek közé tartozik. Az iskolázottsági mutatók (a felsőfokú végzettségűek aránya alapján) a városi átlag (20,0%) feletti értékeket jeleznek (20,2%). Peremterület, azonban a közösségi közlekedés szolgáltatási színvonala kielégítő.

Kertváros városrész

A terület a városmaghoz képest nyugati irányban található. Dunaújváros lakásállományának 3%-át foglalja magába. A nagy- és kertvárosias beépítésű lakóterület jó közlekedési kapcsolatokkal és adottságokkal rendelkezik. A negyed funkcióhiányos, így alapellátása a szomszédos területekről biztosított.

A kormegoszlás a város egészéhez viszonyítva a munkaképes korúak arányában tér el nagyobb százalékban. A városrészben kis mértékben meghaladja az időskorúak aránya a gyermekkorúak arányát. Lakóinak száma az előző népszámlálás (2001) adataihoz képest mérsékelten csökkent. Dunaújváros fiatalodó övezetei közé tartozik, lakosainak átlagéletkora 40 év alatt maradt. A városban itt a legalacsonyabb a felsőfokú végzettségűek aránya (12,2%). Ezzel szemben az átlagos gyerekszám itt a legmagasabb (1,6 gyerek/család). Az egyik magyarázat, hogy az itt élők döntő többsége a roma etnikumhoz tartozik. A városrész jellegzetes példája a dunaújvárosi szegregációnak. Az etnikai típusú szegregációnak egyenes következménye a gazdasági, társadalmi és kulturális szegregáció. A városrész közlekedési szerkezete kialakult, hálózati kapcsolatai megfelelőek, azonban a tömegközlekedési ellátottsága hiányos.

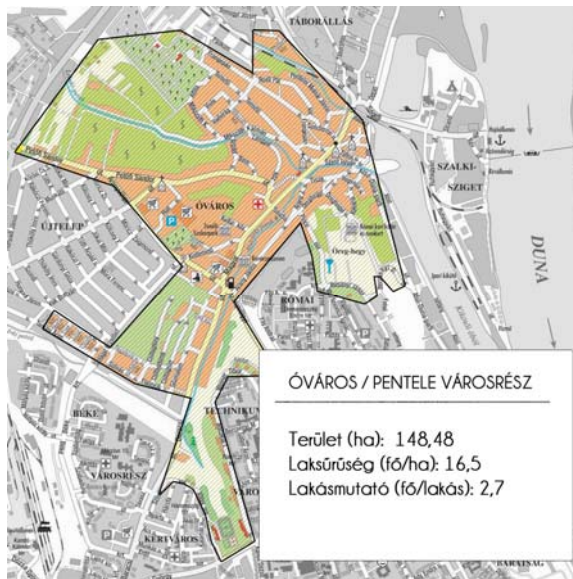
15. ábra. A Kertváros jellemző mutatói
Forrás: Dunaújváros térkép alapján szerk. VARGA A. 2009

Óváros / Pentele városrész

Ez a városrész több, területében elkülönülő egységből (Pentele, Laktanya, Táborállás, Északi lakóterület, Temető) épül fel. Az Óváros északi részén található, az úgynevezett *Pentele* városrész, mely az egykori Dunapentele nevű település évszázadok óta beépített belterületi részét jelenti. Az egykori település központját foglalja magába, főutcájának észak-déli hossz tengelye vezet a Római és az Újváros

negyedek központjaihoz. Az egykori mezőváros, majd nagyközség a település központjává vált.

A városrész megőrizte egyedi, halmazos jellegét, falusias szerkezete a mai napig felismerhető. Innen közelíthető meg az Intercisa Castrum ásatási területe, valamint ide köt be az Alsó-Dunaparti sétány. Az övezet alapellátása megfelelő. Gyógyszertár, posta, étterem, további szolgáltató, illetve kereskedelmi egységek, nagyterületű bevásárlóközpontok is megtalálhatóak (Tesco, Obi, Park Center, Plusz) a területen. Pentele térségében a lakosság mindösszesen 1%-a él. A kormegoszlási adatok a 15-59 éves korcsoport alacsony részesedését, valamint az időskorúak arányát mutatják (száz gyermekre száznyolcvan időskorú lakos jut). Az utak burkoltak, részben felújítottak. Az utcahálózat a korábbi igényekhez igazodott, a megnövekedett forgalom által túlterhelt.

16. ábra. Óváros / Pentele városrész jellemző mutatói
 Forrás: Dunaújváros térkép alapján szerk. VARGA A. 2009

A Laktanya városrészt északi városkapu szerepe miatt jó közlekedési kapcsolatok, kihasználatlan fejlesztési területek jellemzik. A kis-, illetve középvállalkozások ipari központja (Innopark Kht., Hankook Tire Magyarország Kft., Aikawa, Body Fashion Kft., ELCO-TRADE 2000 Kereskedelmi és Szolgáltató Kft., Holcim Hungária Zrt., Hullám-Pack Kft., Triumph International), valamint társasházi lakások helyszíne. A városrész funkcióját tekintve ipari, kereskedelmi, szolgáltató, gazdasági, ezenfelül üdülő terület. Alapvető funkciója a gazdasági funkció marad, mely a tervek szerint kiegészül lakó-, mindemellett központi területekkel. A Laktanya gazdasági jellegéből fakadóan meghatározó terület, állandó népessége azonban nem számottevő. A város üdülőterületének fejlődésével fontos közlekedési tengellyé válhat, a fokozódó forgalom miatt indokolt a kerékpárút kiépítése.

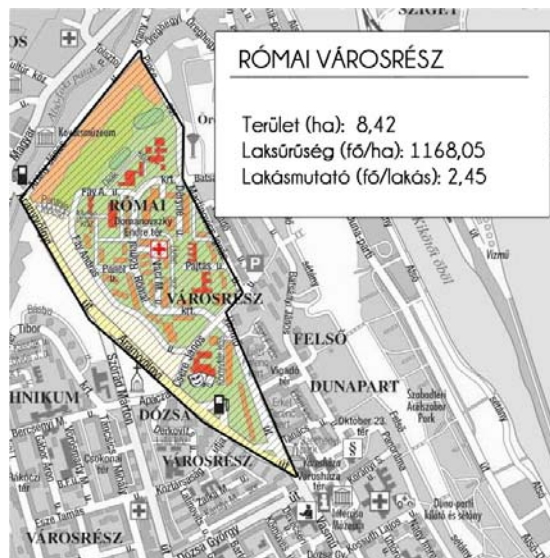
A Taborállás városrész északkeletre helyezkedik el. A valamikori szőlőhegy, később tanya terület mára felaprózódott. A Magyar út, illetőleg a Duna holtága, a szalki-szigeti szabad strandból határolja. Sajátos elhelyezkedése miatt funkcióját tekintve a városrész kertvárosias, lakó- és üdülőházas terület, döntően családi házas beépítéssel. Az övezet funkcióhiányos, közel 90 lakás található itt, jellemzően földszintes, egy lakásos lakóépületekben. A településrész lakónépessége Dunaújváros népességének 0,4%-a. A kormegoszlás megegyezik a város egészére jellemző arányokkal.

Az Északi lakóterület Dunaújváros északi részén, a kikötőhöz vezető vasút által határolt területen található. Jelenleg népszerű lakó-, illetve szolgáltató övezet, nyugatról be nem épített (szántó), keletről gazdasági, délről lakóterületek veszik körül. Az északi lakóterületet rendezett, a meglévő utakhoz igazodó utcarendszer tagolja. Funkcióját tekintve kertvárosias, kereskedelmi-szolgáltató típusú, döntően családi házas beépítésű városrész. Az újonnan beépülő terület a kiköltöző fiatalabb korosztály számára vonzó elsősorban, az idősek aránya itt jóval alacsonyabb (9,5%), száz gyermekre csupán negyvenhat időskorú jut. Az egy fő/lakás mutatószám aránya itt a legkedvezőtlenebb (3,43%), ami alátámasztja a kisgyermekes családok nagyarányú jelenlétét. A városrész utcaszerkezete még kialakulatlan.

A Temető történelmi gyökerekkel rendelkező településrész. A középkori település az idők folyamán összeépült az „újvárossal”, megőrizte identitását, történelmi emlékeit. Kistelkes kertvárosi övezetét jó fekvés, tájolás, vegyes épületállomány, rossz közlekedési és infrastrukturális viszonyok, fejlesztendő intézményi háttér jellemzik. A településrész spontán fejlődő, szabálytalan rendszerű, a terepviszonyokhoz idomuló szerkezetű. A városrész kormegoszlása a város egészéhez viszonyítva az időskorúak arányában tér el nagyobb százalékban. A városrész teljes közművel rendelkezik, utcaszerkezete megfelelő. Az utcahálózat a városi közlekedési hálózat szempontjából indifferens.

Római városrész

A terület elnevezését a lakótömbök közé ékelődött római kori régészeti lelőhely miatt kapta. A Római negyed eredetileg tervezett lakásszámát építés közben megemelték, így jött létre országosan a legnagyobb laksűrűségű terület. A domb, amelyre a városrész épült, a település legmagasabban fekvő része. Nagyrészt tíz emeletes, panel technológiával készült épületekből áll. Meglévő lakóterületi funkciója hosszabb távon is megmarad. Az alapfokú ellátást biztosító középületek megépültek előre gyártott panel technológiával. A városrész igazi alközponttal nem rendelkezik, a Római körút mentén, valamint az üzletsoron szolgáltató-kereskedelmi jellegű koncentráció található. Orvosi rendelők,

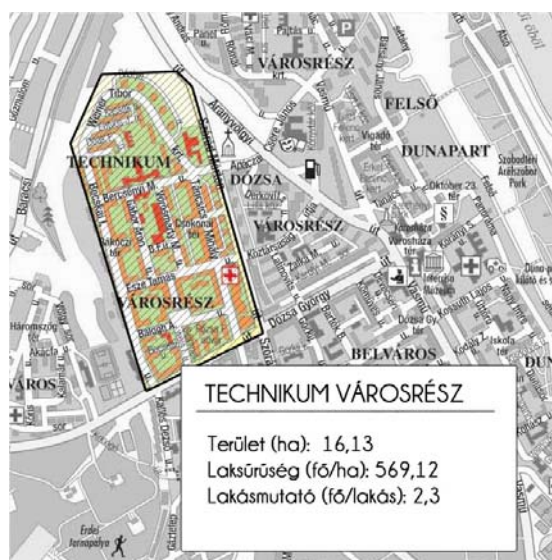
17. ábra. A Római városrész jellemző mutatói
 Forrás: Dunaújváros térkép alapján szerk. VARGA A. 2009

gyógyszertár és élelmiszer áruházak mellett több oktatási intézmény helyezkedik el (általános iskola, óvoda és szakközépiskola).

A területen lakó szülőképes népesség magas száma ellenére a 0-14 éves korcsoport aránya közel azonos a városi átlaggal. A pályakezdő, családalapító fiatal lakosság célterülete. Annak ellenére, hogy az övezet a település egyik legfiatalabb városrésze, az elöregedés jelensége itt is megfigyelhető. 2001 óta hat évvel nőtt az itt élők átlagéletkora (2001-ben 36 év). Az utak és a közterületek minősége sok helyen leromlott, csomóponti problémák jellemzik.

Technikum városrész

Ez a városrész lett volna az ötvenes években a legegységesebb szocialista realista negyed, de építését 1955-ben félbeszakították, csak a hatvanas években fejezték be. Az utca két oldalán négy-, illetve háromemeletes házak épültek. A városrész határán pedig tízemeletes, panel technológiával készült épületek állnak. Az alapfokú ellátást biztosító középületek a tömbök belsejében épültek meg. Gyógyszertár, posta, rendelőintézet, fogyatékosok bentlakásos otthona, általános és szakközépiskola, illetve kereskedelmi-szolgáltató egységek találhatóak a területen a közel 4000 lakás mellett. Az intézményhálózat kapacitásfeleslegekkel rendelkezik, folyamatos funkcióváltásra kényszerül. Az aránylag kis kiterjedésű övezet Dunaújváros negyedik legnagyobb lakónépességgel rendelkező városrésze.

18. ábra. A Technikum városrész jellemző mutatói
Forrás: Dunaújváros térkép alapján szerk. VARGA A. 2009

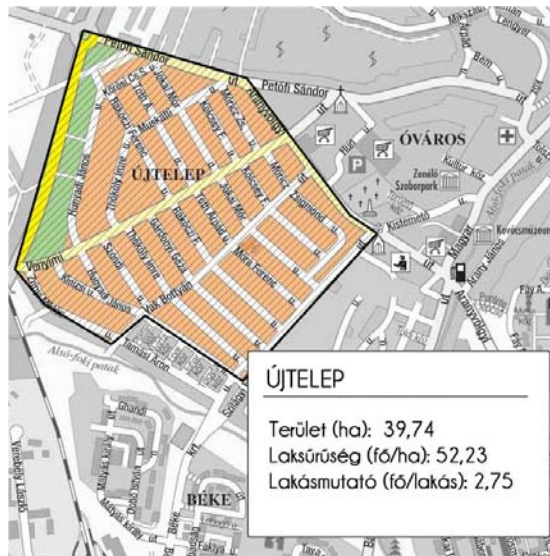
A 2,3 fő/lakás mutató oka a kiegyensúlyozott lakónépességi és lakásszám adatok mellett a kormegoszlásban keresendő. A 60 év feletiek kerültek túlsúlyba a fiatalokkal szemben. Az itt élők átlagéletkora elérte a 40 évet. A felsőfokú végzettségűek aránya a városi átlag alatt található (16,1%). A városrész erőssége a jó közlekedési kapcsolat, a belváros közelsége miatt.

Újtelep városrész

Területe az Óvárostól délnyugatra helyezkedik el. A negyed kialakult lakóterülete kertvárosias, átlagos, vagy annál jobb minőségű épületállománnyal rendelkezik. A terület bővítése nem tervezett, teljesen beépült.

Földszintes, tetőtér-beépítéses, pirostetős, egységes karakterű, mégis változatos sorház-együttes jellemzi. A városrész alapvetően funkcióhiányos, alapellátás a szomszédos területeken biztosított.

Az időskorúak aránya a városi átlaghoz képest is kiemelkedően magas, azonban a gyermeküket egyedül nevelő szülők aránya itt a legkedvezőbb (15,5%). Közlekedési kapcsolatai jók, belső úthálózata kialakult, keresztmetszeti méretei megfelelőek. A területet határoló utak forgalma csúcsidőben sem telített, a belvárosba jutás több nyomvonalon is lehetséges.

19. ábra. Újtelep jellemző mutatói
 Forrás: Dunaújváros térkép alapján szerk. VARGA A. 2009

Összegezve Dunaújváros városrészeinek általános jellemzőit megállapítható, hogy a település egymástól jól elkülöníthető településszerkezeti egységekből áll. Vegyes terület-felhasználású település, a lakóterületek mellett szerepet kapnak a térségközpont gazdasági, oktatási, egészségügyi, kulturális és igazgatási funkciói. Jövője szempontjából meghatározó jelentőségű a funkcióhiányos területek fejlesztése.

Az igazgatási funkciókat tömörítő „városmagot” körülveszik a városrészek, bizonyos funkciók szétválása mellett azonos tevékenységek valósulnak meg a város több pontján. A funkciók egymás mellé települése a jellemző.

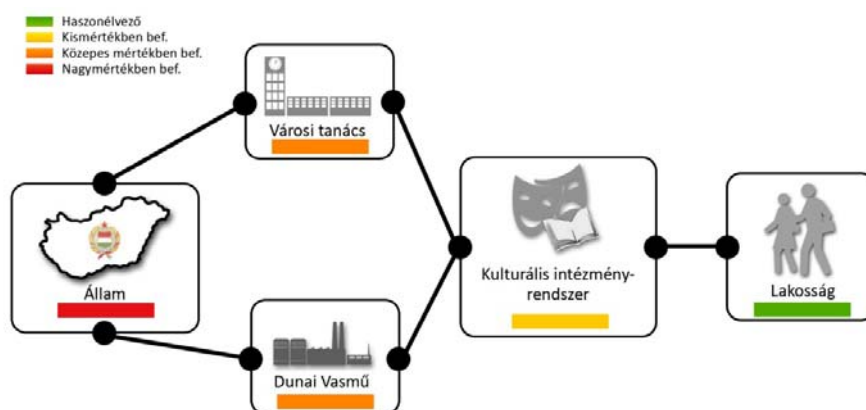
A városrészek demográfiai jellemzőit az országosan jellemző negatív folyamatok, az előregedés nyomán erősödő inaktivitás, a csökkenő népesség hatásai mellett az elvándorlás nagy mértéke, különösen a képzettebb rétegek esetén határozza meg. A lakásállomány állapota kielégítő, a panelprogram keretében a lakóépületek egy részének szerkezeti korszerűsítése megtörtént.

Minden városrész jól megközelíthető, általában megfelelő tömegközlekedési adottságokkal rendelkezik. Szükség van a tömegközlekedés további fejlesztésére, új kerékpárutak létesítésére. A zöldfelületek aránya az adottságokhoz igazodik, így új közparkot hoztak létre az igények kielégítése érdekében. A várost a kohászati vertikumtól elhatároló véderdő állapota kielégítő. A városrészek belső úthálózatának karbantartása vált szükségessé.

A város fejlesztése szempontjából alapvető cél a gazdaságélénkítő programok megvalósítása mellett a jobb életminőség, a fenntartható fejlődés biztosítása, a környezeti értékek megtartása, szükség esetén helyreállítása.

4.1. Dunaújváros kulturális kapcsolatrendszerének átalakulása

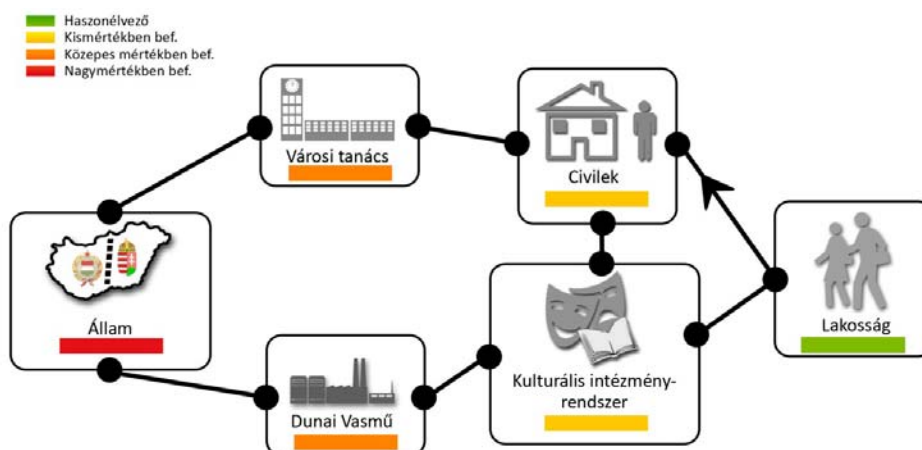
A kulturális kapcsolatrendszer működésének eltérő szinterei jelennek meg a városban. A rendszer minősége befolyásolja a folyamatokat, a szabályozhatóságot, valamint a kialakult társadalmi képet. A kapcsolatrendszer vizsgálata során fontos az érintett szereplők viszonyrendszerének értékelése. A kapcsolatrendszer résztvevőinek helyzetértékelése többféle szempont alapján történik. A kapcsolati háló elemeit a következő szereplők alkotják: állam, civil szféra, lakosság, Dunai Vasmű, Önkormányzat (Városi Tanács) és maga az intézményrendszer. Az államszocialista hatalom a társadalmi, ideológiai eszméket számos eszközzel védte. Az egyes területeken eltérő intenzitású társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségek jöttek létre. Az 1950-es években Magyarországon a szocializmus jelentette a társadalmi, gazdasági berendezkedés alapját. A fő célja a gazdasági növekedés biztosítása, melyet az állam irányító és ellenőrző tevékenységének segítségével kívántak megvalósítani. A kulturális intézményrendszer működtetését és az ország kultúrpolitikáját alapvetően befolyásolta a politikai és ideológiai rendszer működése. Jellemző volt az ideológiai dogmák és a cenzúra jelenléte. Az 1960-as, 70-es években az állami vállalatok szerepe a kulturális intézményrendszer működtetésében felértékelődött, ugyanakkor ez nem jelentette a lakosság tényleges kulturális igényének kielégítését. A költségvetésből kulturális rendezvények szervezésére 6-7%-ot különítettek el, ezzel biztosítva, hogy a kultúra minden társadalmi réteg számára elérhetővé váljon. Ebben az időszakban is érezhető volt bizonyos szintű érdektelenség például a színházlátogatási szokások alakulásában, ami leginkább azzal magyarázható, hogy a valós igényeket nem mérték fel. Ennek ellenére Dunaújvárosban a Vasmű hatékonyan betöltötte a kulturális életet formáló központi szerepkört. A városi tanácsok szerepe nélkülözhetetlen a források speciális leosztása miatt.

20. ábra. Dunaújváros kulturális intézményrendszerének működését biztosító kapcsolati hálós azok befolyásoló szerepe 1954-1985

Forrás: Kutatási adatok alapján szerk. VARGA A. 2009

Az 1954-1985 közötti időszakban (20. ábra) látható, hogy a kulturális intézményrendszer működésére legnagyobb mértékben a Városi Tanács és a Dunai Vasmű gyakorolt hatást. Az állam meghatározott forrásokkal rendelkezett és ezeket osztotta szét az adott területek között. A kulturális intézményrendszer támogatása két irányból valósult meg. A Városi Tanács részéről minden érdekelt hasonló mértékű támogatást kapott. A Dunai Vasmű mecénásként fontosnak tartotta a kultúra és a művészetek pártfogását. Ezért kiemelkedő mértékben támogatta a kultúráközvetítést. 1955 nyarán megrendezésre került a Sztálinvárosi Kiállítás és Vásár, amely középpontba helyezte a Dunai Vasmű központi szerepét. A kiállítás bemutatta azon szolgáltatásokat és tevékenységeket, melyek a város lakóinak egészségügyi, kulturális igényeinek kielégítésére irányultak. A kiállítás előrevetítette, hogy Sztálinváros nemcsak jelentős gazdasági csomópont, hanem új kulturális és kereskedelmi centrum. Az országos jelentőségű rendezvényre több mint 40 000-en látogattak el. Ebben a korszakban a kultúra támogatásában a város lakossága tevékenyen nem vett részt, kizárólag a rendezvények, programok hasznélvezője volt. A kulturálódás lehetősége mindenki számára biztosítottá vált, a programok jelentős része ingyenesen látogatható volt. A város tervszerű építésében fontos szempont volt, hogy a városközpont a politikai és kulturális élet központjaként a felvonulások színtere legyen. A város az első évtizedekben nagymértékű fejlődésen ment keresztül. Ipari terjeszkedésének köszönhetően az 1980-as évek elejére a népesség nagyfokú gyarapodása indult meg, a felmerülő kulturálódási igények kielégítésére létrehozott kulturális infrastruktúra jelenleg is kiszolgálja a lakosságot.

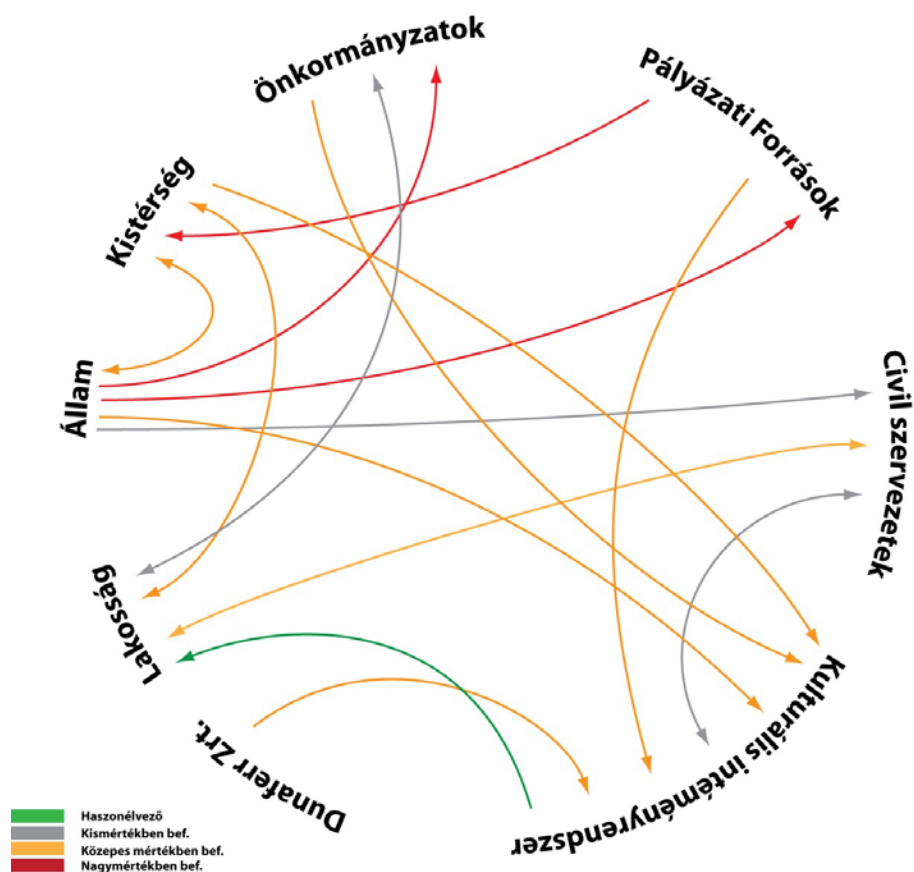

21. ábra. Dunaujváros kulturális intézményrendszerének működését biztosító kapcsolati háló és azok befolyásoló szerepe 1985-1995
 Forrás: Kutatási adatok alapján szerk. VARGA A. 2009

Az 1985-1995 közötti időszakban (21. ábra) számos változás következett be, mely maga után vonta a kultúra szerkezeti átalakulását is. A korábbi szocialista modelltől eltérő, új típusú, új függéseket okozó berendezkedés szerveződése valósult meg. Dunaújváros népességének csúcát a 1986-ban érte el, amikor a lakosság száma 62000 fő volt. A rendszerváltás után az államszocializmust felváltotta a piacgazdaság, mely a politikai, gazdasági, kulturális szektor mellett a társadalom más alrendszerében is változásokat idézett elő. Dunaújváros számára speciális helyzetet teremtett, amely hatással volt a kulturális élet alakulására. A rendszerváltás előtt a kultúra teljes mértékben az állam irányítása alatt működött. A város privilegizált helyzetéből adódóan a változások Dunaújvárosban 2-3 évvel később éreztették hatásukat az ország más városaihoz képest. Megváltozott a törvényi szabályozás, ennek hatására a társadalom szerkezete is átalakult. Ez hatást gyakorolt a kulturális fogyasztás szokásaira. Országos szinten fellendülésnek indult a könyvkiadás, a kiadványok köre bővült és a piaci kínálat is kiszélesedett. A változások következményeként felértékelődött a könyvtárak szerepe. Nőtt a munkahelyi és önkormányzati könyvtárak látogatottsága. A felsőfokú képzésben résztvevők számának növekedésével egyenes arányban növekvő igény mutatkozott a szakkönyvtárak iránt.

A múzeumok, mozik és színházak kínálata kibővült az átformálódó társadalmi igényekhez igazodva. A rendszerváltás hatására nőtt a közművelődési intézmények száma. Dunaújvárosban az intézményrendszer nem változott, megalakultak az első civil szervezetek majd az alapítványok, egyesületek. A kulturális intézményrendszer támogatása már tripartitális módon működött. A legnagyobb támogatók azonban továbbra is a Városi Önkormányzat és a Dunai Vasmű voltak, emellett a civil szervezetek működése nem volt számottevőnek tekinthető.

A lakosság már nemcsak haszonélvezője a különböző rendezvényeknek, hanem kapcsolatban van a civil szervezetekkel. Tagdíjat fizet, így bizonyos mértékben az intézményrendszer támogatójává válik. A rendszerváltást követő első években a kettősség volt jellemző. Gyors ütemben fejlődött az úgynevezett nonprofit szektor.

22. ábra. Dunaújváros kulturális intézményrendszerének működését biztosító kapcsolati háló és azok befolyásoló szerepe 1995-2004

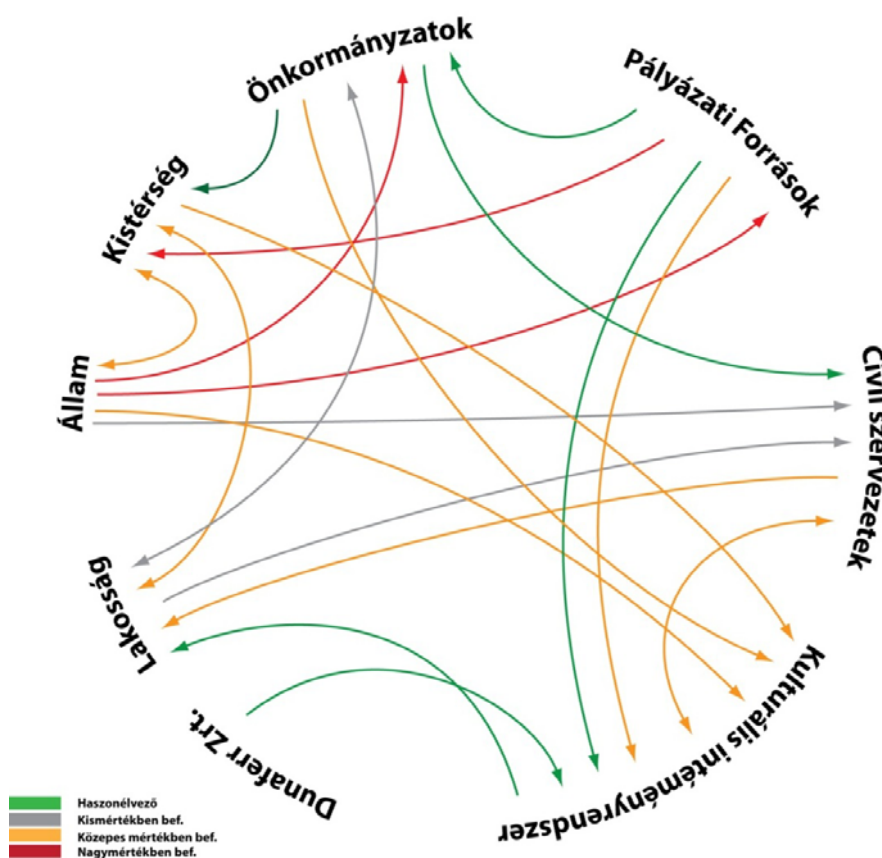
Forrás: Kutatási adatok alapján szerk. VARGA A. 2009

Az 1995-2004 közötti periódusban (22. ábra) az előző korszakokhoz viszonyítva a rendszer összetettebbé vált. A kultúra demokratizálódott az állami szerepvállalás átalakult. Bővült a szereplők köre, átstrukturálódott az állam és az egyes közreműködők közötti kapcsolatrendszer. Az 1990-es évek közepétől kezdve a város a Dunaferr-rel (korábban Dunai Vasmű) együtt kísérleteket tett arra, hogy a „szocialista város” imázst felváltsa a „sportváros” jelleg. A város kulturális életének fellendítése érdekében igény fogalmazódott meg egy a képzőművészeket tömörítő intézmény alapítására. 1997-ben kezdte meg működését a Kortárs Művészeti Intézet, mely sokszínűbbé tette Dunaújváros kulturális életét. Az állam kultúra feletti ellenőrzésének megszűnése maga után vonta a kulturális kínálat bővülését.

Az állam fontos feladatává vált a kulturális értékekhez való hozzájutás lehetőségének megteremtése. Bizonyos területeken továbbra is szükséges volt az állami beavatkozás, azonban mindez mérsékelt formában jelent meg. A rendszerváltás után a kultúra finanszírozására kevesebb összeg állt rendelkezésre a központi költségvetésből, így a hiány pótlására új lehetőségeket kerestek. Előtérbe került a közpénzekből, civil szervezetektől és különböző pályázati forrásokból történő

finanszírozás. A pályázati rendszer kapcsán a forráselosztás már nem az állam kezében összpontosul, szakmai és érdekképviselői csoportok hozzák a döntéseket. Dunaújváros kulturális intézményrendszerének finanszírozását illetően speciális helyzetben van, legnagyobb mértékben a korábbi évekhez hasonlóan adott normatívából finanszíroz.

Az összeg azonban csak az intézményrendszer fenntartásához elegendő, a fejlesztésre nem jut megfelelő mennyiségű forrás. A 23. ábrán látható, hogy az egyes szereplők jelentősége differenciált képet mutat. A lakosság kismértékben támogatja a művelődést, a Dunafer Zrt. (korábban Dunai Vasmű) mecénás funkciója fokozatosan csökken, stagnál. A kulturális szektor fejlődésében egyre fontosabb szerepet kap a szolgáltatások minősége.

23. ábra. Dunaújváros kulturális intézményrendszerének működését biztosító kapcsolati háló és azok befolyásoló szerepe 2004-2010

Forrás: Kutatási adatok alapján szerk. VARGA A. 2009

Az Európai Unióhoz való csatlakozás következtében hazánknak is alkalmazkodnia kellett az unió által elfogadott pályázati rendszerekhez, megváltoztatva ezzel a kultúrafinanszírozás lehetőségeit. A korábbi finanszírozáshoz képest újabb változások következtek be, az EU-s pályázati források által nagyobb pénzüsszegekhez lehet hozzájutni. Ezek megszerzése azonban nem egyszerű feladat, mivel a

támogatások legnagyobb részben úgy nyerhetők el, ha a pályázó fél meghatározott összegű önrésszel rendelkezik. Az EU-csatlakozás után felértékelődött a civil szervezetek szerepe, hiszen közvetítő szereppel bírnak a döntéshozók és a társadalmi szféra tagjai között. A civil társadalom jelentősége fokozatosan erősödik. Szükségessé válik, hogy az állam felismerje a civil szektor által végzett munka jelentőségét, azonban a működéshez szükség van arra, hogy az állam bizonyos mértékű forrásokat biztosítson.

A Dunaferr Zrt. szerepvállalása elenyészővé vált. A Donbass csoport tagjaként külföldi tulajdonban van, így sokkal gyengébb a kötődése a lakossághoz. Továbbra is megmaradt a normatív támogatás dominanciája. Optimális lenne, ha a kulturális intézményrendszer önfelfinanszírozóvá válna, de ez jelenleg nem megoldható.

Az önkormányzatok szerepe kis mértékben változott, a kultúra finanszírozása kevésbé centralizált.

2006-tól a kormányzat dönt a kulturális alapból biztosított összeg felhasználásáról. Az állam által közvetlen támogatásban részesülő intézmények pályázhatnak forrásokért hasonlóan a nonprofit szervezetekhez, jellemzővé válik a kultúra kettős finanszírozása. Az átmenet időszakát követően napjainkban az Európai Unióhoz való csatlakozás következményeként hosszú távon fejlődhet Magyarország versenyképessége, társadalmi, gazdasági-és kulturális helyzete.

2010-től az állam hatásköre tovább bővül, feladata az egyensúlyi állapot fenntartása. Ugyanakkor, ha az állam a fő forráselosztó, akkor minőségi és mennyiségi értelemben is beavatkozik a szektor működésébe, kiszámíthatóvá teszi a rendszert.

Amennyiben a finanszírozás hatékony átalakításáról beszélünk, szükségessé válik a piaci alapon történő támogatás. A hangsúly a produktumra helyeződik, melynek értékessé kell válnia a speciális piacon. Ennek megvalósítása akkor lehetséges, ha új típusú finanszírozók lépnek be a rendszerbe. Az adományozás és a mecenatúra ismét nagy szerephez juthat. A rendszer lényege, hogy közvetlen anyagi hasznot nem eredményez, ugyanakkor a mecénás társadalmi szerepvállalása (CSR) felerősödik. Fontos célkitűzés a kultúra közösségteremtő erejének növelése, a közösségek formálása.

4.2. A kulturális környezet működésének alapjait jelentő intézményrendszer szabályozási háttere

A magyar alkotmány alapvető emberi jogként deklarálja a művelődéshez való jogot, biztosítja a tudományos és művészeti alkotótevékenység szabadságát. A társadalom vállalatok, intézmények és egyéb szervezetek széles körű hálózatának létesítésével és működtetésével biztosítja a lakosság alkotmányban rögzített kulturális jogainak gyakorlati megvalósulását. A kulturális intézmény a művelődésnek, a szellemi

élet egészének vagy meghatározott részének szervezését, irányítását, fejlesztését, valamely művelődési feladat végzését ellátó szervezet, melyek között jelentős különbségek vannak működési területük, tevékenységi körük, felépítésük tekintetében. Jellemzőjük az alapvető célok azonossága, amiért az adott közösség az intézményt létrehozta (KORMOS S. 1999, BLAHÓ P. – DÖRNYEI I. – KENDE I. 1977).

Művelődési otthonok

A művelődési otthonok a közművelődés helyi intézményei, amelyeknek fontos szerepük van a lakosság (különösen az ifjúság) művelődési igényeinek kielégítésében, fejlesztésében, a kulturális értékek közvetítésében, azok elsajátításában és létrehozásában. Három művelődési otthon típus különböztethető meg méret szerinti csoportosításban:

Klubkönyvtár: A művelődési otthon-hálózat legkisebb egysége. A könyvtár és a művelődési otthon egy helyen, épületben található.

Művelődési ház: A nagyobb rendezvények lebonyolítására alkalmas helyiségekkel rendelkezik. Az alábbi helyiségek megléte szükséges: jól berendezett klubszoba, szakkörök működését biztosító helyiség és felszerelés, kisebb színpaddal ellátott, filmvetítésre is alkalmas terem. Ezekben a művelődési házakban már nem üzemel könyvtár.

Művelődési központ: Jellegzetessége, hogy komplex művelődési központ, mert az iskola és a művelődési központ egy intézményben van. Található benne színházterem, klubszoba, szakköri helyiség, audiovizuális eszközök és esetenként nyelvtúdiók berendezései. A törvényi szabályozás ezekben az intézményekben megköveteli a főfoglalkozású, szakképzett személyzet jelenlétét. A legnagyobb ilyen méretű intézményeket általános művelődési központoknak (ÁMK-nak) nevezik (UDVARDI L. E. 2002).

A könyvtárak

A könyvtár a könyvek, a dokumentumok, általában az írott-nyomtatott szó megőrzésére, illetve ezek olvasására, kutatására alakult gyűjtemény. A könyvtár több ezer éves múltra tekint vissza. A könyvtáraknak számos formája különböztethető meg:

- *Tudományos szakkönyvtárak:* Feladatuk, hogy kielégítsék a fenntartó által meghatározott szakirodalmi igényeket és ebben a körben tájékoztatást nyújtsanak.
- *Oktatási intézmények könyvtárai:* A felsőoktatási intézmények könyvtárai tevékenységükkel elősegítik a főiskolákon, az egyetemeken folyó oktató-nevelő, kutató, tanulmányi és közművelődési munkát, továbbá támogatják a hallgatókat a szakirodalom használatának elsajátításában, az önálló ismeretszerzéshez szükséges jártasság és készség megszerzésében.

- *Közkönyvtárak*: A közművelődés helyi, esetenként területi feladatokat is ellátó intézményrendszere. Valamennyi intézmény járulékosan közművelődési feladatokat lát el. A közkönyvtárak feladata, hogy nevelő, önművelődést és tájékozódást egyaránt szolgáló munkájukkal elősegítsék a lakosság általános és szakmai műveltségének növekedését. Két nagy csoport különböztethető meg ebben a kategóriában: az önkormányzati és a munkahelyi (régén tanácsai és szakszervezeti) könyvtár.
- *Önkormányzati fenntartású közművelődési könyvtár*: Az adott település és annak vonzaskörzetében élő lakosság ellátását szolgáló lakóhelyi könyvtár.
- *A munkahelyi közművelődési könyvtár*: A vállalat, üzem, hivatal stb., vagyis a munkahely dolgozóinak könyvvvel való ellátását biztosító közművelődési könyvtár (1997. ÉVI CXL. TRV.).

Közművelődési kutatóhelyek

Kulturális értékek létrehozásával, befogadásával és társadalmi hatásával összefüggő kérdések vizsgálatával foglalkozó kutatóhely. Feladatai az alábbiakban összegezhetők:

- a kultúra és a társadalmi-gazdasági viszonyok összefüggéseinek vizsgálata,
- a közművelődés elméleti kérdéseinek művelődéspolitikai szempontból való vizsgálata,
- kiemelt kulturális kutatások tervezésében kapcsolattartás a kutatásban érintett szervekkel,
- kultúrakutatás, a kulturális terület szakembereinek képzése, továbbképzés, nemzetközi kapcsolatok gondozása, továbbá mindazon feladatok ellátása, amelyekkel a minisztérium megbízta (1997. ÉVI CXL. TRV.).

Közgyűjtemények

Közgyűjtemények közé sorolhatjuk a következőket: könyvtár, múzeum és levéltár. A szolgáltatás alapja részben a történelmi múlttal, részben a jelen életével, kultúrájával foglalkozik, szellemi és anyagi javak gyűjteménye.

Múzeumok

Olyan kulturális, tudományos, közművelődési intézmények, amelyek muzeális emlékeket gyűjtenek, gondoskodnak megőrzésükről, gyűjteményeiket tudományosan feldolgozzák, közreadják, kiállításaikon bemutatják, és rendelkeznek a feladatok ellátáshoz szükséges személyi és tárgyi feltételekkel. A múzeum lehet muzeális emlékekből álló, tudományos kutatómunka útján létrejött és rendszerezett muzeális közgyűjtemény, vagy jogi személy tulajdonában lévő egyéb muzeális közgyűjtemény, amelynek létesítéséhez a művelődési miniszter hozzájárult. A múzeumok az alábbi szempontok szerint tematizálhatóak:

- országos múzeumok,
- szakmúzeumok,
- megyei múzeumok,
- regionális múzeumok,
- tematikus múzeumok,
- közérdekű muzeális gyűjtemények és kiállítóhelyek.

Levéltárak

Legfőbb feladatuk az írott emlékek őrzése. A történettudományon kívül számos tudományág és a gazdasági, igazgatási, politikai élet anyagait tartják nyilván. Alaptevékenységeik közé sorolják a levéltári anyagok, továbbá sajtóanyag gyűjtését; levéltári segédletek összeállítását; tudományos, emellett pedig népszerű kiadványok készítését, közzétételét; valamint a kapcsolódó helytörténeti, sőt honismereti tevékenységek megvalósítását.

Színházak és színházi jellegű intézmények

A színházi intézmények a színházi tevékenységgel összefüggő célok megvalósításának létrehozói. A színházkultúra célja a nemzeti színjátszás, valamint a színházi hagyományok megóvása és továbbvitele. Fontos szerepe van a társadalom általános műveltségének fejlesztésében és értékek közvetetésében. A színháztörvény pontos megfogalmazása szerint: „A színházak a nemzeti és egyetemes színházi értékek, alkotások, törekvések rendszeres bemutatására szerveződött intézmények, alkotói közösségek” (2008. ÉVI XCIX. TRV.).

Kiállítási intézmények

Feladata a hazai és külföldi kiállítások rendezése, a hazai és külföldi kortárs képzőfotó- és iparművészek műveinek fenntartása, nemzetközi biennálék, köztéri képzőművészeti alkotások gondozása, nyilvántartása (1997. ÉVI CXL. TRV.).

Oktatási intézmények

Az *alapfokú oktatási intézmények* feladata a társadalmi együttéléshez, önműveléshez, munkavégzéshez és a továbbtanuláshoz szükséges alapvető képességeket kialakítani. Az általános műveltség megalapozása mellett egészséges életmódra, mozgásra és sportszeretetre is nevel. Az iskola közművelődési funkciója kettős: egyrészt olyan fiatalokat nevel, akikben kialakul az egész életen át tartó önképzés igénye, másrészt az iskolai évek alatt megismerteti tanulóival a közművelődés lehetőségeit és művelődési alkalmak tudatos felhasználására nevel (1993. ÉVI LXXIX. TRV.).

A középfokú oktatás és közművelődés célja, hogy bővítse az általános iskolában szerzett ismerteket. Alapvető feladata az egész életen át történő művelődés iránti igény kialakítása és elmélyítése (1993. ÉVI LXXIX. TRV.).

A felsőoktatási intézmények a közművelődésben, a művészetek fejlesztésében alkotó szerepet töltenek be, céljuk, hogy a hallgatók magas szintű ismereteket szerezzenek. Fontos az értelmiségi szakemberek képzése, továbbképzése, a műveltség megszerzése és a társadalmi közéletben szükséges képességek, készségek kifejlesztése (2005. ÉVI CXXXIX. TRV.).

4.2.1. Tradicionális kulturális szakágazatok történeti fejlődése Dunaújvárosban

A kulturális intézményrendszer kialakítását egyértelműen meghatározta, hogy Sztálinváros mesterségesen kialakított, hagyományokkal és helyi alkotókkal nem rendelkező település volt. Az új város Dunapentelére települt, annak hagyományait azonban figyelmen kívül hagyta. Az épülő város kulturális helyzetét kezdetben az esetlegesség jellemezte. Az ideérkezők egy részének egyáltalán nem voltak gyökerei, másik része ezen a helyen akart kialakítani megfelelő életteret maga és környezete számára.

Már az 1950-es években kiemelkedő volt az úgynevezett „vendégkultúra” szerepe, melynek hatására irodalmi alkotások és filmek készültek a város életéről. Az építőkkel együtt érkeztek a városba már sikeres és kezdő művészek, köztük: Egressiné Tóth Ila szobrász és Pálffy György festő. A pártoló tevékenységet a város legnagyobb üzeme, a Vasmű vállalta. Az 1960-as évek végén induló szimpózium-mozgalom részeként 1974-ben jött létre Magyarország egyetlen fémszobrász telepe, az Acélszobrász Alkotótelep.

Az 1970-es évek közepére alakult ki a jelenleg is működő intézményrendszer. Ekkor adták át a kiállítások rendezésére alkalmas Uitz-termet és megépült a Munkásművelődési Központ és Könyvtár. Ebben az időben alakult meg a Dunaújvárosi Bemutatószínpad és az Acélszobrász Alkotótelep.

Előadóművészeti tevékenység

A József Attila Kultúrotthon, a Radari és a Déli-városi Kultúrotthon 1951-1952 között ún. „barakk kultúrházak” voltak. Valódi színpada a városnak ekkor a Dózsa moziban volt, amely 1951 végén készült el. 1953-ban létrejött a Bartók Béla Kultúrház, melynek alapvető feladata a Vasmű és a város építésén dolgozó és már itt élő munkások művelődésének, kikapcsolódásának biztosítása volt. Első működtetője a Sztálinvárosi Szórakoztató Vállalat. Az első húsz évben befogadó intézményként működött. A zenei, színházi előadások (igen vegyes színvonalú) sokasága jelentette a kulturális élet alapját. Dunaújvárosban 1963 óta rendszeresen tartottak színházi

előadásokat, a Dunaújvárosi Bemutatószínpad azonban csak 1973 februárjában jött létre a Bartók Béla Művelődési Ház támogatásával. 1977-től önálló stúdiótermet kaptak. Kezdeményezték önálló színház létrehozását, azonban a mai napig egy közművelődési intézményen belül működő kamaraszínházi színház típus működik. A színpad művészeti vezetője Iglódi István, majd Valló Péter volt. A Dunaújvárosi Bemutatószínpad ebben az évben már saját bemutatóra készült. 1975-ben a Mikroszkóp Színpaddal, 1976-ban a Radnóti Színpaddal szerződtek egyrészt produkciók befogadására, másrészt közös előadások létrehozására. Állandó társulat hiányában általában az anyagi feltételeket biztosították a színvonalas, kísérletező színházaknak. Ezek többnyire kortárs külföldi darabok magyarországi bemutatói voltak. Az intézmény jelenleg a Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza nevet viseli.

Könyvtári szolgáltatás

1951-ben nyílt meg a József Attila Városi Könyvtár, mely közművelődési könyvtárként, mintegy háromezer-ötszáz kötettel rendelkezett. 1952 végén tizenhatezerre nőtt a kötetszám. Mindehhez kettőezer-tizenkilenc beiratkozott olvasót regisztráltak.

1959-ben megalakultak az önálló községi könyvtárak, melyt az eredményezte, hogy a beiratkozott olvasók száma csökkent. Az újonnan alakult könyvtárak vették át a korábbi feladatok egy részét. 1960 januárjától városi könyvtár lett és egyben járási módszertani feladatokat is ellátott. Ekkor indult a szabadpolcos kölcsonzés, és külön gyermekrészleg alakult. A kultúra fontos értékmérője a közművelődési könyvtár ellátottság. A községi könyvtárak többsége a szocializmus idején épült és működött még akkor is, ha a településen minden más kulturális intézmény bezárt. A Dunaferri Rt. Humán Intézet Műszaki Könyvtára elsősorban műszaki, számítástechnikai és társadalomtudományi irodalmat gyűjtött és 1993-tól nyilvánossá vált a város lakói számára.

Közösségi művelődés

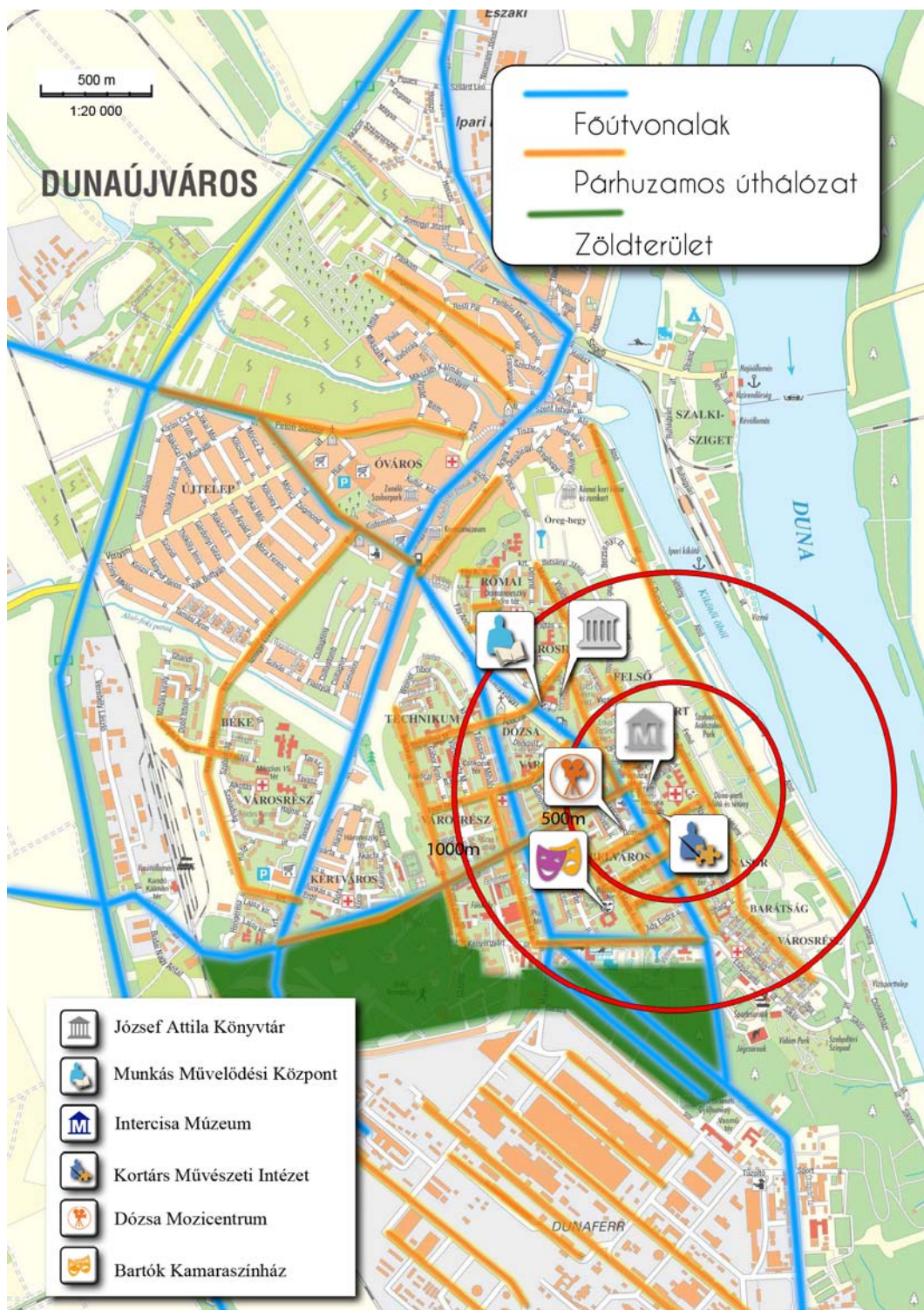
A közművelődési intézményrendszer működtetője a Sztálinvárosi Szórakoztató Vállalat, egyfajta koordinátor szerepet látott el. Az egyik legfontosabb funkciója a bálók, valamint a politikai nagygyűlések rendezése volt. 1953-ban száznegyvenhét nagyobb kultúrműsort rendeztek a városban, öt énekkar működött, öt zenekar és huszonhét (egykes visszaemlékezések szerint harminckét) táncsoport, a város lakóinak száma huszonhétézer fő volt. A városról szóló monográfiák adatai alapján, Magyarországon ez ritkaságnak számított (MISKOLCZI M. 1975). A helyi erőkből klubok, szakkörök alakultak. Kiemelkedő és országos hírnevet is szerzett színjátszó együttes volt az Ostor, melyet Ósz Ferenc újságíró vezetett (1960-63). 1973-ban nevet változtattak (Bartók Béla Művelődési Központ).

Múzeumi tevékenység

Az Intercisa Múzeum nem önálló intézmény, hanem a Fejér Megyei Múzeumok Igazgatóságának tagintézménye. Az állandó és időszakos kiállítások mellett táborokat, gyermekkiállításokat, valamint vásárokat is szervez. Feladatköre a régészet, néprajz és a helytörténet tárgykörébe tartozó leletek gyűjtése, rendszerezése és kiállítása. Az intézményhez tartozik a Római Kőtár és Romkert, valamint a Római Kori Fürdő. Az utóbbi működtetéséhez az anyagi fedezetet a tulajdonos, a dunaujvárosi önkormányzat biztosítja. Az Intercisa a legjobban feltárt római kori katonai tábor Magyarországon. A terület történeti értéke lehetővé tenné, hogy maradványait régészeti parkként is bemutassák. Már az 1960-as évektől készültek programok, keresve a terület megfelelő bemutatásának lehetőségeit.

Egyéb gyűjtemények: A Vasmű Gyártörténeti Gyűjteménye a nyilvánosság számára folyamatosan megtekinthetővé vált. Pentelei Molnár János festményeinek legnagyobb része a Magyar Nemzeti Galéria raktárában van, megfelelő kiállítási körülmények biztosítása esetén Dunaújvárosba kerülhetne (ERDŐS F. – PONGRÁCZ ZS. 2000). A város rövid idő alatt nagy volumenű fejlődésen ment keresztül a kulturális intézményrendszer működését tekintve. Alig negyed évszázad alatt (1950-1970) kialakult az intézményrendszer, melynek jelenleg minden eleme működik.

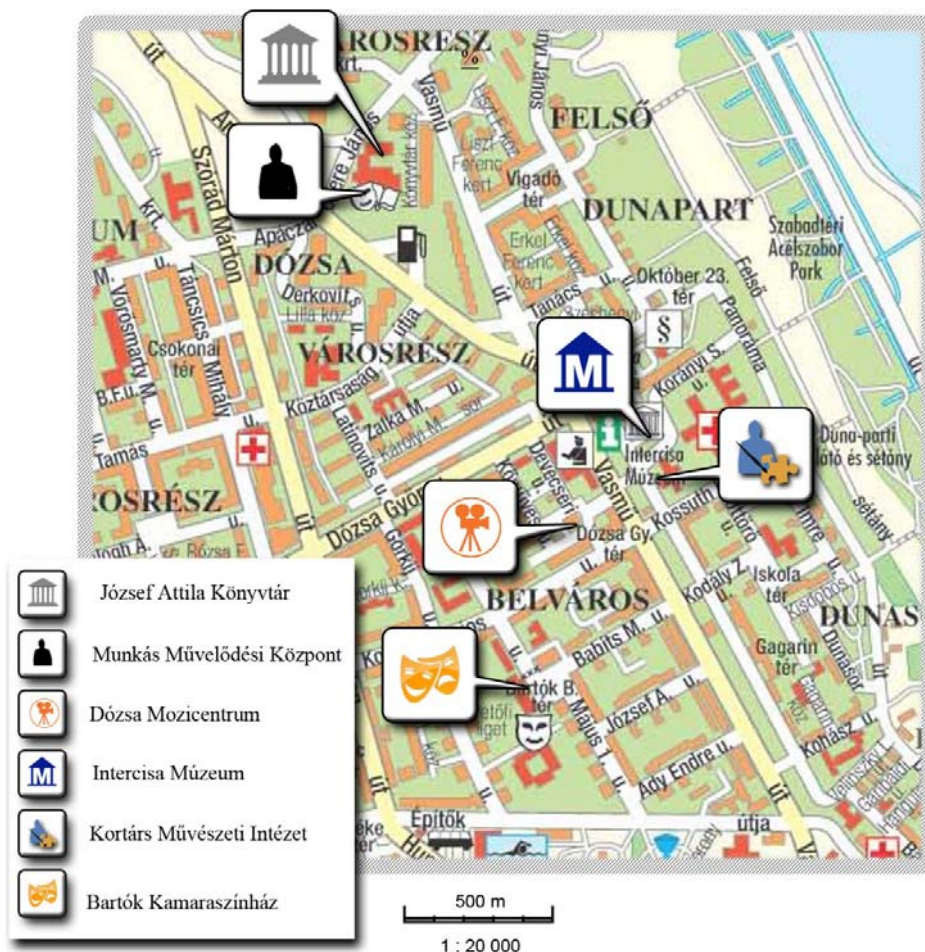
4.3. Dunaújváros kulturális intézményrendszerének helyzetelemzése

24. ábra. A kulturális intézmények területi elhelyezkedése Dunaújvárosban
 Forrás: Dunaújváros térkép alapján szerk. VARGA A. 2007

Napjainkban jellemző tendencia a kulturális intézmények kínálata iránti negatív viszonyulás. A kedvezőtlen folyamatok ok-okozati viszonyainak feltárása, mérséklése érdekében szükségessé válik a kulturális intézményrendszer működésének vizsgálata, feladatok átstrukturálása a fogyasztói igények kielégítése érdekében. A kutatás részletes helyzetelemzést ad Dunaújváros megyei jogú város kulturális intézményrendszerének működéséről, kulturális életének jellemző tendenciáiról. A Központi Statisztikai Hivatal által rendelkezésre bocsátott adatok alapján vizsgálhatóvá vált az intézményrendszer tevékenységének hatékonysága és eredményessége.

Dunaújváros kulturális intézményei az értékek, információk gyűjtői, továbbadói, művészeti alkotások teremtésének, emellett közvetítésének helyszínei, ismeretterjesztő, szórakoztató és közösségi életet formáló helyek. Földrajzi elhelyezkedésük kiváló, Dunaújváros bármely pontjáról átlagosan 20-30 perc alatt gyalogosan megközelíthetőek. Az egyes kulturális intézmények pontos elhelyezkedését a 25. ábra illusztrálja.

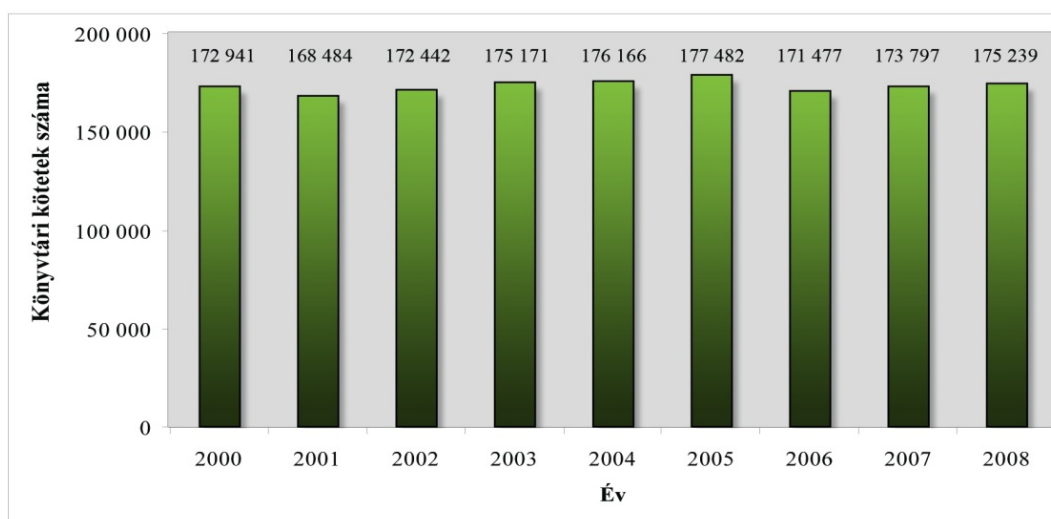
25. ábra. A Dunaújvárosban található kulturális intézmények földrajzi elhelyezkedése
 Forrás: Dunaújváros térkép alapján szerk. VARGA A. 2009

A kulturális intézményrendszer tanulmányozásának rendező elve a város korábban már említett sajátosságaiból fakadóan nem az időrend, hanem a rendszer sajátosságaira jellemző területi elhelyezkedés. Az egyes elemek jellemzőinek összefoglalását követően elemezhetővé váltak a háttérváltozók. Ezt követően került sor a felmérések és a mélyinterjúk adataiból származó következtetések áttekintésére.

A fejezet végén a kutatás ezen részéhez kapcsolódó szekunder kutatások eredményeinek összefoglalása található.

A József Attila Könyvtár működési adatainak áttekintése

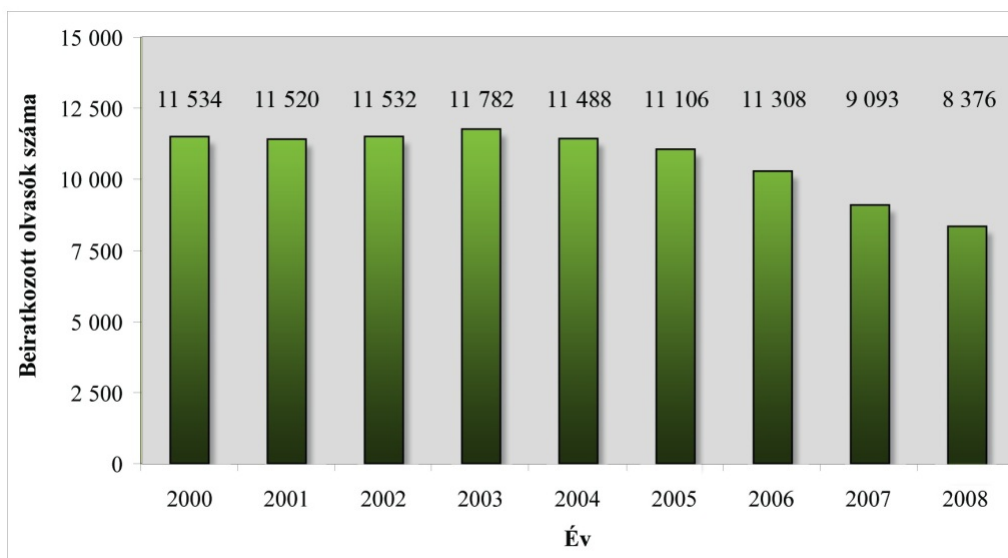
A könyvtár fő feladata gyűjteményének tervszerű és folyamatos fejlesztése. Egyéb feladatai a dokumentumok állományba vétele, feltárása, megőrzése, gondozása és az olvasók rendelkezésére bocsátása, hagyományos és elektronikus információhordozón egyaránt. A könyvtár 1996-ig a Munkásművelődési Központ része volt, majd a különválás után önálló önkormányzati intézmény lett. Az önállóság anyagi stabilitást és presztízsnövekedést jelentett a város intézményrendszerében.

20. diagram. A József Attila Könyvtár állományának alakulása 2000-2008
 Forrás: Kérdőíves adatok alapján szerk. VARGA A. 2009

Közművelődési könyvtár működtetése minden önkormányzat számára kötelező alapeladat. Köteteinek száma 2008-ban 175.239 db, a beiratkozott olvasói létszám 8.376 fő. Ennél azonban jóval többen használják, és veszik igénybe az olvasótermi, folyóirat-olvasó szolgáltatásait a könyvtárigazgató beszámolója alapján (5.2. fejezet).

A József Attila Könyvtár könyvállománya 2000 óta kis mértékben emelkedik. Az emelkedő könyv- és folyóirat árakkal az intézmény nem tud lépést tartani (20. diagram). A város lakosságának 15%-a könyvtári tag.

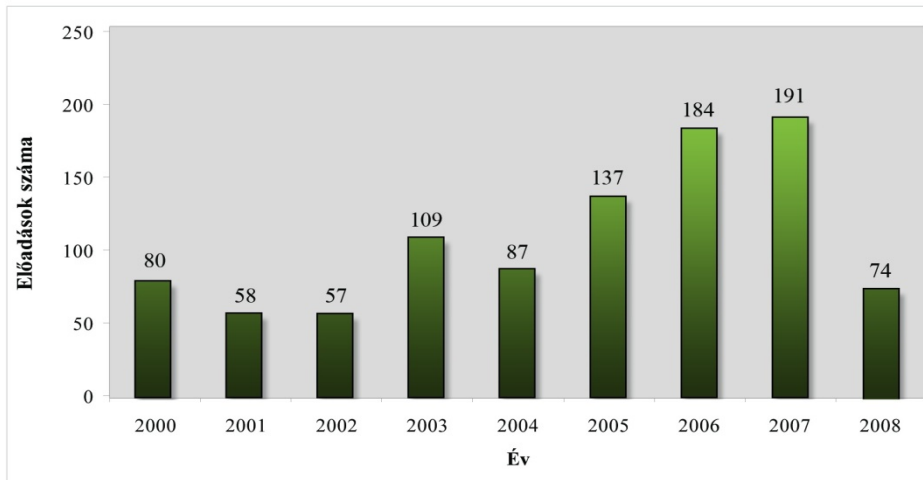
21. diagram. A József Attila Könyvtárba beiratkozott olvasók számának alakulása 2000-2008
 Forrás: Kérdőíves adatok alapján szerk. VARGA A. 2009

A beiratkozott olvasók száma 2003 óta fokozatosan csökken, több mint 40%-a általános- és középiskolai tanuló, vagy felsőoktatási intézmény hallgatója (21. diagram). Feltételezhető, hogy az internet nyújtotta szolgáltatások, a gyorsan, könnyen, akár otthonról is megszerezhető információtömeg nagymértékben befolyásolják a potenciális könyvtárlátogatók számának alakulását. A tendencia összhangban van mind a regionális, mind az országos trendekkel (CSATÁRI B. 2003). Az interjúk során kiderült, hogy a József Attila Könyvtár munkatársainak megítélése szerint az olvasók létszámának további csökkenése nem folytatódik (5.2. fejezet).

A Munkásművelődési Központ jellemző adatai

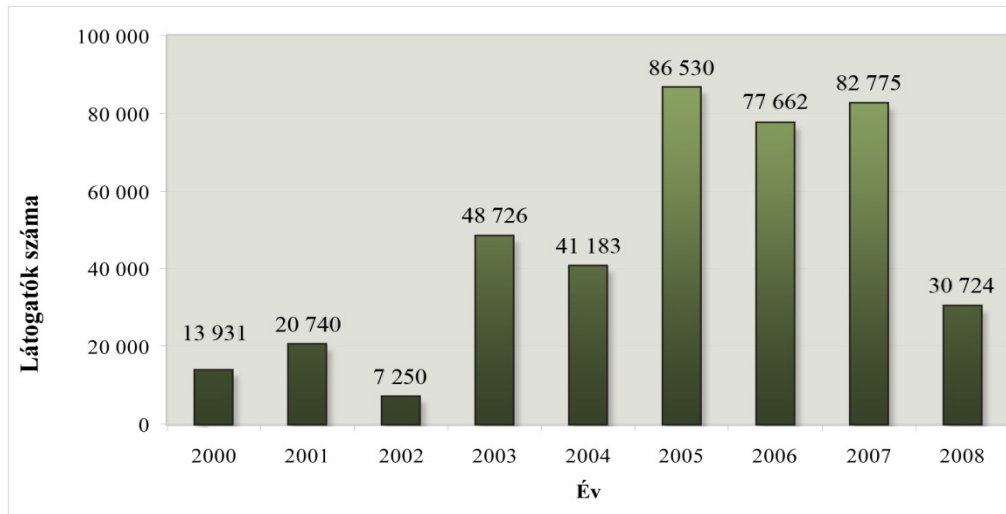
Az alkotó művelődési közösségek támogatása (néptánc, képző- és iparművészeti csoportok, fotósok, színjátszók), valamint természet- és társadalomtudományos ismeretterjesztés (egyedi előadások, tematikus sorozatok) a szervezet alapfeladatai közé tartozik.

A művelődési intézmények működésének specifikus jellemzőiről, amelyek a Vasmű és a város építésének kezdetén a szórakoztatás és művelődés funkcióját biztosították, kevés információ áll rendelkezésre. A József Attila Kultúrotthon, a Radari és a Déli-városi Kultúrotthon 1951-1952 között úgynevezett „barakk kultúrházak” voltak. Az intézmény törekszik a nyitottságra, hangsúlyozza befogadó jellegét. Szolgáltatásai között megtalálhatóak az önfenntartó hobbikörök, szakkörök, valamint a különböző közhasznú és nyelvi tanfolyamok szervezése. Az épület központi fekvésének és adottságainak köszönhetően több civil szerveződésnek is helyet ad.

22. diagram. A Munkásművelődési Központ előadásszámának alakulása 2000-2008
 Forrás: Kérdőíves adatok alapján szerk. VARGA A. 2009

A 22. diagramon látható, hogy az előadások száma a vizsgált időintervallum (2000-2008) alatt nem egyenletesen változott. Az adatokat leginkább a közösségi rendezvények befolyásolták. A Munkásművelődési Központban (későbbiekben MMK) bizonyos mértékű profilváltás ment végbe a városi igényeknek megfelelően. Az ismeretterjesztő előadások helyett a kiállítások és vásárok szervezése vált fő tevékenységgé.

23. diagram. A Munkásművelődési Központ látogatószámának alakulása 2000-2008
 Forrás: Kérdőíves adatok alapján szerk. VARGA A. 2009

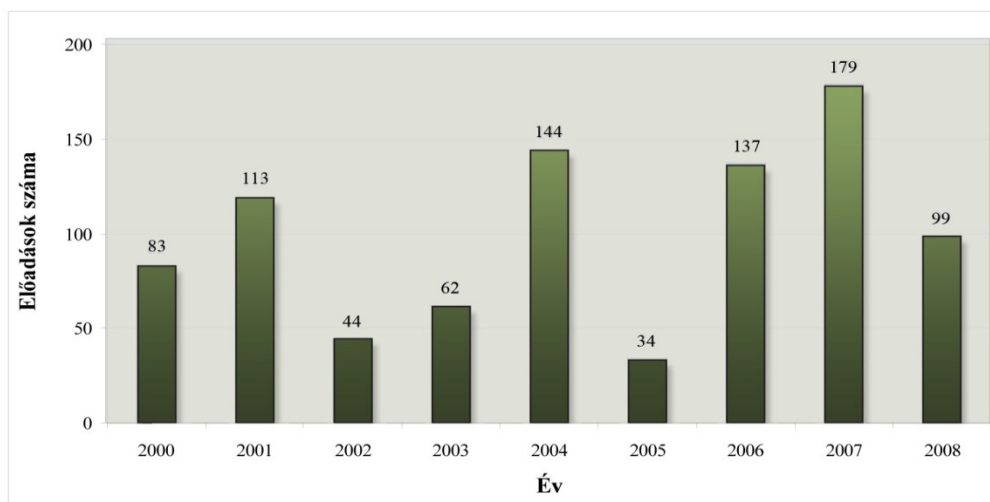
Az MMK látogatószámának alakulása a vizsgált időintervallumon (2000-2008) belül heterogén képet mutat. A legalacsonyabb érték a bázisévhez viszonyítva 2002-ben volt 7250 látogatóval. 2003-ban radikálisan (hétszeresére) nőtt a vendégek száma. Legjobb értékeket azonban 2005-2007 között ért el az intézmény. A növekedés oka

ebben az időszakban a közösségi rendezvényeken való részvételi aktivitásban keresendő. 2008-ban radikális visszaesés figyelhető meg. Az interjú eredménye szerint (5.2. fejezet) a látogatók számának csökkenése az intézmény profilváltásából következik (23. diagram).

Az Intercisa Múzeum működésére vonatkozó információk

Feladata a régészet, a néprajz és a helytörténet vonatkozásában a kulturális javak folyamatos gyűjtése, nyilvántartása, megőrzése, restaurálása, tudományos feldolgozása és publikálása, valamint kiállításokon és más módon történő bemutatása. Az Intercisa Múzeum Dunaújváros és környékének régészeti, történeti, néprajzi emlékanyagát gyűjti, őrzi és mutatja be állandó, valamint időszakos kiállításain.

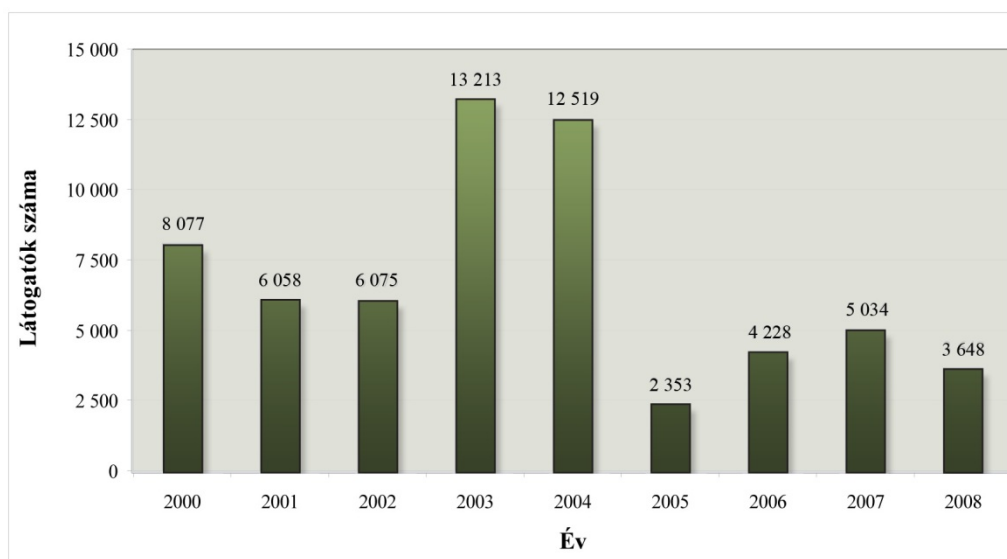
1975-től viseli az intézmény Intercisa (az ókori településelőd) nevét, mely a római határvidék Magyarországon legjobban feltárt állomása. Az intézményhez tartozik a Római Kőtár és Romterület, valamint a Római Kori Fürdő. A tudományos tevékenységet folytató muzeális intézmény a Fejér Megyei Múzeumok Igazgatóságához tartozó területi múzeum. Gyűjtőterülete Dunaújváros Megyei Jogú Város és a volt dunaújvárosi járás. Az Intercisa Múzeum szorosan vett szakmai feladatai mellett lehetővé teszi és fontosnak tartja azoknak az értékeknek a közkinccsé tételét, melyek a feltárások, gyűjtések, kutatások során bemutatásra, terjesztésre alkalmassá váltak.

24. diagram. Az Intercisa Múzeum előadásai/rendezvényei számának alakulása 2000-2008
Forrás: Kérdőíves adatok alapján szerk. VARGA A. 2009

A szervezett rendezvények, előadások számának változása trendszerűen nem elemezhető. A heterogenitás feltételezhető okai a felhasználói igények és az információforgalom változásában (TV, CD, PC, mobilkommunikáció) keresendők

(24. diagram). A múzeum emblematikus rendezvényei viszonylag népszerűek, de az állandó kiállítás források hiányában nem újul meg.

25. diagram. Az Intercisa Múzeum látogatószámának alakulása 2000-2008
Forrás: Kérdőíves adatok alapján szerk. VARGA A. 2009

A múzeumok kultúráközvetítő tevékenységének erősítése alapvetően fontossá válik. A múzeumok látogatási hajlandósága a lakosság részéről kedvezőtlen. Az intézményekkel szembeni érdektelenség oka a szolgáltatások alacsony színvonalával indokolható. 2005-ben drasztikusan visszaesett a látogatás. Kismértékű emelkedés a látogatási aktivitásban 2008-ig figyelhető meg. A kiugróan magas látogatási adatok időszaki kiállításokhoz, illetve országos nagyrendezvényekhez – 2003-ban került először megrendezésre a Múzeumok éjszakája – való kapcsolódás eredményei (25. diagram).

A Kortárs Művészeti Intézet jellegzetes adatainak ismertetése

A Kortárs Művészet Intézet (későbbiekben: KMI) nonprofit, többfunkciós, nemzetközi, országos és városi művészeti projekteket létrehozó, megvalósító intézmény. Tevékenységi köre magába foglalja a Modern Művészetért Közalapítvány tulajdonában lévő és az alkotók által átadott gyűjtemények kezelését.

1989-ben kulturális felajánlás ösztönözte a Kortárs Művészeti Intézet létrejöttét, melynek hatására egy év elteltével a Dunaújvárosi Városi Tanács létrehozta a Modern Művészetért Alapítványt. Nonprofit képzőművészeti kiállítóhely, ahol magyar, nemzetközi, egyéni és csoportos tárlatok kerülnek megrendezésre. Szervezeti felépítését, ezenkívül szellemiségét saját bevallása szerint szakmai naprakészség, továbbá progresszív hozzáállás mellett a rugalmasság és nyitottság jellemzi.

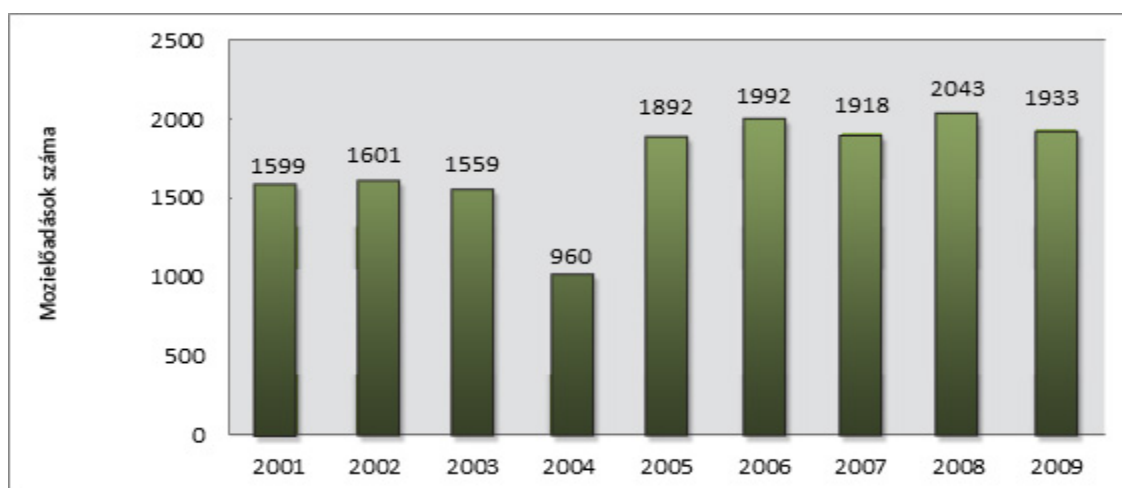
A KMI a dunaújvárosi képző-, illetve iparművészek tevékenységének az országos, valamint a nemzetközi kulturális életbe való beillesztését tűzte ki alapvető

céljával. A társművészeteket bemutató programok mellett szakmai, valamint oktatási programokat szervez. Kiadói tevékenységet végez, melynek köszönhetően az intézet által kezdeményezett elméleti kutatások Magyarországon, továbbá külföldön publikussá válnak, nyomtatott és elektronikus formában egyaránt. A kiállítási program összeállítása során figyelembe vett alapvető szempont, hogy a felvetett témák, azonkívül a kiállított munkák elhelyezhetőek legyenek a város kulturális közegében, a helyi és a régióban élő művészek alkotásai integrálhatóvá váljanak, törekedve az aktuális művészeti trendek bemutatására. Helyi, illetve speciális művészeti alkotásokat mutat be, emellett projekteket valósít meg elismert művészek bevonásával. A Kortárs Művészeti Intézetre vonatkozó további adatok az 5.2. fejezetben találhatóak.

A Dózsa Mozicentrum működésének karakterisztikus jellemző adatai

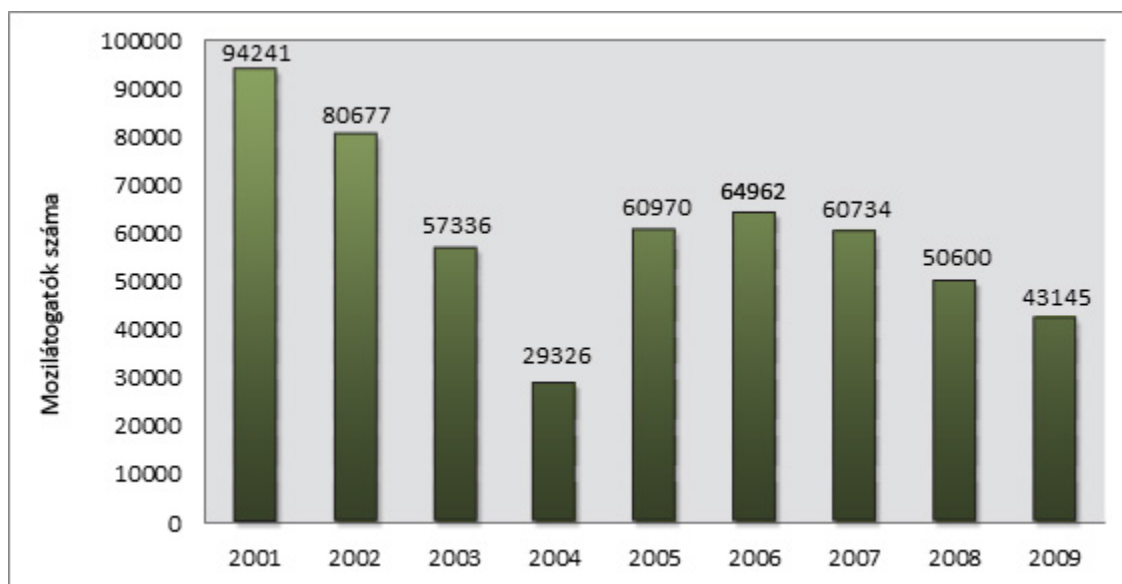
A filmszínház vagy közkeletűbb nevén mozi filmek nyilvános, nagyobb közönség előtti vetítésére alkalmas helyszín biztosítását jelenti. A megyei alapítású moziüzemi vállalatok megszűnése után, 1993-tól átmeneti kft. típusú vállalkozási formát követően közintézményként működött a város egyetlen filmszínháza. A bevétel-orientált nagytermi kínálat mellett a kamaraterem elsődlegesen művészmozi repertoárt kínál (archív és alternatív filmek bemutatása, filmklub), 1994-től art-videotékaként működik. A mozi befogadóképessége korlátozott, két termében összesen 569 fő befogadására alkalmas. Az alapításától közintézményként működő filmszínház jelenleg bevétel centrikus vállalkozásként üzemel.

A Dózsa Mozicentrum (későbbiekben: DMC) a mai elvárásoknak megfelelő látvány- és hangtechnikai rendszerekkel rendelkezik (Dolby Digital). Távlati tervei között szerepel a nagy- és a kamaraterem kihasználtságának növelése. Ennek eszköze az iskolák és csoportok részére nyújtott filmvetítések, továbbá a konferenciák, rendezvények, koncertek és egyéb teremkénti lehetőségek kihasználása.

26. diagram. A Dózsa Mozicentrum előadászámának alakulása 2001-2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

A kultúraközvetítő intézmények közül a mozi az egyik legépszerűbb. A mozielőadások száma alapvetően stagnáló képet mutat. 2004-ben csökkent nagyobb mértékben az előadásszám, mert üzemeltető váltás történt. A következő években ismét növekvő tendencia érvényesült (26. diagram). A változás nagy része (58%-a) a községi mozik megszüntetéséből adódott, minden 100 férőhelyből 74 megszűnt. A mozielőadások számosságát tekintve legjobb értéket 2008-ban érte el a mozi, amikor 2043 előadást tartottak. A 2001-es évhez képest 2009-re 18%-kal nőtt az előadások száma. A vizsgált időintervallum értékeit vizsgálva láthatóvá vált, hogy átlagosan 1721 előadást tartottak évente. Ettől az értéktől negatív irányba a 2001-2004 évek adatai, pozitív irányba pedig a 2005-2009-es év adatai térnek el. Az előadások számának alakulása függ a mozi kínálati elemeitől is. Minél szélesebb a kínált filmek palettája annál nagyobb valószínűséggel látogatják a városlakók az intézményt.

27. diagram. A Dózsa Mozicentrum látogatószámának alakulása 2001-2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

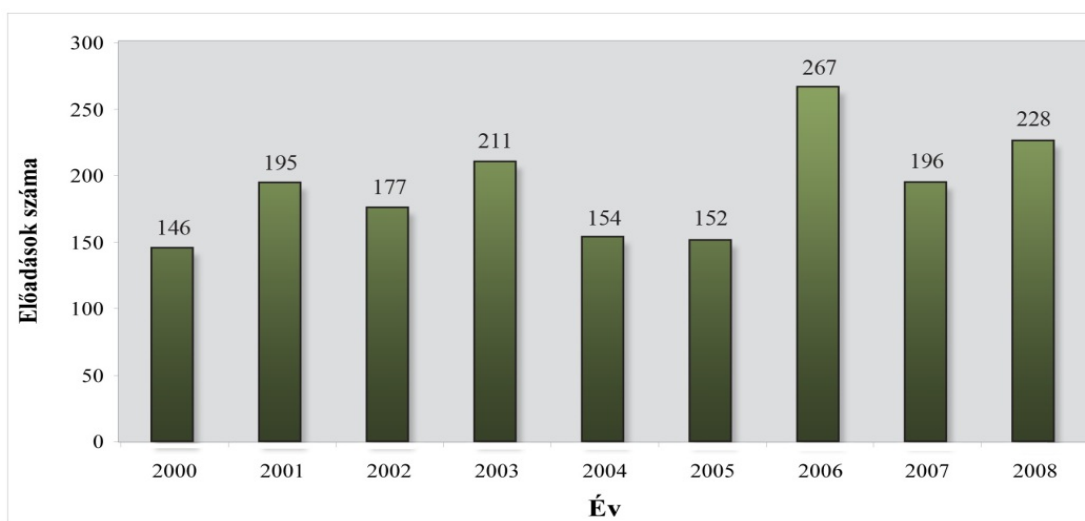
A mozilátogatások változását vizsgálva egyértelműen csökkenő tendencia érvényesül. A mozik üzemeltetése többszektörűvé vált. Az internet térhódítása hatást gyakorolt a mozilátogatók számának alakulására. A moziba járás, mint kulturális tevékenység iránti aktivitás visszaesést mutat, de ez nem azt jelenti, hogy az emberek érdektelenné válnak a filmek iránt. A tendencia gyökerei abban keresendők, hogy az internet és a DVD, Blu- Ray filmek megjelenésének eredményeként a kikapcsolódás ezen lehetősége otthon is, kényelmes körülmények között elérhetővé válik a lakosság számára. A kisebb, szűkebb kínálattal rendelkező mozik, hátrányosabb helyzetbe kerülnek a cinema citykkel és multiplex mozikkal szemben. A látogatók száma 2004-re jelentősen visszaesett (27. diagram). A bázisévhez képest 2009-re a mozilátogatók száma 55%-kal visszaesett. A folyamat a már leírt trendekkel indokolható.

A Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza jellegzetes tényadatai

A kamaraszínház szerkezete és működése három fő területre osztható, melyek a következők: a Bartók Kamaraszínház, a Bartók Táncszínház működtetése, a társművészetek és szórakoztató programok bemutatása egyaránt alapfeladata.

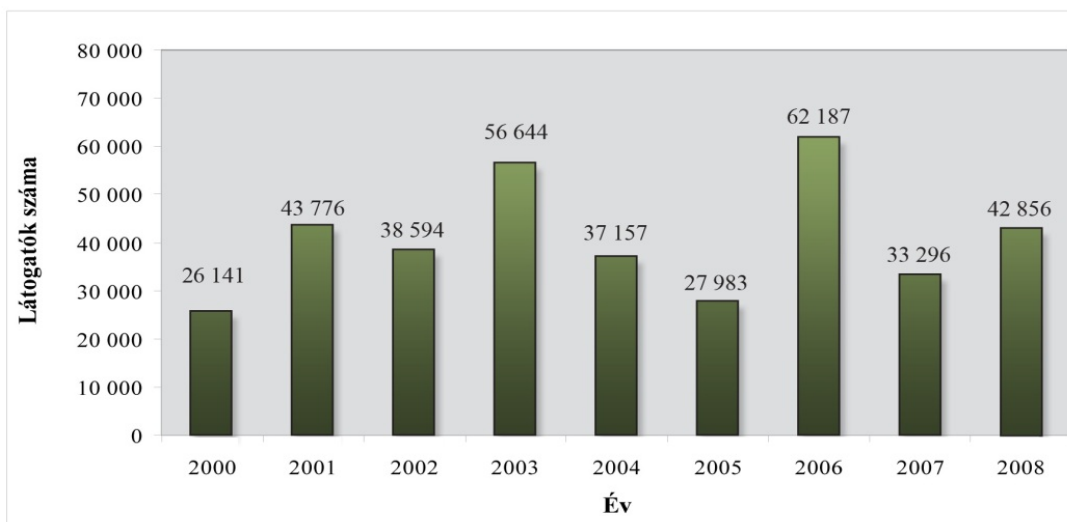
A színház – kiszámítható és tervezhető önkormányzati és állami támogatással – 1973-ban kezdte meg színházművészeti tevékenységét. 1988-tól félhivatásos státuszú Iskolaszínházi Társulattal, a Dunaújvárosi Bemutatószínpaddal rendelkezik. Mai arculata az 1990-es évek elején alakult ki, amikor a színházi tevékenység viszonylagos önállóságot nyert.

Bartók Kamaraszínház néven 1992-ben alakult újjá. A kamaraszínház nagyterme háromszázhatvanhét, a kamaraterme száz férőhelyes. Önálló bemutatók mellett fogadott vendégszínházakat is színre visz. A társulat évadra és produkciókra szerződött művészekből áll. A Bartók Táncszínház kortárs együttes, amely folklór elemeket használ fel produkciói alapanyagául. A társművészetek és szórakoztató programok (klasszikus zene, jazz) szervezésének indoka alapvetően a társművészetek befogadása és közvetítése (Viadana Kamarakórus, Bartók Music Club, Aula Galéria). A színház feladata még a Petőfi Művészeti Ligetben található Zenepavilon és Szabadtéri Színpad programjainak szervezése.

28. diagram. A Bartók Kamaraszínház és Művészetek háza előadásszámának alakulása 2000-2008
Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2009

Az elmúlt időszakban az előadások száma jelentősen nem változott, kapacitásainak optimális (mind teljesebb körű) kihasználására törekszik (28. diagram). A színház vezetése bízik abban, hogy az előadások számának növekedési ütemével arányosan a nézőszám is növekedni fog, különös tekintettel a színház saját bemutatóira (29. diagram).

29. diagram. A Bartók Kamaraszínház és Művészetek háza látogatószámának alakulása 2000-2008
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

A vizsgálatok alapján elmondható, hogy kialakult (vagy inkább megmaradt) egy viszonylag állandó közönség, amely meg tudja fizetni a szolgáltatást. Összességében elmondható az intézményrendszer fenntartása, működőképességének megőrzése létfontosságú, mert bármelyik intézmény megszüntetése vagy elsorvasztása nehezen pótolható hiányt eredményez. Az intézményrendszer elemei alapvetően megfelelően, önállóan működnek. A gazdasági átalakulást követően a kulturális ágazatban is jelentős átrendeződés történt, a gazdaságosság vált a fő szervező elvvé. A működtetés többszektörűvé vált.

Az intézmények működése a XXI. század kezdetétől egyre nehezebbé válik, látogatottságuk csökken, ezt számszerűsített adatok is alátámasztják. A külső körülmények negatív irányú változásának ellenére lehetőségeikhez képest figyelembe veszik a felhasználói igényeket. Ez esetenként profilváltást eredményez.

A kulturális ágazat bevételtermelő ereje a kiadásokhoz képest kicsi, országos szinten az érdekérvényesítő képessége (a színházak kivételével) gyenge. Nagyon alacsony a központi normatíva összege, az egész szakterületre vonatkozóan. A hagyományos közművelődési intézmények helyzete stagnál, ugyanakkor világszerte növekszik a szabadidő és felértékelődik az életmóddal, kultúrával összefüggő elemek jelentősége.

4.4. Dunaújváros kulturális életét befolyásoló tényezők vizsgálata

A fejezet célja, hogy áttekintést adjon Dunaújváros kulturális életét befolyásoló szereplőkről. A civil szervezetek a közösségi életben katalizátor szerepet töltenek be. A társadalmi szereplők részvétele csak akkor valósítható meg sikeresen, ha a folyamatokat két irányból kezdeményezik. Szükséges, hogy a központi állami szereplők felismerjék, hogy fejleszteni az érintett szereplők bevonása nélkül nem lehetséges. A nonprofit szervezetek bevonása nem jelenti, hogy kész terveknek tárnak a döntéshozók elé. A gyakorlatban az eredményesség abban teljesebb ki, hogy a közügyekben és a fejlesztésben már a kidolgozás előtt aktívan figyelembe veszik a helyi szereplők jelenlétét. A folyamat másik oldalát az állampolgárok képezik. A lakosságnak, mint az adott szolgáltatás igénybevevőjének azonosulni kell azzal, hogy az élet és környezet hatékonyabb megváltoztatásához nem csak egyéni, hanem közösségi szinten kell gondolkodni. Szükség van minden érintett szereplő részvételére a hatékonyabb döntések, valamint a közösségi összefogás elősegítése érdekében.

4.4.1. A Dunaújvárosi Főiskola (DF) hatása a város kulturális életére

A 2000 óta önálló Dunaújvárosi Főiskola, mint a térség szellemi centruma egyaránt gyakorol közvetlen és közvetett hatást a város kulturális életére. A Főiskola 4500 fős hallgatósága és 250 fős oktatói és dolgozói állománya a város kulturális intézményrendszerének mindenkori potenciális használói.

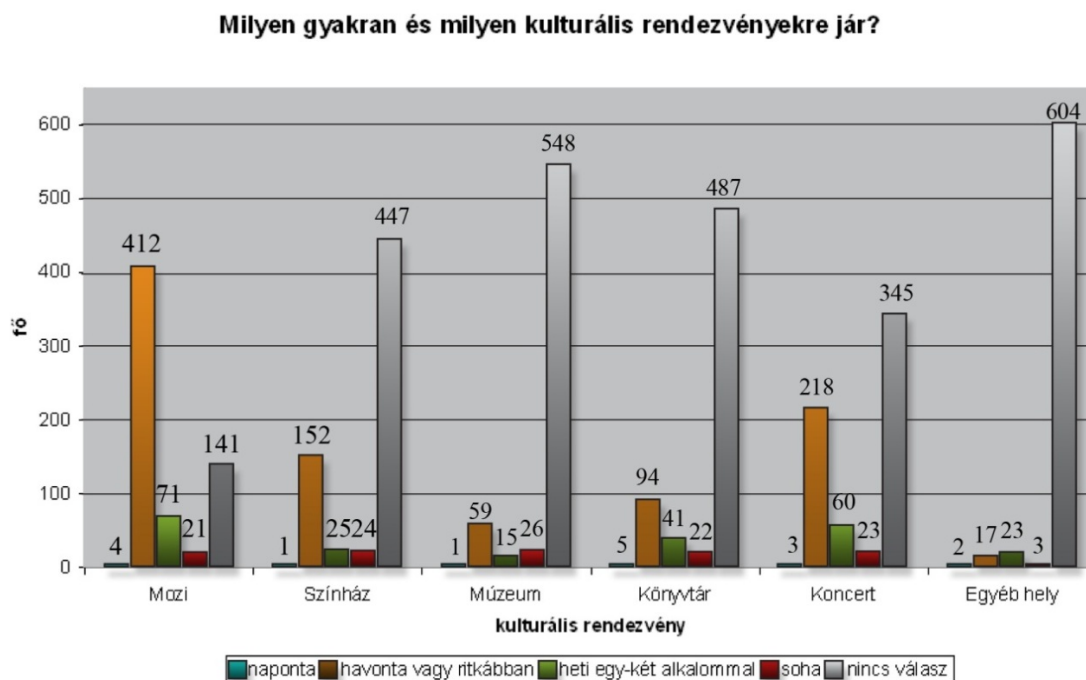
A bölcsészeti tudományterülethez kapcsolódó képzések megindításával a Dunaújvárosi Főiskola szorosabbra fűzte a kapcsolatot a város és a térség kulturális intézményeivel. A kommunikáció és művelődésszervező szakos hallgatóknak évente teljesíteniük kell a hatvan órás szakmai gyakorlatot, melyet a városi múzeumban, színházban, moziban, művelődési központban végeznek el. A gyakorlatot követően több hallgató is szakdolgozati témájául választotta valamelyik kulturális intézmény tevékenységének bemutatását.

A hallgatók önszerveződő csoportjai között fellelhetőek a tánc, a zene, a film és fotóművészet gyakorlására vonatkozó szabadidő eltöltési törekvések. Ezen önszerveződő csoportok rendszeresen fellépnek főiskolai és városi rendezvényeken, színesítve ezzel a városban megrendezésre kerülő kulturális programokat. A Hallgatói Önkormányzat a DF Kulturális Körrel együtt, a Bartók Kamaraszínház és Művészetek Házával, továbbá a Dózsa Mozicentrummal közös szervezésben támogatja a színházi és mozielőadások látogatását. Ösztönzésként a hallgatók számára, kedvezményes jegyárakat biztosítanak. Ezen kívül számos kiállítás, koncert, előadói est is

kikapcsolódást nyújt a hallgatók, oktatók és városlakók számára, melyek szervezésében a Főiskola közreműködik vagy helyszínt biztosít.

A Dunaújvárosi Főiskola Női Kara 1998-ban alakult. Formáját tekintve kamarakórus, létszáma húsz fő. A női kar repertoárja igen széles zenei skálát fed le. Énekelnek egyházi és világi muzsikát, a középkortól napjainkig, valamint a'capella és hangszerkíséretes műveket, népdalfeldolgozásokat és kortárs zenét egyaránt. Élő kapcsolatokat ápolnak zeneszerzőkkel, az általuk komponált műveket gyakran mutatják be fesztiválokon, versenyeken. A kórus folyamatosan jelen van a város, a megye és az ország zenei életében. Hangversenyeken, zenei fesztiválokon és kórusversenyeken vesz részt. 2006-tól napjainkig az együttes Dunaújváros és szűkebb környezete fontos rendezvényein szerepelt sikerrel, kapcsolatokat ápol a térség kórusaival.

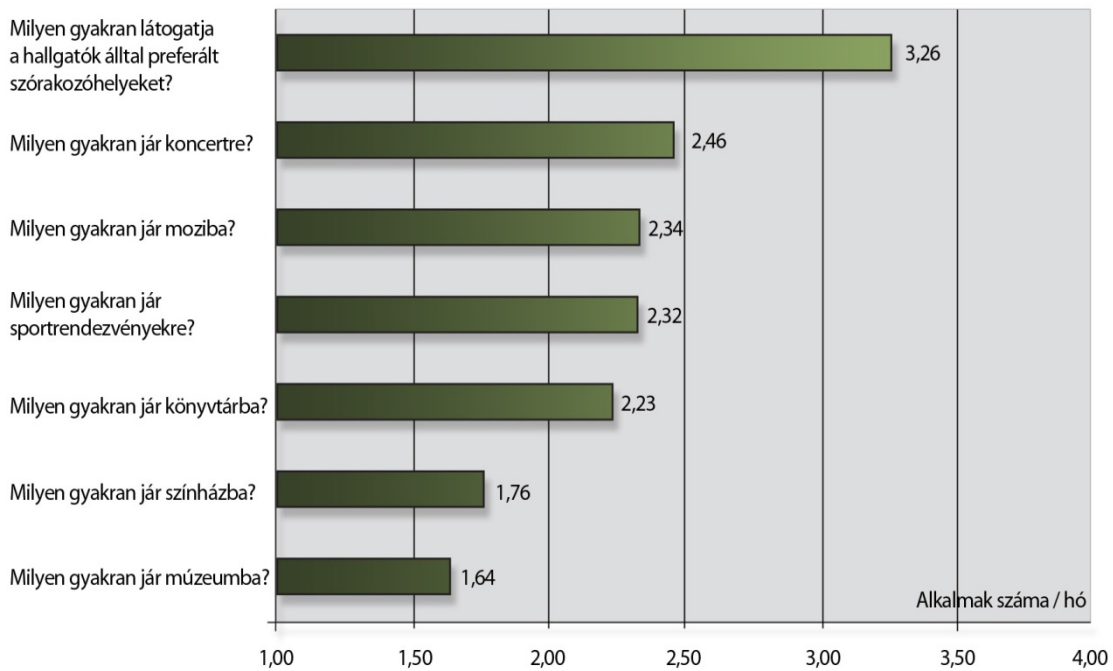
A Dunaújvárosi Főiskola hallgatói kulturálódási szokásainak alakulása (2007–2009)

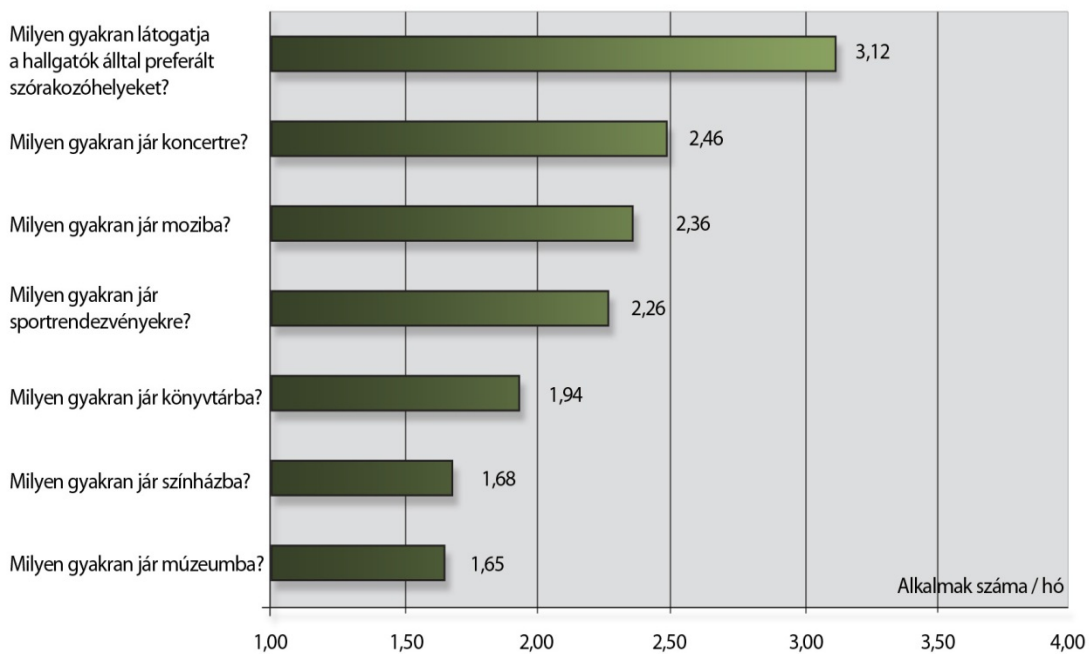
30. diagram. A Dunaújvárosi Főiskola hallgatóira vonatkozó kulturálódási szokások gyakoriságának vizsgálata 2007

Forrás: Kérdőív adatai alapján szerk. VARGA A. 2009

A Dunaújvárosi Főiskola hallgatóinak körében végzett felmérések alapján megállapítható, hogy a megkérdezett hallgatók többsége a kulturális intézményrendszer elemei közül a Dózsa Mozicentrumot és a koncerteket havi rendszerességgel látogatta 2007-ben. Szóban többen kifejtették, hogy preferálják a fesztiválokat, valamint a sportrendezvényeket (30. diagram).

31. diagram. A Dunaújvárosi Főiskola hallgatóira vonatkozó kulturálódási szokások gyakoriságának vizsgálata 2008
 Forrás: Kérdőív adatai alapján szerk. VARGA A. 2009

32. diagram. A Dunaújvárosi Főiskola hallgatóira vonatkozó kulturálódási szokások gyakoriságának vizsgálata 2009
 Forrás: Kérdőív adatai alapján szerk. VARGA A. 2009

A 2008-as és a 2009-es évben végzett felmérés alapján a hallgatók kulturálódási szokásait vizsgálva látható, hogy a vizsgálati keretet ki kell terjeszteni. A vizsgálat kiterjedt a főiskolások által preferált szórakozóhelyek, valamint a sportrendezvények látogatási szokásainak vizsgálatára.

A 31. és a 32. diagram a Dunaújvárosi Főiskola hallgatóinak kulturálódási szokásait mutatja be az egyes intézmények használatának átlagos gyakorisága függvényében. A megjelölt időintervallum alatt a kulturálódási lehetőségek népszerűségi sorrendjében a rangsor nem változott. Legnagyobb népszerűségnek a szórakozóhelyek bizonyulnak, átlagosan havonta megközelítőleg három alkalommal látogatják a hallgatók. A válaszadók úgy nyilatkoztak, hogy havi rendszerességgel, általában kétszer veszik igénybe a mozi szolgáltatásait. A könyvtárba járás gyakorisága 2009-ben csökkent (2,23-ról 1,94-re). A felmérés eredményeiből kiderül, hogy a hallgatók a legnagyobb érdeklődést a szórakozóhelyek, a különböző koncertek, a mozi és a sportrendezvények iránt tanúsítják. Negatív tendencia érvényesül a könyvtárba és színházba járási szokások gyakoriságát tekintve. Ezek a trendek valószínűleg az életkori, valamint szocializációs sajátosságokkal indokolhatók.

4.4.2. A civil szervezetek hatása a város kulturális életére

A rendszerváltás politikai, gazdasági és társadalmi átalakulása teret nyitott a civil szféra kibontakozásának. A nonprofit szektor képviselőinek száma nagymértékben növekedett, ugyanakkor a társadalomban betöltött szerepük nem tisztázott. A szektor megerősödésének alapvető oka volt az új társadalmi igények megjelenése, amelyeket az állami és a piaci szektor sem tudott kielégíteni. Ennek eredményeképpen szükségessé vált a társadalom önszerveződő folyamatainak erősödése. A civil szervezetek képezik az állam, a piac és a társadalom közötti kapcsolatot. A döntési folyamatokban szerepük kiegyensúlyozatlan. Dunaújvárosban a civil szféra és vállalkozók közötti együttműködés, információáramlás nem kellően hatékony.

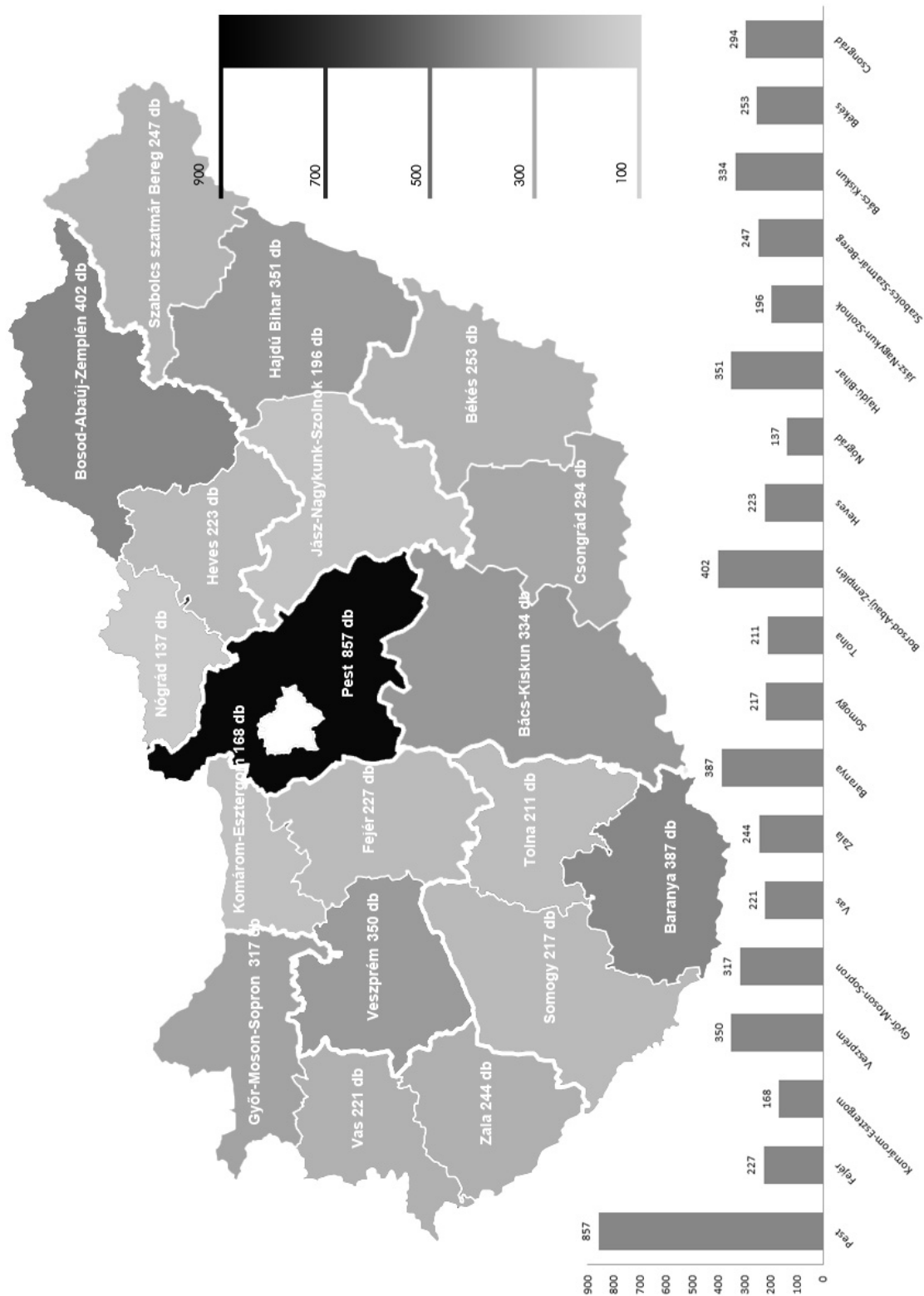
A civil társadalom a nem kormányzati szervek és a nonprofit szektor elméleti, fogalmi megközelítéséből láthatóvá válik az a társadalmi forrás, amelyet Magyarországon a „civil”, „nonprofit szféra”, „harmadik szektor” megnevezésekkel illetnek. A civil nonprofit szektor azokat a társadalmi öntevékenységet folytató szervezeteket és önszerveződéseket jelenti, amelyek működését nem a megszerezhető profit és nem az állami közfeladat ellátása mozgatja, hanem valamely közösségi szükségletet megjelenítő társadalmi öntevékenység.

26. ábra. A nonprofit szervezetek számának regionális megoszlása Magyarországon 2009-ben
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

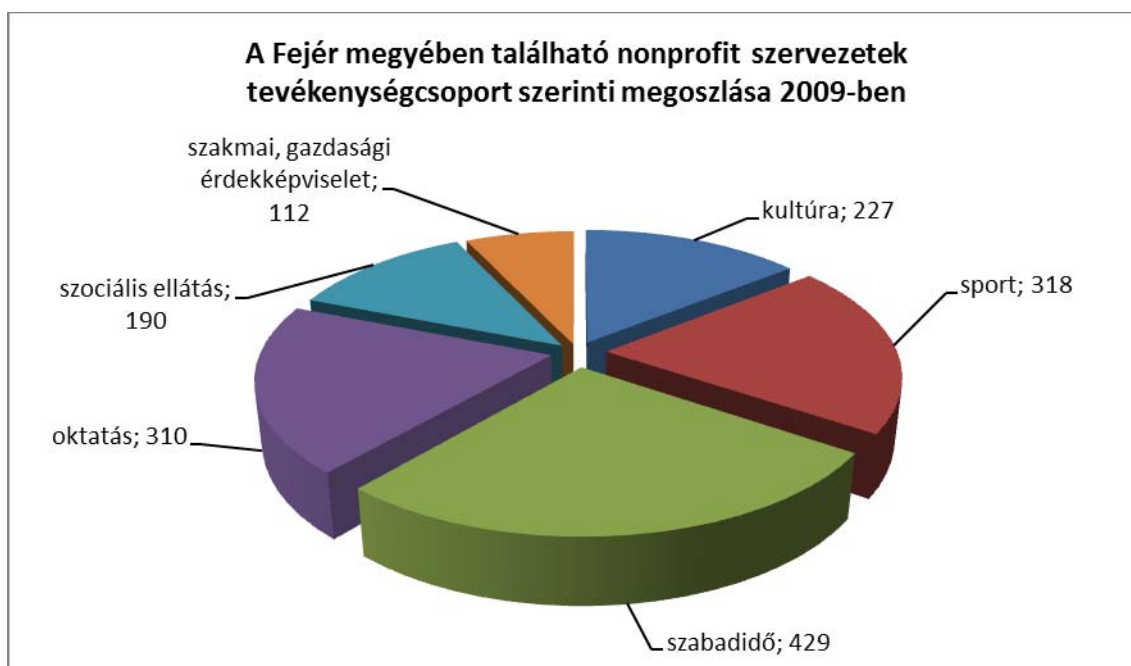
Országos szinten vizsgálódva megállapítható, hogy számosságát tekintve sok nonprofit szervezet tevékenykedik. Regionális lebontásban három alapvető tendencia határozható meg (26. ábra).

1. A civil szervezetekben leggazdagabb a közép-magyarországi régió, ahol a KSH által rögzített adatok szerint 2009-ben 23017 db szervezetet regisztráltak.
2. A dunántúli régiókban átlagosan 6653 db a „harmadik szektor” képviselőinek száma.
3. Az alföldi és az észak-magyarországi régiókban regisztrált nonprofit szervek száma átlagosan 1,2%-kal több, mint a dunántúli területeken.

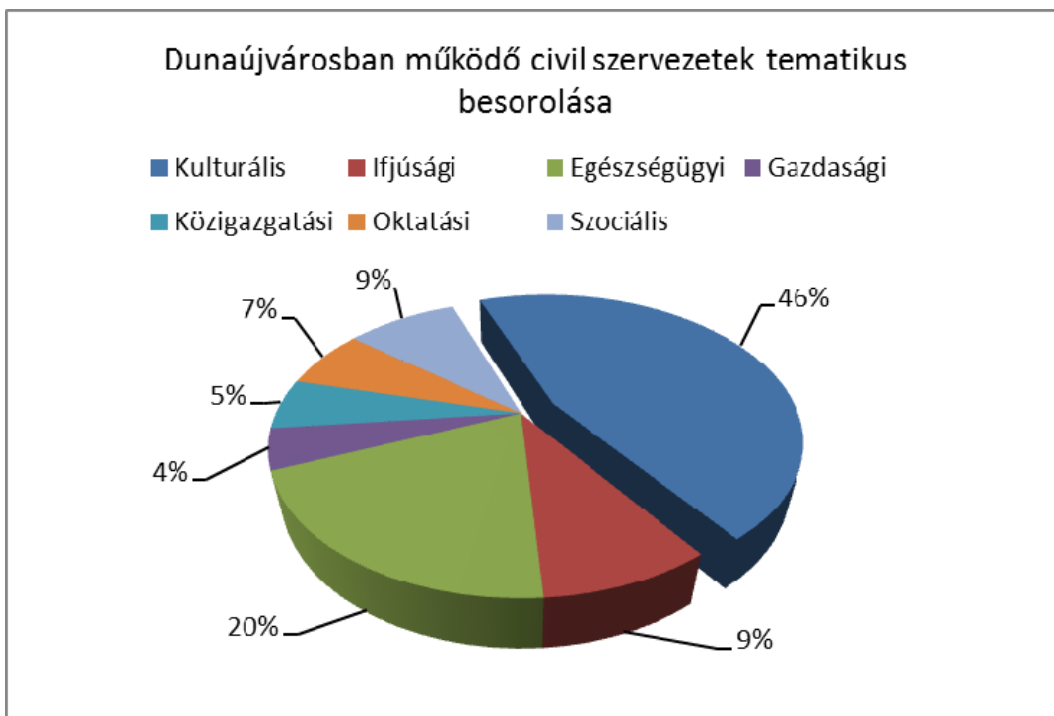
27. ábra. A kulturális tevékenységet végző civil szervezetek megyénkénti megoszlása 2009-ben
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

Tevékenységi kör szerinti besorolásban négy olyan fő terület van (kultúra/közművelődés; szabadidő/hobbi; sport; oktatás/nevelés), melyeket a KSH is vizsgál a nonprofit szervezetek működése kapcsán. A kulturális értékekkel, közművelődéssel foglalkozó civil szervezetek száma megyénként heterogén képet mutat (27. ábra). Látható, hogy legmagasabb értéket Pest megye képviseli. A többi megyét vizsgálva megállapítható, hogy kultúrával foglalkozó civil szervezetekben legerősebb Borsod-Abaúj-Zemplén, míg leggyengébb Nógrád megye. Fejér megyében a kulturális élet területén működő szervezetek számát tekintve az országos átlag (296 kulturális civil szervezet) alatt van.

33. diagram. A Fejér megyében található non-profit szervezetek tevékenységcsoport szerinti megoszlása, 2009
Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2009

A tevékenységi körök szerinti besorolást vizsgálva látható, hogy Fejér megyében a szabadidős tevékenységek területén tevékenykedő civil szervezetek száma a legmagasabb (33. diagram). A nonprofit szektor által képviselt három legnépszerűbb terület a szabadidő, sport és oktatás. Legkisebb aktivitás a szociális ellátás és a szakmai, gazdasági érdekképviseletek kapcsán mutatkozik.

34. diagram. Dunaújvárosban működő civil szervezetek tematikus besorolása
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

Dunaújváros területén számos civil szervezet működik. A szervezetek hatékony működésének egyik kulcskérdése, hogy milyen fokú az együttműködési hajlandóságuk és érdekérvényesítő képességük. A városban 2004-ben létrejött Dunaújvárosi Civil Szervezetek Érdekegyeztető Tanácsa megpróbálja összefogni a nonprofit szféra résztvevőit és elősegíteni az érdekek megvalósulását. Dunaújváros Megyei Jogú Város honlapján 185 civil szervezetet tart számon. A bejegyzett szervezetek szerepéről, valós társadalmi szerepvállalásukról kevés tudományosan megbízható adat áll rendelkezésre.

A kutatás tárgya fiatal település, ezért megállapítható, hogy kevés a nagy múltú civil szerveződések száma. A rendszerváltás után ugrásszerűen megnőtt az új szervezetek száma, majd ez a trend 1995 után visszaesett. E folyamatok az országos tendenciákkal összhangban vannak. Jogi státuszuk tekintetében a városban működő szervezetek megoszlása igazodik az országos trendekhez, tehát az egyesületi forma túlsúlya a meghatározó, a második legnépszerűbb forma az alapítvány (BAKOS O. – GAJZÁGÓ É. – KÖVÁGÓ GY., 2007).

Tevékenységi kör szerinti besorolásban négy olyan fő terület különíthető el (kultúra/közművelődés; szabadidő/hobby; sport; oktatás/nevelés), melyek a társadalom elvárásait fogalmazzák meg a civil szervekkel szemben. Kistérségi szinten a kultúra területén való aktivitás a jellemző. A térségben többnyire olyan szervezetek dolgoznak,

melyek valamilyen országos hálózat tagjai. Lényeges kiemelni a nonprofit szervezetek taglétszámának sajátosságait. Többnyire jellemző, hogy ötven főnél kisebb szervezetek elégítik ki a lakossági igényeket. A város népességszámához viszonyítva erősség, hogy létezik hat olyan országos vagy regionális hálózat tagjaként működő szervezet, mely 1000 főnél nagyobb taglétszámú. Az eredmények alapján azt mondhatjuk, hogy a dunaújvárosi civil szervezetek aktívan működnek. Sokan önkéntes segítőkkel együttműködve dolgoznak. Több szervezet célcsoportja és tevékenységi köre összetett. A szervezetek által kínált szolgáltatások általában mindenki számára hozzáférhetők, valamint többnyire jellemző a rendezvény-és programszervezés. A civil szféra számára legfontosabb bevételi forrást az önkormányzati, illetve pályázati támogatások jelentik.

Az utóbbi években Dunaújváros esetében is érzékelhető tendencia, hogy a civil szféra működése és fenntarthatósága számos akadályba ütközik. Negatív tényezőként érvényesül az a trend, hogy az állami támogatások mértéke csökken, így az együttműködés helyett a források megszerzése érdekében a nonprofit szektor rákényszerül a versenyre. Ellentmondásos a helyzet, mert a kutatási adatok szerint lenne igény az összefogásra, ugyanakkor a versenyhelyzet gátat szab a civil szervek közötti hatékony együttműködésnek (BAKOS O. – GAJZÁGÓ É. – KÖVÁGÓ GY., 2007).

Összességében elmondható, hogy a civil szervezetek hatékonyságát elősegítené a célzottan megfogalmazott stratégia és megfelelő mértékű forrásbevonás. A döntéshozók számára láthatóvá válnak a harmadik szektorban rejlő lehetőségek. Az együttműködés megvalósulásának egyik példája Dunaújváros esetében a HÍD Egyesület, emellett a dunaújvárosi Civil Ház is a civil szervezetek érdekképviselőt megvalósító szervezet. A fejlődés alapvető eleme a társadalom szemléletmódjának megváltoztatásával valósítható meg.

4.5. A turizmus fejlesztésének hatása a térségi szerep alakulására

A turizmus közvetlenül és közvetett módon hatást gyakorol a gazdaság működésére. Egy adott térség sajátos adottságai kiemelésével előnyös helyzetbe kerülhet más településekkel szemben. Dunaújváros egyediségét a szocreál jellegű történelmi múltjának köszönheti. A turizmus fejlesztése éppen ezért a településfejlesztés egyik kiemelt szegmense lehet. Az idegenforgalom ösztönző hatása miatt közvetlen hatást gyakorol a gazdaság más szektoraira. Az adott régió, település fejlődését és versenyképességét meghatározza földrajzi fekvése, valamint társadalmi és kulturális összetétele.

Dunaújváros térségi szerepére kifejtett pozitív hatásai a következőkben foglalhatók össze:

- infrastrukturális fejlesztések,
- műemlékek védelme,
- természeti értékek, ritkaságok védelme,
- helyi hagyományok ápolása,
- új munkahelyek teremtése.

Egy adott térség kulturális jellemzői befolyásolják a lakosság településhez való viszonyulását. A város turisztikai életének erősítése érdekében szükség van a helyi intézményrendszert összefogó együttműködésre. Az idegenforgalmi tevékenységeket összehangoló szervezete a Dunaújvárosi Kistérségi Turisztikai Közhasznú Non-Profit Kft.

4.5.1. Dunaújváros látnivalói, turisztikai kínálata

A rendszerváltás előtt a várost és térségét élénk turisztikai kereslet jellemezte. Nagy számban érkeztek hazai és külföldi, többnyire orosz nemzetiségű látogatók. A rendszerváltást követően azonban folyamatosan csökkent a turisták száma, bekövetkezett az ágazat visszaesése. Jelenleg Dunaújváros nem rendelkezik kiemelkedő turisztikai vonzerővel. Az idegenforgalmi programokat és kínálatot döntően a Duna-szakasz nyújtotta természeti, és táji adottságokra alapozzák, például a vízi-, kerékpáros, öko-, hobbi- és a falusi turizmus vonatkozásaiban.

A kulturális turizmus legfontosabb elemei Dunaújvárosban a következő látnivalókban testesülnek meg: Dunaújvárosi Szoborpark, Helytörténeti Gyűjtemény az Intercisa Múzeumban, Móder Zenélő Szoborpark Múzeum, Római Kori Kőtár és Fürdő. A 2009-es év legnagyobb beruházását a turizmus élénkítése érdekében az Aquantis Élmenyfürdő és Gyógyászati Központ beruházása jelentette.

Dunaújváros térségének legnagyobb erőssége a természeti vonzerő. A Duna-part panorámája egyedüli értéket képvisel. A központi elhelyezkedésű épített szocreal típusú környezetet hazánkban különlegességként tartják számon. A térségi szerep erősítésében meghatározó lépés volt az M6-os autópálya, a Pentele-híd és a jövőben magvalósuló M8 autópálya befejezése. A Dunaújvárosi kistérséghez tartozó települések közül kiemelendő Rácalmás, Nagykarácsony és Kisapostag. Rácalmás az ökoturisztikai beruházásoknak köszönhetően az aktív turizmus kedvelőinek elsődleges célpontja. A felújított Jankovich-kúria számos országos ismertséggel bíró rendezvény és konferencia helyszíne. Nagykarácsonyban épült az országos hírű Mikulásház, mely évről évre új szolgáltatásokkal várja a látogatókat. Kisapostag a vízi sportot kedvelők számára nyújt hajózási lehetőséget. A kistérség más települései ilyen egyedi lehetőségekkel nem

rendelkeznek. A turisztikai szolgáltatók között összefogás kezd kirajzolódni, elősegítve a fejlődést (DUNAÚJVÁROS MEGYEI JOGÚ VÁROS TURISZTIKAI KONCEPCIÓJA 2009-2014).

A turisztikai kínálatot áttekintve megállapítható, hogy a térség legnagyobb gyengesége, hogy nem rendelkezik komplex turisztikai termékkel. A turisták számára nem jelent vonzerőt a közintézmények romló infrastrukturális állapota. Az infrastrukturális fejlesztések közül a szálláshely-szolgáltatás rendelkezésre állása a legkevésbé megfelelő a városban. A kedvezőtlen feltételek miatt a turisták átlagos tartózkodási ideje rövid és emellé alacsony költségi szint társul. A sportlétesítmények használata korlátozott. Az iparváros jellegből adódóan a környezet tisztasága nem kielégítő. Hiányzik a turisták tájékozódását segítő információs pontok és táblák telepítése.

A szocreál jelleg és a római kori leletek, múzeumok helyszíneként lehetőség lenne egyedi turisztikai vonzerő kialakítására. A vízi és aktív turizmus mellett az egészségturizmus kibontakozóban van az élményfürdő beruházással összhangban. A pozitív imázs érdekében szükség van a marketing tevékenység hatékonyabbá tételére. A lehetőségek kiaknázatlansága miatt Dunaújváros csak a környező települések és a helyi lakosok számára nyújt vonzerőt (DUNAÚJVÁROS MEGYEI JOGÚ VÁROS TURISZTIKAI KONCEPCIÓJA 2009-2014).

A város térségi szerepében veszélyt jelent az elhúzódó M8 közlekedésfejlesztési beruházás. Dunaújváros és a környező városok között egyre kiélezettebbé válik a verseny, ezért a meglévő vonzerők elhanyagolása negatív hatásokat okoz. Budapest elszívó hatásának és a migrációnak köszönhetően a lakosság szám csökken. A térség számára nélkülözhetetlen egy olyan imázs kialakítása, mely megkülönböztethetővé és beazonosíthatóvá teszi Dunaújvárost más szocialista típusú városokkal szemben.

4.5.2. Dunaújváros arculatának jellegzetességei

A város építészeti kialakításában döntő feladat volt a társadalmi értékek, ideológiák tartalmának kifejezése. A szocreál nézetben a várostervezés a társadalmi valóság tükré. Egy város arculatát meghatározzák adottságai, földrajzi helyzete, történelmi háttere, természeti viszonyai, célja a megkülönböztetés, hat az ott élők identitástudatára, befolyásolja a természetes és épített környezet egységét.

Dunaújvárosban az építészek a nyugati urbanizációs adaptációk szellemében a központi tervezéssel célirányosan kialakított kulturális intézményrendszert szélső körbe telepített egyéb intézményekkel vették körül (DRAGONITS T. 1973). Ezek a tervezési elvek támogatták a város térségi központtá fejlődését. 1957-1989 között az életszínvonal növekedése mellett az infrastruktúra szerepe felértékelődött, az 1968-as reform hatására a piaci viszonyok változása vált jellemzővé, a magánérs

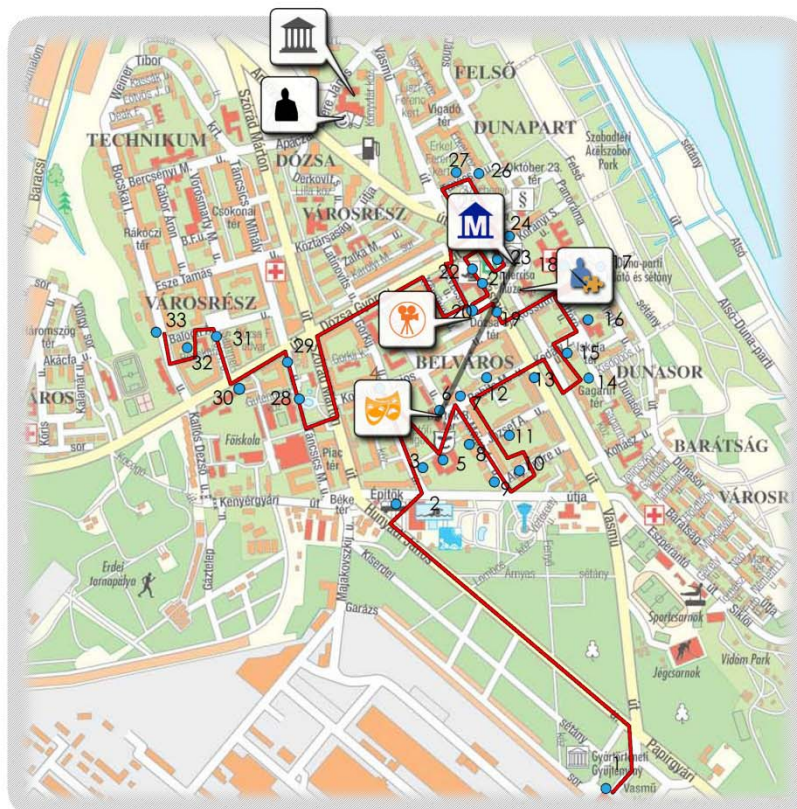
lakásépítkezések száma nőtt. 1957-1988 között a szakminisztériumok felügyelete alatt a házgyári lakótelepek építése folytatódott. Az építkezésekre a környezetvédelmi célszerűség és a rendezettség volt jellemző. Az épületeket szovjet és francia példák nyomán (Le Courbusier) tervezték, később német példa alapján gyártották és használták a paneleket. A település lakáskultúrájának színvonala jelentősen emelkedett. Dunaújvárosban 1962-ben megalakult a Beton- és Vasbetonipari Művek, amely 1200 lakáshoz szükséges vasbeton elemet állított elő évente. Dunaújváros mellett Pakson és Pécsen is épültek lakások ilyen típusú panelekből (EGEDY T. 2005). Magyarországon egyetlen szocialista típusú város sem őrzi ennyire sajátos arculatát és rendelkezik hasonló feltételekkel.

A várost egyedülálló szocreál típusú építészeti kialakítás jellemzi. A település és a táj különleges kapcsolata a földrajzi, környezeti adottságokkal a városkép kialakításához kedvező feltételeket teremtett. A sajátos és egyben látványos városkép jellegzetes arculatot ad Dunaújvárosnak. Az építés technikáját a folyamatos fejlődés és változás jellemezte. 1958-ig a lakó-városrész alapvetően hagyományos építési módszerrel készült. Ezt követően az egyre korszerűbb hazai építési módok mindegyike szerepet kapott a fejlesztésében (ÁDÁM L. – BOROS F. 1979).

A szocreál építészet többféle formavilág elegyeként valósult meg, mivel az irányzat meghatározta a „tartalmában szocialista, formájában nemzeti” művészetre való törekvést. Az építészek jelentős része kereste a sajátos magyar utat, a tervezőknek sokszor egyéni módon sikerült kibújni a kötelező megoldások alól. Ez a törekvés megfigyelhető a dunaújvárosi szocreál épületeken (CSAPÓ T. 2005).

Az Építészeti Emlékek Tanútja a szocreál épületegyütteseket és műemlékeket kíséri végig. A 28. ábra a tanösvény állomásait, a város arculatának meghatározó épületeit szemlélteti.

A tanút kiindulási pontja a Vasmű tér, ahol a korábban Sztálin nevét viselő kohászati nagyüzem főbejárata és irodaépülete határolja a teret, valamint a hozzá kapcsolódó Vasmű utat. Legfontosabb látványossága az 1955-ben épült, kőburkolatú reprezentatív épület és a munkás-paraszt szövetséget ábrázoló Domanovszky-freskó, melyet a szocialista társadalmat egységessé kovácsoló erő jelképének tekintenek.

— Építészeti emlékek tanútja

• Építészeti emlék

József Attila Könyvtár

Munkás Művelődési Központ

Intercisa Múzeum

Kortárs Művészeti Intézet

Dózsa Mozicentrum

Bartók Kamaraszínház

1. Vasmű út 1-3.	18. N ^o 1 Klinika
2. Fabó Éva Sportuszoda	19. Vasmű út 37.
3. Görbe utca 2/a	20. Dózsa Mozicentrum
4. Kossuth Lajos utca 27/a	21. Vasmű út 39.
5. Vasvári Pál Általános Iskola	22. Vasmű út 41.
6. Bartók B. Színház	23. Vasmű út 10/a.
7. Iroda Ház	24. Intercisa Múzeum
8. Május 1. utca 7.	25. Városháza
9. Május 1. utca 1.	26. Széchenyi park 6.
10. Május 1. utca 2.	27. Tanács utca 3.
11. József Attila utca 9.	28. Táncsics ut 1/a.
12. Babits Mihály utca 16.	29. Táncsics út 3/a
13. Vasmű út 30.	30. Dózsa György út 33.
14. Gagarin tér 15.	31. Semmelweis utca 5.
15. Óvoda	32. Bocskai István utca 2/a
16. Móricz Zsigmond Ált. Isk.	33. Bocskai István utca 1/b
17. Duna-part	

28. ábra. Az Építészeti Emlékek tanútja Dunaújvárosban
 Forrás: Az Építészeti Emlékek Tanútja térkép alapján szerk. VARGA A. 2009

A Béke téren a Fabó Éva Sportuszoda épülete látható, mely 1977-ben egyedülállóan számított Magyarországon. Egyediségét az 50 méter hosszú feszített víztükrű, változtatható fenékszint-magassága és az emelő-süllyesztő rendszer jelentette. Jelenleg is ritkaságnak számít, hogy ezt a nagyobb medencét 30 és 20 méteres pályákra

lehet elválasztani. Tervezője, Péchy Imre, 1978-ban Ybl-díjat kapott az uszoda terveierért. A létesítmény mára négy – két beltéri, két kültéri – medencével rendelkezik. Külső „felnőtt” medencéjét télen is hasznosítja az uszoda, sátoertechnikai megoldással.

A szocreál építészet következő állomásai a Görbe utcában található Schallházak. Az épületek az ország más településein is épített, lapos tetős stílusú házak magastetős, átformált változatai.

A Kossuth Lajos utca házsora árkádos átjárójának igazi építészeti értéke, hogy a ház homlokzatán félköríves díszítés látható.

A Petőfi ligetben helyet kapott egy zenepavilon és egy modern játszótér. A parkban található Varga Imre Bartók-Kodály szobra, ami Bartók Béla születésének 100. évfordulójára készült.

A park déli oldalán Zilahy István tervei alapján 1951-ben épült, húsz tantermes Vasvári Pál Általános Iskola foglal helyet. A város első középületeként épült iskola idővel a magyar sportutánpótlás egyik országos hírű bázisa lett.

A város kulturális intézményrendszerének egyik alapeleme a Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza. Érdekessége a színház hátsó homlokzatának görög gerendázatú egyiptomi fejezetekkel ellátott oszlopsora és a falba beépített, funkció nélküli oszlopok bauhausos függönyablak-sávja.

A Bartók Béla tér jobb oldalán található az Üzletház. A 2004-ben felújított mozaiksorozata kordokumentuma a szocialista korszaknak. A régi főteret a Május 1. utca zárja, mely a város legrégebbi utcája. Erre hívja fel a figyelmet az 1. számú házban a márványtábla, amelyen a városépítés kezdetének dátuma olvasható.

A város arculatának meghatározó eleme a szocreál épületeken kívül a Kórház Kilátónál található, egyedülállónak mondható alföldi panorámakép. A dunaujvárosi Duna-part nemzetközileg elismert hidrogeológiai és kertészetmérnöki mű, melynek növényvilága arborétum értékű. Ezen a parton kapott helyet a Nemzetközi Acélszobrász Alkotótelep szabadtéri kiállítóhelye, mely a telep ötvennyolc zsűrizett alkotását mutatja be.

A Városháza tér tükrözi a szocialista rendszer „politikai eszméit”, mivel a monumentális tervek és a beruházási alapok folytonos változásai miatt még 1956-ban is befejezetlenül állt. A Városháza végső formáját 1965 és 1967 között nyerte el Baranyai Ferenc munkássága által, aki Weiner Tibor városháza-terveinek folytatója volt. A Városházával szemben található a volt pártház klasszicizáló épülete, amely ma az Intercisa Múzeumnak ad otthont. A múzeum az első irányadó szocreál épület, mely fontos kultúráközvetítő szereppel bír.

A Széchenyi tér bal oldalán épült a szocreál várostervezés alap gondolatát tükröző Vajda Andor tervezte, Erkel Ferenc kert. Az L-épületnek is nevezett lakóparkot az úgynevezett „mikrorajon” elv szerint hozták létre. Az amerikai Clarence Perrytől származó elv lényege, hogy az emberek munkahelyük kivételével, mindent egy

„mikrorajon” belül kényelmesen, gyalog elérjenek. Méretét egy általános iskola vonzáskörzete alapján határozták meg.

A Városháza térhez visszakanyarodva a tanút emblematikus épülete a volt Arany Csillag Szálloda. A szállodával szemben található a Kortárs Művészeti Intézet kiállítóhelye. Az ICA-D-ként is emlegetett épület közelében épült Ivánka András I. számú rendelőintézete, mely jellegzetesen modern kompozíció. Henger formájú bejárati része nyaktaggal kapcsolódik a hasáb formájú főépülethez.

A tanösvény utolsó állomása a Dózsa mozi tér. A tér uralkodó épülete a Szrogh György tervezte Dózsa Mozi Filmszínház. Az 1951 végére elkészült mozicentrum a modern építészethez áll közelebb. A szocreál stílusú épületek tökéletesen tükrözik a város sajátos jellegét és hangulatát. Egyedi arculata és tervezése visszaidézi történelmi múltját (TOURINFORM 2000).

5. A kutatás eredményei

5.1. Háttérváltozók elemzése

A kutatás háttéradatként kezelte a megkérdezettek nemét, életkorát. A kérdések többsége a két tényező függvényében is elemzésre került. A rekrutációs adatok⁵ vizsgálata során megállapíthatóvá vált, hogy a mintában a férfiak és a nők aránya közel azonos. Az életkori megoszlás elemzése után kiderült, hogy a megkérdezettek többsége 50 év alatti, amely érték igazolja a kutatás reprezentativitását.

A 15-29 év közötti lakosok aránya 35,7% (2006-ban) és 39,4% (2009-ben), a 30-49 év közöttiek nagyságrendje 36,7% / 26,70%⁶. A városlakók közül az 50-64 év közöttiek aránya közel 20% (16,5% / 20,6%), míg a 65 év felettiak 11,1% és 13,3%-ban képviseltetik magukat. A kutatás adatai alapján a megkérdezettek átlag életkora 38-39 év. A válaszadók nem és életkor szerinti adatait összevetve látható a különböző életkori kategóriánkénti nemek megoszlása. Az adatsor a korábban jelzettek alapján leképezi Dunaújváros 2001-es népszámlálási adatainak megfelelő társadalmi megoszlását (4. táblázat).

2006 év / 2009 év			Életkor								Teljes	
			15-29		30-49		50-64		65-			
			2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009
Nemek	F	nemek %-ában	37,5	40,6	34,4	25,3	15,2	18,7	12,9	15,4	100	100
		életkor %-ában	51,2	52,1	45,6	47,9	44,7	45,9	56,9	58,3	48,7	50,6
		teljes %	18,3	20,6	16,7	12,8	7,4	9,4	6,3	7,8	48,7	50,6
	N	nemek %-ában	33,9	38,2	39	28,1	17,8	22,5	9,3	11,2	100	100
		életkor %-ában	48,8	47,9	54,4	52,1	55,3	54,1	43,1	41,7	51,3	49,4
		teljes %	17,4	18,9	20	13,9	9,1	11,1	4,8	5,6	51,3	49,4

4. táblázat. A válaszadók nem és életkor szerinti megoszlása
 Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2006, 2009

⁵Rekrutációs adat alatt (demográfiai, szociális és kulturális jellegzetességek) értjük, hogy milyen társadalmi, kulturális körből kerül ki a népesség.

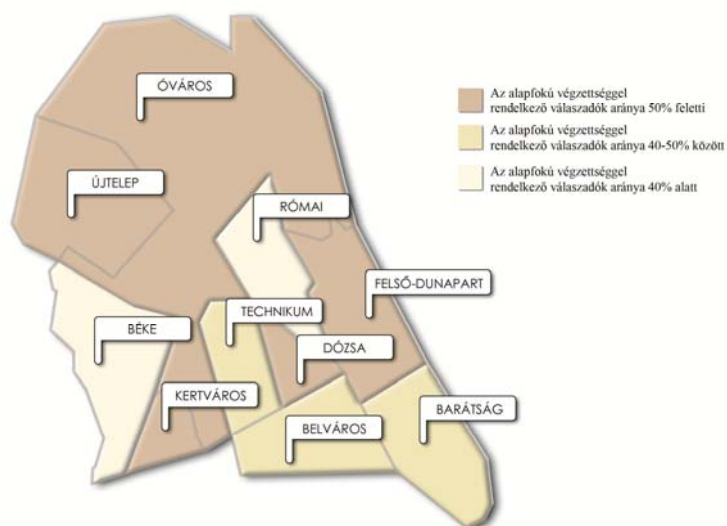
⁶Az összehasonlítás megkönnyítése érdekében a zárójelben szereplő %-os arányok értelmezése az alábbiak szerint történik. Az első adat minden esetben a 2006. évre jellemző, míg a második adat a 2009. évre vonatkozik.

A felmérések adatai alapján a megkérdezettek 60,7% / 62,2%-a Dunaújvárosban (illetve elődtelepüléseiben: Dunapentele, Sztálinváros) született, ezt az adatot a lakóhely státusza szerinti megoszlás is alátámasztja.

A nem dunaújvárosi születésűek közül legmagasabb a házasság révén ide kerültek aránya: 15,1% / 12,6%.

Ezután következtek a munkahely miatt ideköltözők (8,2% / 12,8%), majd a tanulmányaik kapcsán (6,9% / 6,1%), illetve egyéb okok miatt (6% / 5%) városban letelepedők (2. táblázat, 3. melléklet) értékei. A lakosság városrészek szerinti megoszlásának bemutatása a 3. melléklet, 1. táblázatában található.

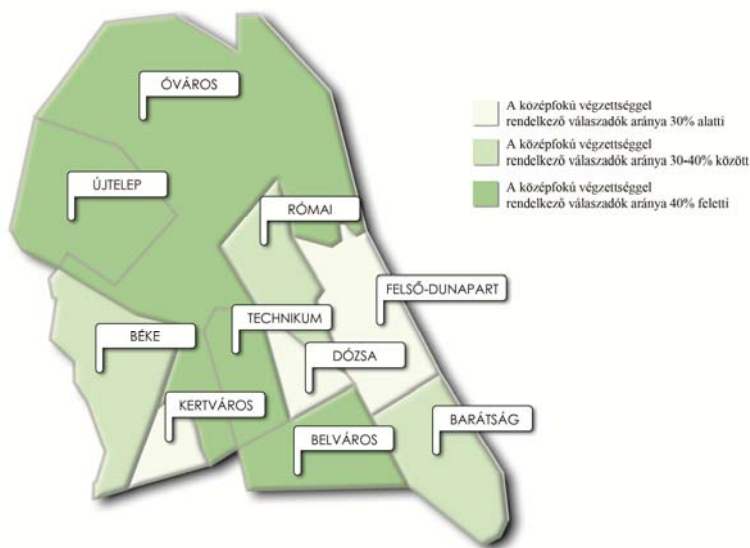
A megkérdezettek számaránya eltérő, míg az első mérés esetében a 10 városrész egyenlőtlenül oszlott meg, addig a második mérés időpontjában minden városrészben azonos számban válaszoltak az ott élők. Ez a tény a minta nagyságát és összetételét megváltoztatta, azonban a vizsgálati eredmények továbbra is reprezentatívnak tekinthetők.

29. ábra. A megkérdezettek alapfokú végzettség szerinti megoszlása 2006-ban
 Forrás: Kérdőív adatai alapján szerk. VARGA A. 2006

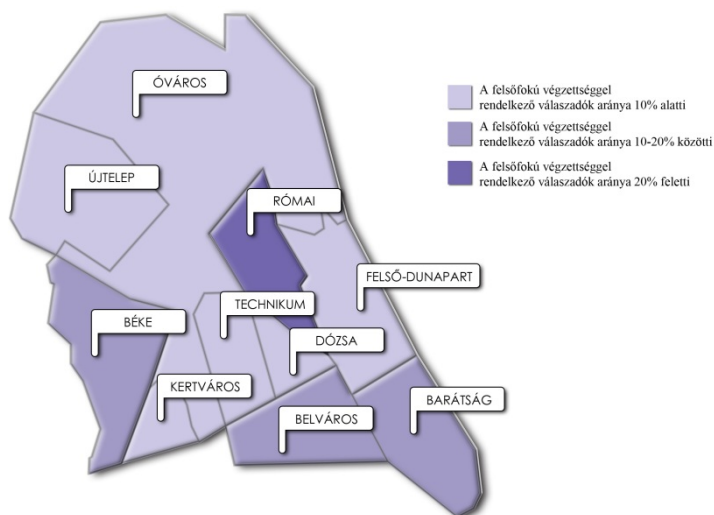
A megkérdezettek 47,1% / 58,8%-a mindössze nyolc általános iskolai végzettséggel rendelkezett. Az alapfokú végzettséggel rendelkező válaszadók legmagasabb arányban az Óváros, a Felső-Dunapart és a Kertváros körzetekben képviseltették magukat. Ezen a területen az alapfokú végzettséggel rendelkező válaszadók aránya 50% feletti értéket mutat. A legkevesebb

alapfokú végzettségű válaszadó a Római és a Béke városrészekben él, ahol arányuk 40% alatti. A vizsgált végzettségi szint esetében a középmezőnyben a Technikum, a Belváros és a Barátság városrészek helyezkednek el (29. ábra).

30. ábra. A megkérdezettek középfokú végzettség szerinti megoszlása 2006-ban
 Forrás: Kérdőív adatai alapján szerk. VARGA A. 2006

és a Kertváros körzetekben élnek, ahol arányuk 30% alatti. A város egész területéhez viszonyítva a középfokú iskolai végzettséggel rendelkező válaszadók aránya 30-40 % között alakult a Római, a Béke, valamint a Barátság városrészekben (30. ábra).

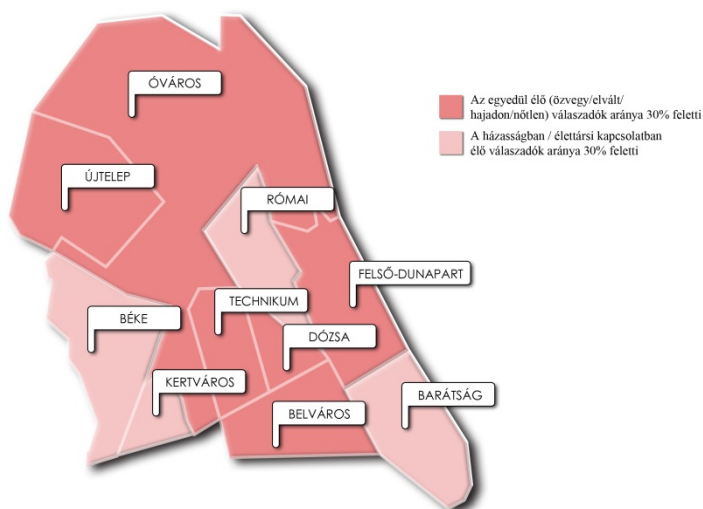

31. ábra. A megkérdezettek felsőfokú végzettség szerinti megoszlása 2006-ban
 Forrás: Kérdőív adatai alapján szerk. VARGA A. 2006

végzettséggel rendelkező lakosság a Béke, a Belváros és a Barátság körzetekben él, ahol arányuk 10-20% közötti. A város egészét vizsgálva megállapítható, hogy a felsőfokú végzettséggel rendelkező lakosság számosságát, arányát tekintve elenyésző mértékben képviselteti magát (31. ábra). (3. melléklet, 3. táblázat).

Ezután közel azonos arányban következtek az érettségi vizsgával nem rendelkezők (szakmunkás végzettség, szakiskolai végzettség) (20,7%) és az érettségivel rendelkezők (18,8%). Városrészenként vizsgálva a középfokú végzettséggel rendelkező válaszadók aránya 40% feletti értéket mutat az Óváros, az Újtelep, a Belváros és a Technikum városrészekben. A megkérdezettek közül a középfokú végzettségű lakosok legkisebb arányban a Felső-Dunapart, a Dózsa

A város megkérdezett lakosságának mindössze 11,9%-a volt felsőfokú végzettségű. A legtöbb felsőfokú végzettséggel rendelkező válaszadó a Római városrészben él, ahol arányuk 20 % feletti. Ez a város egyetlen olyan területe, ahol a magasan kvalifikált lakosság ilyen jelentős arányban képviselteti magát. A legtöbb városrészben (Óváros, Újtelep, Technikum, Kertváros, Dózsa és Felső-Dunapart) a felsőfokú végzettségűek aránya 10% alatt van. A Római városrész kivételével magasabb iskolai

32. ábra. A megkérdezettek családi állapot szerinti megoszlása 2006-ban
 Forrás: Kérdőív adatai alapján szerk. VARGA A. 2006

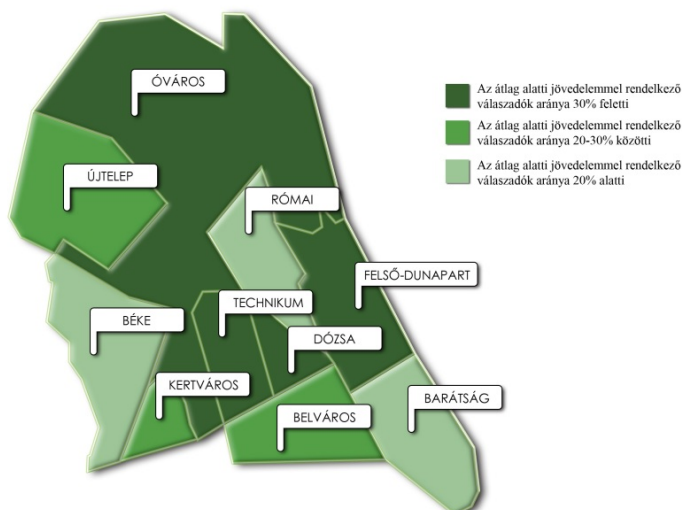
Amennyiben a megkérdezettek családi állapotát vizsgáljuk, megállapítható, hogy a lakónépesség közel fele házas (47,7% / 41,8%) vagy élettárssal élő. Ezután következtek a hajadonok és nőtlenek (31,1% / 38,5%), arányuk megfelel a magyar társadalomban jelenlévő késői házassági aránynak, valamint az életük végéig egyedülálló számát reprezentálták. Magas volt az elváltak aránya (10,4% /

12,1%), ez az arány a város évtizedes jellegzetessége. Legkisebb számban az özvegyek szerepeltek a megkérdezettek között (8,6% / 6,6%). Az országos átlag a 2001-es népszámlálási adatok szerint közel 10%. A családi állapot adatsorát a városrészekre vetítve látható, hogy a megkérdezett nőtlenek és hajadonok legkisebb számban a Felső-Dunaparton éltek (32. ábra). A házasságban és élettárssal élők többsége a Béke városrészben lakott. Az elváltak egyenletesen oszlottak meg a városrészek között, míg az özvegyek a Dózsa és a Technikum városrészben találhatóak meg a legnagyobb számban. A kutatás nem tért ki a gyermekek számának alakulására (3. melléklet, 4. táblázat).

	2006		2009	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
Átlagos	46,0	57,0	49,5	50,0
Átlag alatti	19,7	24,3	35,2	35,6
Átlag feletti	9,1	11,2	8,2	8,3
Napi megélhetési gondok	5,2	6,4	6,0	6,1
Jóval az átlag feletti	0,9	1,1	0	0
Összesen	80,8	100,0	98,9	100,0
Nem választott	19,2		1,1	
Teljes	100,0		100,0	

5. táblázat. A megkérdezettek jövedelem szerinti megoszlása
 Forrás: Saját kérdőív adatai alapján szerk. Varga A. 2009

A jövedelem szerinti megoszlás a normális eloszlás görbáját követte, de az átlagjövedelem alatt maradt. A válaszolók 57% / 50%-a átlagos jövedelmi helyzetű volt. Figyelemre méltó, hogy 5,2% / 6%-uk saját bevallásuk szerint napi megélhetési gondokkal küzdött, emellett az átlag alatti jövedelmű lakosság aránya nőtt az első megkérdezés óta (19,7% / 35,2%) (5. táblázat).

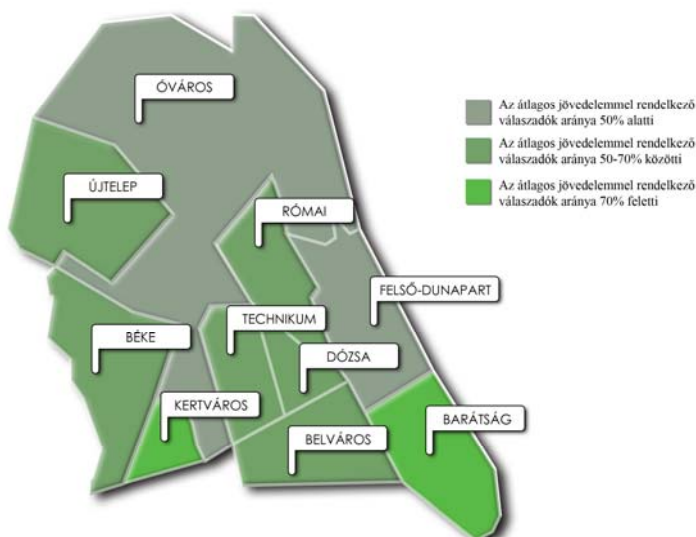

33. ábra. Az átlag alatti jövedelemmel rendelkezők megoszlása 2006-ban
 Forrás: Kérdőív adatai alapján szerk. VARGA A. 2006

város lakó a Római, a Béke és a Barátság városrészekben élt, ahol arányuk 20 % alatt volt. Az alacsony jövedelmi helyzetű válaszadók rangsorában a középmezőnyben a Kertváros, a Belváros és az Újtelep városrészek foglalnak helyet, mivel itt 20-30 % között van az átlag alatti vagyoni helyzetűek százalékos (33. ábra).

A városrészekre vetített jövedelem szerinti megoszlás adatai alapján azok a megkérdezettek, akik napi megélhetési gondokkal küzdöttek, főként az Óvárosban, a Technikumban, a Felső-Dunaparton és a Dózsa városrészekben éltek. Az átlag alatti jövedelemmel rendelkezők aránya ezeken a területeken 30 % felett volt.

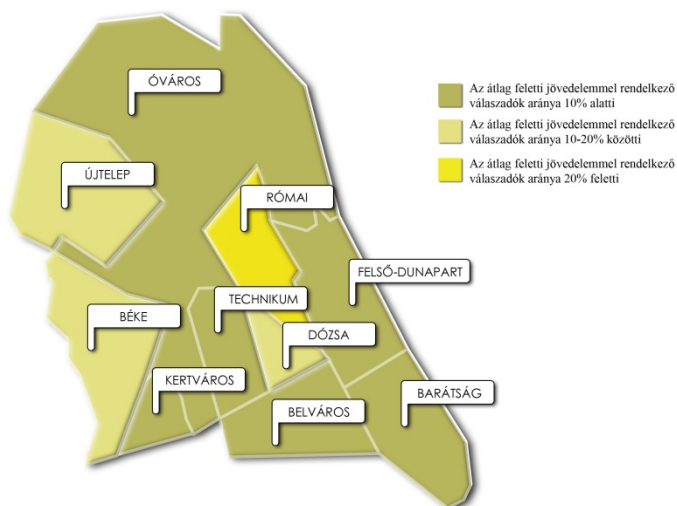
A legkevesebb átlag alatti jövedelemmel rendelkező

34. ábra. Az átlagos jövedelemmel rendelkezők megoszlása 2006-ban
 Forrás: Kérdőív adatai alapján szerk. VARGA A. 2006

A megkérdezés időpontjában a saját magukat átlagos jövedelműnek vallók az alábbi arányban oszlottak meg a városrészek között: A legtöbb átlagos jövedelemmel rendelkező válaszadó a Kertváros és a Barátság városrészekben élt, ahol arányuk 70 % feletti volt. A város lakosságának többsége átlagos vagyoni helyzettel rendelkezik, mivel számos városrészben (Újtelep, Béke, Római, Technikum, Dózsa és

Belváros) arányuk 50-70 % közötti. Mindössze két olyan területe van a városnak, ahol az átlagos anyagi háttérrel rendelkezők aránya 50% alatt van, ezek pedig az Óváros és a Felső-Dunapart városrészek. (34. ábra).

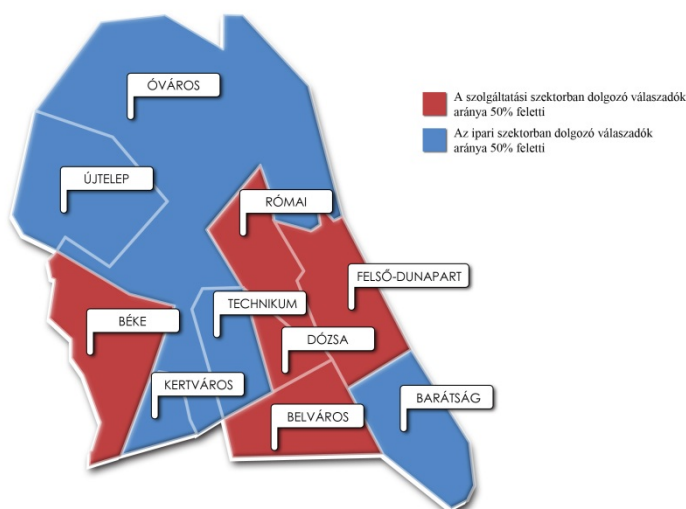
35. ábra. Az átlag feletti jövedelemmel rendelkezők megoszlása 2006-ban
 Forrás: Kérdőív adatai alapján szerk. VARGA A. 2006

A jóval átlag felett élőkrol, a mintában szereplő egy százalékos arányuk miatt tudományosan értékelhető következtetés nem vonható le. Az átlag feletti jövedelemmel rendelkezők legnagyobb arányban a Római városrészben élnek, ahol megoszlásuk 20 % feletti. Dunaújváros tíz városrésze közül hat területen

(Óváros, Technikum, Kertváros, Belváros, Barátság és Felső-Dunapart)

a magas vagyoni helyzettel rendelkezők aránya 10% alatt van. A Dózsa, a Béke és az Újtelep körzetekben a vizsgált jövedelmi szegmens válaszadóinak aránya 10-20 % közötti értéket mutat. A város egészét vizsgálva megállapítható, hogy az átlag feletti jövedelemmel rendelkezők csekély mértékben képviseltetik magukat (35. ábra) (3. melléklet, 5. táblázat).

A szellemi területen dolgozók 61,8% / 63,2%-a alkalmazottként dolgozott. 14,65% / 26,3%-a középvezető, a vállalkozók aránya 13,5% / 5,3%. A felsővezetők a megkérdezettek 10,1% / 2,6%-át képviselték. *A kérdésre azonban nem válaszolt a megkérdezettek 80,8%-a* (3. melléklet, 6. táblázat), ezért tapasztalható jelentős eltérés a munkakörök megoszlásának százalékos értékeiben. A felmérés során a fizikai területen munkát végzők, hasonlóan a szellemi területen foglalkoztatottakhoz, döntően (82,1% / 83,3%) alkalmazotti státuszban dolgoztak. 11,9% / 8,3%-uk rendelkezik önálló vállalkozással; 4,6% / 5,6%-uk középvezető, és mindössze 1,3% / 2,8%-uk sorolta magát az egyéb kategóriába. *A kérdésre nem válaszolt a megkérdezettek 67,4% / 80,2%-a* (3. melléklet, 7. táblázat). A felmérésben résztvevők 42,2% / 44,8%-a tanuló, 40,5% / 14,3%-a nyugdíjas státuszú volt. A válaszolók 8,1% / 8,4%-a vallotta magát munkanélkülinek, ez az arány az országos átlagnál (2006. májusi adatok szerint országosan: 7,5%; Dunaújvárosban: 7,7%) magasabb értéket mutat.

36. ábra. A megkérdezettek gazdasági ágazat szerinti megoszlása 2006-ban
 Forrás: Kérdőív adatai alapján szerk. VARGA A. 2006

Az egyéb státuszúak aránya megegyezett a két mintában (3. melléklet, 8. táblázat). A város ipari jellegű (kohászat, fémfeldolgozó ipar), azonban a megkérdezettek válaszi alapján a szolgáltatási ágazatban foglalkoztatottak aránya (51,1% / 52,5%) meghaladta az ipari ágazatban dolgozókéét (47,1% / 47,5%). Legnagyobb számban a

Belváros, a Dózsa és a Római városrészekben lakók dolgoznak saját bevallásuk szerint ebben a szektorban. A mezőgazdaságban dolgozók aránya elenyésző (1,8% / 0%) volt (36. ábra).

A kutatási adatok összhangban vannak a Dunaújvárosi Főiskola Térségfejlesztési Kutatócsoport által készített térségi, gazdasági helyzetelemzésekkel (Kiss. A. 1998-2007). Az ipari ágazaton belüli megoszlást vizsgálva az alábbi megállapítások tehetők:

A foglalkoztatottak 37,6% / 31%-a dolgozott az építőiparban, 25,6% / 38,1%-uk a fémalapanyag-iparban, a fennmaradó közel 40% megoszlott az élelmiszeripar (14,4% / 11,9%), gépgyártás (11,2% / 7,1%), textilipar (6,4% / 4,8%), papíripar (4,8% / 7,1%) között (3. melléklet, 8. táblázat) (3. melléklet, 9. táblázat). A szolgáltatás területén dolgozók 37,7% / 28,1%-a kereskedelmi, 21% / 25%-uk oktatási, területen foglalkoztatott. A fennmaradó 40% az idegenforgalom-vendéglátás (14,5% / 18,8%), közigazgatás, igazságszolgáltatás (11,6% / 9,4%), egészségügy, szociális ellátás (7,2% / 6,2%), szállítás, hírközlés (6,5% / 3,1%), oktatás, kutatás (1,4% / 9,4%) ágazatai között oszlott meg (3. melléklet, 10. táblázat).

5.2. A kulturális intézményrendszer működésének vizsgálata

A nemzeti identitás kialakításában és megőrzésében, a kulturális értékközvetítésben meghatározó szerepet töltenek be a közművelődési intézmények. A vizsgálat kiindulási pontja volt azon kulturális intézmények felmérése, amelyek tevékenységük során a kultúra és hagyomány ápolására, valamint az új kulturális-

művészeti értékek létrehozására irányulnak. Az intézményrendszer folyamatos és zökkenőmentes működtetése jelentős anyagi erőforrást igényel. A pontosabb helyzetkép feltárását az intézmények vezetőivel, illetve megbízott munkatársukkal készített interjúk segítették elő.

József Attila Könyvtár

A felmérésben résztvevők 28,5% / 32,2%-a volt tagja a József Attila Könyvtárnak, emellett saját bevallása szerint 13,4% / 19,2%-a tagja más (leginkább felsőoktatási intézmény) könyvtárnak. Országos könyvtári tagságot a vizsgálatban résztvevők 10,5% / 2,9%-a, szakmai könyvtári tagságot pedig 1,8% / 2,9%-uk jelölt meg (3. melléklet, 11. táblázat). A megkérdezett dunaujvárosi lakosok közül 8,4% / 6,6% tagja a Dunaújvárosi Főiskola Könyvtárának (3. melléklet, 12. táblázat). A könyvtári szolgáltatások ismertsége heterogén képet mutatott. A legismertebb könyvtári szolgáltatások a kölcsönzés, fénymásolás, folyóiratok, napilapok olvasása, illetve az olvasóterem, számítógép és internet használata. A válaszadók többsége a könyvtári szolgáltatásokat eseti jelleggel vette igénybe (3. melléklet, 14. a / b táblázat). Az információszerzési szokásokat vizsgálva megállapítottam, hogy könyvtárhoz kapcsolódó programokról a megkérdezettek leginkább az írott sajtóból és az internet segítségével tájékozódtak.

A 2006-os évhez képest jelentősen csökkent azoknak a száma, akik nem rendelkeztek információval a könyvtár működéséről (3. melléklet, 15. táblázat).

Nőtt azoknak a száma, akik információikat közvetlenül az intézménytől szereztek be. A könyvtári szolgáltatások igénybevétele leginkább egyéni módon történt, ez a tendencia erősödött az elmúlt három évben (31,3% / 65,6%) (3. melléklet, 16. táblázat). A felmérésben résztvevők 5,8% / 8,5%-a szerint szükséges lenne fejleszteni a könyvtári szolgáltatásokat (3. melléklet, 17. táblázat). A látogatási szokások jellemzően nem változtak a vizsgált időintervallum alatt (3. melléklet, 18–19. táblázat, 50. táblázat). A József Attila Könyvtár szakmai szolgáltatásaival, megközelíthetőségével, technikai adottságaival, illetve a munkatársak segítőkészségével a kutatásban résztvevők több mint 40%-a teljesen elégedett (3. melléklet, 20. táblázat).

József Attila Könyvtár megítélése az intézményvezető szemszögéből

A könyvtárigazgató 1974-től könyvtárosként, 1986-tól annak vezetőjeként dolgozik. Az intézmény helyzetét áttekintve az alábbi megállapításokat tette: a könyvtár önkormányzati fenntartású, biztosítva a viszonylag kiegyensúlyozott működést. A korábban szakszervezeti státuszban alkalmazott munkatársak 1996-tól, a könyvtár önállóvá válásától közalkalmazottak.

A fenntartó önkormányzat pénzügyi investíciójának köszönhetően a működéshez szükséges infrastrukturális feltételek megfelelőek. A vezető megítélése szerint a könyvtár állománya a felmerülő olvasói igényeket kielégíti, amennyiben nem áll rendelkezésre megfelelő könyv, könyvtárközi kölcsönzés segítségével az olvasó rendelkezésre bocsátják. A munkatársak szakmai és egyéb (angol/német nyelvtanfolyam, egyetemi) továbbképzése biztosított. Amennyiben összehasonlítjuk a József Attila Könyvtár működését a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár működésével, megítélése szerint a dunaújvárosi könyvtár kedvezőbb (finansziális és infrastrukturális) körülmények között végzi munkáját. A társ művelődési intézmények vezetőivel formális együttműködés keretein belül dolgoznak.

Az elektronikus média hatását romboló jellegűnek ítélte (Internet, Google). Ugyanakkor a tájékoztatás formái az elektronikus médiához kapcsolódnak (díjnyertes honlap, e-mail, hírlevél, TV, rádió, újság). Megítélése szerint a látogatási szokások elmozdultak a távhasználat irányába. A változás legfőbb oka az időtényező szerepe, a keresési idő jelentősen rövidül, a könyvtár használatához nem szükséges fizikai jelenlét. Fontosnak tartotta megjegyezni, hogy az intézmény korábban az úgynevezett „pártos” (azaz az állampárt által támogatott) intézmény volt. Ez a tény jelentősen befolyásolta a könyvtári állományt, a gyűjtőkört és a látogatási szokásokat. A rendszerváltás után a szerep átalakult, az intézmény jelenleg heterogén kínálat biztosítására törekszik. A nagyvállalatok támogató tevékenysége megszűnt. Korábban öt fiókkönyvtárat üzemeltettek a különböző városrészekben, ezek közül kettő maradt életképes a látogatási szokások negatív irányú változása miatt. A könyvtárigazgató véleménye szerint a földrajzi távolság nem, kizárólag az érdektelenség befolyásolja a látogatási szokásokat. Amennyiben speciális képességeket fejlesztő iskolákról van szó, például művészet vagy sport területén, a szülő probléma nélkül természetesen viszi a gyermeket akár a távolabb elhelyezkedő városrészek iskoláiba. Megítélése szerint az intézmény a város bármely pontjából könnyen megközelíthető. Az infrastrukturális beruházások (M6-os autópálya, Pentele-híd) nincsenek jelentős hatással a könyvtár működésére. Közösségformáló erejének biztosítása mellett leginkább a tanulási folyamat részeként könyvtárat használók szegmensét, valamint a gyermekek megtartását emelte ki (rejtvényvár, Cimborá Klub, olvasókörök) fő célkitűzésként.

Munkásművelődési Központ

A válaszadók jelentős része nem rendelkezett információval a Munkásművelődési Központ (későbbiekben: MMK) által szervezett programokról. Ez a tendencia tovább erősödött az eltelt három év alatt (33,44% / 42,2%). A város lakói saját bevallásuk szerint véletlenszerűen vagy ismerősöktől, barátoktól szereztek tudomást az MMK által szervezett programokról (3. melléklet, 21. táblázat).

Városrészenként vizsgálva az információszerzési szokásokat megállapítható, hogy a legtájékozottabbak a Dózsa, a Felső-Dunapart, Pentele városrészen élők; a legtájékozatlanabbak pedig a Római és a Belváros negyedek lakói voltak (3. melléklet, 22. táblázat). Az MMK szolgáltatásait a megkérdezettek jelentős része egyénileg vette igénybe (3. melléklet, 23. táblázat). A kiemelt húsz kínálati elem ismertségének vizsgálata alapján mind 2006-ban, mind 2009-ben a legnépszerűbb szolgáltatás a vásár; a legkevésbé népszerű rendezvények pedig a speciális szakkör jellegű lehetőségek (3. melléklet, 24. a / b táblázat) voltak. Szolgáltatásainak jelentős részét a megkérdezettek 70%-a azonban „soha” nem vette igénybe. Ennek okait mélyebben a kutatás nem tárgyalta. Az intézményrendszert használók általában elégedettek (3. melléklet, 25. a / b táblázat) voltak. Növekedett azoknak a válaszadóknak száma (2006 óta), akik bevállalásuk alapján ritkábban látogatták, és soha nem vették igénybe az MMK nyújtotta lehetőségeket (3. melléklet, 26. táblázat, 50. táblázat). A jelenség feltételezhető oka a látogatói igények és a rendezvények tartalma közötti jelentős eltérésben keresendő.

Munkásművelődési Központ megítélése az intézményvezető szemszögéből

A jelenlegi igazgató 1974-től dolgozik az MMK-ban, tizenöt éve vezeti az intézményt. A szervezet korábban magában foglalta (1974-től 1996-ig) a jelenleg József Attila Könyvtár néven működő városi könyvtárat, emellett járási feladatokat is ellátott. 2007-ig Dunaújvárosban két állami fenntartású intézmény működött, az MMK és a József Attila Könyvtár, ami előnyt jelentett az inflációkövető támogatás miatt. A kedvezmény azonban 2007-ben megszűnt. Jelenleg az önkormányzat az összköltségvetés 50%-át biztosítja. Célirányos támogatása a hasonló profilú intézményeknek, így az MMK-nak sincs. 2009-ben önkormányzati támogatása 55 millió Ft volt. Pályázatokkal igyekeznek pótolni a hiányzó forrásokat, ezek célzott programok megvalósítására használhatók. Bevételi forrást jelent az ingatlan helyiségeinek bérbeadása (turkálók, vásárok, középiskolák, kiscsoportos összejevetelek számára).

A korábban jellemző, főként a Vasmű által biztosított mecenatúra, a privatizációt követően megszűnt. A jogutód és az újonnan alakult vállalatok, cégek, szervezetek (például Hankook Tire Magyarország Kft.) nem különítenek el forrásokat erre a tevékenységre. Dunaújváros Önkormányzata összköltségvetésének 2,1%-át fordítja a kultúra támogatására, az igazgató megítélése szerint szükséges 4% helyett. Az MMK küzd/küzdött státuszproblémákkal, történtek elbocsátások különböző feladatok átszervezése miatt. Utánpótlás tervezés és utánpótlás nevelés nem működik. Az MMK feladatai jelenleg klubok, szakkörök működtetésére, kiállítások, közösségi programok szervezésére terjednek ki, azonban az intézmény vezetőjének megítélése szerint ezenfelül számos feladat ellátatlan marad. A rendezvényekhez kapcsolódó sikerességi kritériumok nem tisztázottak, ezért eredményesnek ítéhető minden program, akár egy,

akár ezer ember látogatja. Minden rendezvény ingyenes, kivéve a klubszínházi előadásokat, melyekért jelképes összeget kell fizetni. Az MMK térbeli elhelyezkedését az intézmény vezetője pozitívan ítélte meg, könnyen megközelíthetőnek tekinti. Elhelyezése tudatos volt, a várost átszelő Vasmú út határozta meg. Az MMK megépítése idején sok fiatal lakott a környéken, mert tervezetten az épülő lakótelep közelébe telepítették. Mára azonban a környéken lakók többsége idős ember. Ez a tény hatással van az MMK működésére, az igényeknek megfelelően jelenleg több nyugdíjas klub is működik. A fejlődés lehetőségét az igazgató a kommunikáció szándékos és célzott alkalmazásában, ezenfelül a fiatalok bevonásában látja. Előrelépést jelenthet a középiskolások direkt megkeresése internet segítségével. A látogatási szokások negatív irányú változásának okaként a tájékoztatás eseti jellegét emelte ki. Ennek megszüntetését a rendelkezésre álló személyes kapcsolatok ellenére érdektelenség hiányában nem tudták megvalósítani. A szakkörök és klubok működésére az önszerveződés a jellemző. A városban igényfelmérés nem történt a kulturális intézményrendszer működésével kapcsolatban. Alapvetően nincs közösség, nincs közönségszervező hálózat sem, amely a fejlődés alapja és indikátora lehetne. Megítélése szerint: „az intézmények között összefogásra lenne szükség”. Ez a tevékenység eseti jelleggel (városi rendezvények koordinációja kapcsán) működik.

Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza

A vizsgálatok időszakában (2006, 2009) a válaszadók 10%-a rendelkezett színházbérlettel. Ez a tendencia az elmúlt három év alatt kis mértékben pozitívan változott (3. melléklet, 27. táblázat). A színházlátogatási szokások vizsgálata során láthatóvá vált, hogy a válaszadók jelentős része családosan, barátokkal és csoportosan látogatta az intézményt (3. melléklet, 28. táblázat). A színházba járó válaszadók számos információval rendelkeztek az intézmény programjairól, a vizsgált időszakban választásuk tudatosabbnak tekinthető. Az információszerzés elsősorban az internet, a nyomtatott sajtó és szórólapok közvetítésével történt. Nőtt azoknak a száma, akik véletlenszerűen szereztek információkat a színház programjairól (3. melléklet, 29. táblázat). Az információszerzési szokások városrészenkénti megoszlásának hároméves adatai alapján megállapítható, hogy a legkevesebb információval a Felső-Dunaparton élők rendelkeztek, a legtájékozottabbnak a Pentele (Óváros), a Barátság és a Technikum körzetek lakói voltak. Az adatok azt bizonyítják, hogy a földrajzi távolság nem befolyásolja színházlátogatási szokások alakulását (3. melléklet, 30. táblázat). A megkérdezettek 12,5% / 22,5%-a azonban azt nyilatkozta, hogy színházba járási szokásai negatív irányban változtak (3. melléklet, 31. táblázat). Ennek elsőszámú oka abban keresendő, hogy finansziális okok miatt nem látogatják az intézményt. Ez a fajta kulturálódási lehetőség egy szűk réteg számára válik elérhetővé. A fiatalok többsége akkor járt színházban, amikor tanulmányai keretein belül vált lehetségessé.

Összességében a válaszadók 60-70%-a nem járt még a város színházában (3. melléklet, 32. táblázat, 50. táblázat).

Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza megítélése az intézményvezető szemszögéből

A színház igazgatói tisztséget 1983 óta Smuk Imre töltötte be. 2011-ben azonban az intézmény új vezetőt kapott. Az intézmény vezetését hosszú évekig ellátó igazgató fontosnak tartotta megjegyezni, hogy a Bartók Kamaraszínház működtetését saját értékrend alapján koordinálja, melynek a lényege: „minden műfajon belül a lehető legjobbat kiválasztani és szerepeltetni”.

A megvalósítás alapja, hogy ő és munkatársai minden héten megnéznék egy előadást, majd, amennyiben megfelelőnek ítélik, befogadják. Miután a színház befogadó jellegű, a színészeket az előadásokra szerződtetik, bérköltségeket és járulékokat nem fizetnek. A színház munkatársai közalkalmazottak, nincs fluktuáció. Nincs lehetőség jelentősebb mértékű pénzügyi ösztönzésre. Megítélése szerint leginkább „populáris rendezvényekre van igény”, példaként említette a nótaestek, szórakoztató és zenés estek szervezését (Nótaest, Showder Klub, Budapest Bár).

Véleménye szerint a színház jelenleg rentábilisan működik. A működés alapja az egyszemélyi döntés és a közönségszervező hálózat hatékony működése (a dunaujvárosi lakosokon, gyermekeken és pedagógusokon keresztül). Fontosnak tartotta hangsúlyozni a színház nyitott mentalitását a fiatalok irányába, példaként említette, hogy a nézőtéri alkalmazottak főiskolás hallgatók. Sajnálatos módon saját tapasztalatai szerint a hallgatók nem változtattak pozitívan a saját korosztályuk színházba járási szokásain. A városra jellemző elöregedési folyamat a színház működését is negatívan befolyásolja, azonban ezt igyekszik kezelni az igényeiknek megfelelő műsorstruktúra kialakításával. Átrendeződik a műsorszerkezet a könnyedebb előadások és műfajok irányába. A „nehéz”, azaz „komolyabb” előadások színtere a kamaraterembe helyeződik át. Az intézmény helyzete kielégítő, minden előadást telt házzal játszanak. 2007-ben új épülettel bővült. Ebben műhely, balett terem és művész apartmanok kaptak helyet. A nagy cégek mecénatúrája helyett (Vasmű), a kis cégek támogatási módszere, a zsöllyrendszer működik. A zsöllytulajdonosok dunaujvárosi vállalkozók, valamint a környező települések lakói (Rácalmás, Nagyvenyim, Kulcs). A működés másik alapja a Dunaújváros Színházáért Alapítvány tevékenysége. A színház fellépteti előadóművészeit az Evangélikus templomban (befogadóképessége száz fő) és a színház mellett található Petőfi ligetben, amely szabadtéri színpadként funkcionál (befogadóképessége a pavilonban százhusz fő, a szabadtéri színpadhoz kapcsolódóan háromszáz fő).

A színház földrajzi elhelyezkedése a vezetője szerint kedvező, központi fekvésű, bár ez a látogatási szokásokra nincs hatással. A színház működését az igazgató szerint a politikamentesség jellemzi. Véleménye szerint a kulturális intézményrendszer megfelelő működtetéséhez főállású koordinátor munkatársra lenne szükség. Példaértékűnek tartja a Miskolci és Pécsi Nemzeti Színházak működtetését. A legnagyobb problémaként jelölte meg, hogy a város a kulturális támogatások folyósításában nem súlyoz megfelelően, például: fesztivál jellegű háromnapos rendezvényre ugyanannyi forrást biztosított, mint egy két hónapig tartó kulturális eseményre. Fontosnak tartotta kiemelni a szakmai együttműködést az Intercisa Múzeummal, különös tekintettel a Múzeumok Éjszakája elnevezésű rendezvényre. Az intézményrendszer többi elemével jó kapcsolatot ápol, kivéve a Dózsa Mozicentrumot, a DMC vezetőjével nincs szakmai kapcsolata. Kiemelte a színház szerepének pozitív változását annak tükrében, hogy Fejér megyének két működő színháza van (Székesfehérváron és Dunaújvárosban). A térségi szerepkör megítélése kapcsán elmondta, hogy a megépült dunaújvárosi hídnak komoly pozitív jellegű hatása van a színház működésére. Jelentős számban látogatják a Duna-parti települések lakói, többek között olyanok, akik korábban elsősorban a kecskeméti Katona József Színház előadásait látogatták. A jelenség oka megítélése szerint a befogadó színházi jelleg és a változatosabb programok szervezésében keresendő. A színház saját produkciókkal is fellép az úgynevezett „mag”-társulattal, akiket adott darabra szerződtet. A tájékoztatás leginkább helyi televíziós és rádiós hirdetések útján, valamint a közönségszervező hálózat segítségével történik. A nyomdai tájékoztató anyagok visszaszorulóban vannak. Az intézmény vezetője összességében elégedett a színház működésével, megítélése szerint „a város a folyamatos lassú fejlődést értékeli”.

Dózsa Mozicentrum

A Dózsa Mozicentrumot (későbbiekben DMC) szervezett módon (kedvezményes lehetőség kapcsán), egyénileg és gyermekkel egyaránt látogatták a városlakók. Kijelenthető, hogy a látogatási szokások tudatosabbá, tervezettebbé váltak, ennek háttérében a kedvezményes lehetőségek, illetve a premier filmek megjelenése állhat (3. melléklet, 33. táblázat). Az információszerzés leginkább elektronikus úton történik (3. melléklet, 34. táblázat). A szokások városrészekre vonatkozó vizsgálata alapján kijelenthető, hogy a legtájékozottabb városrészek a Kertváros, a Belváros és a Dózsa negyedek lakói, a legkevésbé tájékozottak pedig a Felső-Dunapart, a Béke és az Újtelep városrészeinek lakói voltak.

Az okok között a technikai hiányosságok (internet használat) mellett az életkori jellemzők valószínűsíthetők (3. melléklet, 35. táblázat). A megkérdezettek 90%-a elegendőnek tartja a DMC által kínált szolgáltatásokat (3. melléklet, 36. táblázat). Az

elmúlt három évben jelentősebb elmozdulás nem történt a vizsgált mutatók megítélésében, azonban a megelégedettség mértékének jelentős csökkenése tapasztalható az akadálymentesség, valamint a technikai adottságok színvonalának értékelésében. Az elégedettség romlásának oka a multiplex mozik terjedésében keresendő, egyre többen veszik igénybe a drágább, magasabb minőségi színvonalat biztosító intézményeket (3. melléklet, 37. a / b táblázat). A megkérdezettek 60%-a soha sem látogatta az intézményt (3. melléklet, 38. táblázat, 50. táblázat).

A Dózsa Mozicentrum megítélése az intézményvezető szemszögéből

A Dózsa Mozicentrum vezetőségének célja, hogy a város lakói számára korosztálytól függetlenül a megfelelő kikapcsolódási lehetőség biztosítása. Fontosnak tartják a városlakók kulturális és szórakozási igényeinek kielégítését. Az üzemeltetést jelenleg a Mozicentrum Kft. végzi. A mozi a városban megépült első épületek között tartják számon. A működése első évtizedeiben sikeres volt, azonban a folyamatos társadalmi és gazdasági változások hatására alkalmazkodnia kellett a változó körülményekhez. Jelenleg a mozi két szintje közül csak az alsó működik, ahol a nagyterem és a kamaraterem található. Férőhelyek számát tekintve korlátozott befogadóképességgel rendelkezik. A nagyterem férőhely száma ötszázhusz fő, míg a kamarateremé negyvenkilenc fő. Mindkét teremben a mai elvárásoknak megfelelő Dolby Digital hangrendszer működik. A filmvetítéseken kívül egyéb szolgáltatásokkal is bővíteni kívánják a mozi kínálati palettáját. Ezek közé tartozik a kifejezetten iskolás és egyéb csoportok részére szervezett filmvetítések; rendezvények, valamint koncertek szervezése; illetve a terembérlésből adódó lehetőségek kihasználása.

A vezető megítélése szerint a moziba járási szokások alapvetően átalakultak az utóbbi években. A kisebb mozik szerepe csökken, melynek oka, hogy a bevásárlóközpontokban található több teremmel rendelkező multiplex típusú mozik, a „pláza mozik” ellehetetlenítik a kevesebb férőhellyel rendelkező mozik helyzetét. Annak ellenére, hogy a DMC kedvező jegyárakat és kedvezményeket kínál a látogatók számára, mégsem tud versenyezni a magasabb komfortfokozattal rendelkező cinema citykkel. Jelenleg a Dózsa Mozicentrum helyzete megkérdőjelezhető, mivel finanszírozási gondokkal küzd. Emiatt hónapok óta nincs fűtés az épületben, ez a nézőszám, valamint az előadások számának további csökkenését eredményezi. A szükségletek kielégítetlenek maradnak, tovább csökken az érdeklődés a szolgáltatás iránt. Mindezek mellett a legnagyobb versenytársa a moziknak az új technikai eszközök (DVD, házimozik) megjelenése, továbbá az internet gyors ütemű térhódítása és elterjedése. Sokan választják az otthoni filmnézést az időtényező, az árak és nem utolsósorban a kényelem miatt.

Kortárs Művészeti Intézet

A Kortárs Művészeti Intézet (későbbiekben KMI) rendezvényeire vonatkozó információáramlás megítélése nem változott az eltelt három év során. A megkérdezettek fele nem rendelkezett megfelelő általános ismerettel az intézmény működését illetően. Átrendeződés tapasztalható az információs csatornák választásának tekintetében.

A vizsgálat adatai alapján erősödött az utcai hirdetések szerepe és az intézmény szerepvállalása a tájékoztatásban, ezzel szemben egyedülálló módon csökkent az elektronikus média és az internet jelentősége. A KMI a kapcsolattartás módszereként a személyes megkereséseket helyezte a tájékoztatás középpontjába (3. melléklet, 39. táblázat). A leginkább tájékozottnak a Barátság, a legkevésbé az Újtelep városrész lakói vallották magukat (3. melléklet, 40. táblázat). A megkérdezettek többsége megfelelőnek tartotta a Kortárs Művészeti Intézet szolgáltatásait és kínálatát, annak ellenére, hogy nem látogatta az intézmény rendezvényeit (3. melléklet, 41. táblázat). Az elégedettség mértéke 2006 óta jellemzően nem változott (3. melléklet, 42. a / b táblázat). Tovább növekedett azoknak a válaszolóknak a száma, akik soha nem vették igénybe a KMI szolgáltatásait (3. melléklet, 43. és 50. táblázatok).

Kortárs Művészeti Intézet megítélése az intézményvezető kijelölt munkatársának szemszögéből

A város lakói változó intenzitással, de rendszeresen igénybe veszik a Kortárs Művészeti Intézet (ICA-D) szolgáltatásait. Az ICA-D tevékenysége elég sokrétű ahhoz, hogy viszonylag széles kört megszólítson itt a városban is, annak ellenére, hogy az intézet tevékenysége városhatárokon kívül sokkal ismertebb és elismertebb, mint helyben. A hagyományos kiállítások megrendezése mellett vannak fesztiválszerű programok (Sárkánytalálkozó, Aritmia 2005-ig, Éjszakai átszálló 2005-től), társművészetekhez kapcsolódó rendezvények (irodalom: Utószó, Versbarátok köre által szervezett rendezvénysorozat, zene: Kedvenc Zenéim sorozat, elektroakusztikus hangversenysorozat), gyerekprogramok, továbbá ismeretterjesztő előadások (művészettörténeti sorozat, novellaíró stúdió, zenei szoftvereket bemutató kurzus). A programok sokszínűsége lehetőséget teremt a városlakóknak, hogy mindenki megtalálja a neki szóló rendezvényt a progresszív fiataloktól az idősebb korosztályig. Mindemelllett helyet biztosít a Dunaújvároshoz kötődő képző- és iparművészek egyesületének, az Újpart Egyesületnek, valamint folyamatosan segíti a városban élő, vizuális kultúrával foglalkozó művészeket, képviseli az érdekeiket helyben és országos szinten.

Az ICA-D land art típusú programjai, ahol a képzőművészek gyerekekkel együtt jelennek meg a város közterein, hasonló megfontolásból jöttek létre. Itt az oktatási

intézmények bevonása, a tanárok mozgósító erejének kihasználása az, amivel a hatékonyság erőteljesen növelhető. A látogatási szokások – a Dunaújvárosi Pentele-híd hatására történő – változását az intézmény nem mérte fel.

Dunaújváros kulturális intézményei önállóan, egymástól függetlenül dolgoznak. Általában az egyes területek nem ismerik egymás valós céljait, stratégiáját, kulturális programjait, rendezvényeit. A kulturális ágazat egyes elemei saját meg- és továbbélését tartják szem előtt, mindenféle együttműködést nélkülözve.

A KMI kulturális szolgáltatásait igénybevevők köre sokrétű, mert a kiállítások sokszínűsége lehetőséget biztosít valamennyi korosztály megszólítására.

A kísérő rendezvények segítségével bevonják azokat az embereket is, akik nemcsak a vizuális kultúra iránt érdeklődnek. Az ismeretterjesztő előadásokon leginkább az értelmiség és a középiskolás korosztály van jelen. A gyermekprogramok az általános iskolásokat vonzzák. A kutatási anyagok, konferenciák anyagai, publikációk, kiadványok az országos, nemzetközi szakmának szólnak. Legfőbb feladatuknak tartják az ifjúság aktiválását, a progresszív fiatalság megszólítását (16-30 éves korosztály), mert úgy érzik, ők a jelenleg működő intézményrendszerből kiszorultak. Rendezvényeikre gyakran kérnek fel neves DJ-ket, zenekarokat. Bízunk abban, hogy a kísérőrendezvények miatt megjelenő fiatalok a képzőművészet jelrendszerét is értő közönséggé válnak. A célcsoport meghatározása elsődlegesen a Dunaújvároshoz kötődő progresszív fiatalság; Dunaújvároshoz kapcsolódó értelmiségi réteg; országos, nemzetközi szakma; kortárs képző- és iparművészek; Dunaújvárosi Főiskola; dunaújvárosi középiskolák. Másodlagosan valamennyi felnőtt dunaújvárosi, kistérségi lakos, a városi, kistérségi általános iskolák, családok, akik nyitottak a vizuális kultúrára, valamint a kulturális rendezvényeken való részvételre, a rendezvények lebonyolításában való közreműködésre.

Az ICA-D központi fekvésű, minden irányból jól megközelíthető akár autóval, akár tömegközlekedési eszközzel. Számos vidéki látogató keres fel egy-egy kiállítást, így mind a szakma figyelmére, mind a közönség érdeklődésére számíthatnak. Használhatóan működő városi/kistérségi, egyéb információs hálózatról nincs tudomása. Új marketing tervük most készül.

Az intézmény szolgáltatásait általában ingyen bocsátja a közönség rendelkezésére. Fontosnak tartja megemlíteni, hogy a városlakók anyagi helyzetüktől függetlenül hozzájuthatnak az általunk biztosított kínálatához. A belépőjegyek árát pályázati pénzeszközökkel, szponzori támogatásokkal helyettesítik. A változó dunaújvárosi gazdasági és társadalmi viszonyok bizonytalanná teszik, ugyanakkor új források, új lehetőségek felkutatására ösztönzik az intézmény munkatársait.

Intercisa Múzeum

A kutatásban résztvevők Intercisa Múzeumra vonatkozó információszerzési szokásait vizsgálva elmondható, hogy a vizsgálat időintervalluma alatt növekedett azoknak a válaszolóknak a száma, akik nem rendelkeztek információval a szervezet tevékenységével kapcsolatban. Csökkent az informális csatornákon (ismerősökön, barátokon, családtagokon) keresztül történő tájékozódás aránya. A többi adat esetében értékelhető változás nem történt (3. melléklet, 44. táblázat). Átlagosan a városlakók 30-40%-ának nem volt információja a múzeum tevékenységéről. A legtájékozottabb lakók a Dózsa, a Technikum és a Felső-Dunapart negyedben éltek. Az Újtelep, a Kertváros, a Béke és a Barátság városrészben lakók közel fele nem rendelkezett információval az intézmény szakmai rendezvényeivel kapcsolatban (3. melléklet, 45. táblázat).

A többi kulturális intézményhez viszonyítva a legnagyobb mértékben a múzeum szolgáltatásaival elégedetlenek a válaszadók (80%), nem tartották elegendőnek a kínálatát (3. melléklet, 46. táblázat). A mérés eredménye jelentősen negatív irányba mozdult el (3. melléklet, 47. a / b táblázat). Az okok között valószínűsíthető a látogatási szokások negatív tendenciája és a tájékozatlanság.

2006-ban a válaszadók fele nyilatkozott úgy, hogy soha nem vette igénybe a szolgáltatásokat, míg 2009-ben ez az arány meghaladta a 80%-ot (3. melléklet, 49. táblázat, 50. táblázat).

Intercisa Múzeum megítélése az intézményvezető kijelölt munkatársának szemszögéből

Az Intercisa Múzeum közös fenntartású intézmény. Az önkormányzat és az állam egyaránt biztosít forrást a működtetéséhez. A város a mindenkori állami támogatás mértékével azonos arányban támogatja. Tagolódását tekintve a Fejér megyei Szent István Király Múzeum fennhatósága alá tartozik. A források az eltelt három évben csak a fenntartásra és állagmegóvásra bizonyultak elegendőnek, az éves bérekre és a takarítási kiadások kifizetésére korlátozódtak. Alapkarbantartás (állagmegóvás) folyik, ugyanakkor elmondható, hogy emberi erőforrások leépítése történik (a teremőröket elbocsátották, szakalkalmazottak látják el a teremőri feladatokat). A múzeum párháznak épült, az épület szerkezete az infrastrukturális fejlesztések és források hiányában harminchárom év alatt tönkrement. A munkatársak elhivatottak ugyan, de ez nem minden esetben elegendő. A látogatási szokások megítélésében említésre méltó változás nem várható. A városlakók az ingyenes rendezvényeket látogatják még abban az esetben is, ha a múzeumi belépőjegy háromszázötven forintba kerül. Az információáramlás leghatékonyabban családi programokon, illetve személyes ismeretségeken keresztül valósul meg. A látogatók toborzása leginkább középiskolákon

keresztül történik, az adatok tanúsága szerint a szülők kis számban viszik el a gyermekeiket az intézménybe.

Ez a feladat leginkább a pedagógusokra hárul. A földrajzi távolság ebben az esetben behatárolja a látogatási szokásokat, a pedagógusnak bele kell férnie a tanóra időkeretébe. Emiatt leginkább a (Belváros és Dózsa városrészek) Széchenyi, Petőfi, Móricz, Dózsa iskolák diákjai látogatják az intézményt. A civil közönség esetében a látogatási szokásokat alapvetően nem befolyásolja a földrajzi távolság. Kiállítások újratervezésére, a kiállított anyag frissítésére lenne szükség, ehhez jelentős anyagi beruházás kellene, körülbelül egy év szakmai munkát jelentene. A leleteket a múzeum területén és légópincéiben tárolják. Két régészt foglalkoztatnak, akik a szakmai munkát, a leletmentést és feltárást végzik, ugyanakkor a múzeumpedagógiai órák és gyermekprogramok szervezésébe is besegítenek. Az újkori gyűjtemény nagy része megfelelő kiállítóhely hiánya miatt nem látható. Két népszerű rendezvényt, a Múzeumok Éjszakája, illetve a Múzeumok Őszi Fesztiválja elnevezésű rendezvényeket nevesítettek, melyek nagy látogatottságnak örvendenek. A múzeumpedagógus szerint mindezek ellenére „a Dunaújvárosi Múzeum helyzete nem rosszabb, mint más múzeumoké”. Célzott támogatásokra pályázik, országos rendezvényekhez kapcsolódik. Hirdetésekből, reklámokból források hiányában nem szerepel. Hatékonyan dolgozik együtt a kulturális intézményrendszer más elemeinek munkatársaival. Az önkormányzati költségvetésből a működtetésére fordított 2%-ot határozottan kevésnek ítéli meg az intézmény munkatársa. A koordinátor szerepkör fontosságát hangsúlyozza, az összehangolást szakmai alapokon képzei el, nem politikai elvek alapján. A jövő megítélése szerint a pedagógusokon és a jelenleg második, harmadik, negyedik osztályba járó gyermekeken múlik. A városrehabilitációs tervben szerepelt, hogy a kiállító területet tovább kívánja csökkenteni a város, mivel vendéglátóipari egységeket terveznek az intézményben elhelyezni. Véleménye szerint kampányszerűen nem lehet eredményt elérni. A siker hosszú távú folyamat eredménye.

Összességében megállapítható, hogy a városlakók szűk rétege veszi igénybe a kulturális intézményrendszer szolgáltatásait. Alapvetően a jövedelmek polarizálódása, az előregedés és az igény szint változása határozzák meg a látogatási szokásokat. Az életkor előrehaladtával ugyan változó mértékben, de minden kulturális tevékenységi formában jelentősen csökken a részvétel.

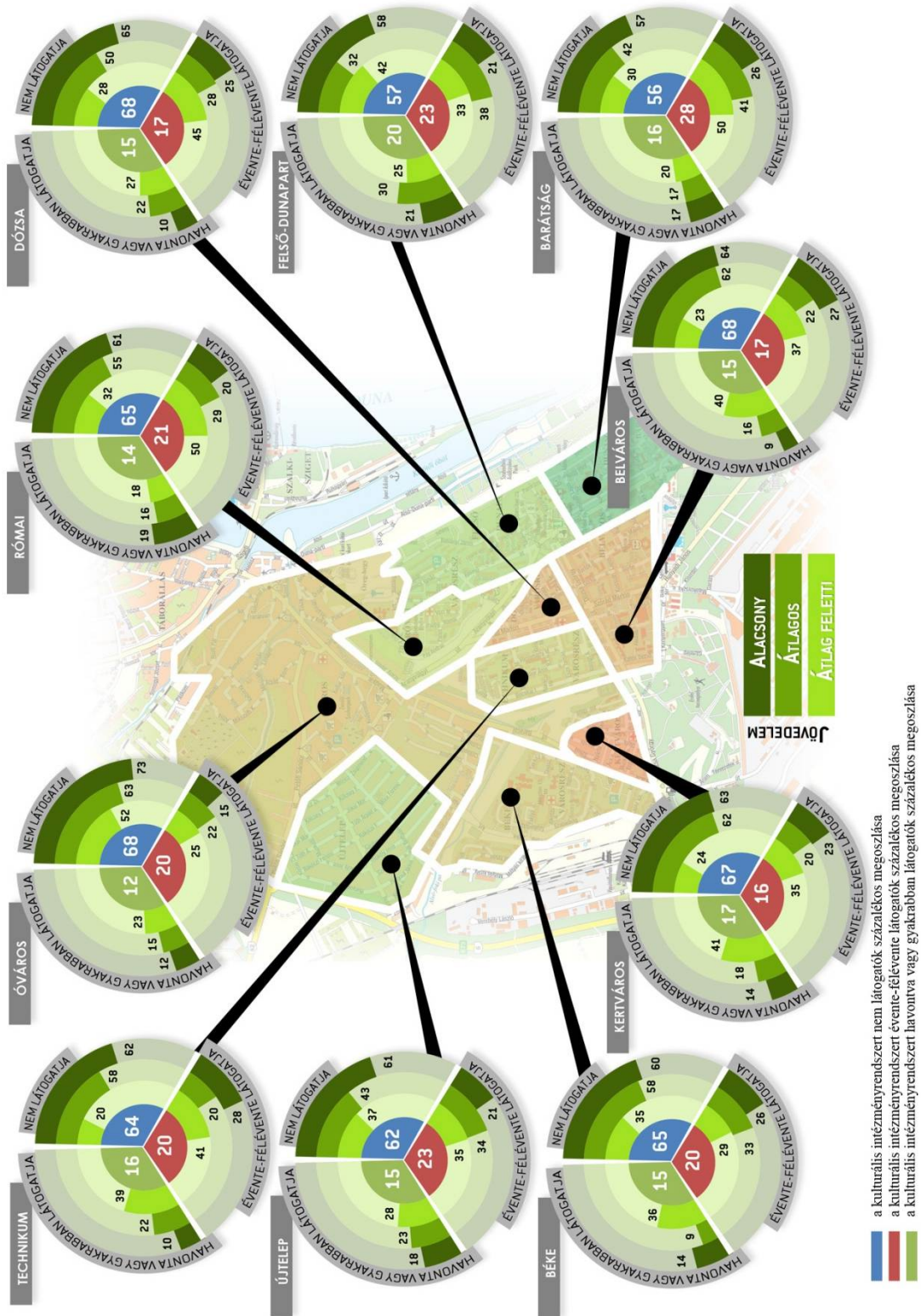
Minden tevékenységfajtára igaz, hogy a legképzettebbek között találjuk a legnagyobb részvételi hajlandóságot, de a képzettek és a képzetlenek közötti részvételi egyenlőtlenség mértéke változó. Legnagyobb különbség a komolyzenei koncertek, legkisebb a művelődési házak és a zenés szórakozóhelyek látogatásának intenzitásában van. A földrajzi elhelyezkedés nem befolyásolja az igénybevétel gyakoriságát.

Az intézményrendszer irányítói felismerték, hogy a látogatók igényeinek figyelembevétele nem igényli a feladatok újrafogalmazását, inkább csak a fokozatosság

elvét valósítja meg. A felmerülő igényeknek megfelelően igyekeznek szélesíteni a szolgáltatások típusait. A lehetőségekhez mérten törekednek emblematikus rendezvények szervezésére. A szakmai profilhoz kapcsolódó országos rendezvényekhez történő kapcsolódás alapvető programmá vált. Célul tűzték ki, hogy a helyi könyvtár ne csak a könyvek kölcsönző helye legyen, hanem szélesebb funkciójú, kulturális színtér, találkozóhely. A finanszírozás formája és mértéke alapvetően meghatározza a fejlesztések nagyságrendjét. Az erre a célra elkülönített előirányzat nem teszi lehetővé nagy ívű fejlesztések megvalósítását. Források hiányában az infrastruktúra megőrzése a fő cél. A fenntartó önkormányzat és az intézmények lehetőségeikhez mérten törekednek magas színvonalú szolgáltatások nyújtására, felhasználva a minisztériumi és egyéb pályázati lehetőségek adta kereteket.

A jól működő elemek vezetői felvállalják egyéni döntéseik következményeit, hangsúlyozzák az együttgondolkodás fontosságát, ugyanakkor kiemelik a szakmai alapokon történő koordináció fontosságát. A megfelelő információáramlás a működés alapja, azonban ez nem minden elem esetén valósul meg. A hatékony kommunikáció az elektronikus médiához és a közönségszervezők munkájához köthető. Az előbbi infrastrukturális befektetést és szakértelmet, az utóbbi elhivatottságot, nyitottságot kíván. Az intézmények bemutatják saját értékeiket, őrzik hagyományaikat, növelve az identitástudatot és a város megtartó erejét. A kultúraközvetítő csatornák újabb formái jelennek meg. Ezeken a csatornákon hatalmas mennyiségben különböző minőségű és tartalmú kulturális termék áramlik. A működőképes kulturális stratégia tehát nem a jövőbelátást várja el a kultúra központi és helyi irányítóitól, hanem a nyitottságot.

5.3 A kulturális intézmények látogatási szokásainak elemzése

37. ábra. A kulturális intézményrendszer látogatási hajlandóság és jövedelmi helyzet szerinti megoszlása 2006-ban
 Forrás: A doktori kutatás eredményei alapján szerk. VARGA A. 2006

Az emberek kulturálódási szokásai nagymértékben megváltoztak az utóbbi évtizedben, mely a társadalom szerkezeti átalakulásával, a gazdasági-technológiai folyamatok fejlődésével indokolható. Az emberek életmódja átalakult, mely maga után vonta a kulturális fogyasztás változását. A kultúrához való igény és az életmód között összefüggés van. Számos kutatást végeztek a témával kapcsolatban. A kutatók által végzett vizsgálatok eredményeiből általános megállapításként határozható meg, hogy a kulturális fogyasztást az alábbi mutatók befolyásolják: életkor, iskolai végzettség, társadalmi státusz, életmód és gazdasági-jövedelmi helyzet.

A kutatás egyszerre több dimenziót vizsgál. A dolgozat kitér a városrészek, a látogatások gyakorisága, a jövedelmi helyzet és a kulturális fogyasztás közötti összefüggésekre. A kulturális intézmények látogatottságának gyakoriságát városrészenkénti, jövedelem szerinti és látogatás gyakorisági megosztásban a 37. ábra szemlélteti. A kutatás nem tér ki minden városrész kapcsán az ábrán látható adatok alapján levonható összes megállapításra. A következőkben a legfontosabb tendenciák bemutatására kerül sor. A könnyebb áttekinthetősége és érthetősége érdekében a Barátság városrész példáján keresztül elemzésre kerülnek a városrészeire vonatkozó adatok.

A Barátság városrészt a Felső-Dunapart és a Belváros szegélyezik. A kördiagram legbelső része a kulturális intézmények látogatottsági gyakoriságára vonatkozó adatokat mutatják. Ez alapján megállapítható, hogy a Barátság városrészben megkérdezett válaszadók 56%-a nem látogatja, 28%-a évente vagy félévente, 16% viszont havonta vagy gyakrabban jár a város biztosította kulturális intézményekbe és veszi igénybe a kínált lehetőségeket. Az ábrát részletesebben elemezve láthatóvá válik a látogatási hajlandóságokon (nem látogatja, évente vagy félévente, havonta vagy gyakrabban látogatja) belül a lakosság jövedelmi helyzete. Ez azt jelenti, hogy a Barátság városrészben élő lakosság azon része, akiknek havonta vagy annál gyakrabban van igényük kulturális programokra, 17%-a alacsony, 17%-a átlagos és 20%-a átlag feletti jövedelmi helyzetű. A városrészben élő népesség közül azok, akik évente vagy félévente veszik igénybe a kulturális helyek lehetőségeit, 26%-ban alacsony, 41%-ban átlagos és 50%-ban átlag feletti jövedelműek. A városrész legnagyobb szeletét az intézményeket nem látogatók aránya alkotja. Közülük az alacsony jövedelműek 57%-ot, az átlagosak 42%-ot és az átlag feletti jövedelmi helyzetű emberek 30%-ot képviselnek. Ugyanezek az értelmezési keretek Dunaújváros többi városrésze esetén is érvényben maradnak.

Az intézménylátogatás gyakoriságát vizsgálva, azt a tendenciát láthatjuk, hogy a városrészek jelentős hányada (átlagosan 64%) nem látogatja a kulturális intézményeket, így nem vesz részt kulturális eseményeken. Az évente vagy félévente látogatók között megállapítható, hogy a megkérdezett válaszadók 17-28%-a választja a kulturális intézményeket szórakozási színtérként. A havi rendszerességgel vagy annál gyakrabban

járók aránya városrészenként heterogén képet mutat. A legjobb és leggyengébb városrész között 8%-os eltérés mutatkozik.

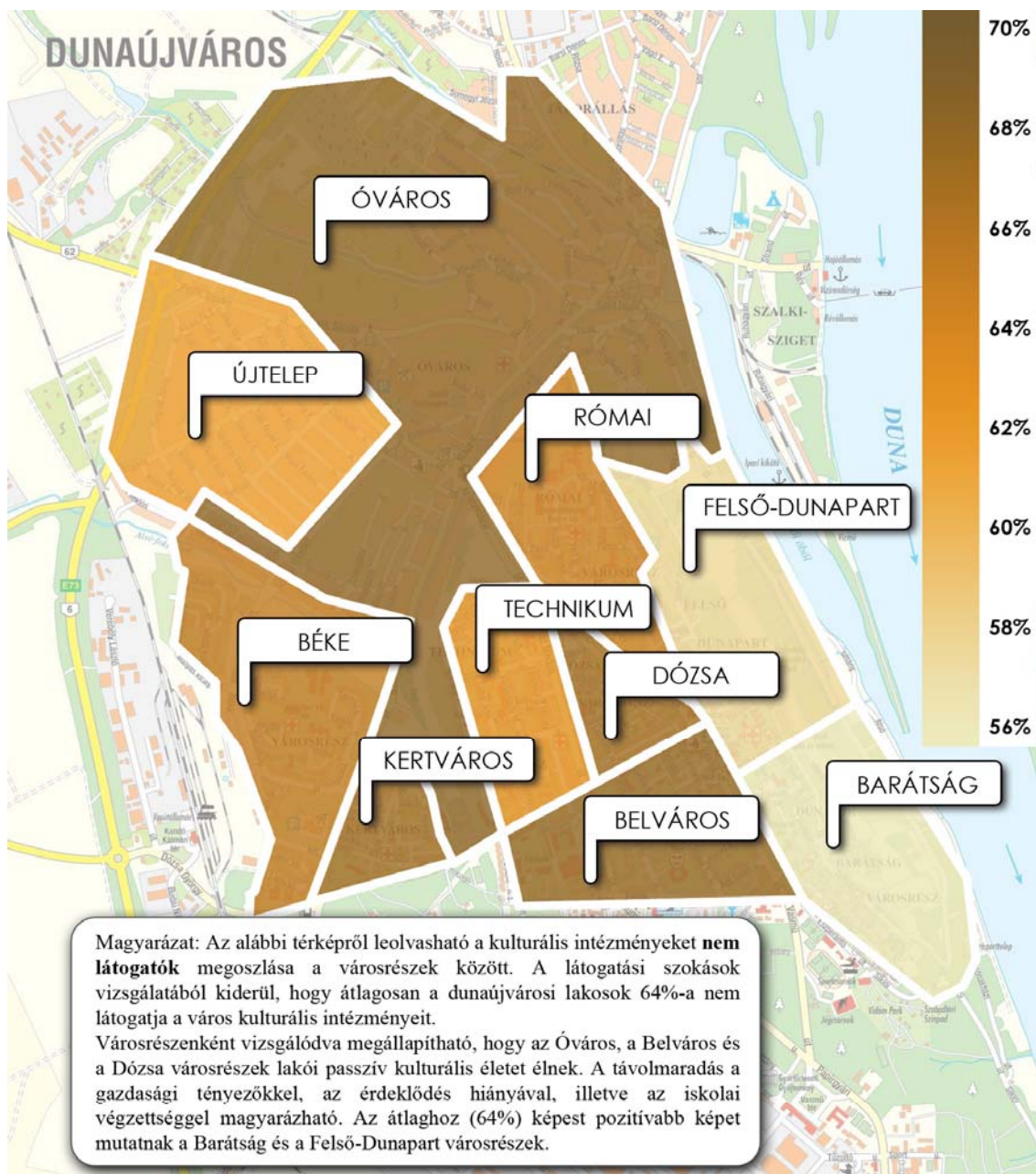
A jövedelmi helyzet befolyásolja a kulturális intézmények rendezvényeinek látogatási gyakoriságát. A megkérdezett válaszadók jövedelem szerinti (alacsony, átlagos, átlag feletti) megoszlását városrészekre vetítve láthatóvá válnak a két mutató közötti összefüggések. A város azon területein, ahol az alacsony jövedelmi helyzetű népesség aránya 57-73% közötti értéket mutat, a lakosok több mint 60%-a nem látogatja az intézményrendszer elemeit. Bizonyos kulturális események látogatása kevésbé jövedelemfüggő (hiszen ingyenes), ennek ellenére a magasabb és alacsonyabb jövedelmi helyzetű társadalmi rétegek közötti különbségek így is érzékelhetőek. Ennek oka az eltérő szociokulturális tényezőkkel magyarázható.

A vizsgálat igazolta azt a feltételezést, mely szerint a felsőfokú végzettséggel rendelkező válaszadók gyakrabban látogatják a kulturális intézményeket és aktívabban vesznek részt kulturális rendezvényeken. Az alapfokú iskolai végzettséggel rendelkező szülők és gyermekeik szinte soha nem használják a kulturális helyek lehetőségeit.

Az évente vagy félévente látogatók szerinti különbségeket nézve az átlag feletti jövedelműek képviseltetik magukat magasabb arányban minden városrészben. Kivételt képez ez alól a Felső-Dunapart és a Béke városrész, ahol az átlagos jövedelműek (38% és 33%) aránya meghaladja az átlag feletti (33% és 29%) értékét. A város egyes területeinek viszonylatában legjobb képet a Barátság városrész mutatja, ahol az évente vagy félévente látogatók aránya 28%.

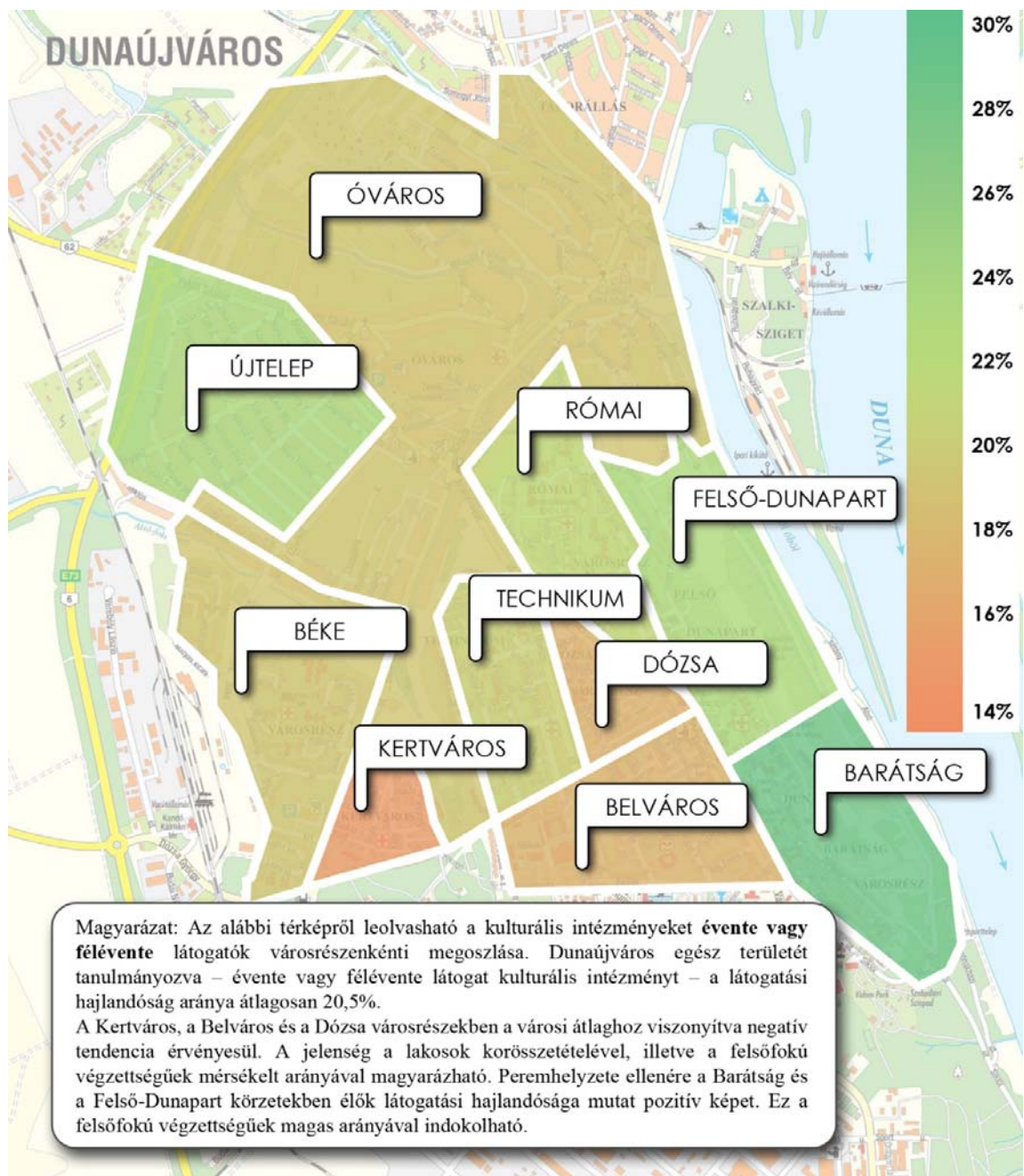
Kulturális programokon havonta vagy gyakrabban átlagosan a magasabb (átlag feletti) jövedelmi helyzetűek 30%-a, míg az alacsony jövedelműek 14,4%-a vett részt. A városrészenkénti különbségek heterogén képet mutatnak. Különbségek vannak az intézmények látogatottsága terén aszerint, hogy hol él a lakosság. Az összes városrész látogatási hajlandóságát vizsgálva a kulturális tevékenységekben havonta vagy gyakrabban résztvevők aránya alacsony. A havonta látogatók és a nem látogatók száma között 4-4,5-szeres különbségek vannak.

Megállapítható, hogy a Dunaújvárosban található kultúraközvetítő intézmények látogatottságát meghatározza az iskolai végzettség és a jövedelmi helyzet. Minél magasabb a lakosság iskolai végzettsége, annál nagyobb valószínűséggel veszi igénybe a kulturális intézményrendszer szolgáltatásait és programjait. Az iskolai végzettség hatással van a jövedelmi helyzetre is, mely erősíti a társadalmi rétegek közti különbségeket. A kutatás adatai alapján a 38.-tól a 40. ábráig követhető nyomon a látogatási szokások változása, a gyakoriság függvényében.

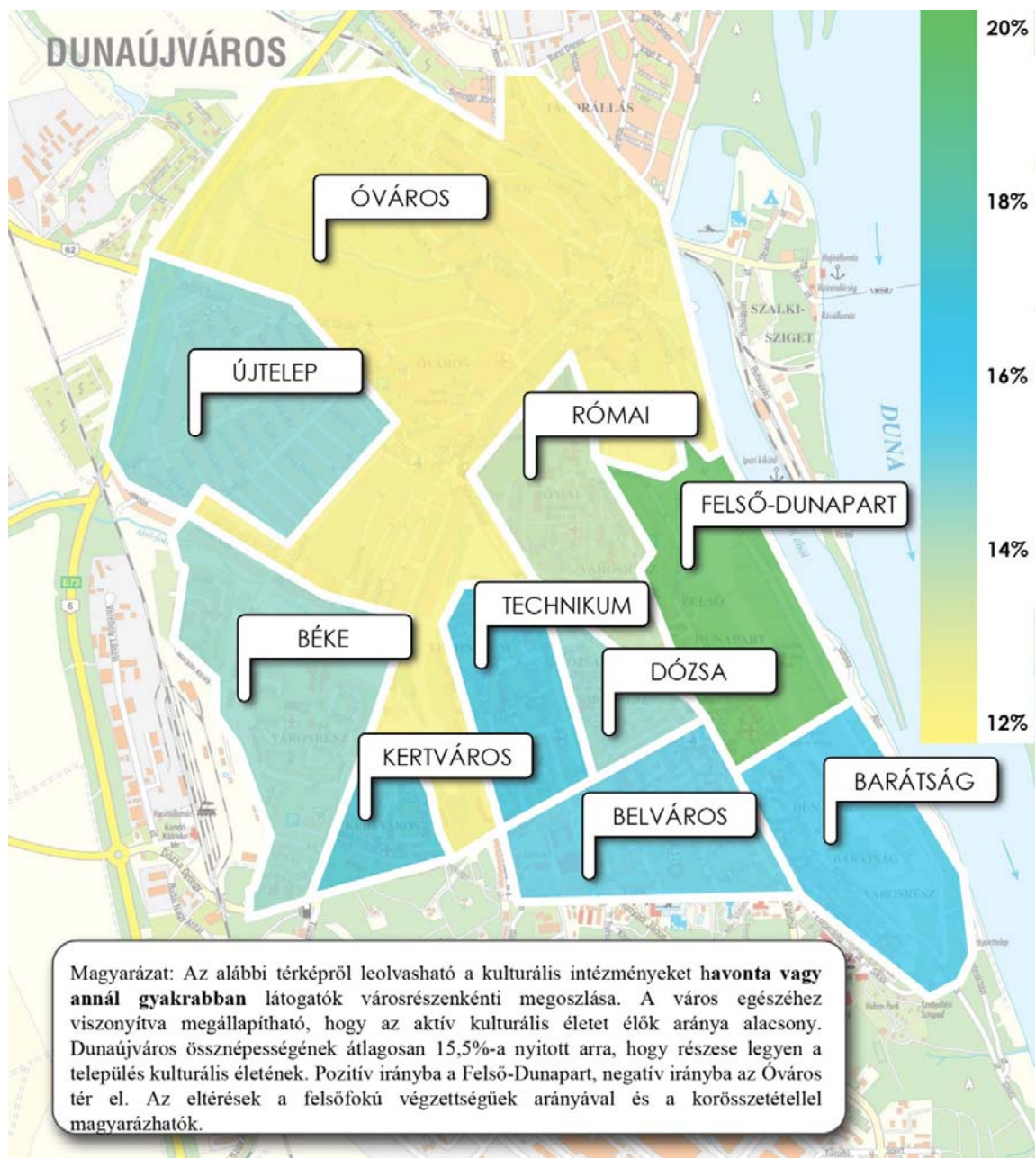

Látogatási szokások vizsgálata városrészenként		/		Nem látogatja az intézményeket	
	Dózsa 67,69%		Technikum 63,72%		Újtelep 61,65%
	Belváros 67,87%		Felső-Dunapart 56,67%		Óváros 68,13%
	Barátság 55,90%		Béke 65,49%		Átlag 64%
	Római 64,84%		Kertváros 67,3%		

38. ábra. A kulturális intézményeket nem látogatók aránya városrészenként
 Forrás: A doktori kutatás eredményei alapján szerk. VARGA A. 2006

39. ábra. A kulturális intézményeket évente vagy félévente látogatók aránya városrészenként
 Forrás: A doktori kutatás eredményei alapján szerk. VARGA A. 2006

Látogatási szokások vizsgálata városrészenként / havonta vagy gyakrabban

■ Dózsa	14,78%	■ Technikum	16,23%	■ Újtelep	15,27%
■ Belváros	15,35%	■ Felső-Dunapart	20,00%	■ Óváros	12,22%
■ Barátság	15,68%	■ Béke	14,83%	■ Átlag	15,5%
■ Római	13,58%	■ Kertváros	16,90%		

40. ábra. A kulturális intézményeket havonta vagy gyakrabban látogatók aránya városrészenként
 Forrás: A doktori kutatás eredményei alapján szerk. VARGA A. 2006

Szükségessé válik ösztönözni az önszerveződések új formáit. Minden olyan közművelődési forma kiemelt figyelmet érdemel, amely a városlakók lokálpatriotizmusát erősíti. A kultúrát közvetítő, értékközpontú programok, rendezvények támogatása prioritást élvez.

A gazdasági válság hatására, negatív irányba változó gazdasági és társadalmi viszonyok ellenére a kulturális intézmények az elégséges működéshez biztosított anyagi feltételekkel, állandó önkormányzati támogatás mellett működnek. A közösségi szinterek működését befolyásoló tényezők között elsődleges a gazdasági aktivitás. A városrészekben élők látogatási szokásait vizsgálva megállapítható, hogy a lakónépesség 60%-a nem érdekelt a szolgáltatások igénybevételében.

A kutatás korábbi eredményei érvényben maradtak abban a tekintetben, hogy a legkevésbé kultúrafogyasztó városrész az Óváros, jövedelmi helyzetét tekintve átlag alatti. A legaktívabb negyed a Felső-Dunapart, a jövedelmi helyzetét tekintve hasonló képet mutat.

6. Dunaújváros kulturális helyzetképe / fejlettségének vizsgálata a megyei jogú és a szocialista típusú városok rendszerében

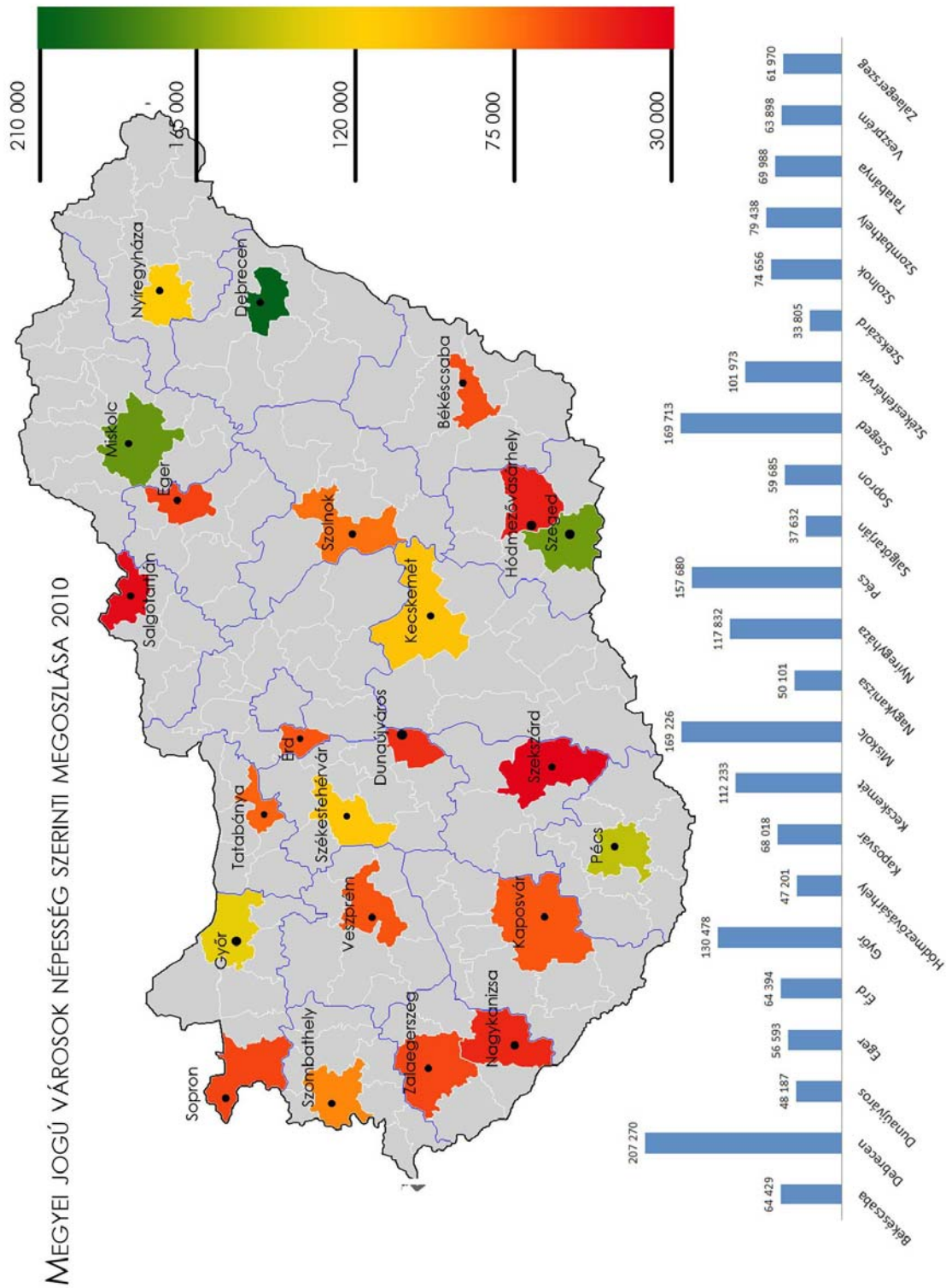
A társadalomtudományi vizsgálatok gyakori témája az emberek kultúrához való viszonyulásában bekövetkező változások kutatása. A szórakozást, szellemi feltöltődést biztosító intézmények kínálata heterogén jellegű. A kutatás magában foglalja a megyei jogú városok, az új alapítású, valamint a szocialista típusú városok átfogó jellegű kulturális intézményrendszerének vizsgálatát. A következtetések levonását a KSH által biztosított adatok tették tudományosan egzaktá. Az elemzés nemcsak az intézményrendszer számosságára, hanem bizonyos kulturálódási lehetőségek kapcsán a látogatói aktivitás alakulására is kiterjedt. A kulturális intézményrendszer az új és a hagyományos értékek létrehozásának/megtartásának színtere. Ápolják és őrzik a művelődés azon elemeit, melyek összekötik a múltat és a jelent. A települések szabadidős programjai és hagyományteremtő rendezvényei fontos szerepet töltenek be az ott élők szellemi életében. A megyei jogú városok művelődési folyamataik intenzitásának tekintetében sokszínű képet mutatnak.

6.1. Dunaújváros kulturális intézményrendszerének összehasonlítása más megyei jogú városok jellemzőivel

A kulturális intézményrendszer működésében az utóbbi években alapvető változások következtek be, melyek közül elsősorban a finanszírozás területén lezajló átalakulások éreztették hatásukat. Az állami támogatások csökkenő tendenciája miatt a közművelődési intézmények működése háttérbe szorult nehéz helyzetbe hozva a kulturális szektort. Az intézményrendszer hosszú távú fenntartása érdekében a közművelődési szektorban is előtérbe került a pályázati források bevonása. A kultúraközvetítő intézmények működése sajátos környezetben valósul meg. A fejlettségbeli és versenyképességi mutatók vizsgálata folyamatosan kutatási témák központi kérdései. A fejezet célja a megyei jogú városok kulturális intézményrendszerének összehasonlító elemzése a rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján. A városok differenciált képet mutatnak népesség, történelmi múlt és földrajzi elhelyezkedés tekintetében egyaránt.

A megyei jogú városok kulturális intézményrendszerének jellemző adatai és területi összefüggései kerülnek áttekintésre Dunaújváros adataival összevetve. Az értekezés ezen része a Központi Statisztikai Hivatal által szolgáltatott adatok alapján épült fel. Magyarország területén 23 megyei jogú város található, melyek közigazgatási rangjuk alapján változó képet mutatnak. Hazánk nagyvárosai közül 18 megyeszékhelyű

státuszban van, míg 5 várost (Sopron, Érd, Nagykanizsa, Dunaújváros és Hódmezővásárhely) megyei jogú városként tartanak számon. A városok többsége hosszú történelmi múltra tekint vissza. Tatabánya (1947) és Dunaújváros (1951) a szocialista korszakban váltak várossá az ipartelepítés következtében. Sajátos módon a főváros növekvő ütemű agglomerációjának köszönhetően 1978-ban kapott városi rangot Érd. A megyei jogú városok közül 8 település (Győr, Pécs, Székesfehérvár, Kecskemét, Szeged, Miskolc, Nyíregyháza, Debrecen) népessége haladja meg a 100.000 főt, a városok többségében a népességszám 50.000-100.000 fő között alakul. A képviselőtestület kérelmére az Országgyűlés azon városokat, ahol a lakosságszám eléri az 50.000 főt, megyei jogú várossá nyilváníthatja. Abban az esetben, ha a város lakossága 50.000 fő alá csökken, nem veszíti el megyei jogú városi rangját, mivel a jogszabály erről nem rendelkezik. Ezért maradhat megyei jogú városi rangban 4 város Hódmezővásárhely, Salgótarján, Szekszárd, Dunaújváros. Az 41. ábra hazánk megyei jogú városainak népesség szerinti megoszlását szemlélteti.

41. ábra. Magyarország megyei jogú városainak népesség szerinti megoszlása
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

Általánosan érvényesülő tendencia a megyei jogú városok népességének csökkenése, kivételt képez Szeged, Sopron, Veszprém és Érd. Ezen településeken a népességszám 2005 óta növekedett. Érden a növekedés elsősorú oka a jó közlekedési és infrastrukturális adottságoknak köszönhető. A folyamatok intenzitását a főváros közelsége határozza meg.

Attól függően, hogy a megyei jogú városok milyen településszerkezetű térségben helyezkednek el, különbözőképpen érvényesül városi szerepkörük. Eltérő módon valósul meg a szolgáltatások szervezése az alföldi területeken (Szeged, Békéscsaba), ahol óriásfalvak léte jellemző, mint az aprófalvas területeken (Pécs, Kaposvár). Szintén egyedi helyzetet teremt a fővárosi agglomerációhoz való tartozás például Érd esetében, vagy Hódmezővásárhely státusza Szeged vonzáskörzeteként. Közigazgatási szempontból vizsgálható, hogy a megyei jogú városok közelében van-e más nagyobb település, amely vonzáskörzetté válhat. 2007-ben a schengeni egyezményhez való csatlakozás kapcsán megszűnt az állandó határellenőrzés Ausztria, Szlovénia és Szlovákia felé. Ez az intézkedés a határhoz közeli települések számára jelenthet új lehetőségeket, ha a határ túlsó oldalán nincs a közelben nagyváros, akkor a magyar oldalon elterülő határmenti városok (Sopron, Szombathely) vonzásközpontokká válhatnak a külföldi oldalon lévő települések számára. Fordított esetben viszont lehetőség nyílik a határon túli együttműködések létrejöttére. A megyei jogú városok jellemző folyamatait kapcsán érdemes megvizsgálni a szuburbanizáció kérdését, társadalmi és térszerkezet-alkító hatásait. A szuburbanizáció átalakítja a nagyvárosok környékén elhelyezkedő települések képét. E folyamatok legintenzívebben Budapest környékén érzékeltetik hatásukat, azonban a többi nagyváros esetében mérsékeltebben ugyan, de átformálják a térszerkezetet. A vidéki nagyvárosok közül Pécs, Győr, Székesfehérvár, Szombathely és Szeged térségében figyelhető meg leginkább ez a folyamat. Mindezek a vándorlási mérleg pozitív irányba történő elmozdulásával magyarázhatóak.

A Központi Statisztikai Hivatal által kidolgozott rendszer, alapján besorolhatóvá válnak a megyei jogú városokat befogadó kistérségek meghatározott mutatószámok alapján. A kategorizálás során figyelembe vették a demográfiai, agglomerációs és gazdasági folyamatok alakulását. A KSH által felállított csoportosítást a 6. táblázat szemlélteti (PERGER É. 2004).

KATEGÓRIA	KISTÉRSÉG
Dinamikusan fejlődő	érdi, székesfehérvári, győri, tatabányai, veszprémi, zalaegerszegi, soproni, szombathelyi, kecskeméti, debreceni és az egri kistérség
Fejlődő	szolnoki, nyíregyházi, dunaújvárosi, szegedi, pécsi, szekszárdi és a békéscsabai kistérség
Felzárkózó	nagykanizsai, hódmezővásárhelyi, miskolci, kaposvári és a salgótarjáni kistérség

6. táblázat. A megyei jogú városok kistérségeinek csoportosítása
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2009

Az agglomerációs folyamatok megjelenése abban határozható meg, hogy az egymáshoz közel fekvő települések között aktív gazdasági, igazgatási és szolgáltató kapcsolatok alakulnak ki. Sajátos településrendszer jön létre, ha egy nagyobb központi települést több kisebb település vesz körül. Az agglomeráció hosszú folyamat, melynek előrehaladását a népességnövekedés, illetve az intenzívebb lakásépítés egyaránt jelzi. Azon térségekben, ahol ez a folyamat még nem zárult le, agglomerálódó térségekről beszélünk. Az agglomerálódás irányába mutató első lépéseket a településegységek létrejötte a területi összefonódás jellemzi (VARGA I. 2005).

Attól függően, hogy egy adott település hol tart az agglomerációs folyamatban, a KSH elkészítette hazánk településegységeinek lehatárolását. Ezt a besorolást mutatja be a 7. táblázat településcsoportokra lebontva.

KATEGÓRIA	TELEPÜLÉSCSOPORTOK
Agglomerációk	budapesti, győri, pécsi, miskolci
Agglomerálódó térségek	egri, balatoni, szombathelyi, zalaegerszegi
Településegységek	veszprémi, békéscsabai, kaposvári, debreceni, tatabányai, kecskeméti, nyíregyházi, szegedi, salgótarjáni, soproni, szolnoki, szekszárdi, székesfehérvári

7. táblázat. Agglomerációs besorolás településcsoportokra lebontva
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2009

Három megyei jogú, de megyeszékhelyi státusszal nem rendelkező település (Dunaújváros, Nagykanizsa és Hódmezővásárhely) agglomerációval nem, ugyanakkor kistérséggel rendelkezik. A három kistérséghez tartozó települések nem tartozhatnak agglomerációhoz, mivel maguk a központok sem rendelkeznek agglomerációval (VARGA I. 2005).

A doktori értekezés megírása kapcsán célként fogalmazódott meg annak az állításnak a bizonyítása, hogy a rövid történelmi múlttal rendelkező város (Dunaújváros) kulturális intézményrendszerének kihasználtságát tekintve nem mutat negatívabb tendenciákat hazánk hasonló népességszámmal rendelkező városaihoz viszonyítva (Hódmezővásárhely, Nagykanizsa, Érd és Sopron). Az adatok elemzése során bizonyíthatóvá vált Dunaújváros, mint új típusú szocialista város esetében az országos tendenciákkal való együtt haladás.

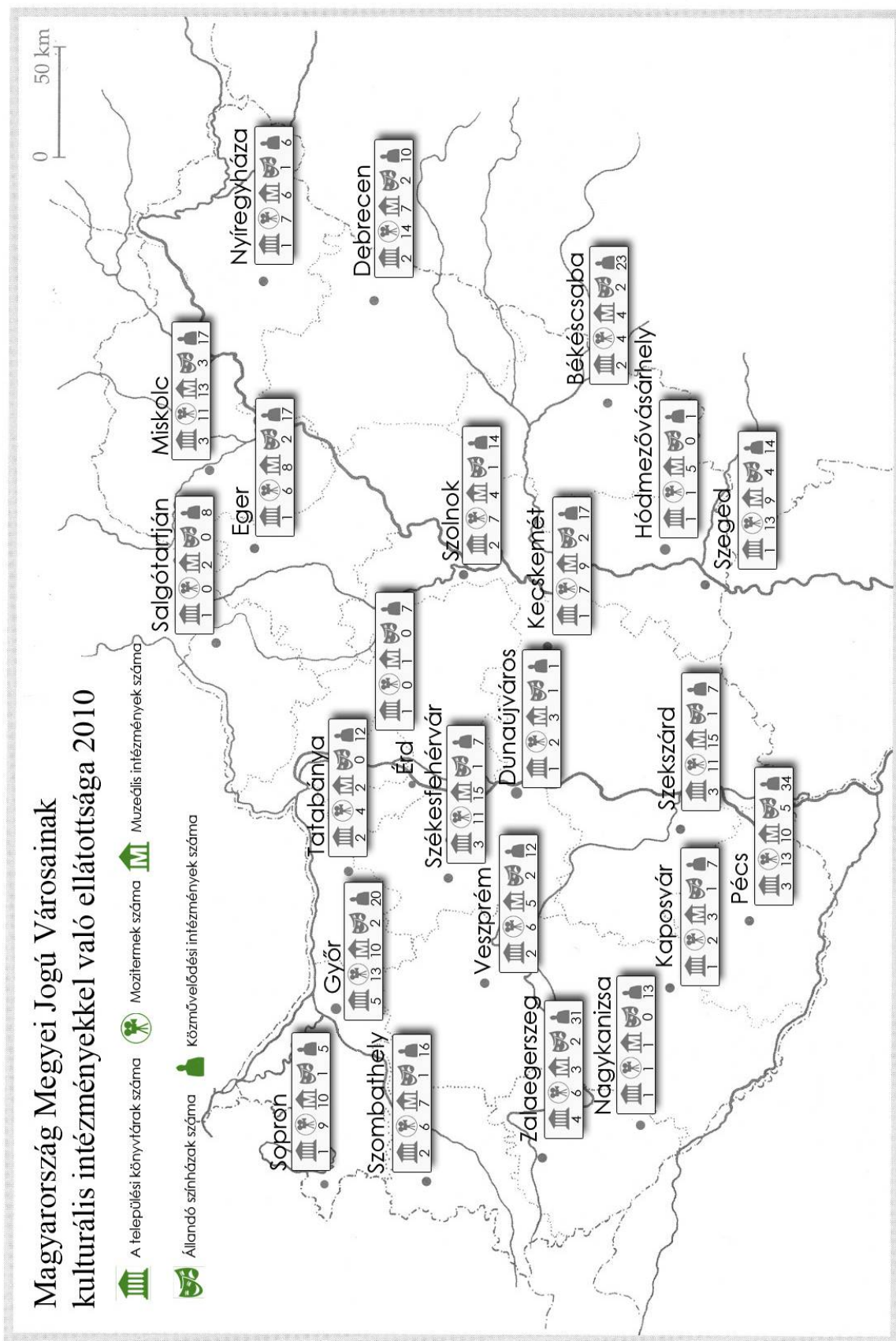
6.1.1. A megyei jogú városok helyzetképe a kulturális aktivitás szempontjából

A kulturális élet színvonala a városi lakosság öntevékenységén, a különböző tudományos, művészeti és oktatási tevékenységet folytató szervezetek, intézmények működésén alapul. A történelmi és egyetemvárosi múlttal rendelkező települések intenzívebben vesznek részt a kulturális élet alakításában. A megyei művelődési központok aktív szerepet vállalnak a kulturális hagyományokat erősítő rendezvények szervezésében és továbbélésének biztosításában.

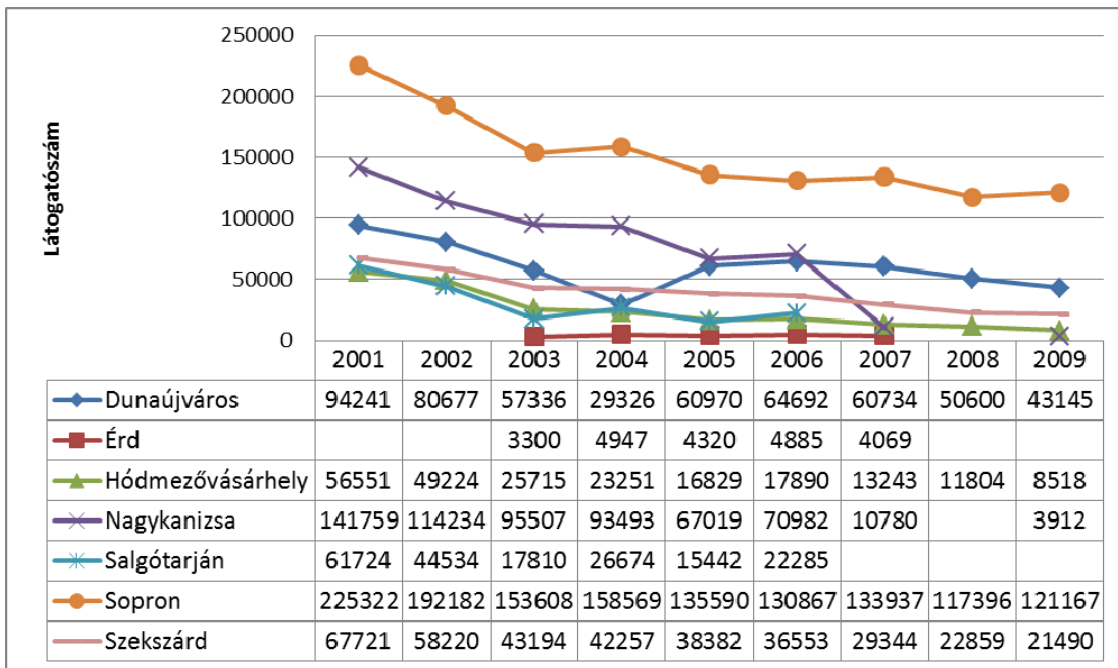
A 42. ábra a megyei jogú városok kulturális intézményrendszerének jellemző adatait szemlélteti. A hasonló népességszámú, de eltérő történelmi múlttal rendelkező városok képezték az összehasonlítás alapját (Salgótarján, Hódmezővásárhely, Érd). A hasonló népességszámú városok adatait összevetve megállapítható, hogy Dunaújváros előnyös helyzetben van. Az egyes intézmények jellemzőit áttekintve látható, hogy a települési könyvtárak száma a Dunaújvároshoz hasonló jellemzőkkel rendelkező településeken egy, esetenként kettő. A muzeális intézmények számosságát tekintve látható, hogy Érddel, Nagykanizsával vagy Salgótarjánnal összevetve Dunaújváros pozitív irányba tér el. A muzeális intézmények száma Dunaújvárosban három, Érden egy, Nagykanizsán egy, Salgótarjánban kettő. A hasonló népességszámmal rendelkező településeken (Hódmezővásárhelyen, Nagykanizsán és Érden) nem működik színház, ugyanakkor Dunaújváros befogadó jellegű színházzal rendelkezik. A mozitermek számát tekintve az adat jónak tekinthető a város nagyságrendjéhez viszonyítva. Érd nem, Nagykanizsa és Hódmezővásárhely egy-egy moziteremmel rendelkezik. Az intézményi eloszlás adatait vizsgálva a közművelődési intézmények számában tér el negatív irányba a hasonló népességszámú városok adataitól. A közművelődési intézmények száma Dunaújvárosban és Hódmezővásárhelyen egyaránt egy, Érden hét, Nagykanizsán tizenhárom.

A megyei jogú városok jellemző tendenciáinak meghatározásához a KSH által rendelkezésemre bocsátott statisztikai adatokat (2001-2009) használtam fel. A vizsgálat az alábbi részterületekre terjedt ki:

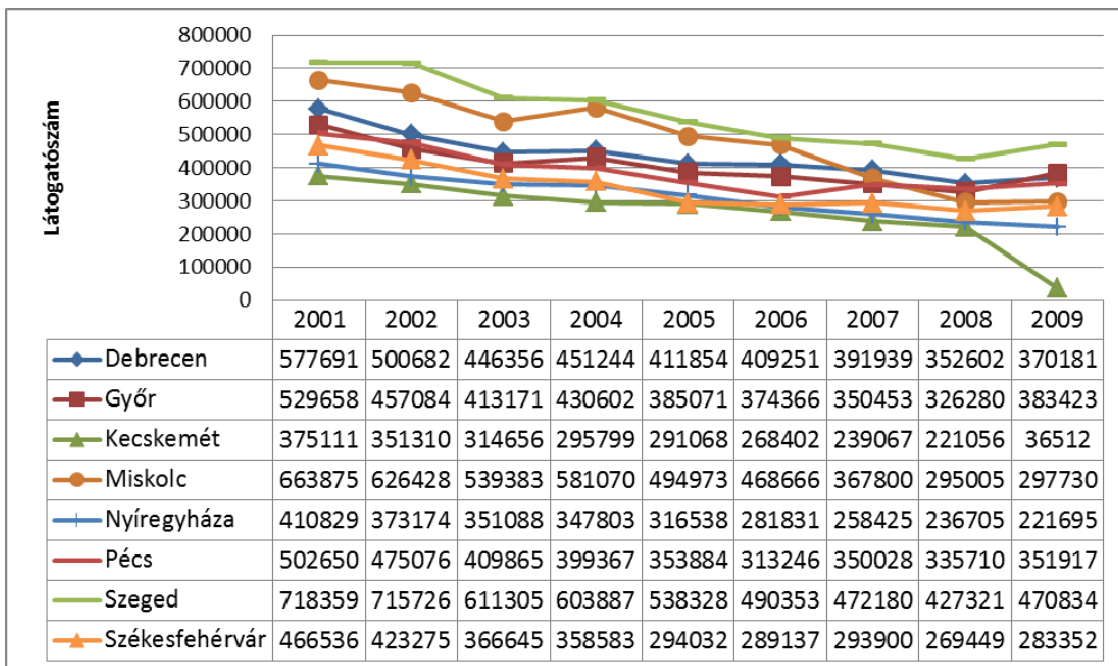
- mozilátogatások száma,
- mozielőadások száma,
- állandó színházak előadásainak száma,
- állandó színházak látogatóinak száma,
- települési könyvtárak beiratkozott olvasóinak száma,
- múzeumi látogatók száma,
- kulturális rendezvények száma,
- kulturális rendezvényeken résztvevők száma,
- alkotó művelődési közösségek száma,
- alkotó művelődési közösségek tagjainak száma.

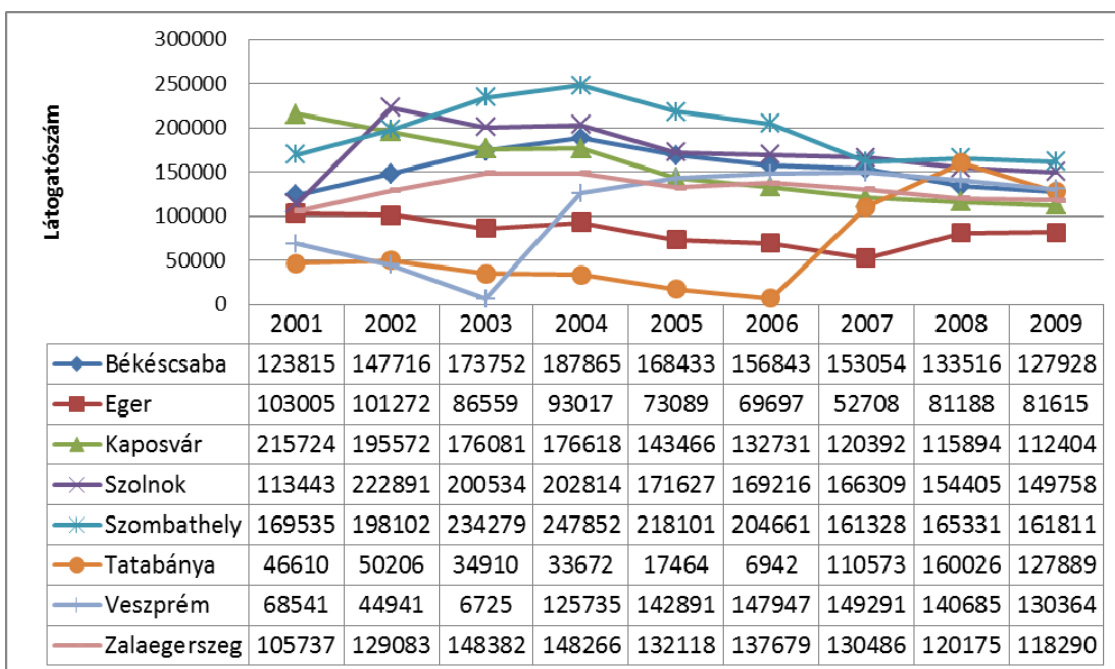
42. ábra. Magyarország Megyei Jogú Városainak kulturális intézményekkel való ellátottsága 2010
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

35. diagram. A mobiltelefonosok száma a Dunaújvárossal összevethető lélekszámú megyei jogú városokban 2001 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

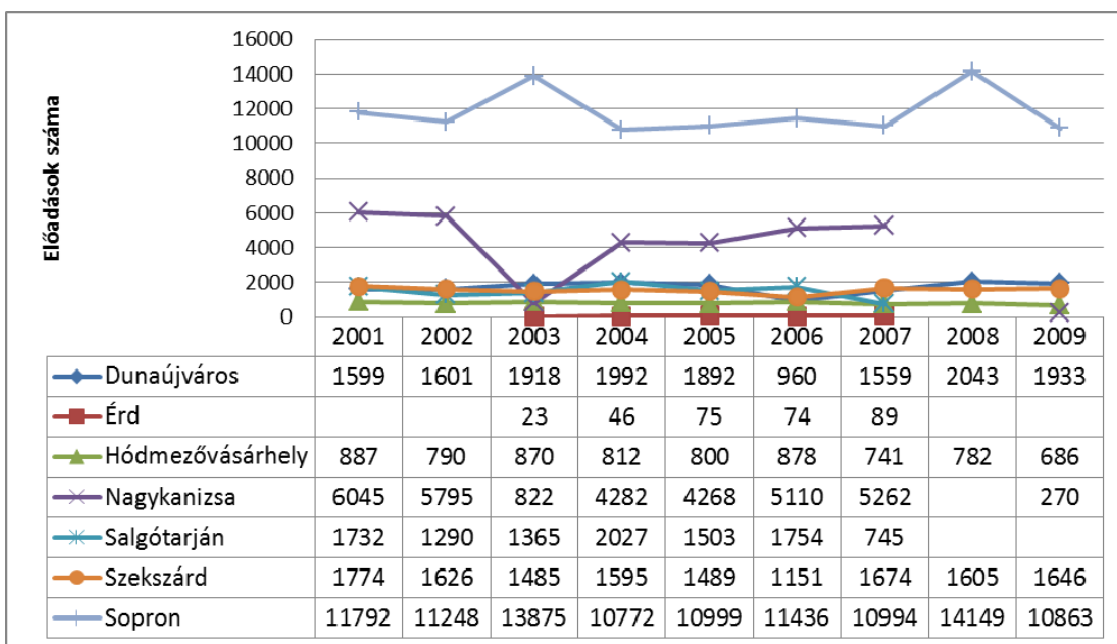

36. diagram. A mobiltelefonosok száma a legnépesebb megyei jogú városokban 2001 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

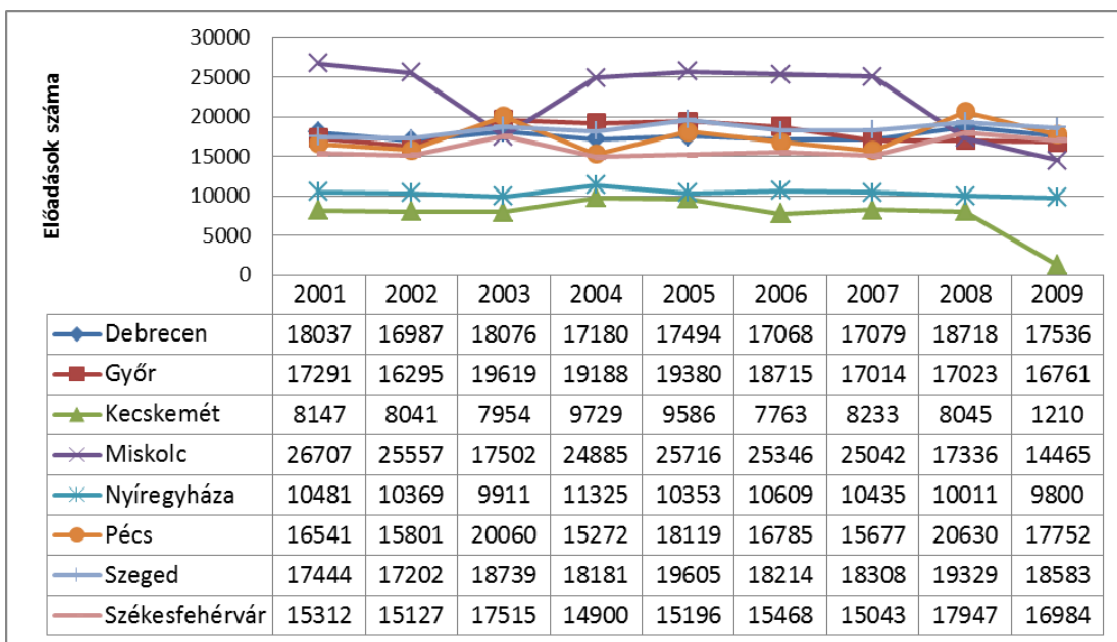

37. diagram. A mozilátogatók száma a többi megyei jogú városban 2001 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

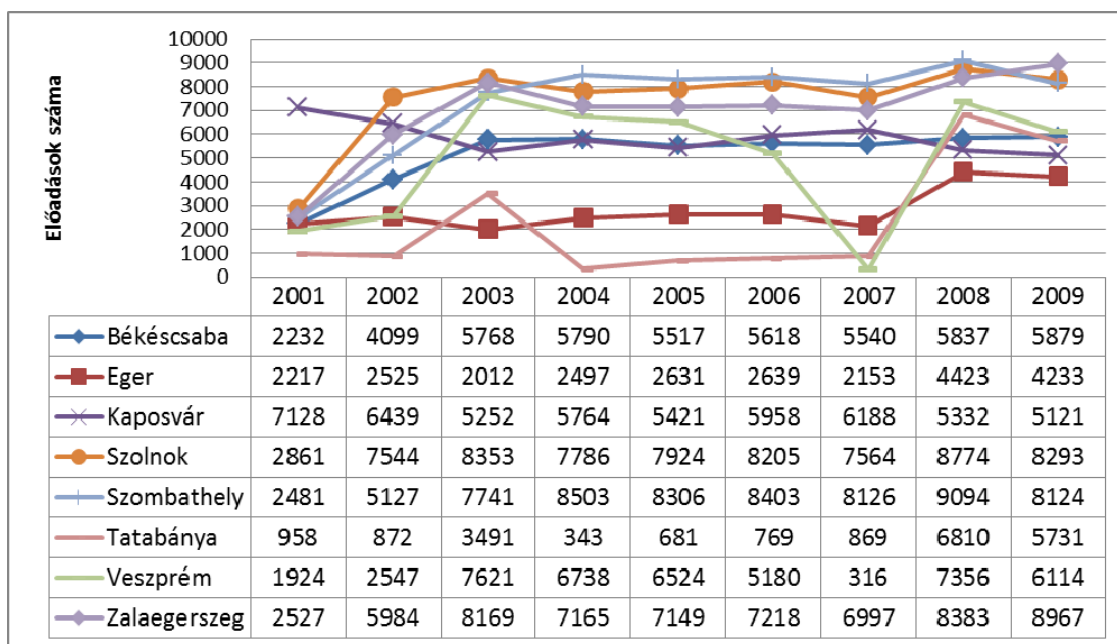
A mozilátogatói adatok és a mozielőadások száma közötti összefüggéseket vizsgálva látható, hogy Dunaújvárosban 2001-ben volt a legmagasabb a vonatkozó érték, 2004-ben a legalacsonyabb. 2006-tól csökkenő tendencia érvényesül a vizsgált városok mindegyikében. Hódmezővásárhelyen 2001-től folyamatosan csökken a látogatószám, 2002-ről 2003-ra 50%-kal csökkent a látogatók száma. Nagykanizsán szintén drasztikus visszaesés figyelhető meg. Ugyanezek a tendenciák Sopront esetében is érvényben maradnak. A nagyvárosokban (Győr, Debrecen, Szeged, Pécs) 2008-ig csökkenő tendencia érvényesül, 2009-ben azonban növekedés indul meg (35-37. diagram).

38. diagram. A mozielőadások számának alakulása a Dunaújvárossal megegyező lélekszámú megyei jogú városokban 2001 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

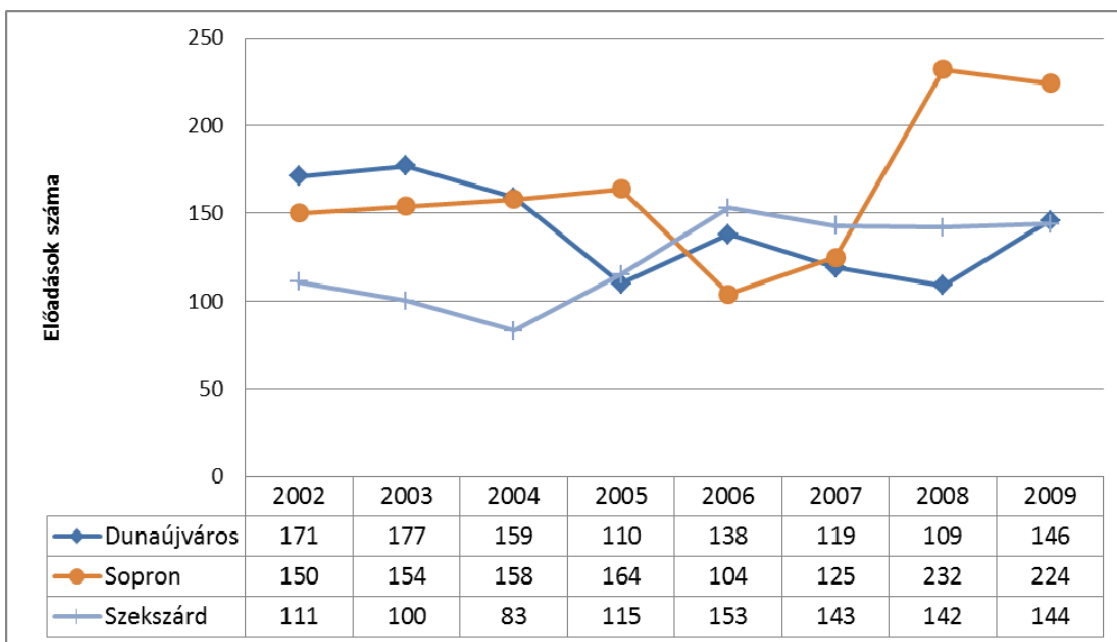

39. diagram. A mozielőadások számának alakulása a legnépesebb megyei jogú városokban 2001 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

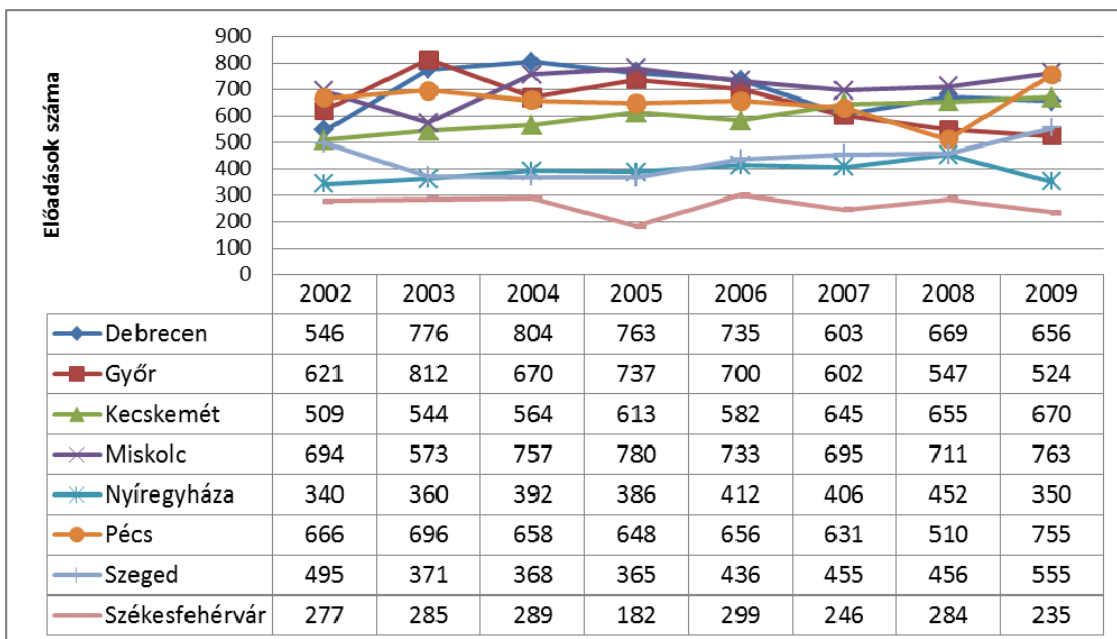
40. diagram. A mozielőadások számának alakulása a többi megyei jogú városban 2001 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

Dunaújváros esetében 2004-ig növekvő, azután alapvetően stagnáló tendencia érvényesül. 2006-ban csökkent a legnagyobb mértékben az előadások száma. Hódmezővásárhely adatai szintén stagnáló tendenciát mutatnak, ugyanakkor 50%-kal kevesebb a mozielőadások száma. A két város népességszáma közel azonos. Nagykanizsán a látogatások száma és az előadások száma drasztikusan visszaesett a vizsgált időintervallum alatt. Azon városokban, amelyekben a népességszám 100.000 fő felett van, a mozielőadások számának trendjét vizsgálva megállapítható, hogy bizonyos mértékű eltérés kimutatható, azonban ennek mértéke nem számottevő.

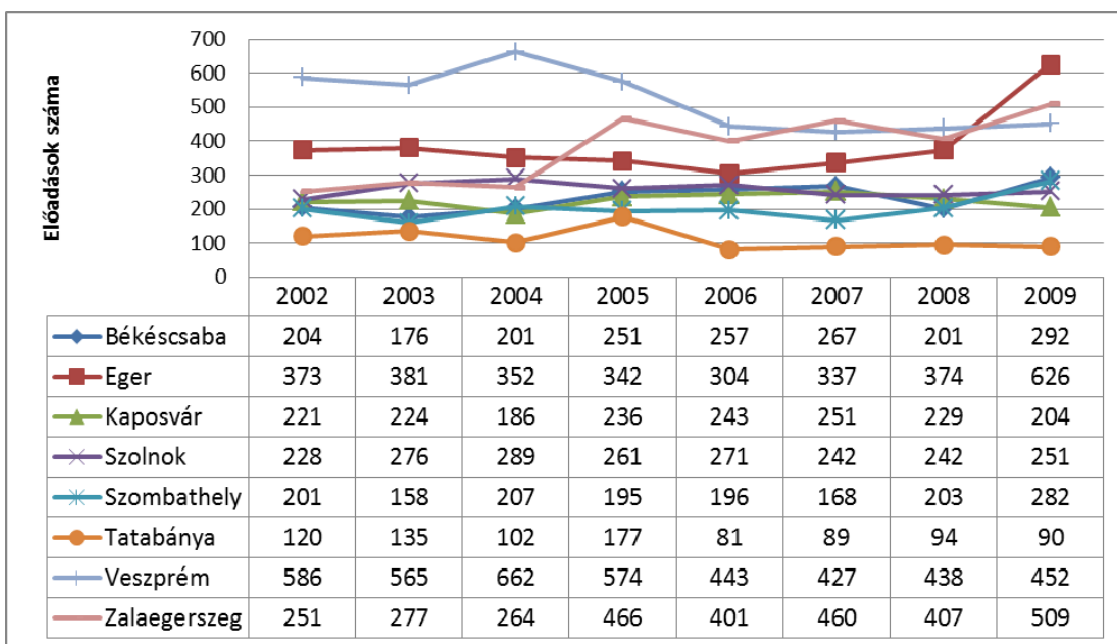
41. diagram. Állandó színházi előadások számának alakulása a Dunaújvárossal megegyező lélekszámú megyei jogú városokban 2002 - 2009

Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

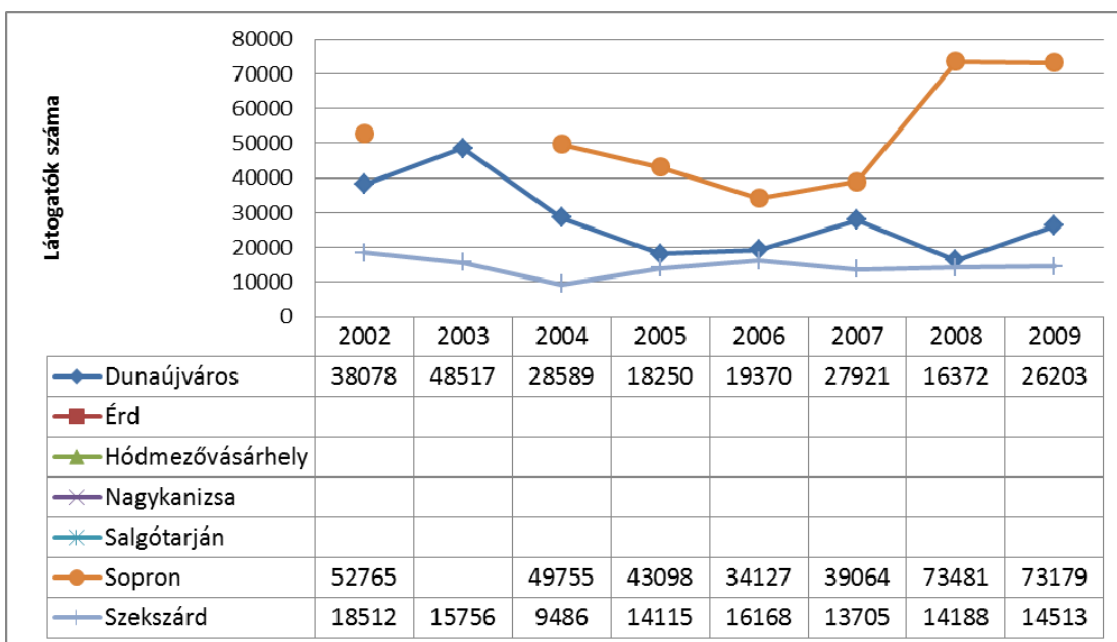

42. diagram. Állandó színházi előadások számának alakulása a legnépesebb megyei jogú városokban 2002 - 2009

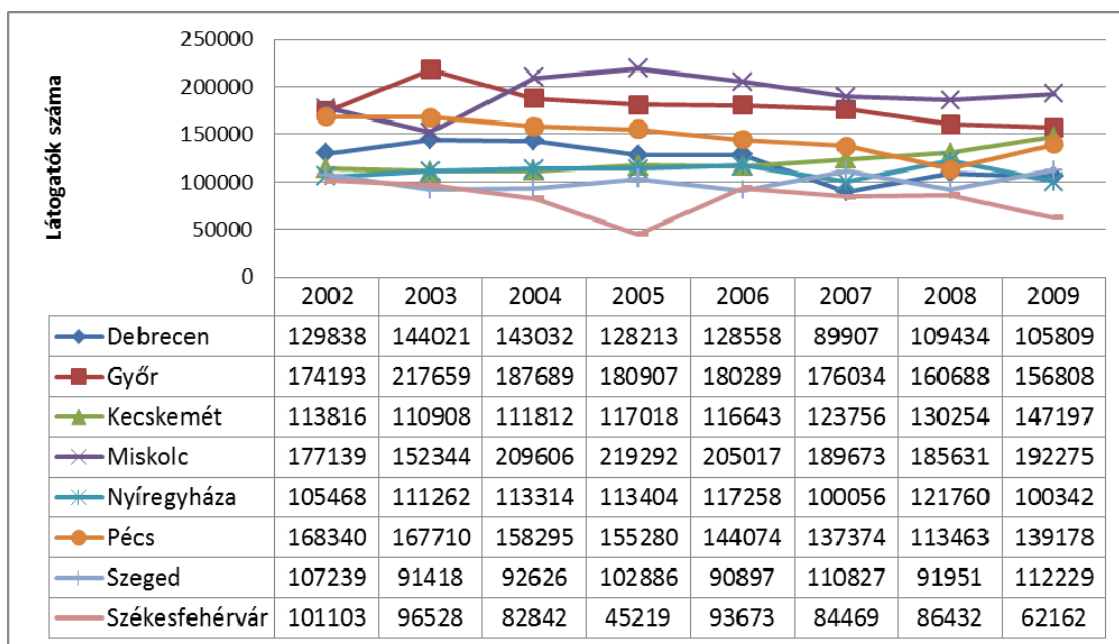
Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

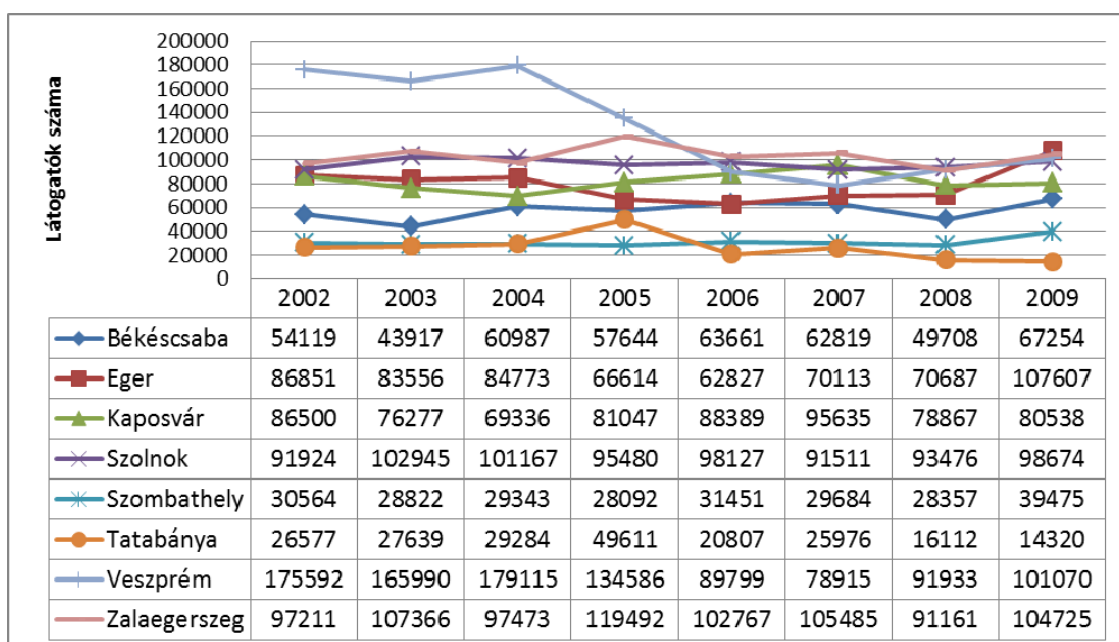
43. diagram. Állandó színházi előadások számának alakulása a többi megyei jogú városban 2002 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

44. diagram. Állandó színházi látogatók számának alakulása a Dunaújvárossal megegyező lélekszámú megyei jogú városokban 2002 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

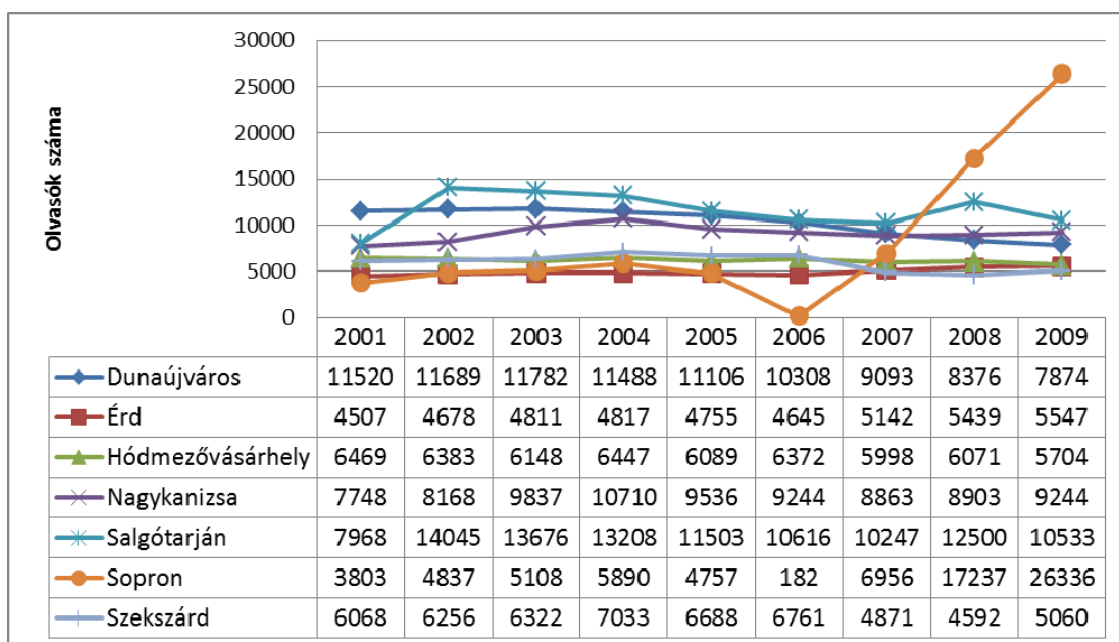
45. diagram. Állandó színházi látogatók számának alakulása a legnépesebb megyei jogú városokban 2002 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

46. diagram. Állandó színházi látogatók számának alakulása a többi megyei jogú városban 2002 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

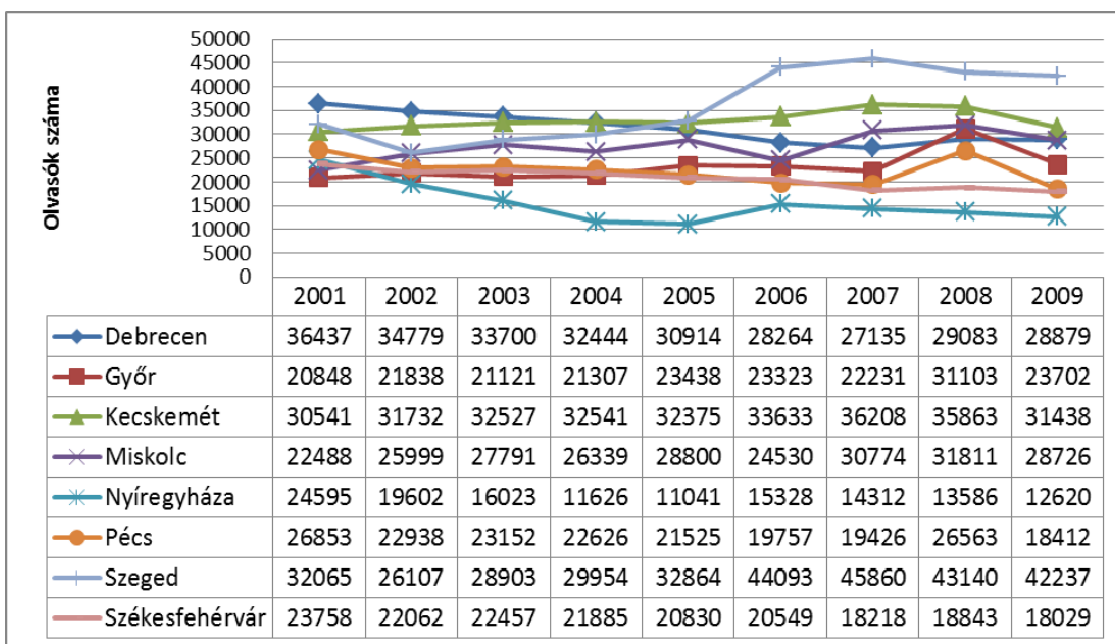
Hódmezővásárhelynek, Nagykanizsának, Érdeknek és Salgótarjának nincs állandó színháza. Dunaújvárosban állandó jellegű befogadó színház működik. A színházi előadások számát tekintve megelőzi Szekszárdot. Enyhe növekedés jellemzi a vizsgált településeket az előadások számát tekintve. Az igény a kulturálódás ezen lehetősége iránt kiegyensúlyozottnak tekinthető. Az adatok 2008-ban a válság kialakulásával

kismértékű csökkenést jeleztek, a következő évben azonban ismét emelkedtek. Kivételt képez Tatabánya, ahol egyértelműen csökkenő tendencia érvényesül. A színházi előadások és a színházat látogatók számának összefüggéseit vizsgálva kijelenthető, hogy az előadások számával megegyező módon a látogatók száma is növekedést mutat. Ez a tendencia fordított esetben is érvényesült, amennyiben csökkent az előadások száma, a látogatói szám is negatívan változott. Kaposvár képez kivételt ez alól, ahol 2009-ben csökkent ugyan az előadások száma, azonban a látogatók száma közel 2000-rel növekedett.

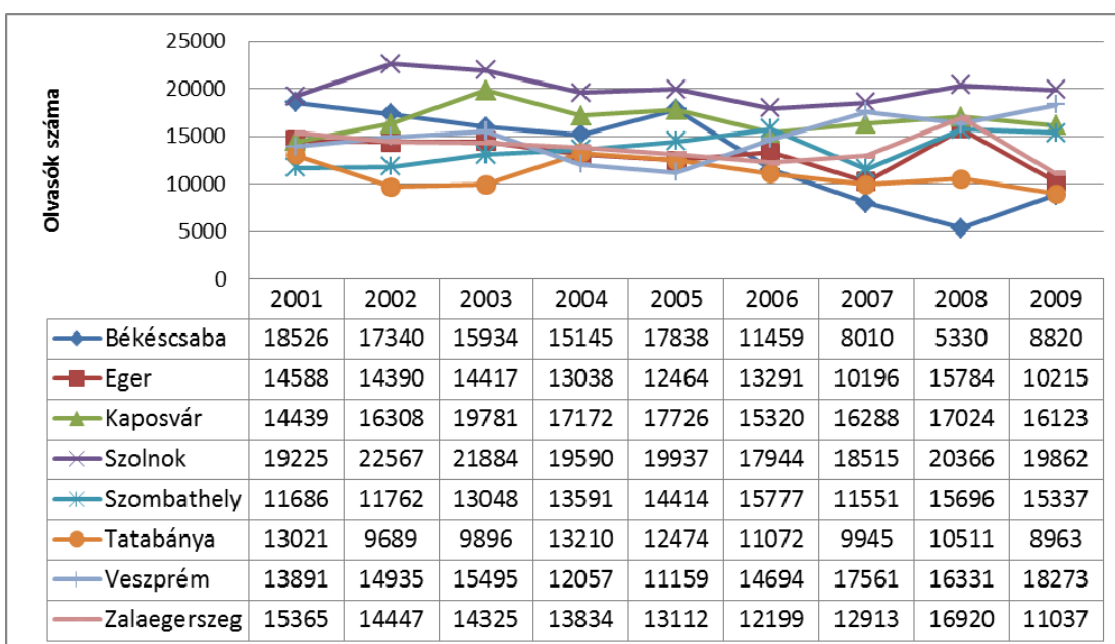
47. diagram. A települési könyvtárak beiratkozott olvasók számának alakulása a Dunaújvárossal megegyező lélekszámú megyei jogú városokban 2001 - 2009

Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

48. diagram. A települési könyvtárak beiratkozott olvasók számának alakulása a legnépesebb megyei jogú városokban 2001 - 2009

Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

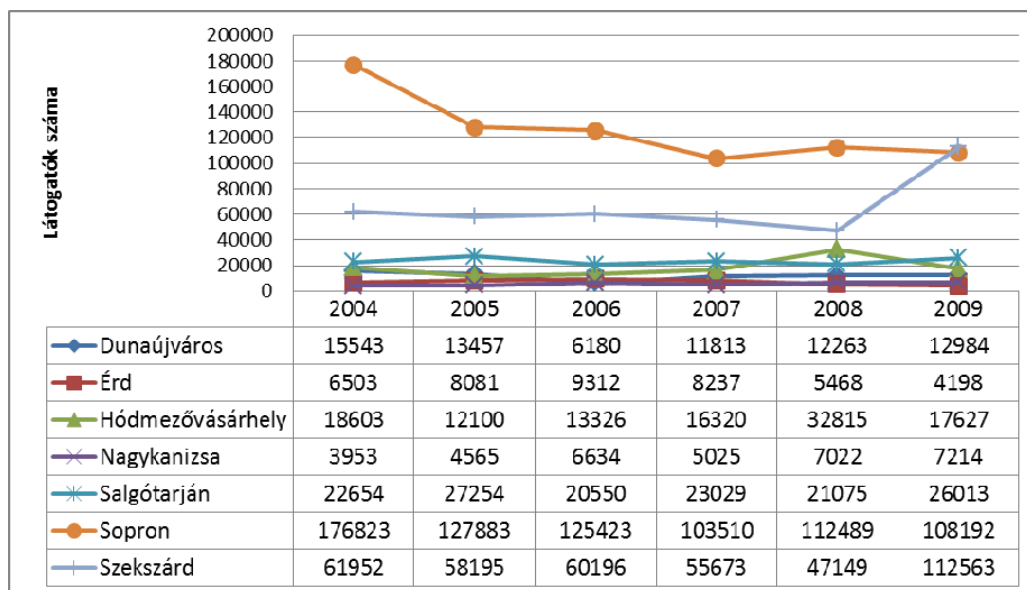

49. diagram. A települési könyvtárak beiratkozott olvasók számának alakulása a többi megyei jogú városban 2001 - 2009

Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

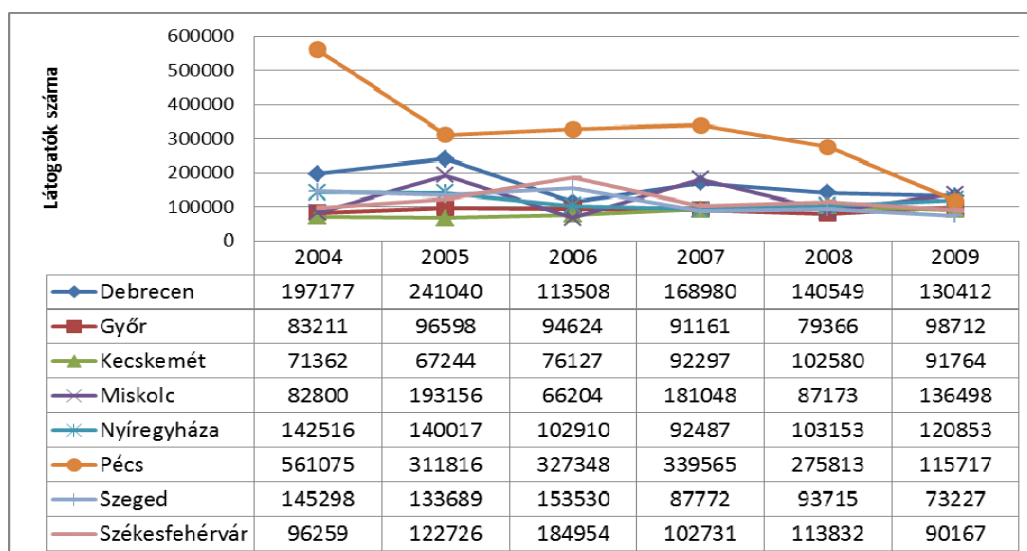
A vizsgált városok mindegyikében hasonló tendencia érvényesül. Dunaújvárosban csökkenő tendencia figyelhető meg. Érden 2006-tól kezdődően csekély mértékű növekedés jellemző. Hódmezővásárhelyen és Nagykanizsán átmeneti emelkedés után jelenleg szintén csökkenő tendencia érvényesül. A települések

méretétől függetlenül jellemző sajátosság, hogy az egyes településeken működő felsőoktatási intézmények pozitívan befolyásolják az értékeket. A hallgatók számának függvényében a beiratkozott olvasók száma a képzés ideje alatt növekvő. Sopronban 2008-tól dinamikus növekedés következett be. A 2001-es bázisévhez viszonyítva 2009-re hétszeresére nőtt a beiratkozottak száma. A változás elsőszerű indoka a felsőoktatásban betöltött szerepének felértékelődésével magyarázható, 2008-ban alakult újjá a Nyugat-magyarországi Egyetem.

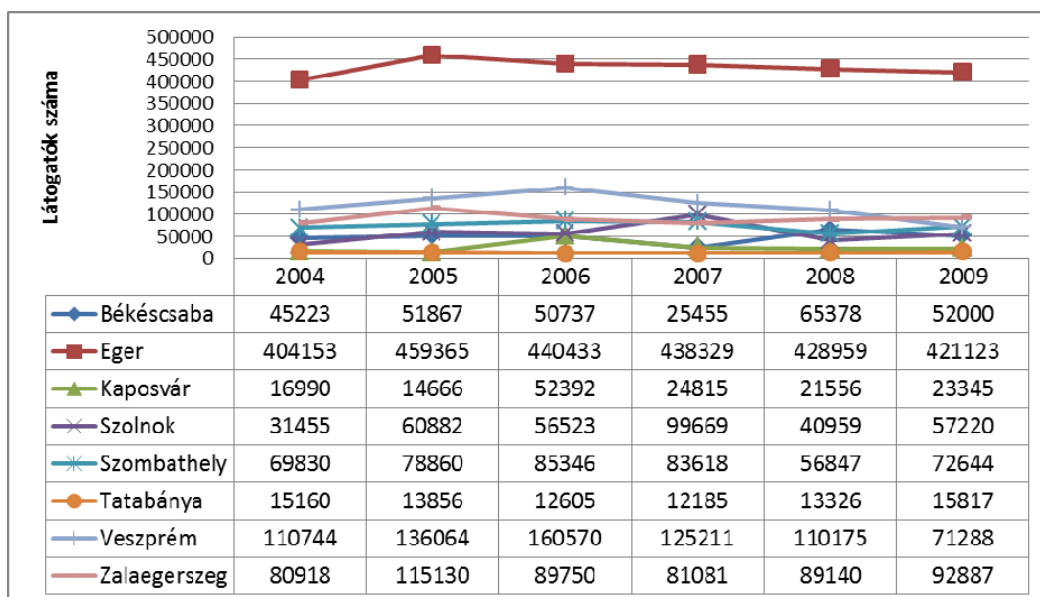
50. diagram. A múzeumi látogatók számának alakulása a Dunaújvárossal megegyező lélekszámú megyei jogú városokban 2004 - 2009

Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

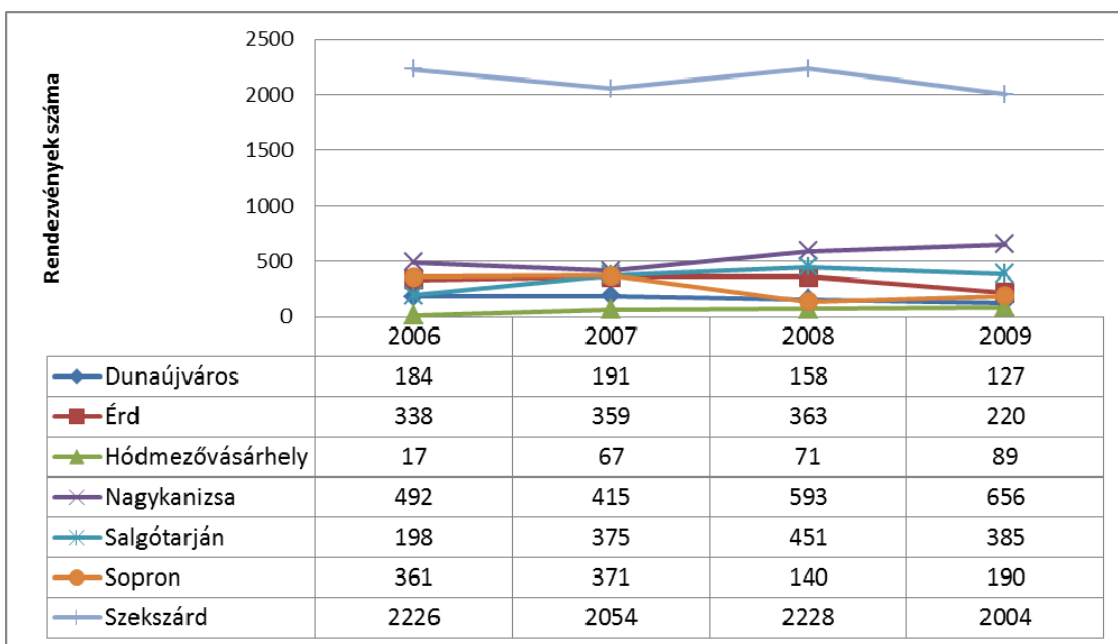
51. diagram. A múzeumi látogatók számának alakulása a legnépesebb megyei jogú városokban 2004 - 2009

Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

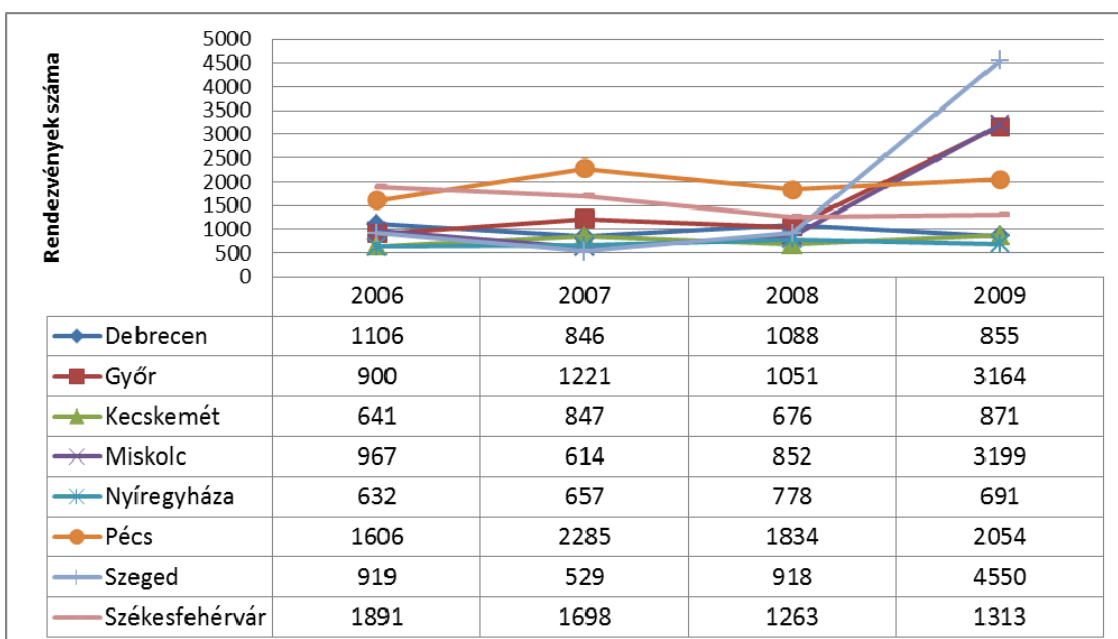
52. diagram. A múzeumi látogatók számának alakulása a többi megyei jogú városban 2004 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

A múzeumok látogatási szokásainak vizsgálata során a megyei jogú, de megyeszékhely státusszal nem rendelkező városok adatai eltérő tendenciákat jeleznek. Az adatokat jellemzően a turisztikai vonzerő és kapcsolódó szolgáltatások (idegenforgalom, vendéglátás) színvonala, valamint a tradicionális jelleg egyaránt befolyásolják. Dunaújváros adatai 2004-től 2006-ig csökkenő, majd emelkedő tendenciát jeleznek. Az adatok változása országos jelentőségű rendezvényekhez való kapcsolódással, emblemikus rendezvényekkel (Sopron, Eger) egyaránt magyarázható. Nagykanizsán 2007-től szintén nőtt a múzeumi látogatók száma. Érden 2006-ban érte el a legmagasabb értéket a látogatók száma, majd dinamikus csökkenést mutatott. Hódmezővásárhelyen 2008-ban a 2007-es év kétszeresére nőtt a látogatók száma, azonban 2009-ben jelentősen visszaesett. Sopronban a város sajátosságainak köszönhetően az adatok jellemzően magasak, ezen belül azonban nagymértékben nem változnak. A múzeumi látogatók száma azon településeken haladja meg a 100.000-es értéket, amelyekben az intézmények számosságát tekintve legalább hét muzeális intézmény található. Összességében Dunaújváros látogatási adatai nem maradnak el a hasonló népességszámú, kiemelkedő vonzerővel nem rendelkező városok adataitól.

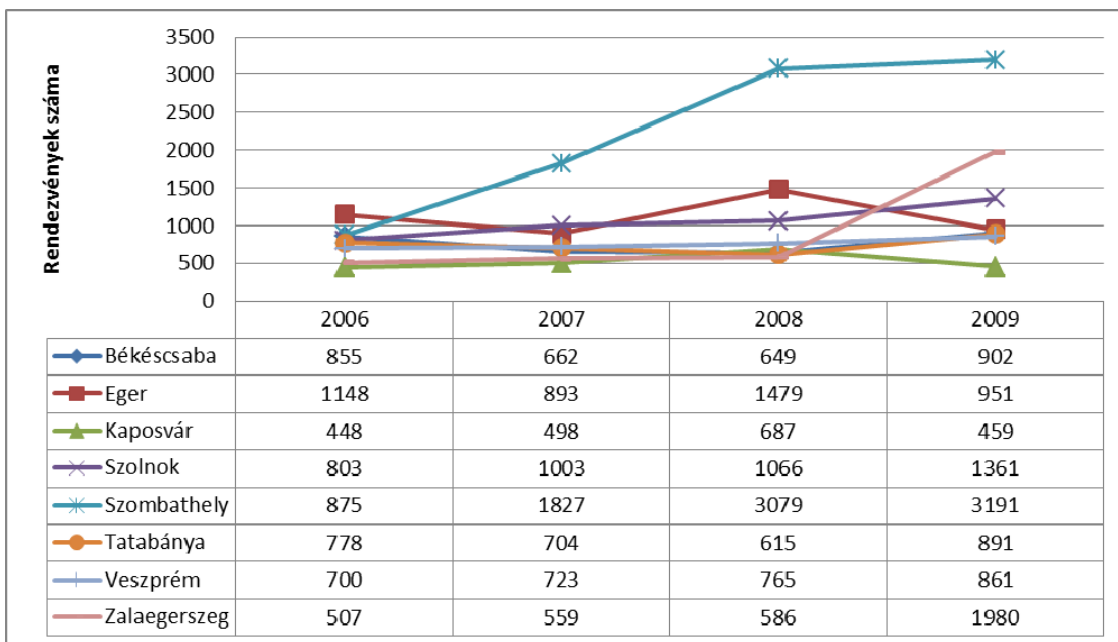
53. diagram. A kulturális rendezvények számának alakulása a Dunaújvárossal megegyező lélekszámú megyei jogú városokban 2006 - 2009

Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

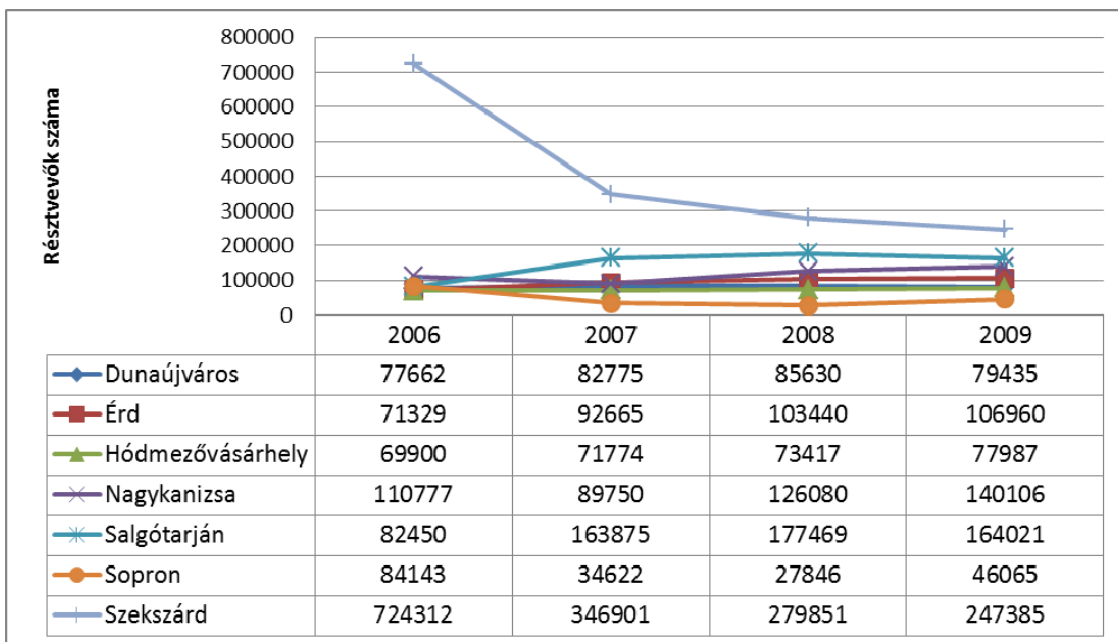

54. diagram. A kulturális rendezvények számának alakulása a legnépesebb megyei jogú városokban 2006 - 2009

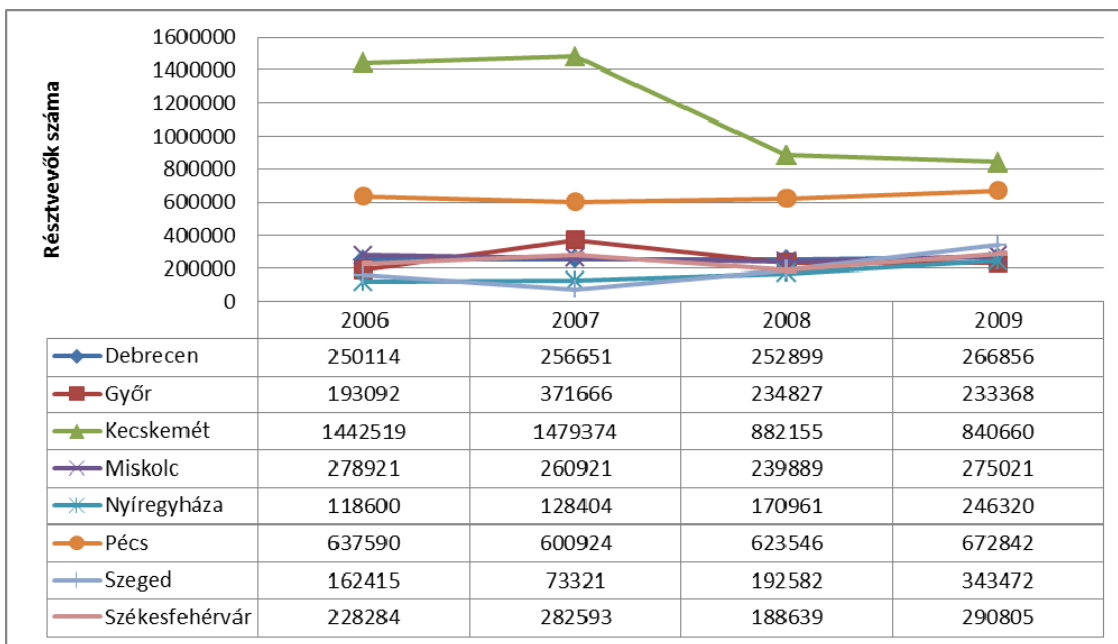
Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

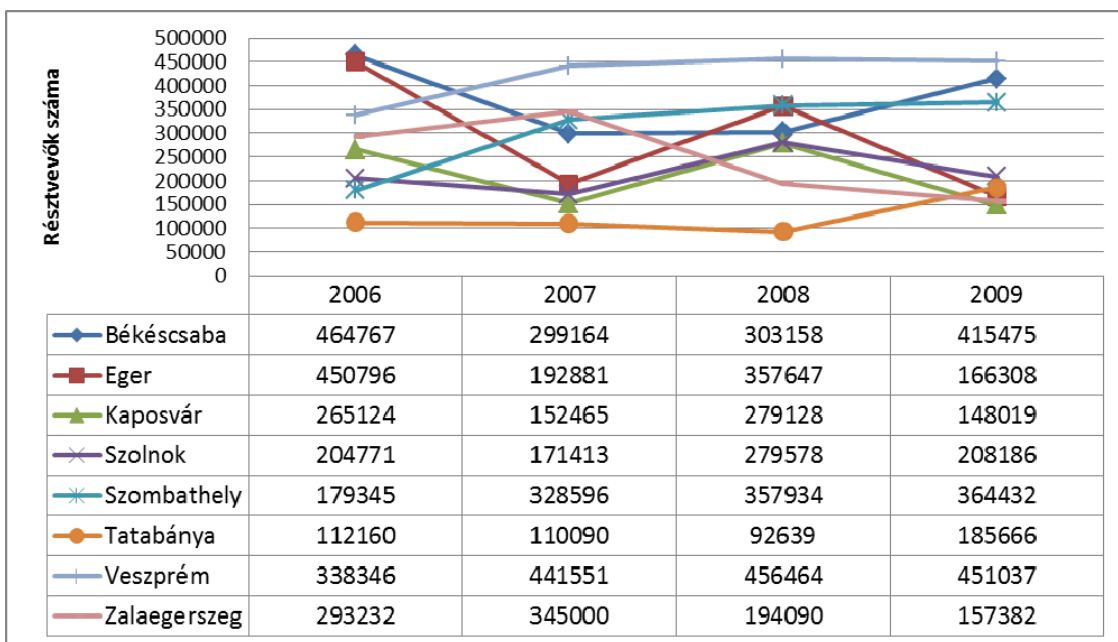
55. diagram. A kulturális rendezvények számának alakulása a többi megyei jogú városban 2006 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

56. diagram. A kulturális rendezvények látogatószámának alakulása a Dunaújvárossal megegyező lélekszámú megyei jogú városokban 2006 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

57. diagram. A kulturális rendezvények látogatószámának alakulása a legnépesebb megyei jogú városokban 2006 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

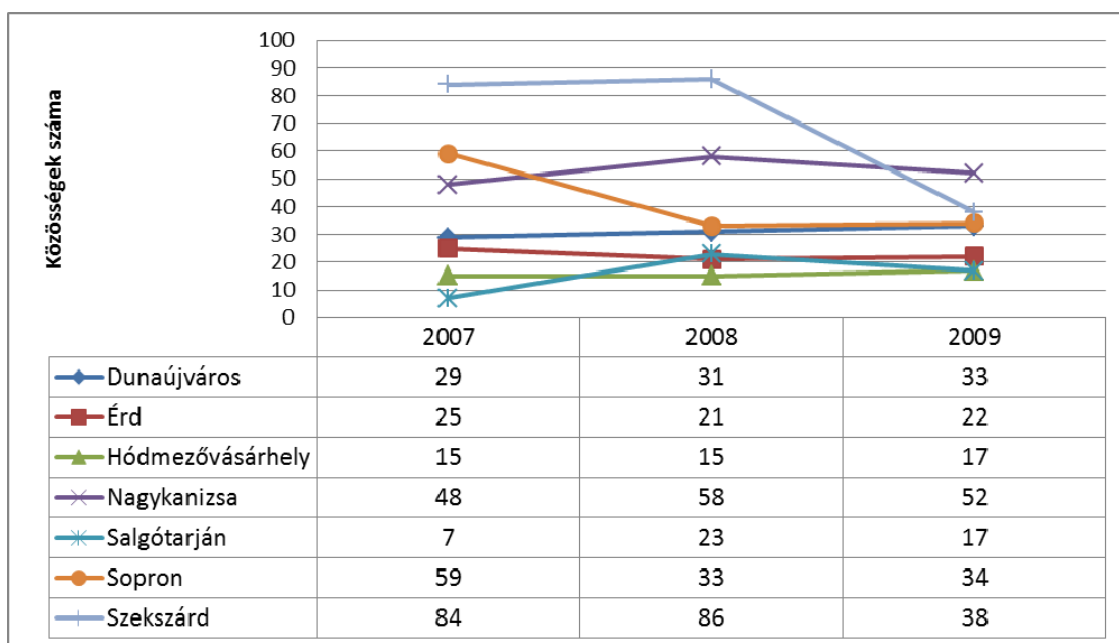

58. diagram. A kulturális rendezvények látogatószámának számának alakulása a többi megyei jogú városban 2006 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

Dunaújvárosban a kulturális rendezvények száma 2007-től kismértékben negatívan változott. A kulturális rendezvények számának 2009-es adatai országos szinten heterogén képet mutatnak. Általánosan elmondható, hogy a kulturális és szellemi központ jellegű történelmi városok (Győr, Szeged, Miskolc) programszervezői 2009-ben az előző évek adataihoz képest háromszor, négyszer több kulturális

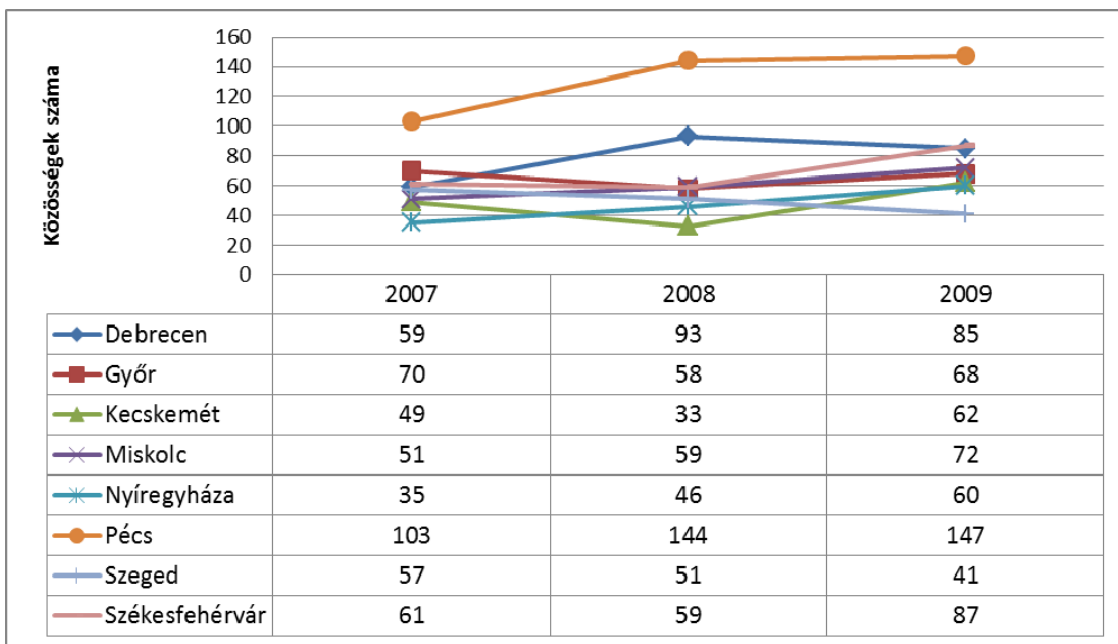
programot biztosítottak. A változás alapvető oka, hogy a Magyar Turizmus Zrt. a 2009-es évet a Kulturális Turizmus Évének nyilvánította. A kampány célja hazánk kulturális kínálata iránti figyelem felkeltése volt.

A kulturális rendezvényen résztvevők számát tekintve Dunaújvárosban stagnál a vonatkozó adat. A rendezvények számának pozitív irányú változása nem minden esetben vonja maga után a résztvevők számának növekedését. Hódmezővásárhelyen a programok száma nőtt, ugyanakkor a látogatók száma 2009-ben drasztikusan visszaesett. Ennek az az oka, hogy Szeged kulturális központként 2009-ben számos színvonalas rendezvényt tartott, negatívan befolyásolva ezzel a vonzáskörzetbe tartozó települések lehetőségeit. Hazánk történelmi nagyvárosaiban a rendezvényeken résztvevők száma kismértékű növekedéssel jellemezhető. A történelmi városok, szellemi központok tradicionális múltjuknak, magas színvonalú szolgáltatásaiknak és idegenforgalmi attrakcióiknak köszönhetően a látogatók kedvelt célterületei.

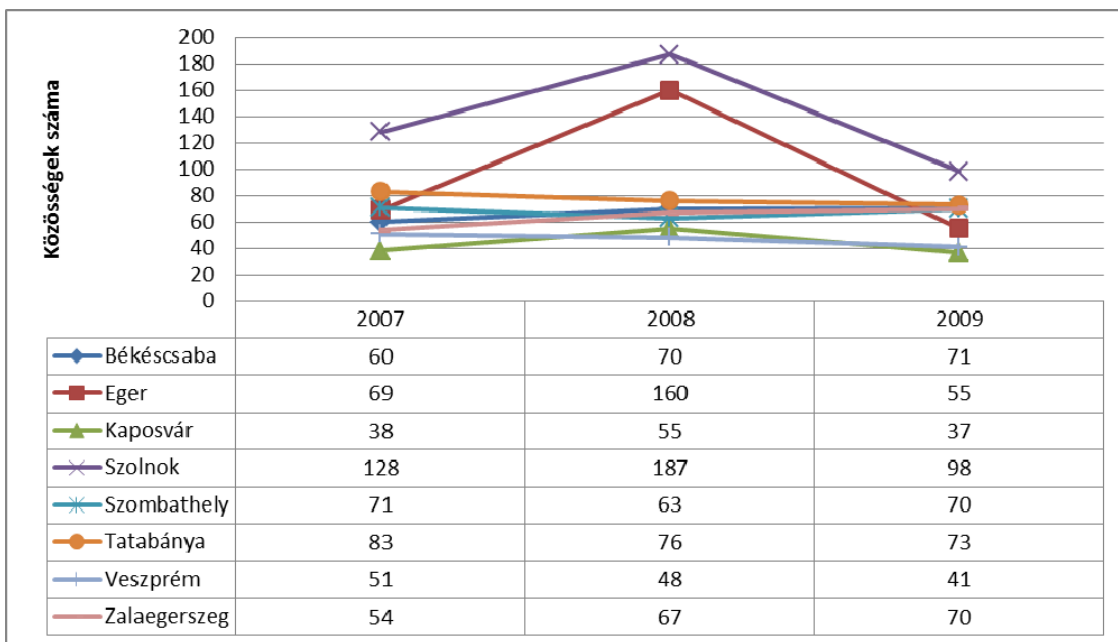

59. diagram. Alkotó művelődési közösségek számának alakulása a Dunaújvárossal megegyező lélekszámú megyei jogú városokban 2007 - 2009

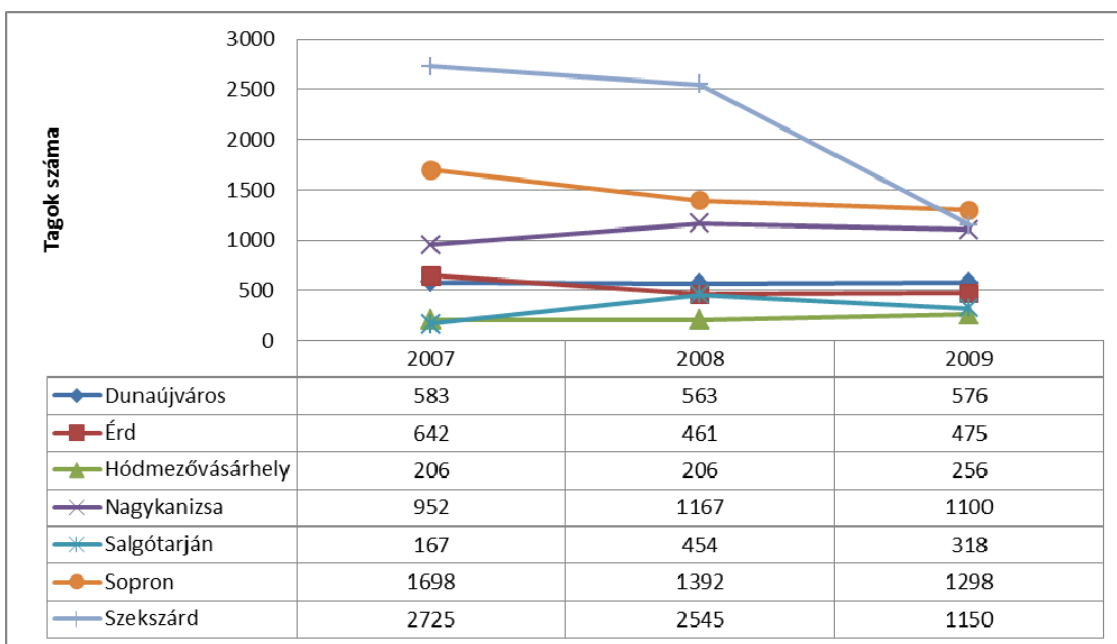
Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

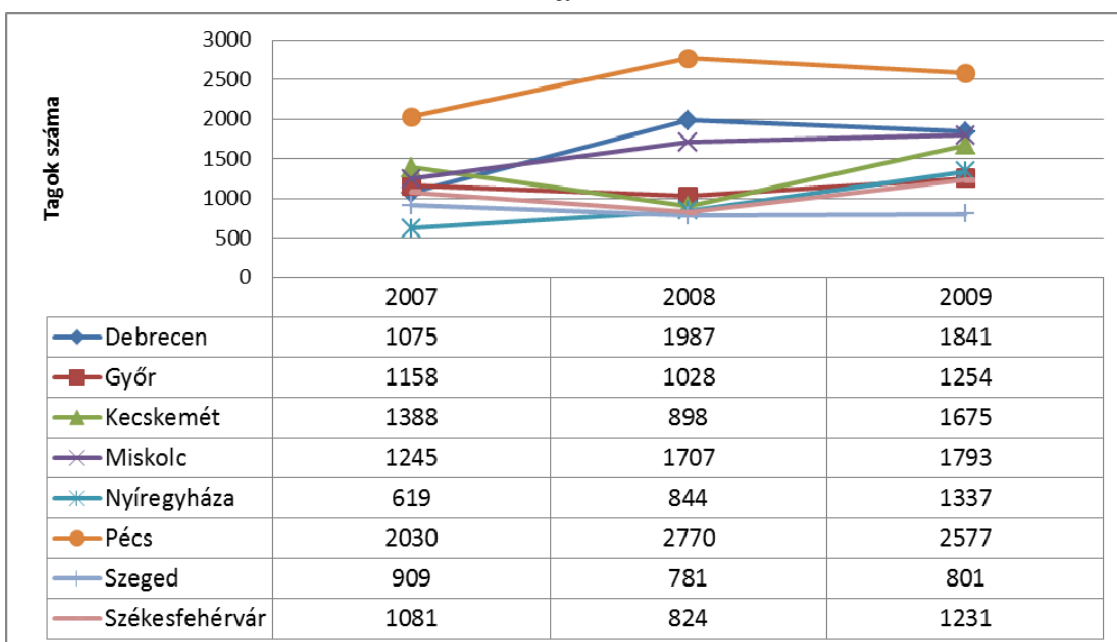
60. diagram. Alkotó művelődési közösségek számának alakulása a legnépesebb megyei jogú városokban 2007 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

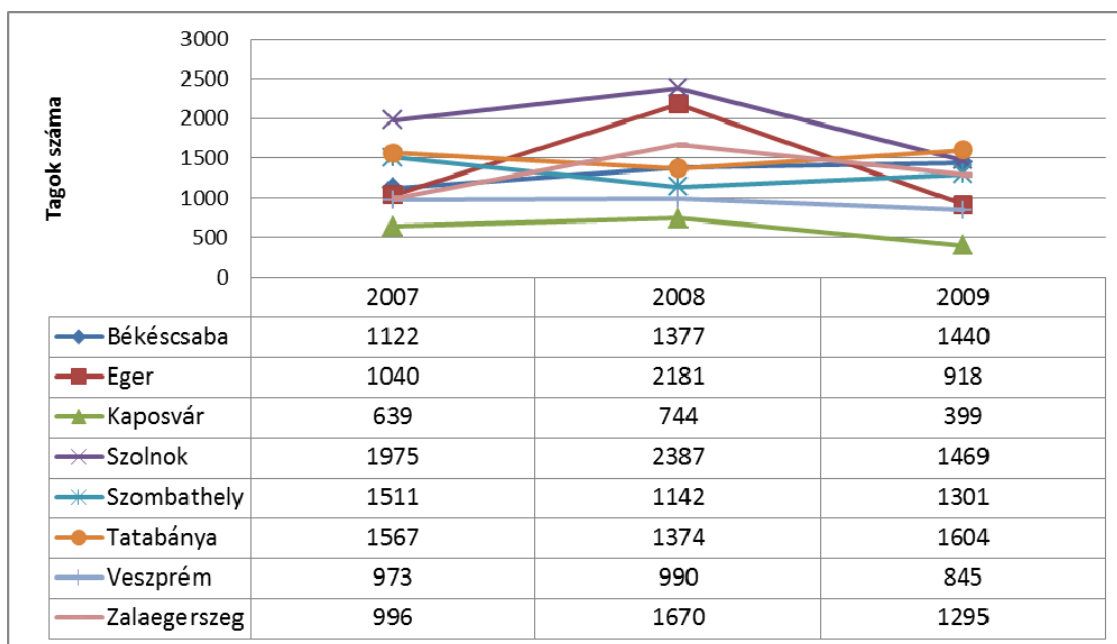
61. diagram. Alkotó művelődési közösségek számának alakulása a többi megyei jogú városban 2007 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

62. diagram. Alkotó művelődési közösségek tagjainak számának alakulása a Dunaújvárossal megegyező lélekszámú megyei jogú városokban 2007 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

63. diagram. Alkotó művelődési közösségek tagjainak számának alakulása a legnépesebb megyei jogú városokban 2007 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

64. diagram. Alkotó művelődési közösségek tagjainak számának alakulása a többi megyei jogú városban 2007 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

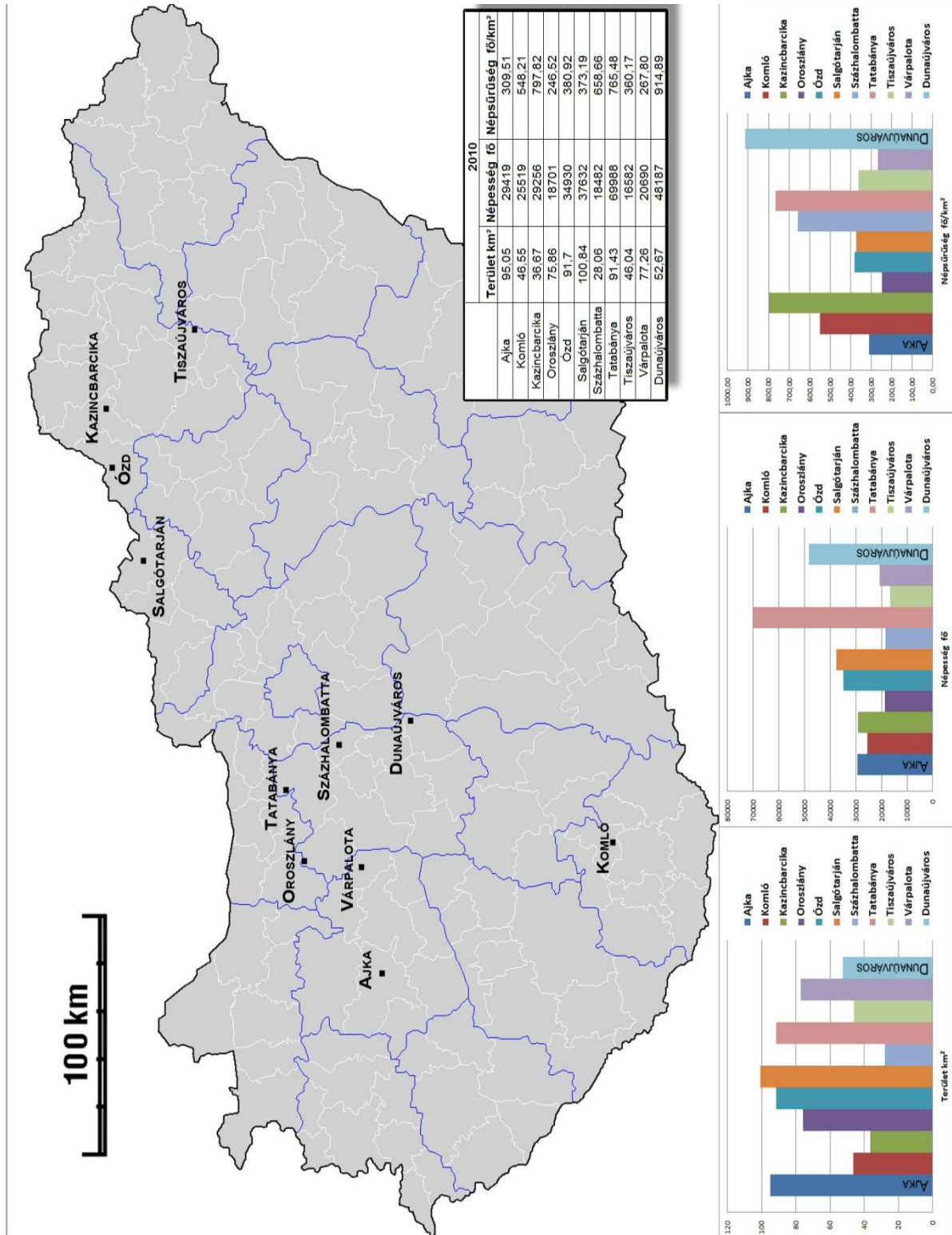
Az alkotó művelődési közösségek számát tekintve országos szinten megállapítható, hogy néhány olyan város (Pécs, Eger, Szolnok) található a kutatási mintában, amelyekben az alkotó közösségek száma meghaladja a száz-as nagyságrendet. A megyei jogú városok esetében a művelődési közösségek száma a népességszámhoz viszonyítva közel azonos. Dunaújváros nem marad el az országos trendektől. Adatai alapján felülmúlja Hódmezővásárhely, Érd és Salgótarján értékeit. A tendencia növekvő jellegű a társadalom előregedési folyamatainak hatására. A legnagyobb létszámú közösségek a nyugdíjas életformához kötődnek.

Az alkotó művelődési közösségekben történő részvétel önkéntes alapon szerveződik, így a tagok száma egyéni preferencia függvénye. A közösségek számosságának tendenciáival összhangban változik a tagok számának alakulása. Amennyiben a városok népességszámához viszonyítjuk az alkotó közösségek tagjainak számát, látható, hogy a lakosság elenyésző hányada vesz részt ilyen jellegű foglalkozásokon. A foglalkozások első számú célja a közösségi élet megteremtése és a szórakozás. Kijelenthető, hogy a lakosság aktivitása elmarad a szervezők várakozásaitól.

A Dunaújvároshoz hasonló jellemzőkkel rendelkező megyei jogú városokkal párhuzamot vonva, a város a kulturális intézményrendszer működését és a kulturális intézményekkel való ellátottságot tekintve előnyös helyzetben van. A KSH által rendelkezésre bocsátott adatsort elemezve alátámaszthatóvá vált a dolgozat azon állítása, mely szerint Dunaújváros kulturális intézményrendszerének működési adatai az országos tendenciákkal együtt haladnak. Az összehasonlítás alapját a hasonló

népességszámú, megyeszékhelyi státusszal nem, de megyei jogú városi ranggal rendelkező városok (Hódmezővásárhely, Érd, Nagykanizsa és Sopron) képezték. Az adatok igazolták, hogy számos területen (állandó színház, alkotó művelődési közösségek száma) Dunaújváros előnyösebb helyzetben van. A város helyzetének elemzése során elengedhetetlen alapul venni a rövid történelmi múlt sajátosságait. Bizonyos tényezők vizsgálata kapcsán számosságot tekintve nem vethető össze a jelentős történelmi gyökerekkel rendelkező városokkal (Győr, Pécs, Szeged), ugyanakkor az országos tendenciák vizsgálhatóvá válnak. Dunaújváros és más megyei jogú városok esetében is csökkenő trend érvényesül például az települési könyvtárak beiratkozott olvasóinak, vagy a múzeumi látogatók számát tekintve. Magyarozatként szolgál, hogy átalakulóban vannak a lakosság preferenciái a kultúráközvetítő intézmények szolgáltatásainak igénybevételére vonatkozóan. Átértékelődik a hagyományos értelemben vett kulturális intézményrendszer fontossága. Az adatok arra ráirányítják a figyelmet, hogy bizonyos települések egyedi, hagyományteremtő rendezvényei magas nézőszámot eredményeznek. A kulturálódási lehetőségek iránti igény a nem megfelelő szakmai színvonalú programoknak, infrastrukturális feltételeknek és az értékrend átalakulásának hatására csökkent.

6.2. Dunaújváros helyzete a szocialista típusú városok rendszerében

43. ábra. A szocialista típusú települések földrajzi elhelyezkedése, területi, népességi és népsűrűségi mutatói 2010-ben
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

A szocialista típusú városok vizsgálatával számos kutató foglalkozott, akik között alapvető véleménykülönbségek vannak abból a szempontból, hogy mely települések kapcsán használható a szocialista városok elnevezés. A „csinált” városok alapításának társadalmi, földrajzi helyzetétől független jellemzője volt, hogy politikai eszközökkel akartak hatást gyakorolni a városépítésre. A szocialista városalapítás alapvető jellemvonása volt, hogy igazodott az ipar megtelepítésének feltételeihez. Az újáróságok nagyméretű iparosításának hozadéka volt a lakosság szám gyors növekedése. A közép-kelet-európai újáróságok többségéről elmondható, hogy a rendszerváltás után kifejezésre jutottak az egyoldalú gazdaság szerkezettel járó kockázatok.

A szocialista városok helyzetének átfogó elemzése magában foglalja a Közép-Dunántúli régió helyzet elemzését, tekintve, hogy a vizsgált tizenegy település (Ajka, Dunaújváros, Kazincbarcika, Komló, Oroszlány, Ózd, Salgótarján, Százhalombatta, Tatabánya, Tiszaújváros és Várpalota) közül hat ebben a régióban található. A szocialista városok fogalmának meghatározásakor a kutatók egy konkrét kritériumrendszer mentén vizsgálták a településeket. A városok demográfiai, politikai, szociológiai és településföldrajzi sajátosságait vették alapul. A városok legfontosabb jellemvonásait az alább jellemzők összességében határozták meg:

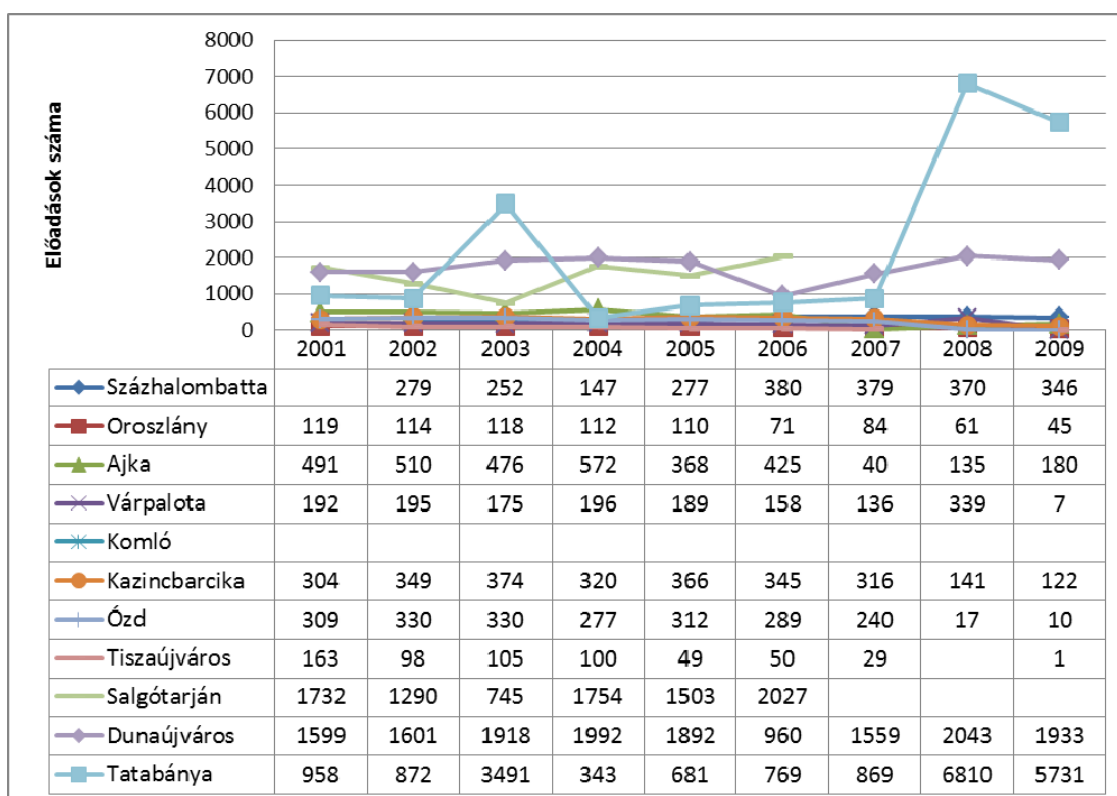
- kiemelt hely a szocialista redisztribúciós rendszerben,
- sajátos ipari funkció, iparban foglalkoztatottak magas aránya,
- városi hagyományok hiánya,
- nagy ütemű népességnövekedés (GERMUSKA P. 2002).

Az 43. ábra a szóban forgó városok földrajzi elhelyezkedését, valamint területi, népességi és népsűrűségi mutatóit szemlélteti. A Közép-Dunántúli régió mellett az Észak-Magyarországi régióban négy település (Salgótarján, Ózd, Kazincbarcika, Tiszaújváros), a Dél-Dunántúli régióban egy (Komló) helyezkedik el. A Közép-Dunántúli régió az ország legurbanizáltabb részei közé tartozik. Erős a városiasodás a megyei jogú városok körüli agglomerálódó térségekben, valamint a Balaton és a Velencei-tó környéki térségben. A régióban elhelyezkedő szocialista típusú városok (Ajka, Oroszlány és Várpalota) „bányászati-energetikai tengelyt” alkotnak. A régió népességszáma az országos tendenciákkal összhangban csökkenő képet mutat, ennek ellenére népsűrűség szempontjából a második legnépesebb (99 fő/km²) területe Magyarországnak. Szükséges kiemelni, hogy régióon belül vizsgálódva, megyei szinten nagymértékű eltérés mutatkozik a népsűrűség tekintetében. Jellemző tendencia, hogy az egyoldalú iparszerkezettel bíró településekből (Ajka, Oroszlány, Dunaújváros) és a hozzájuk tartozó kistérségekből a lakosság a vonzáskörzetbe tartozó fejlettebb városokba költözik. A 43. ábra mutatóit tovább elemezve látható, hogy népességszámot tekintve Tatabánya, mint megyeszékhely kimagasló értéket mutat. Ennek ellenére a legnagyobb népsűrűségű település Dunaújváros, mely területi és népességi mutatói alapján Tatabánya után foglal helyet.

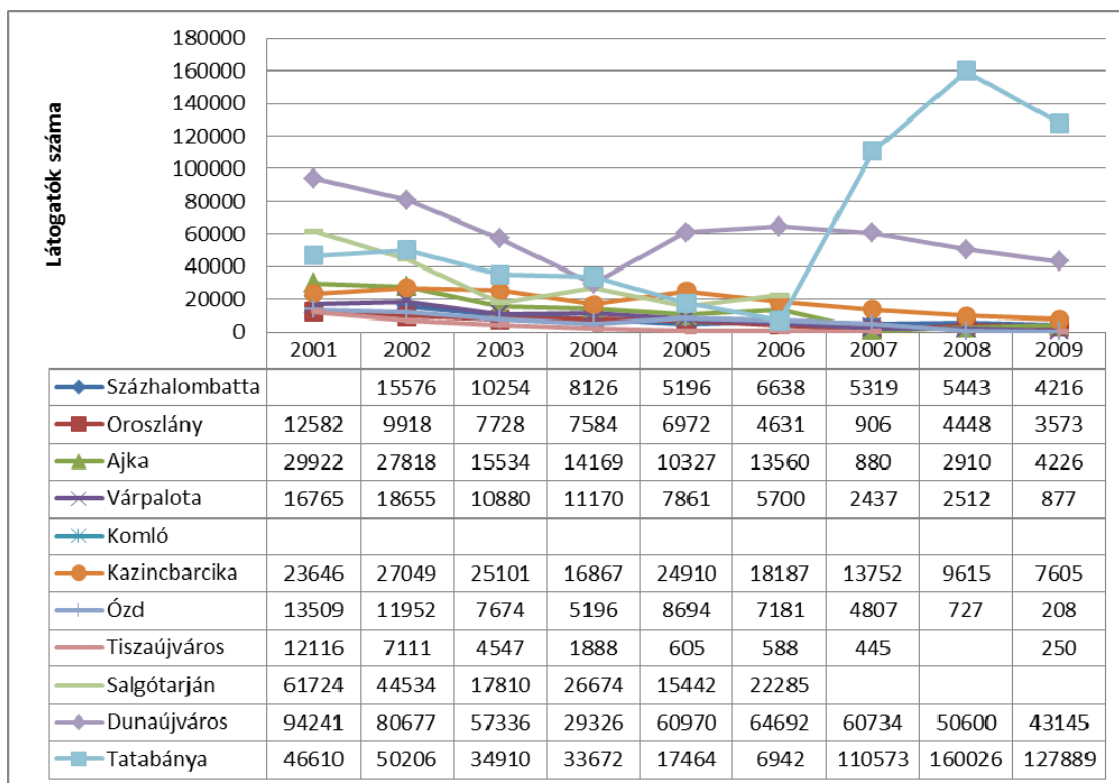
A szocialista városok közös sajátossága, hogy mindegyik rövid történelmi múlttal rendelkezik. Funkcionális szempontból ezeket a településeket gazdasági és ipari céllal alapították. Az új városok olyan központilag pontosan tervezett települések, melyek állami források közreműködésével meghatározott gazdasági, társadalmi és ideológiai célokat valósítanak meg. Az új városok több funkciós településként a modern városépítészet elvei alapján épültek. A szocialista városok fő célja az urbanizálatlan térségek ipari fejlesztése volt. Ennek eredményeként az ipar jellege határozta meg a település típusát. Minden település egyetlen nagy termelőüzem letelepedésének köszönheti létrejöttét. Az esetek többségében ezek a gyárak a mai napig a város működésének fő mozgatórugói, például Dunaújváros esetében a Vasmű, Százhalombattán az olajfinomító, vagy Tatabányán a szénbányák. E három fő település olyan urbanizációs tengelyként funkcionált, melyek köré a környező településeken is fejlesztések indultak el. A városok szerepköre többnyire az ipari funkcióra korlátozódott, kivéve két települést (Salgótarján és Tatabánya), melyek megyeszékhelyi rangot kaptak, ennek köszönhetően feladatkörük kibővült. A szocialista városok egyoldalú fejlődésének bizonyítéka, hogy az ipari jelleg hatására a szolgáltató szektor alig alakult ki. A társadalom egészéhez viszonyítva csekély mértékűt képviselt a szolgáltató szektorban foglalkoztatottak aránya, míg az iparban dolgozók aránya 1970-re Salgótarján kivételével több mint 70% volt. A foglalkoztatási szerkezet az 1980-as évekre stabilizálódott. A szocialista városok erős egyoldalú ipari jellege miatt nehezen reagáltak az 1980-90-es években lezajló társadalmi, gazdasági folyamatokra. Az ipar következtében városi funkciókkal csak a megyeszékhelyi funkciókat ellátó Salgótarján és Tatabánya, valamint a budapesti agglomerációhoz tartozó Százhalombatta tudott gyarapodni. A merev társadalom- és iparszerkezetnek köszönhetően rugalmatlanná váltak, nehezen alkalmazkodtak a változásokhoz. Hiányzott a városi jelleg hagyománya, mely az újonnan alapítással magyarázható. A lakosság sokkal inkább magához az iparághoz, mintsem az épített térhez kötődött. A szocialista városok népességnövekedése olyan nagymértékű volt, mely meghaladta a nagy történelmi múlttal rendelkező városokét. 1949-1990 között ezekben a városokban átlagosan hatszorosára nőtt a népesség, míg a vidéki városokban 1,4-szeresére. A legdinamikusabb növekedés Dunaújváros esetében történt, ahol a népességszám tizenötszörösére emelkedett, de hasonló tendencia érvényesült Tiszaújváros (tizennégyszeres), Százhalombatta (tízszeres), Kazincbarcika (hétszeres), Oroszlány (hatszoros) és Komló (négyyszeres) esetében is. A népesség korösszetételét tekintve a fiatalok aránya jelentős volt, mely az 1950-es években lezajló nagymértékű bevándorlásokra vezethető vissza (GERMUSKA P. 2003). A fenntarthatóság érdekében szükség van arra, hogy a fejlett centrumok forrásokat közvetítsenek a vonzáskörzetükbe tartozó települések számára. A Közép-Dunántúli régió belüli szocialista típusú városok hátrányos helyzetének kompenzálása a szolgáltatások bővítésével és a lakókörülmények javításával valósítható meg.

6.2.1. A szocialista városok kulturális tendenciái

A dolgozat korábbi része már utalt arra, hogy az új típusú városok egyoldalú ipari jellegének köszönhetően a szolgáltató szektor lassan fejlődött. Ennek ellenére érdemes összevetni, hogy az egyes településeken milyen tendencia érvényesül a kulturális élet tekintetében. A szocialista városok kulturális intézményrendszerének településenkénti megoszlását az 43. ábra szemlélteti. A KSH által rögzített adatokat felhasználva tendenciák határozhatók meg a szocialista városok kulturális életére vonatkozóan.

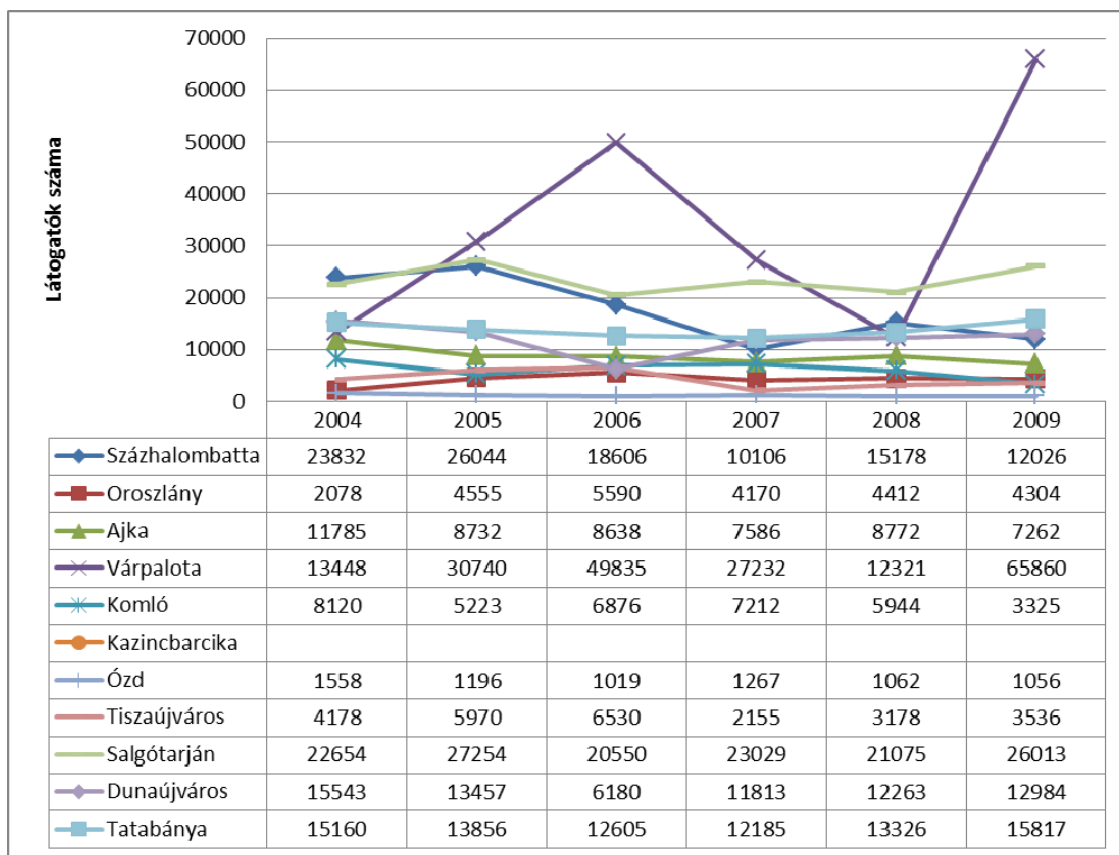

65. diagram. A mozielőadások számának alakulása a szocialista típusú városokban 2001 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

66. diagram. A mozilátogatók számának alakulása a szocialista típusú városokban 2001 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

A mozielőadások adatait elemezve látható, hogy Dunaújváros értékei kiemelkedőnek tekinthetők 2007-ig. A vetített előadások száma ezer előadás feletti értéket mutat. Tatabánya dinamikus fejlődése a 2008-ban megépült Vértes Centernek köszönhető, amelyben négy, minden igényt kielégítő mozi terem áll rendelkezésre. A kibővült szolgáltatások eredményeként az érték emelkedő tendenciát mutat 2008-ban és 2009-ben egyaránt. Általánosságban, a 2009-ben lezajlott, országos szinten is érvényesülő csökkenő tendencia a gazdasági helyzetben bekövetkező visszaeséssel magyarázható elsősorban. A mozi látogatók változását vizsgálva csökkenő tendencia rajzolódik ki. A negatív irányú változások ellenére Dunaújváros 2006-ig első helyen állt a látogatók számát tekintve. Az értékeket vizsgálva látható, hogy 2004-ben drasztikusan visszaesett az érték, 57 336-ról 29 326-ra. A változás az üzemeltető-váltással indokolható. Tatabánya adatai képeznek kivételt a már korábban említett ok miatt.

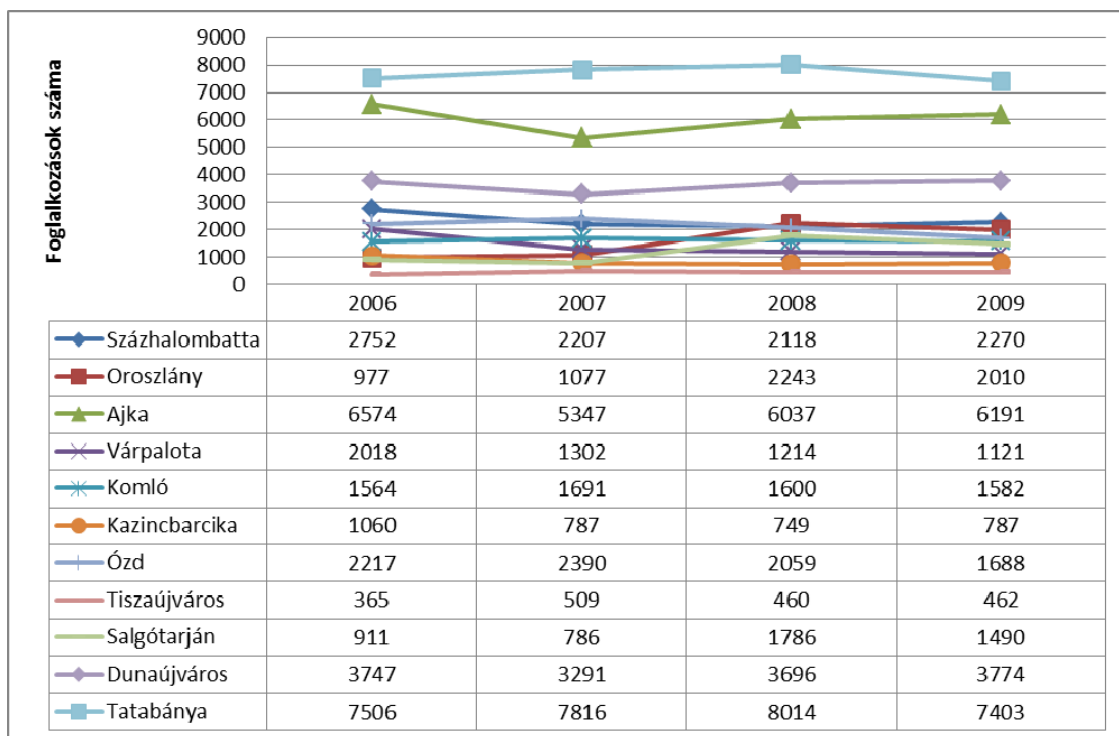
67. diagram. A múzeumi látogatók számának alakulása a szocialista típusú városokban 2004 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

2003-ban indult el a Múzeumok Mindenkinek program, melynek célja a múzeumok kultúráközvetítő szerepének erősítése. A múzeumi látogatások száma stagnál. A 2004-2009-ig vizsgált intervallumon belül a múzeumba látogatók száma minden településen (népességszámmal arányosan) viszonylag állandó volt. Kivételt képez Várpalota, a legintenzívebb változások színtere. Ebben a városban 2-3 évente dinamikus nő, majd pedig drasztikusan csökken a látogatói hajlandóság. Országosan érvényesülő trend, hogy a múzeum jellegű intézmények száma 2005 után csökkent, ez maga után vonta a látogatók számának csökkenését.

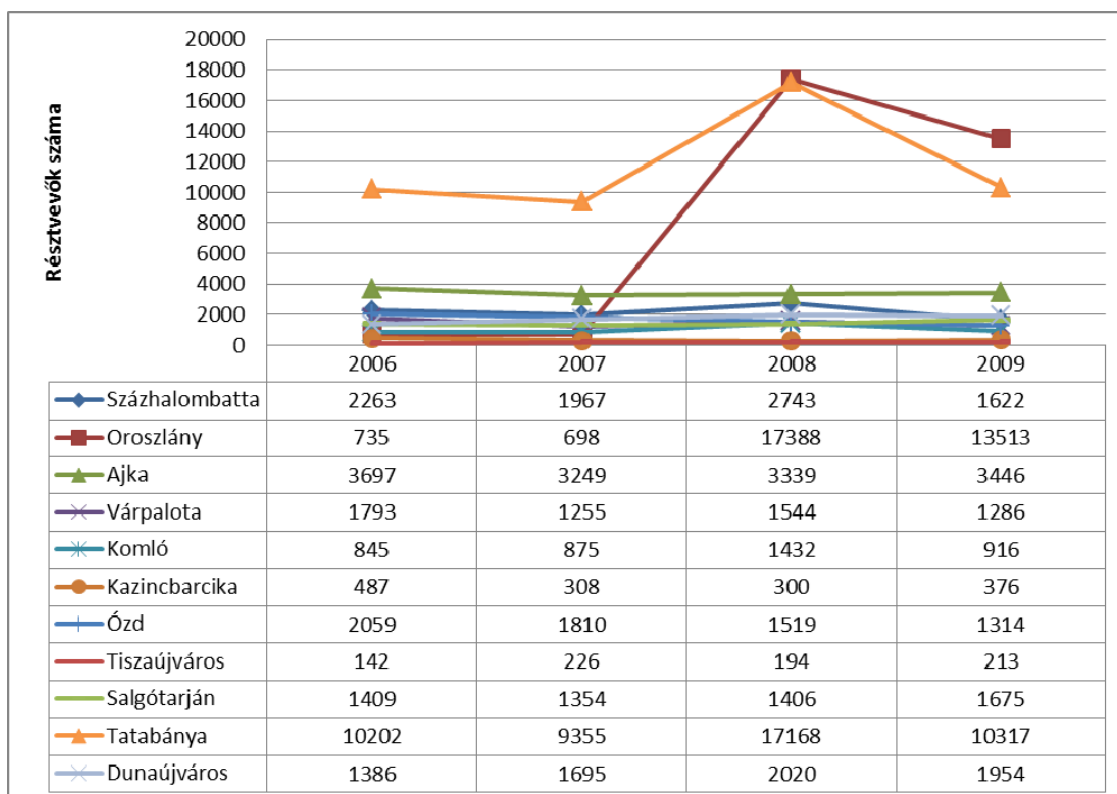
Dunaújváros értékeit összevetve a másik két megyei jogú város adataival (Tatabánya, Salgótarján) látható, hogy látogatási hajlandóság tekintetében elmarad a másik két településtől. Az intézménytől való távolmaradás oka a szolgáltatások színvonalával magyarázható. A megyei jogú városi ranggal nem rendelkező szocialista városok közül kiemelkedő értéket mutat Százhalombatta. Annak ellenére, hogy a település lakosságszáma 18 482 fő, adatai mégis 20 000 feletti értéket jeleznek a vizsgált szegmensen belül, megelőzve a középvárosokat. A múzeumok kultúráközvetítő tevékenységének háttérbe szorulása erőteljesen érzékelhető. A változás oka a gazdasági és pénzügyi nehézségekben és a szabadidő eltöltésének

megváltozó jellegében rejlik. A rendszerváltás előtt a szabadidő eltöltésének legismertebb formái közé tartoztak a múzeumokban rendezett programok, kiállítások. 1990 után bővült a kínálat és a múzeumok veszítettek népszerűségükből. A 2000-es évtől kezdve elindult a múzeumok közművelődést támogató tevékenységének támogatása, a látogatottság pozitív irányba változott 2001 és 2006 között. Ennek keretében kerül megrendezésre 2006 óta a Múzeumok Őszi Fesztiválja elnevezésű rendezvénysorozat. A kezdeményezéshez egyre több intézmény csatlakozik.

Fontos törekvéssé vált a múzeumok bekapcsolása a közoktatási rendszerbe, a múzeumpedagógusok tevékeny közreműködésével. A kezdeményezés 2007-től indult el. A múzeumok közművelődési aktivitása nőtt, 2009-ben több rendezvényt szerveztek, mint 2008-ban. A változás dinamikájának meghatározásához az állami döntéseket is szükséges figyelembe venni. A múzeumok vonzóbbá tételét szolgálta az a döntés is, mely értelmében 2004-től az állami múzeumok állandó kiállításait ingyenesen lehetett megtekinteni 2008-ig.

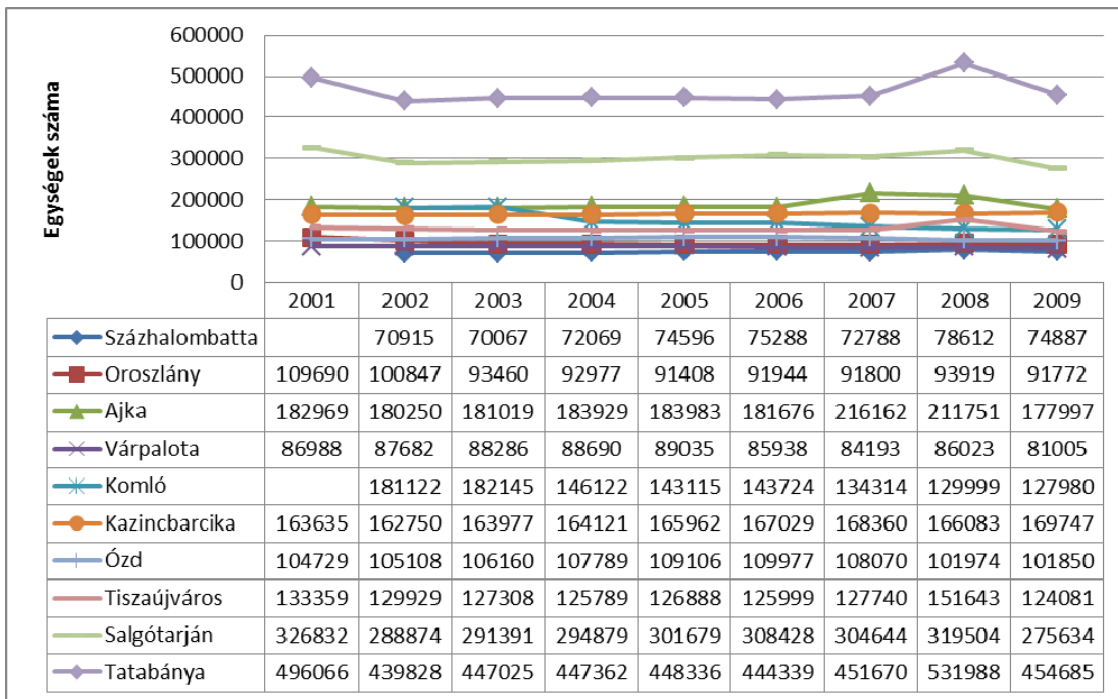

68. diagram. A rendszeres művelődési foglalkozások számának alakulása a szocialista típusú városokban 2006 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

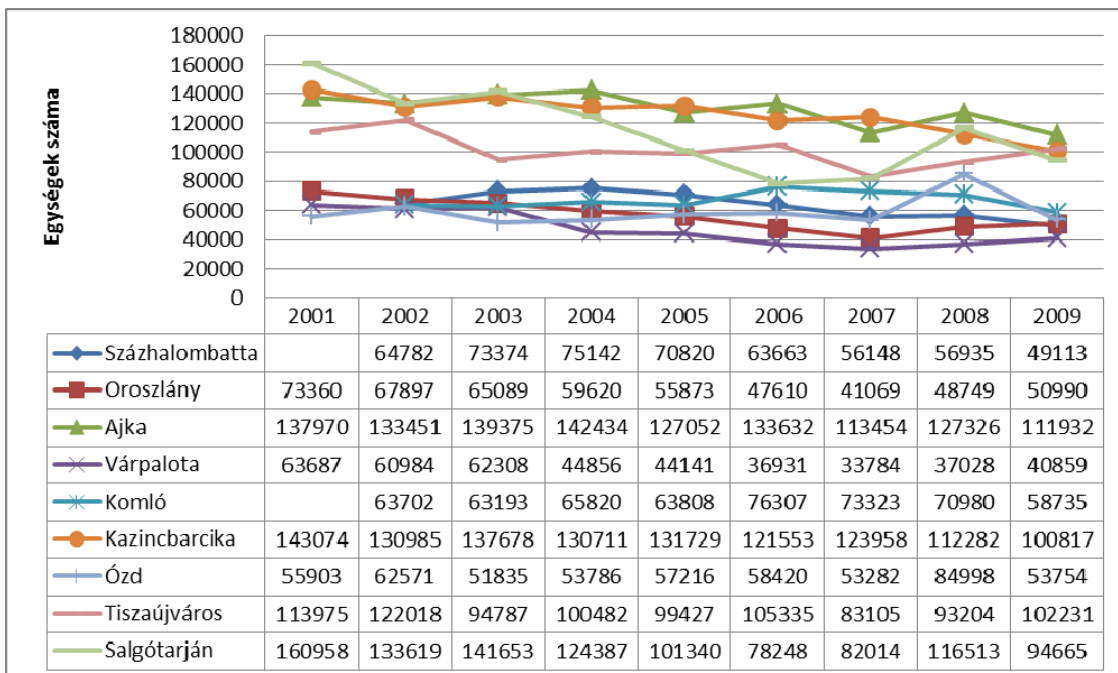

69. diagram. A rendszeres művelődési formákban résztvevők számának alakulása a szocialista típusú városokban 2006 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

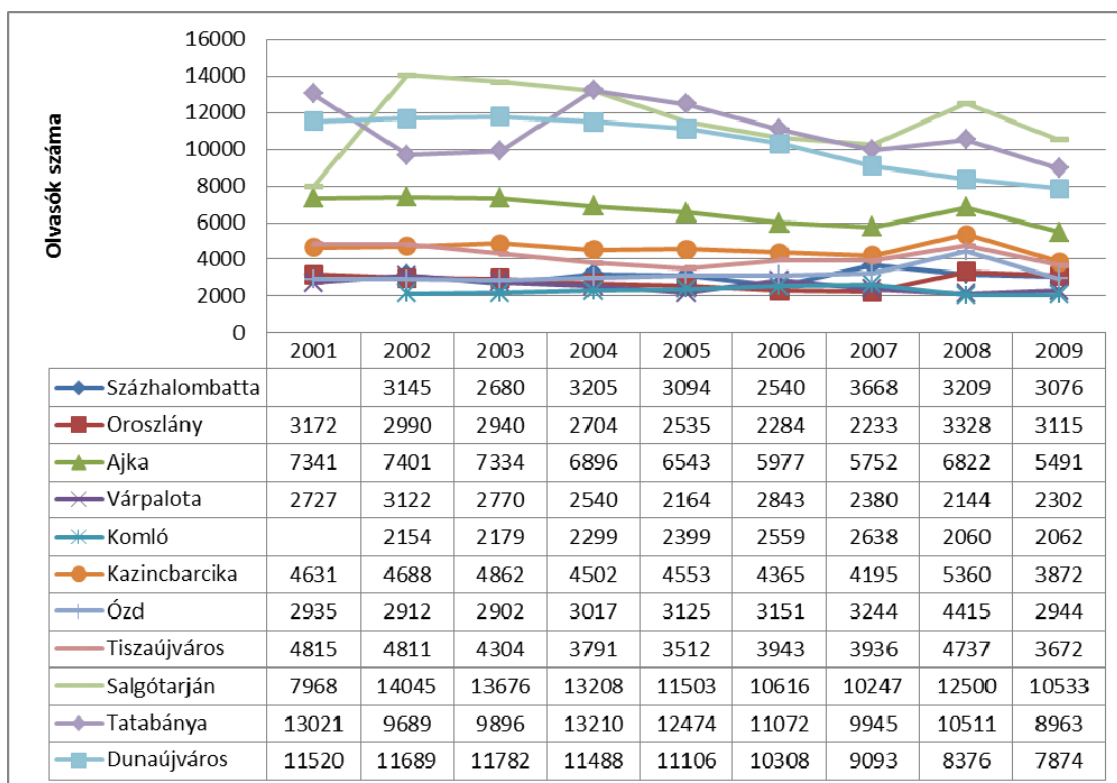
A rendszeres művelődési foglalkozások száma stagnáló képet mutat. Számosságát tekintve a legtöbb foglalkozást Tatabányán rendezték, a lakosság számához viszonyítva az érték azonban nem tekinthető kiugrónak. Kiemelendők Ajka adatai, ahol a népesség száma kevesebb, mint Dunaújvárosban, ennek ellenére a művelődési foglalkozások száma kétszerese Dunaújváros hasonló adatainak. Legkevesebb foglalkozás a legalacsonyabb népességszámú Tiszaújvárosra jellemző. A résztvevők száma és a foglalkozások száma azonban nincs összhangban. A kínálat meghaladja a keresletet, gyakori probléma, hogy az együttműködés helyett a kulturális szférához tartozó elemek között versenyhelyzet alakul ki. A közművelődés ezen formáját leginkább az oroszlányi és a tatabányai lakosság részesíti előnyben. A rendszeres foglalkozások népszerűségének oka, hogy a lakosság széles köre számára biztosítja a társas érintkezést, valamint a kulturális értékek befogadásának lehetőségét.

70. diagram. A települési könyvtárak egységeinek alakulása a szocialista típusú városokban 2001 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

71. diagram. A települési könyvtárakból kölcsönzött egységek alakulása a szocialista típusú városokban 2001 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

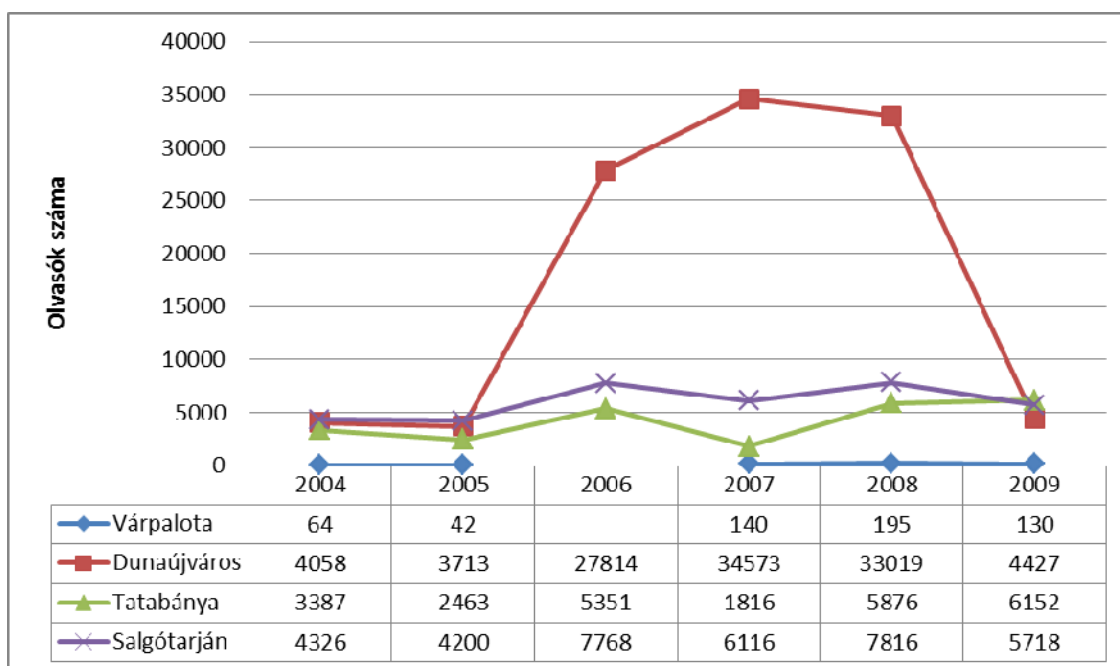

72. diagram. A települési könyvtárak beiratkozott olvasóinak száma a szocialista típusú városokban 2001 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

A könyvtárak szerepe átélődik és szükségessé válik az új társadalmi igényekhez való alkalmazkodás. Az 70-72. diagram a települési könyvtárak egységeinek, a kölcsönzött könyvtári egységek és a beiratkozott olvasók számának összefüggéseit, valamint a fogyasztási szokásokban bekövetkező változásokat szemlélteti. A változások a beiratkozott olvasók és kölcsönzött könyvek számában egyaránt megmutatkoznak. Országosan érvényesülő irányvonal a kölcsönzött könyvek számának folyamatos csökkenése. A települési könyvtárak beiratkozott olvasóinak száma szintén egységesen csökkenő tendenciát mutat. A vizsgált intervallum alatt kismértékű növekedés 2008 előtt tapasztalható, 2009-ben ismét visszaesést mutat ez a szám. Tatabányát 2002 és 2004 között átmeneti növekedés jellemezte, ezt követően igazodott a többi szocialista város csökkenő tendenciáihoz. Eltérő jellemzőket mutat Salgótarján, 2002-ben kétszer annyian iratkoztak be a települési könyvtárba, mint az előző évben. A beiratkozottak száma 7 968-ról 14 045-re nőtt. Ezt a magas értéket a következő években kismértékű csökkenés követte. Salgótarján, Dunaújváros és Tatabánya adatai csökkenő tendenciát mutatnak.

A hagyományos értelemben vett könyvtári funkciók szerepe visszaszorul, előtérbe kerülnek a korszerűbb szolgáltatásokat (elektronikus dokumentumok tárolása, kölcsönzése, információs adatbázisok működtetése, távhasználat biztosítása) nyújtó átalakuló intézmények. A három vizsgált tényezőt összevetve negatív tendencia

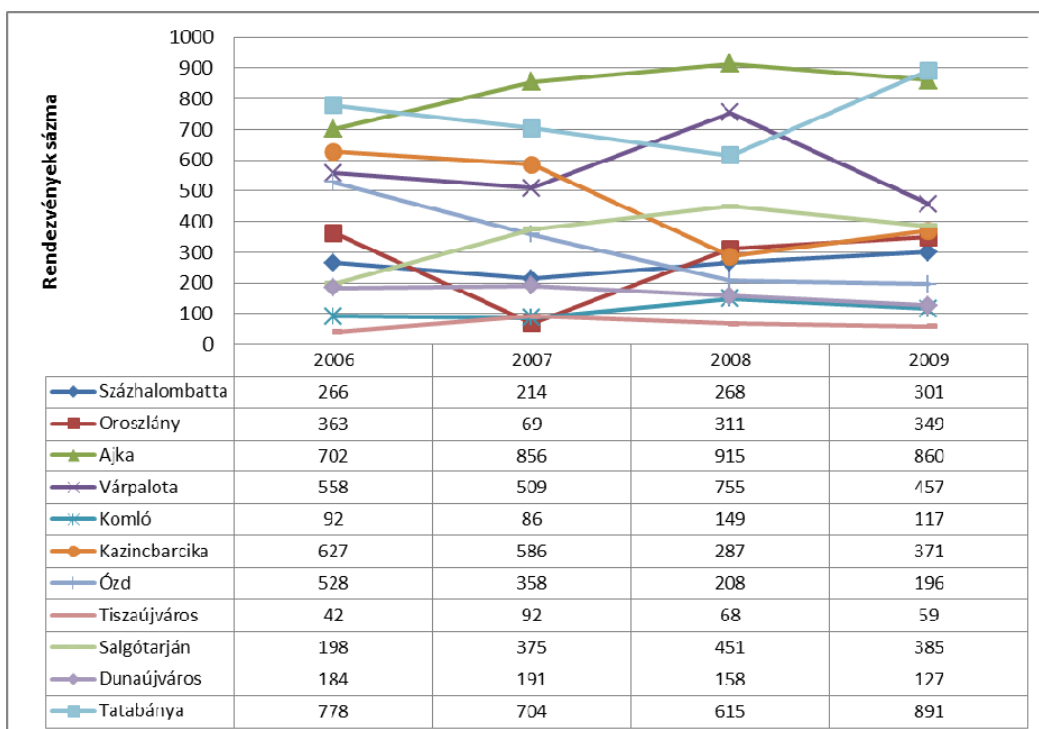
érvényesül 2008-ig. Minden település esetében a 2008-as évben növekedés rajzolódik ki, azonban ez a pozitív érték kizárólag az említett évet jellemzi. A könyvtárak célja, hogy kielégítsék az olvasás iránti igényt, elősegítsék az olvasásélmény kialakulását. A változó olvasói igényeinek kielégítéséhez szükség van az IKT eszközök korszerűsítésére. Az e-könyv szolgáltatás megvalósítása olyan lehetőség, mely a könyvtárhasználók számának növekedését eredményezheti.

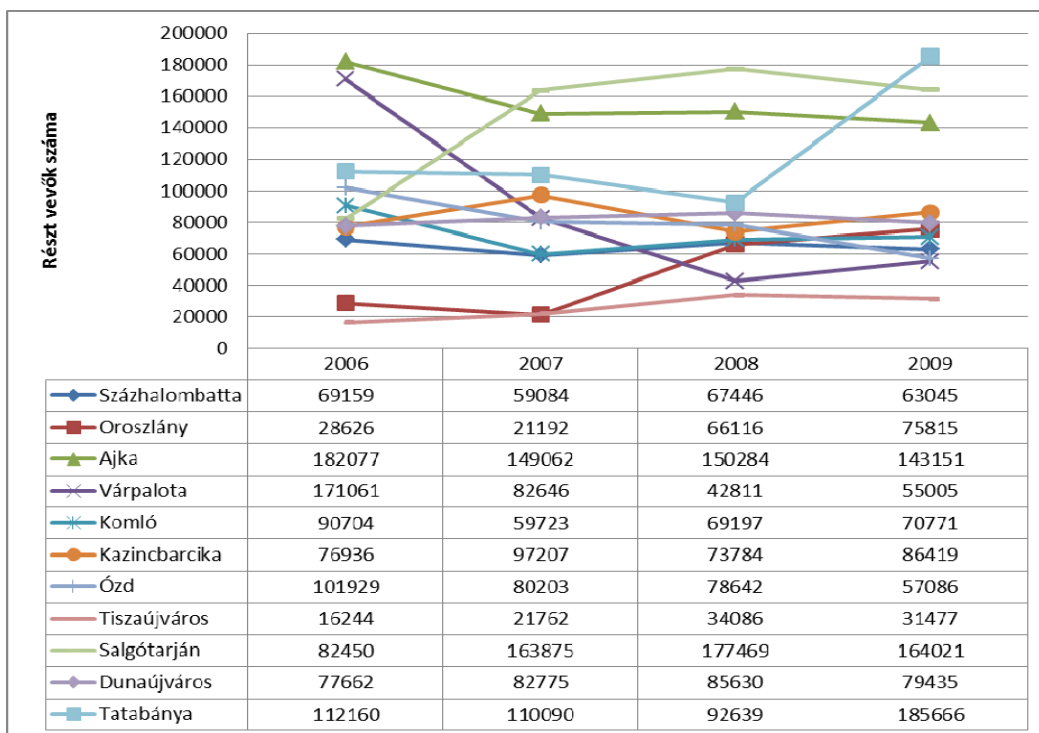
73. diagram. A munkahelyi, felsőoktatási és egyéb könyvtárak beiratkozott olvasóinak száma néhány szocialista típusú városban 2004 - 2009

Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

A munkahelyi, felsőoktatási könyvtárak beiratkozott olvasóinak számának vizsgálata négy település esetében releváns. Dunaújváros, mint felsőoktatási központ jelentősen kiemelkedik a felsőoktatási könyvtárba beiratkozott olvasók számát tekintve. A bázisévhez képest 2006-ra hatszorosára nőtt a beiratkozott olvasók száma. Ez a növekvő tendencia 2008-ig érvényben maradt. Az adatok pozitívabb képet mutatnak a magasabb népességszámmal rendelkező Tatabánya jellemző adatainál. A három megyei jogú város, Dunaújváros, Tatabánya és Salgótarján közül kettő rendelkezik önálló felsőoktatási intézménnyel. A felsőoktatási intézmény jelenléte nagymértékben befolyásolja a település életét jellemző kulturálódási szokásokat és a felmerülő igényeket.

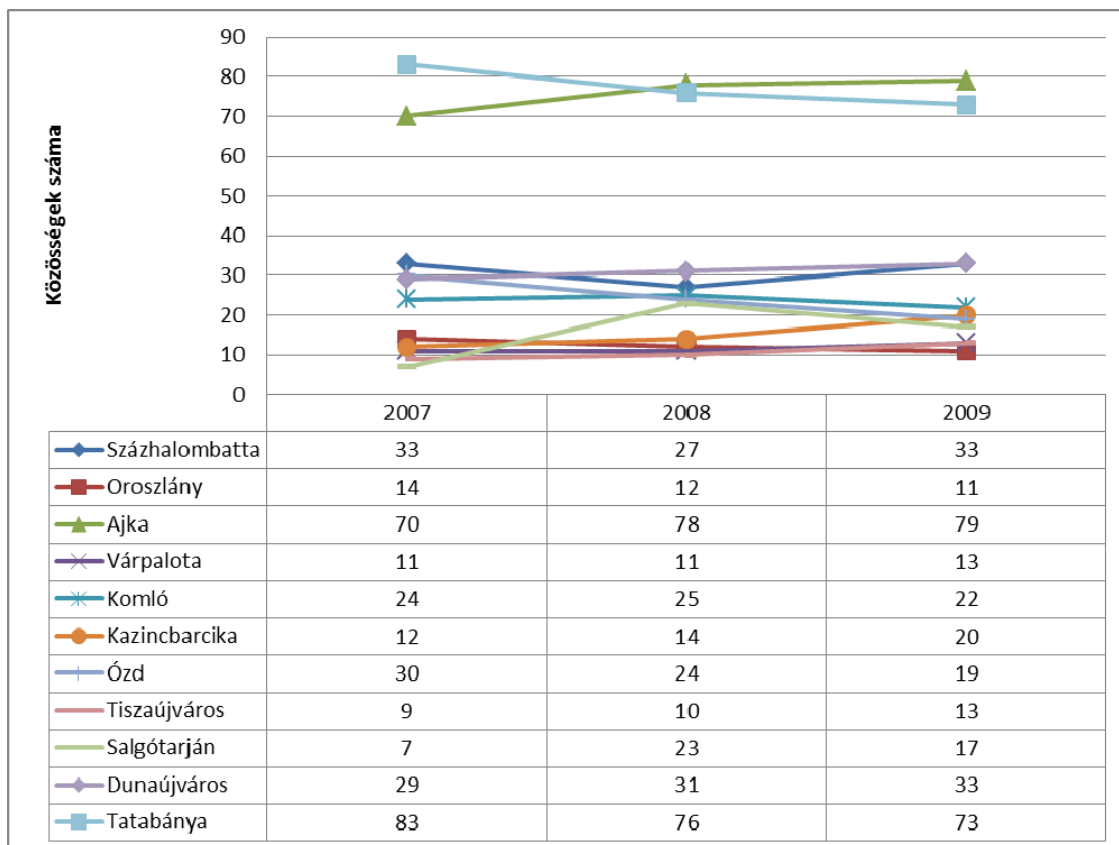

74. diagram. A kulturális rendezvények száma a szocialista típusú városokban 2006 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

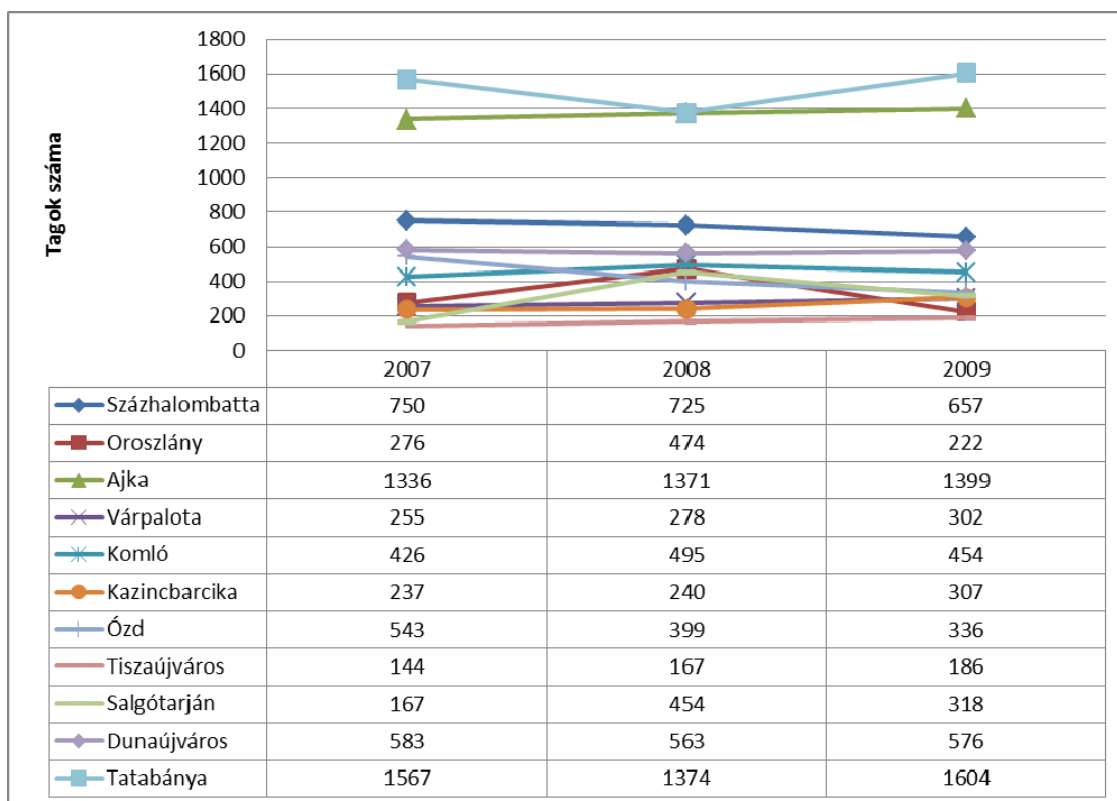

75. diagram. A kulturális rendezvényeken résztvevők száma a szocialista típusú városokban 2006 – 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

A 74-75. diagramok a szocialista típusú városokban rendezett kulturális rendezvények és résztvevők közötti relációkat mutatja be. A kulturális rendezvények differenciált képet mutatnak vonzáskörzetük, időtartamuk, témájuk és helyszínük tekintetében, melyek hatást gyakorolnak az adott településekre jellemző látogatószámok alakulására. A 2006-2009-es intervallumot vizsgálva látható, hogy a települések jellemző adatai változó képet mutatnak. A települések rangsorát tekintve Dunaújváros a középmezőny alatt helyezkedik el. A rendezvényekben leggazdagabb település Ajka és Tatabánya. A résztvevők és a rendezvények száma közötti összefüggéseket vizsgálva látható, hogy a rendezvények számának növekedése nem minden esetben jelenti a látogatók számának növekedését. Salgótarján a rendezvényszám tekintetében a középmezőnyben foglal helyet, azonban a látogatók számát tekintve megelőzi Ajkát. A kulturális rendezvények a résztvevők számára sajátos közösségi élményt jelentenek. A nagy tömegeket megmozgató országos hírű rendezvények pozitívan befolyásolják a település kulturális életét.

76. diagram. Alkotó művelődési közösségek száma a szocialista típusú városokban 2007 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

77. diagram. Alkotó művelődési közösségek tagjainak száma a szocialista típusú városokban 2007 - 2009
 Forrás: KSH adatai alapján szerk. VARGA A. 2010

Az elemzett halmaz utolsó vetülete az alkotó közösségek száma és a résztvevők száma közötti összefüggéseket tárja fel (76-77. diagram). A vizsgált adatok lényegesen nem térnek el egymástól. A közösségek és a tagok számosságát mutató statisztikai adatokat összevetítve a két tényező összhangja válik nyilvánvalóvá. Kivételt Tatabánya és Ajka képez, kiemelkedően magas, hetven és nyolcvan között van az alkotó közösségek száma. Ennek eredményeként értelemszerűen a tagok száma is e két településen a legmagasabb. Dunaújváros előkelő helyet foglal el a városok között az első harmadban, Százhalombattához hasonlóan. A legalacsonyabb értékek Salgótarjánt, Tiszaújvárost, Várpalotát és Oroszlányt jellemzik.

A tizenegy magyar szocialista típusú, új alapítású város kulturális életének számszerű adatai hasonló tendenciákat mutatnak. A társadalmi szintű folyamatok (előregedés, migráció) megjelenése ezekben a városokban is igazolható. A lakosság számára a vizsgált településeken a kulturálódási lehetőségek széles skálája biztosított.

7. A kutatás eredményeinek összefoglalása

7.1. Dunaújváros Megyei Jogú Város kulturális életére vonatkozó megállapítások

Hipotézisek:

Kutatási adatokkal alátámasztható, hogy a város kulturális élete determinisztikus. A normatív szabályozásnak és finanszírozásnak köszönhetően kiszámítható alaptevékenységeket folytat a város. A civil szervezetek szerepvállalása elenyésző.

A változó dunaújvárosi gazdasági, társadalmi környezet hatása, demográfiai, migrációs folyamatok, valamint a térségi infrastruktúra jellemzői egyaránt negatívan befolyásolják a város kulturális életét.

Dunaújváros városi rangra emelkedésekor mesterségesen kialakított, hagyományokkal és helyi alkotókkal nem rendelkező település volt. A város alapításának idején a szocialista gazdaság- és iparpolitika hatására a gazdasági és társadalmi viszonyok alakulása erőteljesen függött az állam szerepvállalásától. A szocialista hatalmi rendszer szerint az úgynevezett szocialista típusú urbanizáció, az állami tulajdonviszonyok, valamint a térbeli folyamatok állami irányítása megszüntetik a felmerülő nehézségeket. Szirmai Viktória kutatásai alapján számos társadalmi jellegű probléma volt jelen Dunaújvárosban (például deviáns jelenségek, bűnözés, kiemelten magas válási arány, különböző társadalmi-gazdasági helyzetű lakónépesség beilleszkedésének nehézségei, szocializációs problémák, értékválság) (SZIRMAI V. 1988).

A város fejlődésével egy időben (párhuzamosan) jött létre a kulturális intézményrendszer – tagolt, szervezett – ma is működő formája. Kulturális életének kialakítására jellemző, hogy a szocialista művészetpolitika célul tűzte ki az értékes alkotások közkinccsé tételét a társadalom szélesebb rétegei számára.

A kor akkori megítélése szerint a kulturális élet sokszínűsége a városban élő művészek, a közművelődés szakemberein és a művelődéspolitikai irányítóin múlt, elsősorban nem a városlakók közreműködésén alapult. A kulturális élet működtetésében markáns szerepet vállaló kultúrpolitika hozta létre és működtette a Sztálinvárosi Szórakoztatóipari Vállalatot. Az új város Dunapentelére települt, annak hagyományait azonban kezdetben figyelmen kívül hagyta. Az épülő Sztálinváros kulturális helyzetét kezdetben az esetlegesség jellemezte. A város gazdasági és társadalmi viszonyai jellemzően a kilencvenes évek végén kezdtek megváltozni. A kulturális élet működésének alapját a közönségszervezés jelentette. Ennek a gondolatmenetnek a hatása a mai napig érezhető valamennyi érintett fél tekintetében. A

történelmi városokban lezajló lassú szerves fejlődés és átalakulás nem klasszikus formájában valósult meg.

A megváltozó gazdaság szerkezet maga után vonta további társadalmi feszültségek megjelenését, erősödését. A kulturális intézményrendszer összességében nem alakult át a rendszerváltás után. A kultúra támogatásának legfontosabb pillére a mecenatúra, valamint az ipari nagyfoglalkoztatókhöz kapcsolódó támogatási rendszer volt. A szocializmus időszakában kiegyensúlyozottan működő támogató tevékenység miatt rejtve maradtak a feszültségek, melyek az igények és a konkrét megvalósítás eltéréseiből fakadtak. A gazdaság szerkezet átalakításával elenyészővé vált a korábbi támogatási tevékenység jelenléte. A vállalkozói kedv alacsonyabb maradt, mint más régiókban. Új támogatási forma nem kapcsolódott a folyamathoz. A piacgazdaság nem kedvezett a szektorok és területek integrációjára irányuló beavatkozásoknak, a fenntartók, befektetők számára a kultúra finanszírozása rövidtávon nem jövedelmező.

Az intézmények kijelölt közreműködőivel készített interjúk tanúsága szerint az intézmények vezetői jellemzően úgy gondolják, hogy a működés színvonala megfelelő. Helyzetértékelésük alapján a körülmények által behatárolt térben működtetik a szervezeteiket. Nem fogalmaztak meg hosszú távú célkitűzéseket, fejlesztési irányokat, legfőbb célként az intézmények fennmaradásának biztosítását tüzték ki. Kizárólag a Bartók Kamaraszínház és Művészetek Házának igazgatója nyilvánította ki elégedettségét és fogalmazta meg fejlesztési javaslatait. Sajátosságaiból fakadóan a színház a kulturális intézményrendszer legjobban működő eleme.

A rendszerváltás teret nyitott a politikai, gazdasági és társadalmi átalakulásnak és ezzel lehetőséget teremtett a nonprofit szektor létrejöttének. Az átalakulás hatására az egyes képviselők száma mennyiségét tekintve pozitívan változott. Az érdekérvényesítő képesség azonban jelentős változást nem mutatott. A híd szerepkör, melyet sajátosságokból fakadóan ellátni kényszerülnek ezen szervezetek esetlegesen valósul meg. A döntési folyamatokban szerepük kiegyensúlyozatlan. Dunaújvárosban a civil szféra és vállalkozók közötti együttműködés, információáramlás nem kellően hatékony.

A KSH vonatkozó adatai alapján a kulturális értékekkel, közművelődéssel foglalkozó civil szervek száma megyénként heterogén képet mutat. A legmagasabb értéket Pest megye képviseli. Megyék közötti összehasonlításban első Borsod-Abaúj-Zemplén, utolsó helyen pedig Nógrád megye szerepel. Fejér megye a kulturális élet területén működő szervek számát tekintve az országos átlag (296 kulturális civil szervezet) alatt van.

A nonprofit szektor által képviselt három legnépszerűbb terület a szabadidő, sport és oktatás. Legkisebb aktivitás a szociális ellátás és a szakmai, gazdasági érdekképviseletek területén létrejövő feladatok ellátása kapcsán mutatkozik.

A működés hatékonyságának egyik kulcskérdése, hogy milyen fokú az együttműködési hajlandóságuk és érdekérvényesítő képességük. A városban 2004-ben

létrejött Dunaújvárosi Civil Szervezetek Érdekegyeztető Tanácsa megpróbálja összefogni a nonprofit szféra résztvevőit és elősegíteni az érdekeik megvalósulását. A civil szféra számára legfontosabb bevételi forrást az önkormányzati, illetve pályázati támogatások jelentik. Negatív tényezőként érvényesül az a trend, hogy az állami támogatások mértéke csökken, így az együttműködés helyett a nonprofit szektor egyes tagjai versenyre kényszerülnek a források megszerzése érdekében. A kutatási adatok szerint lenne igény az összefogásra, ugyanakkor a versenyhelyzet gátat szab a hatékony együttműködésnek. Összességében megállapítható, hogy a civil szervezetek hatékonyságát elősegítené a célzottan megfogalmazott stratégia és megfelelő mértékű forrásbevonás.

A piacgazdaságra történő átállás a kultúra területén is változásokat eredményezett. Az egyes területeket érintő kedvezmények megszűntek, a kulturális szolgáltatások igénybevétele nagyobb ráfordítást igényelt. Megváltozott a társadalom igényének összetétele, bővült a kínálat, átstrukturálódás ment végbe.

A megyei jogú városok költségvetésében a kulturális finanszírozásra fordítható kiadások mértéke megközelítőleg 4%. Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata a kultúrára fordított finanszírozás mértékeként a vizsgált időszakban 2,1%-ot határozott meg.

Az új város alapításánál az iparosodási folyamathoz kapcsolódó jellemző folyamat a munkaképes korú fiatal szakképzetlen/szakképzett munkaerő letelepítése. Ebben az időszakban a társadalmi mobilitás fő iránya a faluból városba történő vándorlás. Segéd munkások, szakmunkások, értelmiségiek bevándorlása egyaránt jellemző volt. Ez a tendencia alapvetően meghatározta a város demográfiai viszonyait. Az első három évben a letelepedettek magas számban változtatták meg foglalkozásukat. Új életmódot és foglalkozást választva, részben kényszerből, részben szükségességéből az új élet reményében. Ez a jelenség hatott a demográfiai folyamatokra, az iskolarendszer és kulturális intézményrendszer működésére. Az új város népességmegtartó ereje miatt a népesség növekedése a hagyományos történelmi városok értékeihez képest robbanásszerűnek volt mondható. Dunaújváros lakosság száma az országos tendenciáktól (1981) eltérően érezhetően csak a kilencvenes évek elejétől csökkent. A természetes fogyás mellett leginkább a migrációs veszteségnek volt köszönhető. 1990 és 2005 között a város lakosság számának változásában a (Székesfehérvárra és Budapestre irányuló) vándormozgalom volt a meghatározó, amely leginkább a fiatal, mobilis munkaerőt érintette. Az elvándorlás a városkörnyéki településeket pozitívan érintette. Kisapostag, Nagyvenyim, Kulcs, Rácalmás és Baracs haszonélvezői a változásnak. A város korösszetételének legfőbb jellemzője a 65 évnél idősebbek arányának jelentős növekedése. A 15 évnél fiatalabbak aránya ezzel párhuzamosan közel 9%-kal csökkent. A munkanélküliség 2001-től fokozatosan nőtt, mértéke 2005-ben átlagosan 5%, 2009-ben 8%.

A kulturális intézményrendszer infrastruktúrája a kor elvárásainak megfelelően működött. Az 1990-es évektől az önkormányzati fenntartású intézmények háttérágazata megújult. A kutatás eredményei szerint a megkérdezettek mindkét mérés (2006/2009) alkalmával megfelelőnek ítélték az intézmények infrastrukturális jellemzőit. A térségben zajló fejlesztések megítélése azonban megváltozott a vizsgálat időtartama alatt. A fejlesztések sarokpontja a 2007-ben átadott Pentele-híd.

A beruházások (M6-os autópálya, Pentele-híd) a kutatás adatai szerint nincsenek jelentős hatással a város kulturális életére. A 2006-os mérések szerint a városlakók közel 60%-a pozitívan vélekedett a Pentele-híd élénkítő hatásáról, úgy gondolták, hogy a híd átadása serkentően hat majd a kulturális életre. 2009-ben a megítélés negatív irányba változott, azaz a városlakók elvárásai nem igazolódtak. Az intézmények vezetőinek nyilatkozatai megerősítik a kutatási adatokat. Kivételt képez a Bartók Kamaraszínház igazgatójának véleménye.

A vizsgálat időtartama alatt a térségben zajló fejlesztések pozitív megítélése 30%-kal csökkent. A gazdasági visszaesésnek köszönhetően elbocsátásokra került sor; a szűkülő munkalehetőségek polarizálják a jövedelmeket, jelentősen csökkentik a (kulturális) infrastruktúrára és szolgáltatásokra fordítható bevételek nagyságát. A jövedelem szerinti megoszlás a normál eloszlás görbáját követi, de az átlagjövedelem alatt van. A kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy Dunaújváros kistérségi központi szerepének erősödését a Felső-Dunapart, Barátság és Kertváros városrészek lakói prognosztizálták leginkább a negyedek közül. A szkepticizmus a Technikum városrésze volt a legjellemzőbb. A demográfiai, migrációs mutatók, a térségi infrastruktúra jellemző adatai alapján megállapítható, hogy az előrecedési, elvándorlási folyamatok negatív hatásait a megvalósított infrastrukturális fejlesztések nem ellensúlyozzák. A városlakók nem használják ki a fejlesztések hatását a korábbinál nagyobb mértékben. Az infrastrukturális beruházások nem hatnak vissza pozitívan a vándorlási folyamatokra. A város népességmegtartó ereje nem nőtt az előrejelzéseknek megfelelően, jelenleg stagnál. A beruházások élénkítése a makrogazdasági folyamatokkal összhangban szintén nem valósult meg a várt ütemben.

Hipotézisek értékelése:

- 1. hipotézis: Tényekkel alátámasztható, hogy a város kulturális életének működtetését tekintve is tervezett, „csinált” város. A folyamatosan változó dunaújvárosi gazdasági és társadalmi viszonyok jelenleg negatív irányban befolyásolják a város kulturális életének fejlődését, mind a támogatói (források szűkülése), mind a felhasználói oldalról nézve (a programok változatosságának hiánya, valamint finansziális nehézségek miatt).*

2. *hipotézis: Igazolható azon állítás, hogy a demográfiai, migrációs mutatók, az infrastruktúra jellemzői, valamint a gazdasági szerkezetváltozás negatív hatással vannak a térség kulturális életére. Az elöregedés, a migráció, a munkanélküliség hatására szűkül az intézményrendszert használók köre. A felmerülő igények specializálódnak. Ezeket az igényeket az intézményrendszer nem minden esetben elégíti ki. Az infrastrukturális beruházások jelenleg az elvándorlás jelenségét erősítik, amennyiben a kulturálódási szokásokat vizsgáljuk.*

7.2 A kulturális fogyasztási szokások vizsgálata Dunaújvárosban

Hipotézisek:

A város lakosságának kulturálódási szokásait pozitívan befolyásolja a kulturális intézmények földrajzi elhelyezkedése.

A kulturális fogyasztási szokások mértékének negatív irányú változása összhangban van más új típusú és megyei jogú városok tendenciáival.

A kulturális intézményrendszer elemeinek elhelyezése tudatosan történt. Minden központi feladatot ellátó intézményt a várost átszelő Vasmű út közelében helyeztek el. A látogatási szokások alakulásával kapcsolatban az intézmények vezetői megfogalmazták, hogy a földrajzi távolság jellemzően nem befolyásolja a látogatási szokásokat. A város lakói gyalogosan, tömegközlekedési eszközzel és személygépkocsival egyaránt nehézségek nélkül közelíthetik meg az intézményeket.

A látogatási szokások vizsgálata láthatóvá tette, hogy a megkérdezettek 64%-a nem, 20,5%-uk évente vagy félévente egy alkalommal, 15,5%-uk havonta vagy gyakrabban látogatja a kulturális intézményrendszer elemeit.

Az Intercisa Múzeum munkatársa árnyalta a képet, a múzeumpedagógiai órákra vonatkoztatva elmondta, hogy a földrajzi távolság ebben az esetben behatárolja a látogatási szokásokat, a pedagógusnak bele kell férnie a tanóra kereteibe, az intézménytől távol elhelyezkedő iskolák pedagógusai nem tudják az órarendjükbe illeszteni a kihelyezett órát. A civil közönség esetében a látogatási szokásokat alapvetően nem befolyásolja a földrajzi távolság.

A Bartók Kamaraszínház esetében a városlakók látogatási szokásait nem befolyásolja a földrajzi elhelyezkedés, ugyanakkor a megépült dunaújvárosi hídnak pozitív jellegű hatása van. Jelentős számban látogatják a Duna bal partján lévő települések lakói, akik korábban elsősorban a kecskeméti Katona József Színház előadásait látogatták. A jelenség valószínűsíthetően a befogadó-színházi jellegnek és a

változatosabb programoknak köszönhető. Az ICA-D központi fekvésű, minden irányból jól megközelíthető.

A Kortárs Művészeti Intézet rendezvényeire vonatkozó alapvető megítélés nem változott az eltelt három év során. A megkérdezettek fele nem rendelkezik információval az intézmény működéséről. Az intézmény tevékenysége ugyanakkor közérdeklődésre tarthat számot speciális gyűjtőkörének köszönhetően.

A József Attila Könyvtár esetében a látogatási szokások megváltoztak a távhasználat irányába, a könyvtár használatához nem szükséges fizikai jelenlét, így ebben az esetben is bizonyítható, hogy a földrajzi elhelyezkedés és a látogatási szokások között nincs pozitív irányú összefüggés. Előzetes feltételezésemmel ellentétben a kulturális intézmények térbeli elhelyezkedése jellemzően nem befolyásolja a városlakók kulturális fogyasztási szokásait.

A kutatás bebizonyította, hogy a megkérdezettek saját bevallásuk szerint nehézségek nélkül jutnak el a kulturális intézményrendszer egyes részeibe, amennyiben erre igényük van. Dunaújváros kulturális intézményrendszerének áttekintése során az alábbi megállapítások tehetők.

Alapvető tendencia, hogy a legtöbb kulturális intézmény látogatottsága csökken. A rendezvényeken való részvétel és a múzeumi látogatások területén kismértékű növekedés mutatkozik. A közép és nagyvárosok kulturális rendezvényein való részvételi aktivitás tendenciái hasonlóvá váltak. A kisebb településeken élők a kultúráközvetítő intézmények közül leggyakrabban a művelődési házakat látogatják. A különböző fesztiválok, emblematikus rendezvények szerepe felértékelődik.

Összehasonlítva az intézményi ellátottsági szinteket elmondható, hogy országos viszonylatban a méretben és fejlettségi szintben hasonló városokkal egyenrangúnak tekinthető Dunaújváros ellátottsága. A nagy történelmi és kulturális múltra visszatekintő városokkal (Pécs, Győr és Szeged) történő összevetés nem célravezető. Dunaújváros a hasonló népességszámú, de más történelmi múlttal rendelkező városokkal összehasonlítva (Nagykanizsa, Salgótarján, Hódmezővásárhely és Érd) nem mutat negatív képet a kultúráközvetítő intézmények számát és a szolgáltatások színvonalát tekintve. Speciális adottságai, melyek kialakulásához kapcsolódnak, jelenleg nem érintik hátrányosan az intézményrendszer egyes elemeit. Kiemelkedő a települési könyvtárak számának, valamint az állandó színházak tekintetében. A mozitermek száma elegendőnek mondható a város nagyságrendjéhez viszonyítva. A többi városban önálló filmszínház nem található. Gyengéséggént a többi várossal összevetve a közművelődési intézmények alacsony száma határozható meg.

Összességében a Dunaújvároshoz hasonló népességszámú megyei jogú városok intézményi eloszlásának elemzéséből kiderül, hogy a város kulturális intézményrendszere tekintetében jó ellátottsági szintet élvez. A hasonló jellemzőkkel rendelkező településekkel párhuzamot vonva Dunaújváros előnyös helyzetben van.

A szocialista típusú városokkal történő összehasonlítás alapján Dunaújváros 2001-2007 között a legjobb értékeket érte el a mozielőadások és -látogatók számának alakulásában egyaránt. 2006-ban a látogatószám Dunaújvárosban 64 692, míg Tatabányán 16 942 fő volt, 2007-ben Tatabánya előzte meg Dunaújvárost. A változás oka a városban átadott új multiplex mozi volt. 2009-ben a vizsgált két megyei jogú szocialista típusú városban az alábbiak szerint alakult a látogatottság: Dunaújvárosban 43 145 látogató, Tatabányán 127 889 látogató. A színházi előadások számának vizsgálata kapcsán a szocialista jelleg alapján Dunaújváros és Tatabánya vizsgálata releváns. Tatabányán az előadások száma 80 és 90 előadás között változik, míg Dunaújvárosban százaz nagyságrend feletti értékek realizálódtak.

A kulturális rendezvények és a közművelődési intézmények számszaki adatait elemezve láthatóvá vált, hogy Dunaújváros negatívabb eredményeket mutat, mint a szocialista típusú városok általában. A város népességszámához viszonyítva kevés kulturális rendezvény számára biztosít helyszínt. A rendezvények számosságát tekintve alacsonyabb népességszámmal rendelkező települések (Oroszlány, Ajka, Százhalombatta) előzik meg. Ezek közül is kiugró értéket mutat Ajka, ahol a vizsgált időintervallumon belül a kulturális rendezvények száma négyszer több volt, mint Dunaújvárosban. A magas rendezvényszám eredményeként Ajka a látogatószám tekintetében is kiemelkedik a szocialista típusú városok rangsorából.

A kulturális fogyasztási szokások mértékének negatív irányú változása összhangban van a megyei jogú városok tendenciáival.

A települési könyvtárak adatait elemezve megállapítható az, hogy az új fogyasztói igényekhez igazodva az alapszolgáltatások köre kibővült. Dunaújvárosnak az országos tendenciákkal történő együtt haladását jelzi, hogy a nagyvárosokhoz hasonlóan csökken a beiratkozott olvasók, a kikölcsönzött könyvek és a leltári állomány száma. A városok méretétől függetlenül, az értékekből leolvasható, hogy a felsőoktatási intézmények jelenléte pozitívan befolyásolja az adatokat. A felsőoktatásban résztvevő hallgatók aktívabban veszik igénybe a könyvtári szolgáltatásokat. A nagy múltú felsőoktatási szereppel bíró városokban (Győr, Szeged, Debrecen) minden negyedik ember beiratkozott olvasója valamelyik könyvtárnak. Dunaújvárosban minden hatodik lakos tagja az intézménynek. A beiratkozott olvasók és a népességszám arányait vizsgálva Sopron adatai mutatják a legjobb értéket, ahol minden második ember könyvtári tag. A vizsgált intervallumon belül a folyamatos emelkedés Szegedet (2002-2007-ig) és Szombathelyt (2001-2006-ig) jellemezte. A regisztrált olvasók számának legmagasabb értékét Szeged mutatta 42 237 fővel. Dunaújváros adatai 2001 és 2003 között növekvő tendenciát mutattak, majd pedig folyamatosan csökkentek, 2009-re 7 874 fő a könyvtári tagok száma. Ez a báziséhoz viszonyítva közel 50%-os csökkenést jelent.

A mozilátogatási szokások változását vizsgálva egyértelműen csökkenő tendencia érvényesül. A rendszerváltásnak köszönhetően a mozik üzemeltetése többszektörűvé

vált. Az internet térhódítása hatással volt a mozilátogatók számának alakulására. A moziba járás, mint kulturális tevékenység számarányát tekintve visszaesést mutat. A vidéki mozik megszűnése maga után vonta a férőhelyek számának csökkenését. Az előadások számában Dunaújváros megelőzi a hasonló népességszámú városokat (Érd, Hódmezővásárhely, Salgótarján). A legmagasabb értéket a város 2008-ban érte el 2 043 előadással. A városok adatait áttekintve látható, hogy Sopron látogatószámát tekintve kiugróan magas értéket mutat a megyeszékhelyi státusszal nem rendelkező városok körében. Az eltérés sajátos múltjával és földrajzi elhelyezkedésével egyaránt indokolható. A vizsgált időszakban az adott évek magasabb látogatószámának oka, hogy abban az évben a forgalmazott filmek száma nőtt.

A színházlátogatási szokások vizsgálata alapján Dunaújváros a hasonló népességszámú városok rangsorában 2004-ig az előadások számosságát tekintve vezető helyen állt, majd 2005-től a vezető szerepet Sopron vette át. Látogatószám tekintetében Sopron minden évben megelőzte Dunaújvárost. A megyei jogú városok rangsorában a színházlátogatás aktivitásában a város a középmezőny alatt helyezkedik el, megelőzve Szekszárdot és Tatabányát. A legjobb eredményeket a szellemi és kulturális központok (Debrecen, Győr, Pécs, Miskolc, Szeged) mutatják. A nagyvárosokban átlagosan ötször több előadást mutatnak be az érdeklődőknek, mint Dunaújvárosban. Ez az arány a látogatószám vizsgálata kapcsán is érvényes.

A kulturális intézményrendszer elemei közül a muzeális intézmények látogatási tendenciái viszonylag állandónak tekinthetők. A múzeumok kiállításai iránti érdeklődés növekedésében szerepet játszanak a turisztikai folyamatok hatásai. Dunaújváros esetében csökkenő tendencia mutatkozik, a látogatószám 15 543-ról 2009-re 12 984-re esett vissza. A legdinamikusabb növekedés Szekszárd kapcsán látható, 2009-re a bázisévhez képest a duplájára nőtt a résztvevők száma. Bővült az intézményhálózat, szabadtéri néprajzi múzeumok, tájházak, emlékmúzeumok épültek. A muzeális gyűjtemények többsége helytörténeti gyűjtemény. A látogatási aktivitás erősen koncentrálódik az idegenforgalmi szempontból meghatározó településekre és azok múzeumaira (Pécs, Eger, Debrecen). A legtöbb látogatót Debrecenben regisztrálták: 2005-ben több mint 240 000 főt. A kiugró értékek az országos hírű rendezvényekhez (Múzeumok Éjszakája, Múzeumok Őszi Fesztiválja) való csatlakozásnak köszönhetőek. Az alacsony látogatószám magyarázata lehet, hogy a vizsgált évben felújítások, átalakítások miatt nem fogadtak vendégeket a múzeumok.

A közművelődési intézmények keretei között működő rendszeres művelődési foglalkozások és alkotó művelődési közösségek alacsony népszerűséggel rendelkeznek a más típusú kulturális tevékenységekhez viszonyítva. Az alkotó közösségek közül a legnépszerűbbek a művészeti csoportok. A rendszeres művelődési foglalkozások közé tartoznak a tanfolyamok és klubok tevékenységei. Dunaújváros a megyei jogú városok rangsorában a középmezőnyben helyezkedik el. Jelentős a nyugdíjas klubok száma. Száznál több alkotó közösséget Pécsen, Egerben, Szolnokon regisztráltak.

A látogatószám emelkedése és a rendezvények számossága között egyenes arányú növekedés nem minden esetben mutatható ki. Az állami támogatások megosztása fontos szerepet játszik a rendezvények létrehozásában. Az állami segítségnyújtás jelentőségét bizonyítja, hogy a 2009-es év a kulturális rendezvények és résztvevők számában is kimagasló eredményeket hozott. A Kulturális Turizmus Évében nagyarányú forrásbevonások történtek. A nagyvárosokban (Pécs, Szeged, Debrecen) háromszor több programot tartottak, mint a korábbi években. A megyei jogú városok rangsorában rendezvényszám tekintetében Dunaújváros az országos átlag alatt marad. Kevés a magas színvonalú, nagy tömegeket megmozgató rendezvény. A megyeszékhelyi státusszal nem rendelkező városok közül Érd, Sopron, Salgótarján és Nagykanizsa is megelőzi mind a látogatók, mind pedig a programok számában.

A szektorba történő beruházások jellemzően az állagmegóvásra irányulnak. A szakmai fejlesztési feladatok pályázatok segítségével valósulnak meg. Az intézményrendszerek fenntartói ellenőrző funkciókat látnak el.

A jegyárak piaci ár alatt maradtak a preferált programok esetében. Az emelt árú belépő díjakkal szervezett, ún. „magas kultúrát” képviselő eseményeket jellemzően egy szűk, kvalifikált körből kikerülő réteg látogatja leginkább. A témában keletkezett korábbi kutatási adatokról a megkérdezetteknek nem volt tudomása. Az önszerveződő kulturális kezdeményezések jelen vannak, jelentőségükről egzakt kutatási adat nem áll rendelkezésre.

Nem működik egységes információhálózat, csupán esetenként segíti összehangolt terv a munkát. Nincs önálló marketingstratégia, a kultúrára vonatkozó stratégiai fejlesztési célok iránya a közösségi élet aktivizálására, a belvárosok kulturális tereinek felújítására, a városok kulturális eredményeinek, értékeinek, sajátosságainak megtartására, fejlesztésére irányulnak. Feladatként jelentkezik a városok idegenforgalmi vonzerejét növelő kulturális programok, események támogatása, kulturális értékeinek közkinccsé tétele. A megyei jogú városok gazdasági-társadalmi viszonyainak vizsgálata kapcsán elmondható, hogy a kulturális intézmények állandó önkormányzati támogatás mellett működnek.

Tendenciózusan megjelenik a megkérdezettek körében a tehetségek helyzetbe hozásának kérdése mellett a kultúra, mint gazdaság- és versenyélénkítő ágazat szerepének növelése. Kiemelt cél a turisztikában rejlő kulturális lehetőségek kihasználása. Fontos törekvés a társadalmi kohézió erősítése.

Az országos stratégiai célkitűzéseknek megfelelően a városok nagyobb figyelmet kívánnak fordítani azokra a közművelődési lehetőségekre, amelyek a városlakók életesélyeinek növelését segítik elő. Ismeretek közvetítésével hozzájárulnak a lakosság ismeret- és képzettségi szintjének növeléséhez.

Hipotézisek értékelése:

3. *hipotézis: A kutatás adatai és az interjúk cáfolták azt a feltételezést, hogy a város lakosságának kulturális szokásait jellemzően befolyásolja a kulturális intézmények földrajzi elhelyezkedése. A kutatás bebizonyította, hogy a megkérdezettek saját bevallásuk szerint, nehézségek nélkül tudják igénybe venni a kulturális intézményrendszer egyes elemeit, amennyiben erre igényük van. Az intézményrendszer részei jól megközelíthetőek, akadálymentesek, lineáris tengely mentén a városközpontban helyezkednek el. A földrajzi elhelyezkedés nem befolyásolja a látogatási szokásokat.*
4. *hipotézis: Igazolható azon állítás, hogy a kulturális fogyasztási szokások mértékének negatív irányú változása összhangban van az új típusú és a megyei jogú városok tendenciáival. A látogatási szokások változásának tendenciája országos viszonylatban negatív irányba mozdul. Az okok között gazdasági- társadalmi jellegűek egyaránt megtalálhatók. A kulturális intézményrendszer elemeinek vizsgálata kapcsán Dunaiújváros speciális adottságai, földrajzi helyzete pozitív tendenciákat eredményezett más hasonló méretű, de eltérő történelmi múltú városok összehasonlításában.*

7.3. A kulturális intézményrendszer működésének áttekintése

Hipotézis:

A kulturális intézményrendszer elemei egymástól függetlenül, önállóan működnek a helyi önkormányzat koordinálásával. A kínálat felhasználói igényekhez történő alakítása a visszacsatolás esetlegessége miatt nem jellemző.

A kulturális ágazat bevételtermelő ereje a kiadásokhoz képest alacsony, országos szinten az érdekérvényesítő képessége (a színházak kivételével) gyenge. Nem változik a központi normatíva összege, az ágazatra vonatkozóan. A hagyományos értelemben vett közművelődési intézmények helyzete stagnál.

A központi költségvetés kiadásainak csökkentése hátrányosan érintette a közművelődési intézmények működését. A hiányzó források pótlása nehéz feladat az intézményrendszer számára. A intézmények fenntartói szerint kevés a magas színvonalú kulturális élet megteremtéséhez szükséges forrás. Az intézmények a működtetésükhöz szükséges anyagi fedezetet belépőjegyekkel és különféle támogatások megszerzésével biztosítják.

Bizonyos területeken továbbra is szükséges az állami beavatkozás, azonban mindez mérsékeltebb formában jelenik meg. Előtérbe kerül a közpénzekből, civil

szervezetektől és különböző pályázati forrásokból történő finanszírozás. Dunaújváros, kulturális intézményrendszerének finanszírozását illetően speciális helyzetben van, legnagyobb mértékben a korábbi évekhez hasonlóan adott normatívából finanszíroz. Az összeg azonban csak az intézményrendszer fenntartásához elegendő, a fejlesztésre nem jut megfelelő mennyiségű forrás.

A statisztikai adatok a kutatás adataival összhangban alátámasztják az intézményi vezetők azon véleményét, mely szerint a kultúrához való hozzájutást tekintve a lakosság különböző rétegei közötti egyenlőtlenség tovább nő.

A Városi Tanács, majd Önkormányzat az ezredfordulóig látta el a város kulturális életének koordináló, támogató, fenntartó feladatát a Kulturális Irodán, valamint a Kulturális Bizottságon keresztül. Az utóbbi években az Önkormányzat fenntartóként és/vagy támogatóként nem véleményezi az intézmények szakmai törekvéseit.

A fenntartó a vezetők kinevezésével közvetett módon, valamint a költségvetés tervezésének idején, a források elosztásával tudja befolyásolni a város kulturális intézményrendszerének működését.

Koordináló szerepe egyre inkább háttérbe szorult, a Kulturális Iroda megszűnt, az összehangolás feladata adatkérésre alakult át. Ezen szervezetek teljesítményére, sikeres működésére vonatkozóan objektív mérőszám, teljesítménymutató nem áll rendelkezésre. Ebben a sajátságos helyzetben leginkább infrastrukturális fejlesztések, illetve állagmegóvási tevékenység történik. Az állami szerepvállalás visszaszorulásának hatására az intézményrendszer finansziális gondokkal küzd, lehetőségei korlátozottak. Az elemek fenntartása, működőképességük megőrzése létfontosságú, bármelyik intézmény megszűntetése vagy elsorvasztása nehezen pótolható hiányt eredményezne. A kutatás kapcsán a kulturális intézmények képviselői/vezetői az egyedi jövőképek felvázolása mellett megfogalmazták a közös koncepció, stratégia kialakításának fontosságát (a város kulturális koncepciójával összhangban) a szakmai döntési kompetenciák változatlan megtartása mellett. Az elképzelések alapja a pályázati lehetőségek maximális kihasználása. Jelenleg az egyes tématerületek összekapcsolása révén a szakmai egyeztetések eseti jelleggel valósulnak meg. A partnerközpontú szemlélet valamennyi intézmény esetében igazolható, azonban annak gyakorlati megvalósítása nem minden esetben hatékony. A jelenlegi helyzet megoldása nem kizárólag a működtetők feladata, miután a tudatos és visszajáró, a kulturális intézményeket rendszeresen használó látogatók száma a város lakosságához viszonyítva drasztikusan csökkent.

A kultúráközvetítő csatornák újabb formái jelennek meg. Ezeken a csatornákon hatalmas mennyiségben heterogén minőségű és tartalmú kulturális termék áramlik. A kultúráközvetítő rendszerre jellemző, hogy a hagyományos közművelődési intézmények helyzete stagnál. Ennek egyik oka például a digitalizáció, az internet elérhetőségének szélesedése.

A kulturális intézményrendszer elemeinek működéséhez kapcsolódó vizsgálat megállapította, hogy a dunaújvárosi kulturális intézményrendszer kihasználtsága és igénybevétele látványosan csökken.

A törvényi szabályozás mutatja meg, hogy az adott állam mely feladatokat tekinti a legfontosabbnak. A kulturális szolgáltatások (könyvtár, levéltár, közgyűjtemény, múzeumi intézmények, közművelődési intézmények) fenntartása állami vagy önkormányzati feladat-e. A finanszírozás mértéke befolyásolja a szolgáltatás színvonalát. A kutatási eredmények bizonyították, hogy az állami szerepvállalás kockázatkerülővé tette az egyes intézmények döntéshozóit. A normatíva alapvetően meghatározta a működési kereteket. Az intézményrendszer azon eleme, mely nem részesült állami normatív támogatásból, egyéb lehetőségek segítségével fejlesztette saját szervezetét. Ez az elem az intézményrendszer leginkább működő eleme.

A város kultúrához való viszonya ambivalens jellegű. A támogatás jelentős része normatív jellegű (nagyságrendileg 2% a mindenkori önkormányzati költségvetésből, a szinten tartásra és az esetleges fejlesztésekre szükséges 4% helyett). A mecenatúra szerepvállalása elenyésző.

A kulturális/szórakoztató rendezvények iránti igény felmérésére a sajátosságok miatt lehetőség volt faktoranalízis (főkomponens elemzés) módszerének alkalmazására. Ennek eredményeként öt különböző kulturális igényű csoport rajzolódott ki. A kulturális helyszínek és rendezvények iránti igények összefüggését az életkor tekintetében vizsgálva az alábbi megállapítások tehetők:

Az életkor előrehaladtával a megkérdezett csoportok elutasították az alábbi szórakozási alternatívákat: blues kocsma, fiatalok számára biztosított szórakozási lehetőségek, jazz-rock klub, fesztiválok, mozi és a zenés estek. A megkérdezettek igényelnék a gyermektársastánc és az egyéb gyermekrendezvények megrendezését (valószínűsíthetően a saját család létének függvényében). A kor előrehaladtával a válaszadók inkább preferálták a zenés szórakozóhelyek létesítését, komolyzenei koncerteket, saját korosztályuknak szóló rendezvényeket és a népművészetet. A fiatalabb életkori csoportokban ezzel ellentétes tendenciák jelentek meg. A látogatási szokások vizsgálata alapján megállapítható, hogy a kutatásban szereplő válaszadók többsége elégedett a rendelkezésére álló kulturális szolgáltatások mértékével és azok minőségével, annak ellenére, hogy többségük nem látogatja rendszeresen az intézményeket. A megkérdezettek véleménye és az interjúk alapján kijelenthetjük, hogy a kulturális intézmények szolgáltatásai (kulturális programok) és a fogyasztói igények nincsenek összhangban egymással. A potenciális közönség szabadidő-eltöltési szokásai nem kapcsolódnak szorosan a megvalósított kulturális programokhoz. A preferált rendezvények között erőteljesen megjelenik az ingyenes – könnyed műfajú, családi – rendezvények iránti igény.

A felhasználói igények változása a közeljövőben is prognosztizálható, a gazdasági visszaesés hatására ebben a szektorban is csökkenés következhet be.

Koordinációs szerepe maga után vonhatja a racionalizálási törekvéseket. A különböző elemek külső források bevonásával határozzák meg működésük új irányait. Az egyes intézmények vezetői innovatív marketingtevékenységet vázoltak fel. Közönségvonzó kulturális attrakciók kerülhetnek előtérbe.

A kultúra finanszírozásban az állam differenciált módon vesz részt. A szektor erősödésének alapvető feltétele a bizalom, az átláthatóság, és az intézményrendszer folyamatos fejlesztése. Az állami szerepvállalás formája és minősége hatást gyakorol ezekre a tényezőkre. A kultúra finanszírozásában résztvevő legfontosabb szereplők az állam, a piaci szereplők és a non-profit szektor.

Az állam alapvető feladata a jogokhoz való hozzájutás biztosítása, beleértve a kulturálódáshoz való alkotmányos alapjogot is. Magyarországon jellemző tendencia, hogy a szakmai tapasztalat mellett a személyes kapcsolatok jelentik a szektorban az érvényesülés első számú alapját. Dunaújvárosban a kulturális intézményrendszer működtetése egy szűk réteg feladata, felelőssége volt és jelenleg is az. A fiatalok aránya a rendszer irányításában nem számottevő.

Az állam szerepvállalása kétirányú: támogató és egyben a működési kereteket is kijelöli, beleértve az elvárásokat a szakmai munkával kapcsolatban.

Adókedvezmények biztosításával ösztönözni kell az alternatív kultúrafinanszírozókat a szponzorációra, az erőteljesebb szerepvállalásra. A rendszer sajátossága, hogy a művészek létre kell hoznia egyedi alkotását, mely magánemberek érdeklődését is felkelti. Ennek a finanszírozási formának feltétele a partnerség.

Hipotézisek értékelése:

5. hipotézis: A kutatási eredmények igazolták azt az állítást, hogy a kulturális intézményrendszer elemei egymástól függetlenül, önállóan működnek. A helyi önkormányzat nem érvényesíti koordináló szerepét. A kulturális intézmények vezetői a rendelkezésre álló források felhasználásával, a lehetőségek széleskörű kiaknázásával igyekeznek működtetni az intézményeket, mind teljesebb mértékben kielégíteni a felhasználói igényeket. A kutatás reprezentatív célcsoportjának véleménye alapján a kulturális intézményrendszer bizonyos elemeivel nem elégedettek a város lakói. Az elégedetlenség többek között a tájékoztatás elégtelenségére és az ebből fakadó információhiányra vezethető vissza. Érzékelhető egyfajta tartózkodó magatartás a kulturális programokon való részvétellel kapcsolatban, az okok között társadalmi, gazdasági, szociológiai problémák egyaránt megtalálhatók.

7.4. A kulturális intézményrendszer és a felhasználói igények kapcsolatából következő lehetséges kitörési pontok és jövőkép

A fő probléma az intézmények közötti koordináció, kommunikáció és együttműködés megvalósításának nehézségeiben, hiányosságaiban keresendő. A kapcsolattartás nehézkessége, esetlegessége nyilvánvalóvá vált a doktori értekezés készítése során. Az intézmények képviselői megfogalmazták az igényüket a probléma kezelésére, ugyanakkor konkrét megvalósítási javaslatok nem születtek. Az intézményrendszer irányítói úgy gondolták, hogy a látogatók elvárásainak figyelembevételével nem igényli a feladatok újrafogalmazását, inkább csak a fokozatosság elvét valósítja meg. Ezzel a megállapítással nem tudok egyetérteni. A jelenleg kialakult helyzet egyik oka az információhiány és a felhasználói igények eseti jellegű felhasználása a programok tervezésének, lebonyolításának folyamatában.

Dunaújváros népességmegtartó képessége az utóbbi években fokozatosan gyengül. A város megítélése kardinálisan nem változik, és bár az itt élők kötődnek hozzá, a gazdaságilag és társadalmilag magasabban kvalifikált réteg a környező településeket választja életterületül. Sajnálatos tény, hogy a megkérdezettek nyilatkozataiból egyértelműen kirajzolódott: a megvalósult infrastrukturális beruházásokat nem tekintik lehetőségnek.

Budapest közelsége miatt gyakrabban veszik igénybe az ottani, természetesen más típusú és jellegű kulturális intézmények szolgáltatásait. Egyre szélesebbre nyílik az olló, mind társadalmi, mind kulturális téren.

Dunaújváros társadalmi megítélésének megváltoztatása egyaránt szükséges országos és helyi szinten, azaz a média tudatos bevonására van szükség. A látogató általában pozitívan vélekedik Dunaújvárosról, főként a parkok, a Duna-part, a szocreál épületek sajátosságai miatt. A múzeum kiállításainak megújítása, bővítése elkerülhetetlen. A városban élő, országos hírű művészek támogatása, segítése jelenleg is megvalósul, ugyanakkor tevékenységüket a városlakók jelentős része nem ismeri. Népszerűsítése közös koordinációban megrendezett programokon keresztül valósítható meg a leghatékonyabban.

A Kortárs Művészeti Intézet országos rangú kiállítóhely, ahol kiemelkedő művészeti alkotások találhatók, többek között a városban tevékenykedő Palotás József, Várnai Gyula, Móder Rezső és Birkás István dunaújvárosi Munkácsy-díjas művészek művei. Számos nemzetközileg elismert egyesület működik: Bartók Táncszínház és kórusok (Dunaújvárosi Vegyeskar, Dunaújvárosi Főiskola Női Kara, Viadana Kamarakórus), Vasas Táncegyüttes, Rosti Pál Fotóklub, magángyűjtemények (pl.: Kovácmúzeum). A Dózsa Mozicentrum premier, art moziként, valamint videotékaként működik.

A lakosok lokálpatriotizmusának erősítése elengedhetetlen. A helyi képzőművész társadalom megosztott, érdekérvényesítő képessége nem hatékony. A kulturális intézmények internet-elérése esetenként nem lehetséges, vagy elavult. A városlakók nem ismerik a helyi értékeket, adottságokat, erősségeket. A közművelődési intézményekben működő művészeti csoportok kommunikációjának javítása központi kérdéssé vált, az egységesség koncepciójának kialakítása elsőbbséget élvez. A különböző kulturális ágazatok, kulturális szervezetek koordinációjának erősítése az önkormányzat alapfeladata lehet(ne). A partnerség gondolatának erősítése, kiterjesztése minden érintett részéről konkrétan megfogalmazódott. Szükséges lenne koordinátor munkakör létesítése, amelynek betöltője szakmai alapokon hoz döntéseket; katalizátorként működne.

Olyan képzettséggel, illetve képességekkel rendelkező munkatársra van szükség, aki alkalmas közművelődési, közgyűjteményi, művészeti, felnőttképzési munkaterületen elemző, tervező, szervező munkakör ellátására. Képes a kulturális ágazatok, intézménytípusok, szervezeti és közösségi formák menedzselésére. Speciális képességekkel és ismeretekkel rendelkezik a felnőttképzés területén, vagyis birtokában van a konfliktusos helyzetek megoldásához szükséges ismereteknek. A hatékony és magas színvonalú feladatellátás érdekében a közművelődési munkában részt vevő munkatársak részére rendszeres intézményeken belüli továbbképzéseket kellene tartani.

Dunaújváros kulturális életét általánosságban a statikusság jellemzi. Pozitív példaként a Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza állítható, tekintve, hogy sajátos műsorszervezetének és menedzsmentjének köszönhetően növelte vonzáskörzetét.

Bizonyítottá vált, hogy a város jelenleg féloldalas vonzáskörzete a híd szerepének erősödésével párhuzamosan pozitív irányba befolyásolhatná a kulturális intézmények működését. Jelenleg a dunaújvárosi munkahelyüket megtartani kívánók rekreációs tevékenységüket már új lakóhelyükön folytatják, így igényeik sem jelennek meg Dunaújvárosban, melyekkel befolyásolhatnák a működést. A város térségi szerepe vitathatatlan, az oktatási és egészségügyi szolgáltatások megléte, valamint szakmai színvonala a kistérségben működő intézményrendszer lehetőségeit, mi több, szakmai színvonalát egyaránt meghaladja.

A megkérdezettek világossá tették, hogy szándékosan nem veszik igénybe a kulturális intézményrendszer szolgáltatásait. Dunaújváros turisztikai szempontból nem sorolható a tömegeket vonzó települések közé, ugyanakkor sajátos múltja, történelmi emlékei, műalkotásai, természeti környezete miatt vonzóvá tehető a potenciális látogatók számára. Az egyediséget képviselő programok multiplikátor hatása ösztönzőleg hatna a kapcsolódó szolgáltatások fejlődésére.

Amennyiben a folyamatok újraszervezése megtörténik, valószínűsíthető, hogy a jelenlegi migrációs folyamatok intenzitása csökken, a város térségi szerepe és lakosságmegtartó ereje nő, és a budapesti agglomeráció jelenleg érvényesülő elszívó

hatása mérséklődik. A térségi szerep erősödésével a dunaújvárosi híd szerepe felértékelődik.

A kulturális intézményrendszer működésének pozitív irányú változásai révén a városi élettér újra vonzóvá tehető, ha nem is akkora mértékben, mint a megalapítását követő három évtizedben.

7.5. A kutatás további irányai

A doktori kutatás továbbfejlesztésének két iránya rajzolódott ki a disszertáció elkészítése közben. A két irányvonal egymástól jól elkülöníthető gondolatmenetek szerint tagolható. A kulturális földrajz témakörébe tartozó kutatást térségi és tartalmi irányban egyaránt célszerű folytatni.

A kutatás tartalmi elemeinek megtartása mellett helyénvaló lenne a térszemlélet aspektusából az alábbi csoportosítások vagy a csoportok tetszőleges kombinációjával lefolytatni a vizsgálatokat.

A kutatás helyszíne az értelmezés szerint kiterjeszthető Dunaújváros szuburbanizációs övezetére.

A kutatás tárgya kibővíthető a sport, az egészségügy és az oktatás irányába. Továbbfejlesztési lehetőségként jelenhet meg a célcsoport összetételének szegmentálása. A kulturálódási szokások feltérképezése maga után vonhatja a szabadidő eltöltési szokások elemzését. Ennek kapcsán a kulturális intézményrendszerre jellemző látogatási szokások negatív irányú változásának feltételezett okai is felszínre kerülhetnek.

8. Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozom az intézményeknek, így elsősorban a Pécsi Tudományegyetem Földtudományok Doktori Iskolájának és munkahelyemnek, a Dunaújvárosi Főiskolának, amelyek elengedhetetlen helyszínei voltak a munkámnak. Személyes köszönettel tartozom témavezetőmnek, dr. Trócsányi Andrásnak (tanszékvezető, egyetemi docens) és Dr. Tóth Józsefnek (rector emeritus, egyetemi tanár), akik kutatásaim elméleti és módszertani irányvonalainak meghatározásában voltak segítségemre.

Gyakorlati eljárásaimban hatékonyan támogattak kollégáim: dr. Bittner Péter, a Dunaújvárosi Főiskola Vezetés- és Vállalkozástudományi Intézetének tanszékvezetője; Harazin Tibor, a Dunaújvárosi Főiskola minőségirányítási vezetője és dr. Bacsa-Bán Anetta, a Dunaújvárosi Főiskola Tanárképző Intézetének intézetigazgató-helyettese, szociológus, valamint Balázs Zoltán grafikus. A munka részleteiben együttműködtek velem abban, hogy a lehetséges tévedéseket elkerüljem, illetve mélyebbre lássak olyan pontokat illetően, amelyek a módszertani eljárások szakszerű lefolytatásához nélkülözhetetlenek voltak.

A kutatás alapjául szolgáló statisztikai adatok rendelkezésre bocsátásában, az interjúk elkészítéséhez nyújtott nélkülözhetetlen segítséget ezúton is szeretném megköszönni a Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza igazgatójának, Knódel Máriának; az Intercisa Múzeum múzeumpedagógusának, Medvegy Zsuzsannának; a József Attila Könyvtár igazgatójának, Szécsenfalviné Lukács Máriának; a Munkásművelődési Központ Kht. igazgatójának, Szántó Péternek; a Dózsza Mozicentrum Kft. ügyvezetőjének, Hegelsberger Ferencnek; valamint Bokor Zsuzsának, a városi önkormányzat Oktatási és Kulturális Iroda irodavezető-helyettesének.

A kistérségre vonatkozó adatokat az alábbi személyek bocsátották rendelkezésemre: Baracs – Dr. Horváth Zsolt jegyző; Daruszentmiklós – Földi Ilona jegyző; Előszállás – Tábiné Nyúl Gabriella művelődésszervező és könyvtárvezető; Kisapostag – Németh Ilona jegyző; Mezőfalva – Íjas Gizella művelődésszervező; Nagykarácsony – Hanák Júlia jegyző; Rácalmás – Palánkai Mirtill Művelődési Ház és Könyvtár vezető; Nagyvenyim – Rozbora Piroska művelődésszervező. A Központi Statisztikai Hivatal részéről az adatokat Lakatos Gyuláné főtanácsos biztosította. A témához kapcsolódó szakirodalmakat a Dunaújvárosi Főiskola könyvtárosai tették számomra hozzáférhetővé. Nem utolsósorban köszönettel tartozom a családomnak, akik tanulmányaim során a biztos lelki és anyagi háttérrel biztosították.

9. Irodalomjegyzék

1. AGÁRDI P. 2001: *Magyarország kultúrája az ezredfordulón*. In: Megyei Művelődési Központ (előadás), Eger.
2. AGÁRDI P. 2000 a: *A kultúra esélyei az ezredfordulón*. In: Vidékfejlesztés – regionalizmus – közművelődés. II. Közművelődési Nyári Egyetem, Szeged, jún.27-29. <http://www.csongradamk.hu/pages/29/dload/agardi.rtf>
3. AGÁRDI P. 2000 b: *A kultúra mint esélyteremtés, avagy az esélyteremtés kultúrája*. József Attila Alapítvány, Budapest, 63 p.
4. AGÁRDI P. 1997: *A kultúra sorsa Magyarországon 1985-1996: történeti és kronológiai bevezető a „Magyarország kulturális állapota” című komplex szociológiai felméréshez és elemzéshez*. Új Mandátum, Budapest, 120 p.
5. ALBA, R. D. – LOGAN, J. R. – STULTS, B. J. – MARZAN, G. – ZHANG, W. 1999: *Immigrant groups in the suburbs. A reexamination of suburbanization and spatial assimilation*. In: *American Sociological Review*, Palo Alto, 64(3).
6. ALEKSANDROWICZ, D. 1999: *The socialist city and its transformation*. In: Frankfurter Institut für Transformationsstudien [Europa-Universität Viadrina], Discussion Papers No. 10(99) Frankfurt, 299 p.
7. AMBRUS Z. 2003: *A nagyvárosok belső tagozódása: KSH Hajdú-Bihar Megyei Igazgatósága*, Debrecen, 100 p.
8. ÁDÁM L. – BOROS F. 1979: *Dunaújváros földrajza*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 318 p.
9. BACSA-BÁN A. 2008: „Híd ami összeköt” – Oktatási igények és lehetőségek a Pentele-híd mentén. In: Kiss A. (szerk.): *A Dunaújváros interregionális térsége infrastruktúrájának fejlesztéséből (Új Duna-Híd) adódó lehetőségek a szakképzési klaszter kialakításában*. Dunaújvárosi Főiskolai, Főiskolai Kiadó, Dunaújváros, pp. 79-99.
10. BAHRDT, H. P. 1973: *Városszociológia: válogatott tanulmányok*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 441 p.
11. BAKOS O. – GAJZÁGÓ É. – KÖVÁGÓ GY. 2007: *Civil szervezetek a dunaújvárosi kistérségben*. In: *Civil Szemle*. 4.évf. 2.szám, pp 107-123.
12. BALCSÓK I. – EKÉNÉ ZAMÁRDI I. 2007: *Munkaerőpiaci problémák az Alföldön*. In: Kovács Cs. (szerk.): *A társadalomföldrajz világi*. SZTE Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék, Szeged, pp. 37-46.

13. BALIPAP F. 2001: *A társadalom polgári újjászerveződésének szükségessége és az öntevékeny művelődés egy (követhető) európai modellje (avagy: egy lehetséges stratégiai projekt vázlatja)*. In: Szín-közösségi művelődés, Budapest, 6. évf. 5. sz. 12 p.
14. BARANYI B. – NAGY J. (szerk.) 2006: *Területfejlesztés, agrárium és regionalitás Magyarországon*. DE Agrártudományi Centrum, Debrecen, MTA RKK, Pécs, 331 p.
15. BAUER B. 2004: A jövő értékei – értékeink jövője. In: Török J. (szerk.): *Az érték. VI. Közművelődési Nyári Egyetem, Szeged, 2004. július 5-9.* Csongrád Megyei Közművelődési Tanácsadó Központ, Szeged, pp. 49-53. <http://www.csongradamk.hu/pages/794/dload/knye2004osszesea.pdf>
16. BAUER B. – SZABÓ A. (szerk.): *Iffúság 2004: Gyorsjelentés*. 2005, Mobilitás, Budapest, 113 p.
17. BÁN A. 2007: Dunaújváros ingázói. In: Kiss A. (szerk.): *Dunaújváros és Térsége VII. kötet*. Főiskolai Kiadó, Dunaújváros, pp. 47-73.
18. BÁN A. 2006: A Dunaújvárosba irányuló immigráció és a városon belüli vándorlás folyamatainak háttere. In: Kiss A. (szerk.): *Dunaújváros és Térsége VI. kötet*. Főiskolai Kiadó, Dunaújváros, pp. 63-78.
19. BÁRDOSI M. – LAKATOS GY. – VARGA A. 2004: *A kultúra helyzete Magyarországon*. Magyar Művelődési Intézet, Budapest, 123 p.
20. BECSEI J. 2007: *Átalakuló alföldi városok*. SZTE TTK, Szeged, 176 p.
21. BECSEI J. 2004: *Népességföldrajz*. Ipszilon Kiadó, Békéscsaba, 360 p.
22. BELICZAY E. – SZIRMAI V. 2000: *Fórum a társadalmi részvételről*. In: Szociológiai Szemle, Budapest, 10. évf. 3. sz. pp. 95–103.
23. BELUSZKY P. – GYŐRI R. 2005: *Magyar városhálózat a 20. század elején*. Dialóg Campus, Budapest, Pécs, 232 p.
24. BELUSZKY P. – GYŐRI R. 2004: *Fel is út, le is út: Városaink településhierarchiában elfoglalt pozícióinak változásai a 20. században*. In: Tér és Társadalom, Győr, 1. pp. 1-41.
25. BELUSZKY P. 1999 a: A magyarországi városhierarchia változásai a XX. században. In: Püski L. – Tímár L. – Valuch T. (szerk.): *Politika, gazdaság és társadalom a XX. századi magyar történelemben I.* KLTE Történelmi Intézet, Debrecen, pp. 207-226.
26. BELUSZKY P. 1999 b: *Magyarország településföldrajza*. Dialóg Campus, Budapest, Pécs, 584 p.
27. BELUSZKY P. 1995: Közép-Európa – Merre vagy? – Földrajzi Közlemények CXIX. 3-4. pp. 223-232.
28. BELUSZKY P. 1973: Adalékok a magyar településhierarchia változásaihoz, 1900-1970. Földrajzi Értesítő, 22. 1. 121-142 p.

29. BLAHÓ P. – DÖRNYEI I. – KENDE I. 1977: *A kulturális igazgatás kézikönyve*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1319 p.
30. BODA A. – KNÓDEL M. 2003: *Színházi csodák*. Dunaujvárosi Önkormányzat, Dunaujváros, 265 p.
31. BÓDI F. – BÖHM A. 2000: *Sikeres helyi társadalmak Magyarországon*. Agroinform, Budapest, 179 p.
32. BORSOS Á. 2007: *Tudatos fejlesztés vagy spontán folyamatok? A magyar mozi-hálózat az új évezredben*. Fejlesztés és Finanszírozás, 11. pp. 1-10.
<https://ffdf.mfb.hu/hatter/10397-b116>
33. BOZÓKI A. (szerk.) 2006: *Magyar Kulturális stratégia 2006 – 2020: „A szabadság kultúrája”*. OKM, Budapest, 46 p.
http://www.okm.gov.hu/letolt/nkom/Egyeb/KulturalisStrategia_Atnezett_Publ_060217.doc
34. BÖHM A. 2005: A sikeres helyi társadalmak. In: Török J. (szerk.): *„Tér – társadalom – kultúra”*: VII. Közmuvelődési Nyári Egyetem 2005., Szeged, pp. 35-38.
http://www.shp.hu/hpc/userfiles/knye/2005_bohm.rtf
35. BUDAY-SÁNTHA A. 2000: *Gazdasági és környezeti követelményrendszer a területfejlesztésben*. In: A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. II. Székelyföld konferencia. Tusnádfürdő, pp. 7-12.
36. BURGESS, E. W. 1929: Urban Areas. In: Smith, T. – White, L. (Eds), Chicago: An Experiment in Social Science, University of Chicago Press, Chicago, pp. 38–113.
37. CHOLNOKY J. 1929: *Magyarország földrajza*. Danubia Kiadó, Budapest, 167 p.
38. CHRISTALLER, W. 1933: *Die zentralen Orte in Süddeutschland. Eine ökonomisch-geographische Untersuchung über die Gesetzmäßigkeiten der Verbreitung und Entwicklung der Siedlungen mit städtischen Funktionen*. Verlag von Gustav Fischer, Jena, pp.19-116.
39. CZINKÓCZI S. (szerk.) 2000: *Dunaferr Dunai Vasmű Krónika*. Dunatáj Kiadói Kft, Dunaujváros, 574 p.
40. CZIRBUSZ G. 1902: *Magyarország a XX. évszázad elején*. Polatsek-féle könyvkereskedés, Temesvár, pp. 367–546.
41. CSAPÓ T. 2005: *A magyar városok településmorfológiája*. University Press, Szombathely, 201 p.
42. CSAPÓ T. 2004: *Néhány gondolat a hazai városok beépítéséről*. In: Területi Statisztika, 7. 2004/4. Budapest, pp. 332-350.

43. CSAPÓ T. 2001: *A megyei jogú városok regionális funkciói*. In: 10 éves a Debreceni Egyetem Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszéke. Debreceni Egyetem Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszék, Debrecen, pp. 237-244.
44. CSATÁRI B. – G. FEKETE É. – FARKAS J. – ODGYANI G. – BAKSA S. 2007: A környezet és a kultúra szerepe a vidéki változásokban. In: Banczerowski J. – Koncz I. – Baranyainé Sz. – Szentpéteri J. – Szemenyei I. (szerk.): *Stratégiai kutatások 2006-2007: kutatási jelentések: a Miniszterelnöki Hivatal és a Magyar Tudományos Akadémia közötti megállapodás keretében végzett stratégiai kutatások főbb eredményei*. MTA, Budapest, pp. 303-327.
45. CSATÁRI B. 2003: A kultúra területisége. In: Török J. (szerk.): „A szükséges pénz”: *V. Közművelődési Nyári Egyetem 2003*. Csongrád Megyei Közművelődési Tanácsadó Központ, Szeged, pp. 56-77.
http://www.shp.hu/hpc/userfiles/knye/2003_csatari.doc
46. CSATÁRI B. – TÍMÁR J. (szerk.) 2002: *Területfejlesztés, rendszerváltás és az Alföld*. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 235 p.
47. CSEPELI GY. 2005: Internet a térben – tér az internetben. In: Török J. (szerk.) 2005: *Tér – Társadalom – Kultúra: VII. Közművelődési Nyári Egyetem*. Szeged, pp. 93-111.
48. CSÉFALVAY Z. 1999: *Helyünk a nap alatt: Magyarország és Budapest a globalizáció korában*. Kairosz, Szentendre, Növekedéskutató Intézet, Budapest, 227 p.
49. CSIZMADY A. – HUSZ I. 2004: *Település és városszociológia. Szöveggyűjtemény*. Gondolat, Budapest, 267 p.
50. CSIZMADY A. 1996: *Lakótelep és társadalmi szegregáció*. In: Szociológiai Szemle, Budapest, 3-4. pp. 96-132.
51. CSONGOR GY. 1998: *Dunaiújváros a rendszerváltás után*. In: Területi Statisztika 3, Budapest, pp. 272.
52. DAVIES, G. 1999: *The Scottis New Towns*. Cumbernauld, Scotland, 276 p.
www.newtowns.net
53. DESSEWFFY T. 1997: *Kultúrpolitika márpedig van?!* In: Kultúra és Közösség 12. Budapest, pp. 35-43.
54. DÖVÉNYI Z. 2009: *A belső vándormozgalom Magyarországon: folyamatok és struktúrák*. Statisztikai Szemle 87:(7-8) pp. 748-762.
55. DÖVÉNYI Z. 2007: *A belső vándormozgalom néhány sajátossága Magyarországon*. In: KOVÁCS Cs. – PÁL V. (szerk.) *A társadalmi földrajz világi*. Szeged: SZTE Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék. pp. 133-147.
56. DÖVÉNYI Z. 2007: *A belföldi vándormozgalom strukturális és területi sajátosságai Magyarországon*. Demográfia 50:(4) pp. 335-359.

57. DÖVÉNYI Z. 2002: *Munkanélküliség szocialista módra*. In: ABONYINÉ PALOTÁS J. – BECSEI J. – KOVÁCS Cs. (szerk.) *A magyar társadalomföldrajzi kutatás gondolatvilága*. Szeged: SZTE Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék. pp. 63-75.
58. DÖVÉNYI Z. 1992: *Platz und Chancen Ungarns in Mitteleuropa*. Mitt. Österreich. Geographie. G. 134: 223-234 pp.
59. DRAGONITS T. 1973: *Városépítés Magyarországon a felszabadulás után*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 191 p.
60. DUDÁS K. – HUNYADI ZS. 2005: *A hagyományos (színház, hangverseny, kiállítás) és a modern tömegkultúra (mozi, könnyűzenei koncert) helye és szerepe a kulturális fogyasztásban*. Magyar Művelődési Intézet, Budapest, 124 p.
61. *Dunaújváros Városmarketing Terve*. 2005: Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzat, Dunaújváros, 26 p.
<http://www.dunaujvaros.hu/index.php?p=151>
62. *Dunaújváros Városstratégiai Terve*. (szerk. KISS E.) 2006: Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzat, Dunaújváros, 93 p.
www.dunaujvaros.hu/docfile.php?id=1020
63. *Dunaújvárosi kistérség közoktatási feladat-ellátási, intézményhálózat-működtetési és fejlesztési terve 2008-2014* (szerk. SCHRICK I.) 2008: Dunaújvárosi Kistérség Többcélú Kistérségi Társulás, Dunaújváros, 280 p.
www.dunaujvaros.hu/docfile.php?id=4272
64. *Dunaújváros Megyei Jogú Város Turisztikai koncepciója 2009-2014*. Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata és a Dunaújvárosi Kereskedelmi és Iparkamara megbízásából. Dunaújvárosi Kistérségi Turisztikai Közhasznú Nonprofit Kft. Európai Információs Pont és Tourinform, Dunaújváros, 54. p.
http://info.dunaujvaros.hu/turizmus/letoltes/DunaujvarosMJV_Turisztikai_Koncepcioja_2009_2014.pdf
65. EGEDY T. (szerk.) 2005: *Városrehabilitáció és társadalom: tanulmánykötet*. MTA Földrajztudományi Kutató Intézet, Budapest, 305 p.
66. EGEDY T. 2000: *Szegregáció és társadalmi kirekesztés a nagyvárosi lakótelepeken*. In: *Földrajzi Közlemények*, 124 kötet. 1-4. Budapest, pp. 93-108.
67. EHLEITER J. 2007: *Urbanisztika és regionalitás*. HVG–ORAC, Budapest, 272 p.
68. EKÉNE ZAMÁRDI I. – DÖVÉNYI Z. 2010: *Migráció és mobilitás*. In: Tóth J. (szerk.) *Világföldrajz*. Budapest, Akadémiai Kiadó. pp. 376-405.
69. ENYEDI GY. 2004: *A magyar településfejlődés integrációs kihívásai az ezredfordulón*. In: Csizmady A. – Husz I. (szerk.): *Település- és városszociológia. Szöveggyűjtemény*. Gondolat, Budapest, pp. 90-100.

70. ENYEDI GY. 1989: *Van-e szocialista urbanizáció?* In: *Tér és Társadalom*, 3. 2. Győr, pp. 92-103.
71. ERDŐS F. – PONGRÁCZ ZS. (szerk.) 2000: *Dunaújváros története*. Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzat, Dunaújváros, 478 p. (pp. 243-28., pp. 326-348.)
72. FARKAS B. – LENGYEL I. (szerk.) 2000: *Versenyképesség – regionális versenyképesség*. JATEPress, Szeged, 298 p.
73. FÖLDIÁK A. 1994: *Kultúra – állam – finanszírozás*. In: *Kultúra és Közösség*, 1. pp. 117-131.
74. FRENCH, R. A. – HAMILTON, F.E. I. 1979: *Is There a Socialist City?* In: R.A. French, F. E. Ian Hamilton (ed.) *The Socialist City, Spatial Structure and Urban Policy*, Chichester–New York–Brisbane–Toronto, pp. 1-21.
75. FRIEDMANN, J. – WOLFF, G. 1982: *World City Formation, An agenda for research action*. In: *International Journal of Urban and Regional Research*, No. 6, pp. 306-344.
76. GEERTZ, C. 2001: *Az értelmezés hatalma*, Osiris Kiadó, Budapest, 455p.
77. GERMUSKA P. 2003: *Ipari város, új város, szocialista város*. In: *Korall*, 11-12. Budapest, pp. 239-259.
78. GERMUSKA P. 2002: *A szocialista városok létrehozása: Terület- és településfejlesztés Magyarországon 1948 – 1953 között*. In: *Századvég*, 2. pp. 49-73.
79. GERMUSKA P. 2001: *A szocialista iparosítás Magyarországon 1947 – 1953 között*. In: *Kőrösi Zs. – Rainer M. J. – Ständeisky É. (szerk.) 2001: Évkönyv, IX. 1956-os Intézet, Budapest, pp. 147-172.*
80. GOMBÁR CS. (szerk.) 1994: *Kormány a mérlegen 1990-2004*. Korridor, Budapest, 385 p.
81. GROSZ A. – RECHNITZER J. – CSIZMADIA Z. 2003: *A magyar városhálózat tagozódása az infokommunikációs infrastruktúra alapján az ezredfordulón*. In: *Tér és Társadalom*, 17. 3. Győr, pp. 145-163.
82. GYŐRI Á. 2007: *Kis- és középvállalkozások vizsgálata a Dunaújvárosi kistérségben*. In: *Kiss A. (szerk.): Dunaújváros és Térsége IV. kötet*. Főiskolai Kiadó, Dunaújváros, pp. 47-73.
83. HABERMAS, J. 1993: *A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása*. Gondolat Kiadó, Budapest, pp. 9-85.
84. HABERMAS, J. 1971: *A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása : vizsgálódások a polgári társadalom egy kategóriájával kapcsolatban*. Gondolat Kiadó, Budapest, 410 p.

85. HAJDÚ Z. 1990: A településpolitika „szocialista” modelljének kialakítása Magyarországon (1949-1951). In: Tóth J. (szerk.) 1990: *Tér – idő – társadalom: Huszonegy tanulmány Enyedi Györgynek*. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs, pp. 157-166.
86. HARRIS, M. 1971: *Culture, Man, and Nature* In: Introduction to General Anthropology, Thomas Y. Crowell Company, New York, 660 p.
87. HARRIS, C. D. – ULLMAN E. L. 1945: *The nature of cities*. In: Ann. of the American Academie for Political Science, 242 s. London, pp. 7-12.
88. HARSÁNYI L. 2004: A második (közművelődési) évtized. In: Török J. (szerk.) 2004: *A szükséges pénz*. Csongrád Megyei Közművelődési Tanácsadó Központ, Szeged. pp. 118-122.
89. HARSÁNYI L. 1997: *Mi a rossz a magyar kultúra finanszírozásában?* In: Kultúra és Közösség, 12. Budapest, pp. 81-86.
90. HAVELLANT O. 2007 a: Dunaújváros interregionális környezete. In: Kiss A. (szerk.): *Dunaújváros és Térsége IV. kötet*. Főiskolai Kiadó, Dunaújváros, pp. 5-21.
91. HAVELLANT O. 2007 b: Dunaújváros, mint megyei jogú város pozicionálása. In: Kiss A. (szerk.): *Dunaújváros és Térsége IV. kötet*. Főiskolai Kiadó, Dunaújváros, pp. 21-47.
92. HAVELLANT O. 2007 c: *Dunaújváros gazdasági és társadalmi folyamatai 1990 után*. Doktori értekezés, Földtudományi Doktori Iskola, Miskolc, Miskolci Egyetem. 128 p.
93. HAVELLANT O. 2006: A „rég” és „új” Dunaújvárosi kistérség a 2001. évi népszámláláskor. In: Kiss A. (szerk.): *Dunaújváros és Térsége VI. kötet*. Főiskolai Kiadó, Dunaújváros, pp. 5-25.
94. HAVELLANT O. 2005: Dunaújváros térbeni társadalmi szerkezetének változásai az 1990-es évtizedben. In: Kiss A. (szerk.) 2005: *Dunaújváros és Térsége VI. kötet*. Főiskolai Kiadó, Dunaújváros, pp. 17-34.
95. HAZAG M. 2002: *A szakfelügyelői munka államigazgatási összefüggései*. In: Kerekes L. (szerk.) 2002: CXL kulturális törvény – önkormányzati feladatvállalás – közművelődési szakfelügyelet. NKÖM Közművelődési Főosztály, Budapest, 124 p.
96. HILLER I. 2006: *A kulturális modernizáció irányai*. OKM, Budapest, 41 p.
http://www.okm.gov.hu/letolt/kultura/kulturalis_modernizacio_iranyai_061213.pdf
97. HORVÁTH GY. 2001: *A magyar régiók és települések versenyképessége az európai gazdasági térben*. In: Tér és Társadalom, Győr, 2. pp. 203-231.
98. HORVÁTH I. (szerk.) 2000: *DUNAFERR Dunai Vasmű krónika*. Dunatáj Kiadó, Dunaújváros, 574 p. (pp. 34-55; pp. 450-452.)

99. HORVÁTH S. 2004: *A kapu és a határ: mindennapi Sztálinváros*. MTA Történettudományi Intézet, Budapest, 244 p.
100. HOYT, H. 1973: A városi struktúra klasszikus modelljeinek újabb torzulásai. In: Szelényi I. (szerk): *Városshociológia*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, pp. 161-181.
101. HUNYADI ZS. 2005: *Kulturálódási és szabadidő eltöltési szokások, életmód csoportok*. Magyar Művelődési Intézet, Budapest, 84 p.
102. HUNYADI ZS. 2004 a: *A művelődési házak közönsége, helye szerepe a kulturális fogyasztásban*. MMI, MTA Szociológiai Kutató Intézet, Budapest, 77 p.
103. HUNYADI ZS. 2004 b: *Fesztiválok közönsége, helye, szerepe a kulturális fogyasztásban*. MMI, MTA Szociológiai Kutató Intézet, Budapest, 36 p.
104. *Integrált városfejlesztési stratégia – társadalmisítási változat*, 2008. Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzat, Dunaújváros, 513 p.
<http://www.dunaujvaros.hu/index.php?p=249>
105. KARVALICS L. 1996: *Magyarország városai*. Égisz Kiadó, Budapest, 523 p.
106. KEREKES L. 2001: *A közművelődési feladatellátás országos szakfelügyeletének működési tapasztalatai*. In: Szín Közösségi Művelődés, 3. pp. 30-34.
107. KÉKESI M. Z. 2007: A hagyományos városökológiai elméletek alkalmazhatóságának korlátai a szegedi városszerkezet sajátosságainak tükrében. In: Zámolyi F. G. – Szilágyi T. (szerk.): *Társadalom és épített környezet: válogatott tanulmányok a társadalomtudományok, a néprajz és az építészet területéről*. DARTKE, IVA-ICKRA, Szeged, 228 p.
108. KISS A. (szerk.) 2008: *Dunaújváros interregionális térsége infrastruktúrájának fejlesztéséből (Új Duna-híd) adódó lehetőségek a szakképzési klaszter kialakításában*. DF Kiadói Hivatal, Dunaújváros. 164 p.
109. KISS A. (szerk.) 1998-2007: Dunaújváros és térsége. Dunaújvárosi Főiskola Térségfejlesztési Kutatócsoportjának tanulmánykötetei. Dunaújváros, pp. 165-181.
<http://www.dunaujvaros.hu/index.php?p=108>
110. KISS T. 2002: *Fordulatok, folyamatok: fejezetek a magyarországi kormányok kultúrpolitikáiról, 1867-2000*. Új Mandátum, Budapest, 187 p.
111. KLEIN A. 2004: *A Munkásművelődési Központ és Könyvtár történeti évkönyve*. Munkásművelődési Központ, Dunaújváros, 176 p.
112. KLEIN A. M. 1999: *Dunaújváros szerepe a Közép-Magyarországi térségben*. In: *Gépgyártástechnológia*, 11. Budapest, 10 p.

113. KOCSIS J. B. 2000: *A szuburbanizáció jelenségének főbb elméleti megközelítései a városszociológiai és más rokon tudományterületek irodalmában*. In: *Tér és Társadalom*, XIV. 2-3. Győr, pp. 311-322.
114. KOLTAI Z. 2005: *A magyarországi városok versenyképességének lakossági megítélése*. In: *Tér és Társadalom*, XIX. 3-4. Győr, pp. 23-41.
115. KONCZ G. – KUTI É. – LOVAS T. 1989: *A kultúra és a kulturális fejlődés feltételeinek hosszú távú elgondolásai*. Országos Közművelődési Központ, Budapest, 44 p.
116. KONRÁD GY. – SZELÉNYI I. 2000: *Urbanizáció és területi gazdálkodás*. Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged, 135 p.
117. KORMOS S. 1999: *Közművelődési intézmények és szervezetek*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 257 p.
118. KOVÁCS Z. – SZABÓ B. – SZÉKELY G. 2006: Az életminőség területi különbségei a lakáspiaci dinamizmus tükrében Dunaújváros térségében. In: Kiss A. (szerk.): *Dunaújváros és Térsége VI. kötet*. Főiskolai Kiadó, Dunaújváros, pp. 5-25.
119. KOVÁCS Z. 2007: *Népesség és településföldrajz*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 239 p.
120. KÖRNER ZS. 2004: *A városrendezési szabályozások története Magyarországon*. Műegyetemi Kiadó, Budapest, 174 p.
121. *Központi Statisztikai Hivatal: 2001-es népszámlálás*. KSH, Budapest.
122. KŐSZEGFALVI GY. – LOYDL T. 1999: *Településfejlesztés*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, pp. 60-65.
123. KŐSZEGFALVI GY. 1993: Az infrastruktúra-fejlesztés kérdőjelei. In: Kovács K. (szerk.): *Település, gazdaság, igazgatás a térben*. MTA RKK, Pécs, pp. 247-259.
124. KŐSZEGFALVI GY. – SIKOS T. 1993: *Városok és falvak infrastruktúrája*. MTA Földrajztudományi Kutató Intézet, Budapest, pp. 8-24.
125. *Kulturális koncepció, Dunaújváros, 2008*: Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzat. Dunaújváros, 34 p.
<http://www.dunaujvaros.hu/index.php?p=70>
126. KUTI É. – MARSCHALL M. 1991: *Az állam szerepe a kulturális szférában*. Művelődéskutató Intézet, Budapest, 32 p.
127. LADÁNYI J. 2008: *Lakóhelyi szegregáció Budapesten*. Új Mandátum Kiadó, Budapest, 190 p.
128. LADÁNYI J. 2007: *Szegregáció és rehabilitáció Budapesten*. Budapesti Negyed, XV. 2. Budapest, pp. 52-60.

<http://epa.oszk.hu/00000/00003/00040/ladanyi.html>

129. LAMPERTNÉ A. I. 2006: Út a monokultúras gazdasági szerkezettől a logisztikai központtá válásig (Dunaújváros gazdasági szerkezetének elemzése a 2000. és 2004. évben). In: Kiss A. (szerk.): *Dunaújváros és Térsége VI. kötet*. Főiskolai Kiadó, Dunaújváros, pp. 33-51.
130. LÁSZLÓ M. – PAP N. (szerk.) 2007 a: *A közszolgáltatások szervezésének alternatívái*. Lomart, Pécs, 192 p.
131. LÁSZLÓ M. – PAP N. (szerk.) 2007 b: *A terület- és településfejlesztés társadalompolitikai aspektusai*. In: *Területfejlesztés és Innováció*, 1. 1. Pécs, pp. 2-8.
132. LÁSZLÓ M. – PAP N. (szerk.) 2007 c: *Bevezetés a terület- és településfejlesztésbe*. Lomart, Pécs, 160 p.
133. *Lendületben az ország! A Gyurcsány Ferenc vezette kormány programja (2004 – 2006)*, Budapest.
<http://www.kulugyminiszterium.hu/NR/rdonlyres/A9F8F5A7-2925-4F5C-B5A9-36DD260FB892/0/Kormanyprogram.pdf>
134. LUKOVICH T. 2005: *Városok versenye: Korunk urbanisztikájának kihívásai*. In: *Építésügyi Szemle*, 47. 3. Budapest, pp. 65-71.
135. *A Magyar Köztársaság Kormányának Programja 1994*. In: *Magyar Kormányprogramok 1867-2002*. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 7 p.
136. MAJLÁTHNÉ D. A. – SZÜCS A. 2003: *A nagyvárosok belső tagozódása*. Békéscsaba KSH Békés Megyei Igazgatósága, Békéscsaba, 52, 39 p.
137. MARTINOTTI, G. 2004: *The new social morphology of cities*. In: *Inequalities of the european urban regions*, Discussion Paper Series, No. 16. pp. 37-61.
138. MATUSSNÉ LENDVAI M. 2005: *Az Intercisa Múzeum első 50 éve*. Intercisa Múzeum, Dunaújváros, 255 p.
139. MATUSSNÉ LENDVAI M. 2001: *Új város születik: Dunaújváros*. Intercisa Múzeum, Dunaújváros, 38 p.
140. MEGGYESI T. 2005: *A 20. század urbanisztikájának útvesztői*. Terc, Budapest, 287 p.
141. MEGGYESI T. 1985: *A városépítés útjai és tévútjai*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 141 p.
142. MENDÖL T. 1963: *Általános településföldrajz*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 567 p.
143. MERLIN, P. 2000: *New towns and European Spatial Development*. Paris, 36 p.
www.newtowns.net

144. MISKOLCZI M. 1980: *Város lesz, csakazértis....* Alföldi Nyomda, Budapest, 414 p.
145. MISKOLCZI M. 1976: *Velem üzentek, Riportok Dunaújvárosból.* Petőfi Nyomda, Budapest, 184 p.
146. MISKOLCZI M. 1975: *Az első évtized: Dunapenteletől – Dunaújvárosig.* Dunaújvárosi Tanács, Dunaújváros, 180 p.
147. MUSIL, J. 2002: *Changing urban system in post communist societies in Central Europe.* In: Pacione, M. (ed.) *The City, Critical Concepts.* Routledge. New York, pp. 899-905.
148. MUZIOL, A. – WECLAWOWICZ, G. 1994: *Die Transformation des Wohnungswesens in Polen – eine Analyse des Warschauer Wohnungsmarktes.* ISR Forschungsberichte, Heft 7. Wien, 84 p.
149. NAGY I. 2008: *Városökológia: a humánökológia elemeivel.* Dialóg Campus, Budapest, Pécs, 335 p.
150. NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTERIUMA 2006: *A kultúra szerepe és fejlesztési céljai a II. Nemzeti Fejlesztési Tervben.* Budapest.
http://muvelodes.vfmk.hu/4-szakmai_anyagok/letoltes/a_kultura_szerepe_es_celja.pdf
151. NÉMETH E. – DARÁZS I. – FOGARASI J. 1998: *A „csinált” város. Dunaújváros 1995-1997 között.* In: *Ön-Kor-Kép.* 8. 1-2. Budapest, pp.25-27.
http://www.onkorkep.hu/8_01/25.html
152. *Országos Területfejlesztési Konceptió.* 1997: Magyar Köztársaság Kormánya, Budapest, 177 p.
153. PAP N. 2007 a: *Kistérségfejlesztés: a kistérségfejlesztés elmélete és gyakorlata Magyarországon a rendszerváltás után.* Alexandra, Pécs, 199 p.
154. PAP N. (szerk.) 2007 b: *Területfejlesztés földrajzi alapjai.* Lomart, Pécs, 184 p.
155. PERCZEL GY. (szerk.) 2003: *Magyarország társadalmi-gazdasági földrajza.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 633 p.
156. PERCZEL K. 1981: *Az urbanizáció minőségi tényezői.* In: *Településfejlesztés,* 1. 1-2. Budapest, pp. 93-100.
157. PERGER É. 2004: A főváros és „környéke” régióként való értelmezése, a „központi régió problémája In: M. T. (szerk): *„A regionális politika közigazgatási feltételei” Magyar Közigazgatási Intézet, Budapest,* pp. 213-254
158. PETRÁNYI ZS. 2005: *„A kör közepén állok” centrum/periféria viszonyok a dunaújvárosi Kortárs Művészeti Intézet munkájában.* ECHO, pp. 4-5. Pécs.

159. PITRIK J. – ULCZ GY. (szerk.) 2004: *Társadalmi-gazdasági mozaikok az uniós kapcsolatok tükrében: tanulmánykötet*. PTE TTK, Földrajzi Intézet, Pécs, JGYFK, 206 p.
160. POLÁNYI K. 1976: *Az archaikus társadalom és a gazdasági szemlélet: Tanulmányok*. Gondolat, Budapest, 485 p.
161. PRÖHLE G. 2007: *A magyar kultúra szerepe Magyarország nemzetközi politikai és gazdasági kapcsolatainak fejlesztésében*, Budapest, 1-15p.
http://www.mtaki.hu/docs/kulkapcsolati_strategia/prohle_a_magyar_kultura_teljes.pdf
162. RAJNAI G. 2005: *Kultúra a helyi és térségi fejlesztésben*. SZÍN (elektronikus folyóirat) 10. 3. Budapest, 11 p.
http://epa.oszk.hu/01300/01306/00031/rajnai_gabor.htm
163. SÁNTHA J. 1981: *Az urbanizáció „decentralizálásának” feltételrendszere a kecskeméti középfokú körzetben és rész körzetben*. In: Területi Statisztika, 31. 6. Budapest, pp. 614-631.
164. SMITH, D. M. 1996: *The Socialist City*. In: Andrusz, G. – Harloe, M. – Szelenyi, I. (ed.) *Cities after Socialism. Urban and Regional Change and Conflict in Post-socialist Societies*. Oxford, pp. 70-99.
165. STARK A. 2008: *Kultúra és finanszírozás*, Pénzügyi Szemle, LIII. évf., pp. 64-82.
166. STRIKER S. (szerk.) 1997: *Lidérces mennyország*. MMI, Budapest, 189 p.
167. SZABÓ I. 2002: *A közművelődési szakfelügyeleti tevékenység helye és szerepe a települési önkormányzatok közművelődési feladatvállalásában*. In: *CXL. Kulturális Törvény – Önkormányzati feladatvállalás – Közművelődési szakfelügyelet*. NKÖM, Budapest, pp. 15- 21.
http://www.erikanet.hu/oldal.php?menupont_id=288463&cikk_id=7710
168. SZABÓ P. 2008: *A térszerkezet fogalma, értelmezése*. In: *Tér és Társadalom*, XXII. Győr, pp. 63-80.
169. SZCZEPANSKI, M. S. 1993: *A „New Socialist City” in the Upper Silesian Industrial Region. A Sociological Case Study*. In: Marek S. Szczepanski (ed.) *Dilemmas of Regionalism and the Region of Dilemmas. The Case of Upper Silesia*. Katowice, pp. 142-161.
170. SZELÉNYI I. 1990: *Városi társadalmi egyenlőtlenségek*. Tanulmányok. Akadémiai Kiadó, Budapest, 183 p.
171. SZIRMAI V. 2007: *A magyar nagyváros térségei társadalmi jellegzetességei*. Magyar Tudomány. 168. 6. Akaprint Kft., Budapest, pp. 740-758.

172. SZIRMAI V. (szerk.) 2002: *Verseny és/vagy együttműködés: Város és környéke kapcsolatai*. MTA Szociológiai Kutatóintézet, Budapest; MTA RKK NYUTI Közép-Dunántúli Kutatócsoport, Székesfehérvár, 233 p.
173. SZIRMAI V. 1996: *Közép-európai új városok az átmenetben*. In: Szociológiai Szemle, 6. 3-4. Budapest, pp. 181-204.
174. SZIRMAI V. 1988: „Csinált” városok. Magvető, Budapest, 239 p.
175. SZIRMAI V. – ZELENAY A. 1988: *A remények városa: Lakóhely és művelődés Dunaújvárosban*. MKKE, Budapest, 465 p.
176. SZIRMAI V. 1984: *Az új városokat fejlesztő tervezői stratégiák társadalom- és életmód-alakító törekvése. (Az új városokat fejlesztő tervezés társadalmi konfliktusai Dunaújváros példáján)*. Kandidátusi értekezés, Budapest, 244 p.
177. TÍMÁR J. – VELKEY G. (szerk.) 2003: *Várossiker alföldi nézőpontból*. MTA RKK Alföldi Tudományos Intézet: Békéscsaba, MTA Társadalomkutató Központ: Budapest, 253 p.
178. TOURINFORM IRODA 2000: *Az építészeti emlékek tanútja*, Dunaújváros, pp. 12-16.
179. TÓTH J. 2007: *A magyar népesség kulturális jellemzői a XXI. század elején*. In.: Kovács Csaba, Pál Viktor(szerk.): *A társadalmi földrajz világi*. Szeged, SZTE Gazdaság- és Társadalomföldrajzi Tanszéke, 503-510 pp.
180. TÓTH J. 1993: *Nagyvárosok a magyar településrendszerben*. In: Comitatus, 3. 7-8. Veszprém, pp. 40-53.
181. TÓTH J. 1981: *A településhálózat és a környezet kölcsönhatásának néhány elméleti és gyakorlati kérdése*. In: Földrajzi Értesítő 2/3 sz. Budapest, pp. 267- 291.
182. TÓTH J. – TRÓCSÁNYI A. 2005: *A magyarországi városhálózat és a városhiányos térségek vizsgálata: terület és településfejlesztés*. Alexandra, Pécs, pp. 207-216.
183. TÓTH J. – TRÓCSÁNYI A. 2000: *Térszerkezeti változások*. In: Educatio, 9. 2. Budapest, pp. 205-220.
184. TÓTH J. – TRÓCSÁNYI A. 1997: *A magyarság kulturális földrajza*. Pro Pannonia, Pécs, 224 p.
185. TÓTH J. – VUICS T. (szerk.) 1998: *Általános társadalomföldrajz I*. Dialóg Campus, Budapest, 448 p.
186. TÓTH J. – WILHELM Z. 1999: *Változó környezetünk: Tiszteletkötet Fodor István Professzor Úr 60. születésnapjára*. University Press, Pécs, 351 p.
187. TÓTH Z. 2002: *Építészet – városépítészet: Hagyományok és modernizáció*. Ponte Press, Pécs, 162 p.

188. TRÓCSÁNYI A. 2006 a: *A kultúra térbeli eloszlása*. In: *Tér – Társadalom – Kultúra: VII. Közművelődési Nyári Egyetem: Szeged, 2005. július 4-8.* (szerk.) Török J. 2006.: Csongrád Megyei Közművelődési Tanácsadó Központ, Szeged, 149 p.
189. TRÓCSÁNYI A. 2006 b: A kultúra térbelisége – kulturális földrajz. In: Török J. (szerk.): *Tér – Társadalom – Kultúra: VII. Közművelődési Nyári Egyetem: Szeged, 2005. július 4-8.* Csongrád Megyei Közművelődési Tanácsadó Központ, Szeged, pp. 33-51. <http://www.csongradamk.hu/pages/880/dload/trocsanyi.rtf>
190. TRÓCSÁNYI A. – CZUPPON V. – TÓTH J. (szerk.) 2004: *Tanulmányok a településföldrajz témaköréből*. PTE FEEFI, Pécs, 295 p.
191. TRÓCSÁNYI A. – PIRISI G. – MALATYINSZKI SZ. 2007: *A célnél fontosabb a bejárt út. A várossá nyilvánítás gyakorlata Magyarországon*. Falu Város Régió, 3. Budapest, pp. 18-27.
192. TRÓCSÁNYI A. – TÓTH J. 2002: *A magyarság kulturális földrajza II*. Pro Pannónia Kiadói Alapítvány, Pécs, 361 p.
193. TYLOR, E. B. 1871: *Primitive culture*. Research into the development of mythology, philosophy, religion, language, art, and custom. J. Murray, London, pp. 1-12.
194. UDVARDI L. E. 2002: *Kulturális intézmények, szervezetek és a közművelődés*. Zsigmond Király Főiskola, Budapest, 148 p.
195. VADÁSZ J. 2000: *Érdek és érték a mai közművelődésben*. In: Vidékfejlesztés – regionalizmus – közművelődés. II. Közművelődési Nyári Egyetem, Szeged, jún. 27-29. <http://www.csongradamk.hu/pages/30/dload/vadaszjav.rtf>
196. VAJSZ T. – PUMMER L. 2006: *A magyarországi régiók közötti különbségek vizsgálata*. In: *Gazdálkodás*, 50. 4. Budapest, pp. 18-30.
197. VARGA A. 2008 a: A kulturális élet változása négy régió találkozási pontjában. In: Ledács Kiss J. (szerk.): *Szakmai Szemle*, MK Katonai Biztonsági Hivatal Tudományos Tanács, Budapest, pp. 209-217.
198. VARGA A. 2008 b: „Merre tovább melyik úton...” „Iparváros kontra kulturális minőségromlás”. In: *Comitatus Önkormányzati Szemle XVIII/6. 172.*, Comitatus Társadalomkutató Egyesület, Veszprém, pp. 67-74.
199. VARGA A. 2007 a: *Dunaújváros kulturális életének interregionális hatásai*. In: Veres L. (szerk.) 2008: *DUNA - TÉRSÉGI KOHÉZIÓ*, Dunaújváros 269-277 p.
200. VARGA A. 2007 b: *Dunaújváros kulturális földrajza – Kutatás közben (1.)*. In: Kiss A. (szerk.): *Dunaújváros és Térsége VII. kötet*. Főiskolai Kiadó, Dunaújváros, pp. 171-184.
201. VARGA A. 2007 c: *Intézményrendszer egy város szolgálatában*. In: *Tavaszi Szél Konferencia-kiadvány*, Budapest, pp. 323-333.

202. VARGA A. 2007 d: Kulturális fogyasztási szokások alakulása Dunaújvárosban és a Közép-Dunántúli Régióban. In: Kadocsa L. (szerk.): *A Magyar Tudomány Hete Konferencia Dunaújváros 2007*. Főiskolai Kiadó, Dunaújváros, pp. 263-274.
203. VARGA A. 2007 e: Inter-regional impacts of the cultural life of Dunaújváros. In: Dr. Lajos Veres (edited by) 2008: *Danube-Area Cohesion -The presentation in English- I. EU Interregional International Scientific Conference*. Dunaújváros (Hungary), 4-5 July 2007. Dunaújváros, 279-288. pp. Published by Cikos Stampa, Cikos Group, Subotica (Serbia).
204. VARGA A. 2006 a: Dunaújváros – kulturális várostérség. Innovációk a térben. In: Tésits R. – Tóth J. – Romvári M. (szerk.): *A terület- és településfejlesztés aktuális kérdései*. PTE TTK, Pécs, pp. 71-86.
205. VARGA A. 2006 b: Culture versus „cool-tour” In: Kadocsa L. (szerk.): *A Magyar Tudomány Hete Konferencia*. Főiskolai Kiadó, Dunaújváros, pp. 369-384.
206. VARGA CS. 2005: *A globlokál világ kultúrája*. In: Tér – társadalom – kultúra. VII. Közművelődési Nyári Egyetem, Szeged, 2005. júl. 4-8. 9 p.
<http://www.csongradamk.hu/pages/958/dload/varga.rtf>
207. VARGA I. 2005: *A nagyvárosi agglomerációk hatása a kistérségi szerveződések alakulására*. A Közigazgatási Szolgáltatások korszerűsítési Programja (IDEA). Pécs, 30 p.
208. VELIKY J. 2006: *A Kárpát-medence modernizációjának útja*. In: Magyar Tudomány, 9. Budapest, pp. 11-20.
209. VERES L. 2006: *Stratégiaalkotás és programkészítés a területfejlesztésben*, Hazai Térségfejlesztő Zrt. Budapest, 217 p.
210. VERES L.– ABONYINÉ PALOTÁS J. 2010: *A Pentele híd hatása Dunaújváros szűkebb és tágabb környezetének logisztikai helyzetére, társadalmi-gazdasági fejlődésére*. Logisztikai Évkönyv 2010. A Magyar Logisztikai Egyesület szakmai kiadványa, Budapest, pp. 150-157.
211. VITÁNYI I. 2005: *Tér – Társadalom – Kultúra*. VII. Közművelődési Nyári Egyetem, Szeged, 2005. júl. 4-8.
<http://www.csongradamk.hu/pages/935/dload/vitanyi.rtf>
212. VITÁNYI I. 2004: *A 20. század kulturális kihívásai*. In: Ezredforduló 3-4. sz. Budapest, 6 p.
http://www.csongradamk.hu/pages/162/dload/vitanyi_ivan__a_20._szazad_kulturalis_kihivasai.rtf
213. VITÁNYI I. 2002: *A civilizáció és a kultúra paradigmái*. In: Magyar Tudomány, Budapest, 2002. jún. pp 720-729.
214. VITÁNYI I. 1997: *A kultúrpolitika stratégiái*. In: Kultúra és Közösség, 1. Budapest, pp. 9-23.

215. VITÁNYI I. – HIDY P – HARSÁNYI L 1997: *A magyar társadalom kulturális állapota: Az 1996-os országos vizsgálat zárótanulmánya*. MTA Szociológiai Intézet, Budapest 187 p.
216. ZAVARKÓ M. 2005: *Nagyvárosi kultúrafinanszírozás az ezredfordulón a szakfelügyeleti jelentések tükrében*. – (A Magyar Művelődési Intézet kutatásaiból) In: *Közösségi Művelődés*. 10/1, Pécs, pp. 39-49.
217. A 2008. ÉVI XCIX. TÖRVÉNY az előadó-művészeti szervezetek támogatásáról és sajátos foglalkoztatási szabályairól, 15 p.
http://www.eloadomuveszetiiroda.hu/upload/jogszabalyok/2008_XCIX_Tv.pdf
218. A 2005. ÉVI CXXXIX. TÖRVÉNY a felsőoktatásról.
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=a0500139.tv
219. Az 1993. ÉVI LXXIX. TÖRVÉNY a közoktatásról.
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99300079.TV
220. 1997. ÉVI CXL. TÖRVÉNY a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről.
http://kozadat.oszk.hu/doku/1997_cxl_tv.pdf

10. Ábrajegyzék

1. ábra. Kutatási modell Forrás: Kutatási adatok alapján szerk. VARGA A. 2009	5
2. ábra. Tóth József Tetraéder-modellje	18
3. ábra. Dunaújváros földrajzi elhelyezkedése	22
4. ábra. Dunaújváros térségi szerepét befolyásoló közlekedési beruházások	28
5. ábra. A Pentele-híd keleti oldalán fekvő települések földrajzi elhelyezkedése	31
6. ábra. A Dunaújvárosi kistérséget alkotó települések földrajzi elhelyezkedése	40
7. ábra. Dunaújváros 40 km-es vonzáskörzetébe tartozó települések területi elhelyezkedése	41
17. diagram. A Dunaújvárosi kistérséghez tartozó települések rendszeres művelődési formáiban résztvevők száma 2006-2009.....	45
8. ábra. A Dunaújvárosi kistérséghez tartozó települések kulturális intézményrendszerének mutatói	47
9. ábra. Dunaújváros városrészeinek földrajzi elhelyezkedése	53
10. ábra. A Barátság városrész jellemző mutatói	54
11. ábra. A Belváros jellemző mutatói	55
12. ábra. A Béke városrész jellemző mutatói	56
13. ábra. A Dózsa városrész jellemző mutatói	57
14. ábra. A Felső-Dunapart jellemző mutatói	57
15. ábra. A Kertváros jellemző mutatói.....	58
16. ábra. Óváros / Pentele városrész jellemző mutatói	59
17. ábra. A Római városrész jellemző mutatói.....	60
18. ábra. A Technikum városrész jellemző mutatói	61
19. ábra. Újtelep jellemző mutatói.....	62
20. ábra. Dunaújváros kulturális intézményrendszerének működését biztosító kapcsolati háló és azok befolyásoló szerepe 1954-1985.....	63
21. ábra. Dunaújváros kulturális intézményrendszerének működését biztosító kapcsolati háló és azok befolyásoló szerepe 1985-1995.....	64
22. ábra. Dunaújváros kulturális intézményrendszerének működését biztosító kapcsolati háló és azok befolyásoló szerepe 1995-2004.....	66
23. ábra. Dunaújváros kulturális intézményrendszerének működését biztosító kapcsolati háló és azok befolyásoló szerepe 2004-2010.....	67
24. ábra. A kulturális intézmények területi elhelyezkedése Dunaújvárosban	75
25. ábra. A Dunaújvárosban található kulturális intézmények földrajzi elhelyezkedése.....	76
26. ábra. A nonprofit szervezetek számának regionális megoszlása Magyarországon 2009-ben.....	90
27. ábra. A kulturális tevékenységet végző civil szervek megyénkénti megoszlása 2009-ben	91
28. ábra. Az Építészeti Emlékek tanútja Dunaújvárosban.....	98
29. ábra. A megkérdezettek alapfokú végzettség szerinti megoszlása 2006-ban.....	102
30. ábra. A megkérdezettek középfokú végzettség szerinti megoszlása 2006-ban.....	103
31. ábra. A megkérdezettek felsőfokú végzettség szerinti megoszlása 2006-ban.....	103
32. ábra. A megkérdezettek családi állapot szerinti megoszlása 2006-ban.....	104
33. ábra. Az átlag alatti jövedelemmel rendelkezők megoszlása 2006-ban	105
34. ábra. Az átlagos jövedelemmel rendelkezők megoszlása 2006-ban	105

35. ábra. Az átlag feletti jövedelemmel rendelkezők megoszlása 2006-ban	106
36. ábra. A megkérdezettek gazdasági ágazat szerinti megoszlása 2006-ban.....	107
37. ábra. A kulturális intézményrendszer látogatói hajlandóság és jövedelmi helyzet szerinti megoszlása 2006-ban	120
38. ábra. A kulturális intézményeket nem látogatók aránya városrészenként.....	123
39. ábra. A kulturális intézményeket évente vagy félévente látogatók aránya városrészenként	124
40. ábra. A kulturális intézményeket havonta vagy gyakrabban látogatók aránya városrészenként	125
41. ábra. Magyarország megyei jogú városainak népesség szerinti megoszlása	129
42. ábra. Magyarország megyei jogú városainak kulturális intézményekkel való ellátottsága 2010	134
43. ábra. A szocialista típusú települések földrajzi elhelyezkedése, területi, népességi és népsűrűségi mutatói 2010-ben.....	154
1. diagram. A Pentele-híd keleti oldalán elhelyezkedő települések könyvtári egységeinek száma 2001-2009	33
2. diagram. A Pentele-híd keleti oldalán elhelyezkedő települések könyvtáraiból kölcsönzött könyvtári egységek száma 2001-2009	33
3. diagram. A Pentele-híd keleti oldalán elhelyezkedő települések könyvtáraiba beiratkozott olvasók száma 2001-2009	34
4. diagram. A Pentele-híd keleti oldalán elhelyezkedő települések múzeumi látogatóinak megoszlása 2004-2009	35
5. diagram. A Pentele-híd keleti oldalán elhelyezkedő települések rendszeres művelődési foglalkozásainak száma 2006-2009.....	35
6. diagram. A Pentele-híd keleti oldalán elhelyezkedő települések rendszeres művelődési foglalkozásain résztvevők száma 2006-2009	36
7. diagram. A Pentele-híd keleti oldalán elhelyezkedő települések kulturális rendezvényeinek száma 2006-2009	36
8. diagram. A Pentele-híd keleti oldalán elhelyezkedő települések kulturális rendezvényein résztvevők száma 2006-2009	37
9. diagram. A Pentele-híd keleti oldalán elhelyezkedő települések alkotó művelődési közösségeinek száma 2007-2009	37
10. diagram. A Pentele-híd keleti oldalán elhelyezkedő települések alkotó művelődési közösségek tagjainak száma 2007-2009	38
11. diagram. A települési könyvtárakból kölcsönzött könyvtári egységek száma 2001-2009 ...	42
12. diagram. A települési könyvtárak beiratkozott olvasóinak száma 2001-2009.....	43
13. diagram. A települési könyvtárak egységeinek száma 2001-2009.....	43
14. diagram. A kulturális rendezvények száma 2006-2009.....	44
15. diagram. A kulturális rendezvényeken résztvevők száma 2006-2009	44
16. diagram. A rendszeres művelődési foglalkozások száma 2006-2009	45
17. diagram. A rendszeres művelődési formákban résztvevők száma 2006-2009	45
18. diagram. Alkotó művelődési közösségek száma 2007-2009	46
19. diagram. Alkotó művelődési közösségek tagjainak száma 2007-2009	46
20. diagram. A József Attila Könyvtár állományának alakulása 2000-2008	77
21. diagram. A József Attila Könyvtárba beiratkozott olvasók számának alakulása 2000-2008	78

22. diagram. A Munkásművelődési Központ előadásszámának alakulása 2000-2008	79
23. diagram. A Munkásművelődési Központ látogatószámának alakulása 2000-2008	79
24. diagram. Az Intercisa Múzeum előadásai/rendezvényei számának alakulása 2000-2008 ..	80
25. diagram. Az Intercisa Múzeum látogatószámának alakulása 2000-2008	81
26. diagram. A Dózsa Mozicentrum előadásszámának alakulása 2001-2009	82
27. diagram. A Dózsa Mozicentrum látogatószámának alakulása 2001-2009	83
28. diagram. A Bartók Kamaraszínház és Művészetek háza előadásszámának alakulása 2000-2008	84
29. diagram. A Bartók Kamaraszínház és Művészetek háza látogatószámának alakulása 2000-2008	85
30. diagram. A Dunaújvárosi Főiskola hallgatóira vonatkozó kulturálódási szokások gyakoriságának vizsgálata 2007	87
31. diagram. A Dunaújvárosi Főiskola hallgatóira vonatkozó kulturálódási szokások gyakoriságának vizsgálata 2008	88
32. diagram. A Dunaújvárosi Főiskola hallgatóira vonatkozó kulturálódási szokások gyakoriságának vizsgálata 2009	88
33. diagram. A Fejér megyében található non-profit szervezetek tevékenységcsoport szerinti megoszlása, 2009.....	92
34. diagram. Dunaújvárosban működő civil szervezetek tematikus besorolása.....	93
35. diagram. A mozilátogatók száma a Dunaújvárossal összevethető lélekszámú megyei jogú városokban 2001 - 2009	135
36. diagram. A mozilátogatók száma a legnépesebb megyei jogú városokban 2001 - 2009...	135
37. diagram. A mozilátogatók száma a többi megyei jogú városban 2001 - 2009.....	136
38. diagram. A mozielőadások számának alakulása a Dunaújvárossal megegyező lélekszámú megyei jogú városokban 2001 - 2009	137
39. diagram. A mozielőadások számának alakulása a legnépesebb megyei jogú városokban 2001 - 2009	137
40. diagram. A mozielőadások számának alakulása a többi megyei jogú városban 2001 - 2009.....	138
41. diagram. Állandó színházi előadások számának alakulása a Dunaújvárossal megegyező lélekszámú megyei jogú városokban 2002 - 2009	139
42. diagram. Állandó színházi előadások számának alakulása a legnépesebb megyei jogú városokban 2002 - 2009	139
43. diagram. Állandó színházi előadások számának alakulása a többi megyei jogú városban 2002 - 2009.....	140
44. diagram. Állandó színházi látogatók számának alakulása a Dunaújvárossal megegyező lélekszámú megyei jogú városokban 2002 - 2009	140
45. diagram. Állandó színházi látogatók számának alakulása a legnépesebb megyei jogú városokban 2002 - 2009	141
46. diagram. Állandó színházi látogatók számának alakulása a többi megyei jogú városban 2002 - 2009.....	141
47. diagram. A települési könyvtárak beiratkozott olvasók számának alakulása a Dunaújvárossal megegyező lélekszámú megyei jogú városokban 2001 - 2009.....	142
48. diagram. A települési könyvtárak beiratkozott olvasók számának alakulása a legnépesebb megyei jogú városokban 2001 - 2009.....	143

49. diagram. A települési könyvtárak beiratkozott olvasók számának alakulása a többi megyei jogú városban 2001 - 2009	143
50. diagram. A múzeumi látogatók számának alakulása a Dunaújvárossal megegyező lélekszámú megyei jogú városokban 2004 - 2009	144
51. diagram. A múzeumi látogatók számának alakulása a legnépesebb megyei jogú városokban 2004 - 2009	144
52. diagram. A múzeumi látogatók számának alakulása a többi megyei jogú városban 2004 - 2009.....	145
53. diagram. A kulturális rendezvények számának alakulása a Dunaújvárossal megegyező lélekszámú megyei jogú városokban 2006 - 2009	146
54. diagram. A kulturális rendezvények számának alakulása a legnépesebb megyei jogú városokban 2006 - 2009	146
55. diagram. A kulturális rendezvények számának alakulása a többi megyei jogú városban 2006 - 2009.....	147
56. diagram. A kulturális rendezvények látogatószámának alakulása a Dunaújvárossal megegyező lélekszámú megyei jogú városokban 2006 - 2009	147
57. diagram. A kulturális rendezvények látogatószámának alakulása a legnépesebb megyei jogú városokban 2006 - 2009	148
58. diagram. A kulturális rendezvények látogatószámának számának alakulása a többi megyei jogú városban 2006 - 2009	148
59. diagram. Alkotó művelődési közösségek számának alakulása a Dunaújvárossal megegyező lélekszámú megyei jogú városokban 2007 - 2009	149
60. diagram. Alkotó művelődési közösségek számának alakulása a legnépesebb megyei jogú városokban 2007 - 2009	150
61. diagram. Alkotó művelődési közösségek számának alakulása a többi megyei jogú városban 2007 - 2009.....	150
62. diagram. Alkotó művelődési közösségek tagjainak számának alakulása a Dunaújvárossal megegyező lélekszámú megyei jogú városokban 2007 - 2009	151
63. diagram. Alkotó művelődési közösségek tagjainak számának alakulása a legnépesebb megyei jogú városokban 2007 - 2009	151
64. diagram. Alkotó művelődési közösségek tagjainak számának alakulása a többi megyei jogú városban 2007 - 2009.....	152
65. diagram. A mozielőadások számának alakulása a szocialista típusú városokban 2001 - 2009.....	157
66. diagram. A mozilátogatók számának alakulása a szocialista típusú városokban 2001 - 2009.....	158
67. diagram. A múzeumi látogatók számának alakulása a szocialista típusú városokban 2004 - 2009.....	159
68. diagram. A rendszeres művelődési foglalkozások számának alakulása a szocialista típusú városokban 2006 - 2009	160
69. diagram. A rendszeres művelődési formákban résztvevők számának alakulása a szocialista típusú városokban 2006 - 2009.....	161
70. diagram. A települési könyvtárak egységeinek alakulása a szocialista típusú városokban 2001 - 2009	162
71. diagram. A települési könyvtárakból kölcsönzött egységek alakulása a szocialista típusú városokban 2001 - 2009	162

72. diagram.	A települési könyvtárak beiratkozott olvasóinak száma a szocialista típusú városokban 2001 - 2009	163
73. diagram.	A munkahelyi, felsőoktatási és egyéb könyvtárak beiratkozott olvasóinak száma néhány szocialista típusú városban 2004 - 2009.....	164
74. diagram.	A kulturális rendezvények száma a szocialista típusú városokban 2006 - 2009 .	165
75. diagram.	A kulturális rendezvények száma a szocialista típusú városokban 2006 - 2009 .	165
76. diagram.	Alkotó művelődési közösségek száma a szocialista típusú városokban 2007 - 2009.....	166
77. diagram.	Alkotó művelődési közösségek tagjainak száma a szocialista típusú városokban 2007 - 2009.....	167
1. táblázat.	A kutatási minta megoszlása (fő).....	10
2. táblázat.	A kunszentmiklósi kistérség településeinek népességi, népsűrűségi és területi mutatói 2010-ben	32
3. táblázat.	A Dunaújváros kistérségéhez tartozó települések területi, népességi és népsűrűségi adatai 2010-ben	42
4. táblázat.	A válaszadók nem és életkor szerinti megoszlása	101
5. táblázat.	A megkérdezettek jövedelem szerinti megoszlása.....	104
6. táblázat.	A megyei jogú városok kistérségeinek csoportosítása	131
7. táblázat.	Agglomerációs besorolás településcsoportokra lebontva	131

1. számú melléklet, Kérdőív

Háttérváltozók

Háttérváltozók:

Nem: férfi / nő

Életkor: 15-29; 30-49; 50-64; 65-

Születési hely: település; megye; kistérség

Lakóhely városrésze:

Dózsa városrész

Felső-Dunapart városrész

Belváros városrész

Béke városrész

Barátság városrész

Kertváros városrész

Római városrész

Újtelep városrész

Technikum városrész

Óváros (Pentele) városrész

Dunaújvárosi lakos:

születése óta, tanulmányai miatt, házasság révén, munkahelye miatt

egyéb:

Iskolai végzettség:

kevesebb, mint 8 általános; 8 általános, Középfok, Érettségi, Felsőfok

Családi állapot:

hajadon / nőtlen; házas / élettárssal élő; elvált; özvegy

Jövedelem szerinti megoszlás:

jóval az átlag feletti; átlag feletti; átlagos átlag alatti; napi megélhetési gondok

Gazdasági státusz:

Aktív, Szellemi területen:	Aktív, Fizikai területen:	Inaktív:
☐ felsővezető	☐ felsővezető,	☐ tanuló
☐ középvezető	☐ középvezető,	☐ munkanélküli
☐ alkalmazott	☐ alkalmazott,	☐ GYES/GYED-en lévő
☐ vállalkozó,	☐ vállalkozó	☐ háztartásbeli
☐ egyéb	☐ egyéb	☐ nyugdíjas
		☐ egyéb

Gazdasági ágazat szerinti besorolás: mezőgazdaság

ipar ezen belül:

élelmiszeripar

textilipar

építőipar

papíripar

fémalapanyag-ipar

gép, berendezésgyártó ipar

szolgáltatás ezen belül:

oktatás

egészségügy, szociális ellátás

kereskedelem

idegenforgalom és vendéglátás

szállítás, hírközlés

oktatás, kutatás

közigazgatás, igazságszolgáltatás

Kérjük, becsülje meg, hogy mennyi szabadidővel rendelkezik egy átlagos:

- hétköznap: óra
- szabadnap: óra

Kérjük, becsülje meg, hogy az alábbi tevékenységekkel mennyi időt tölt egy átlagos hétköznap / szabadnap?

Tevékenység	Hétköznap (óra)	Szabadnap (óra)
TV nézés		
olvasás		
színházlátogatás		
könyvtárhasználat		
mozi		
koncert		
múzeumlátogatás		

Az alábbiakban felsorolt intézményeket / rendezvényeket milyen gyakran látogatja:

	Bartók Kamara- színház	József Attila Könyvtár	Dózsa Mozi- centrum	Munkás Művelődési Központ	Kortárs Művészeti Intézet	Intercisa Múzeum	Egyéb az önkormányzat által szervezett rendezvények
naponta							
hetente többször							
hetente egyszer							
havonta többször							
havonta egyszer							
félévente							
évente							
soha							

Félévente mekkora összeget fordít kulturális programokra?

Ez havi jövedelme mekkora részét teszi ki?

(Kérem választát ezer Ft-ban adja meg!)

	Bartók Kamara Színház	József Attila Könyvtár	Dózsa Mozi- centrum	Munkás Művelődési Központ	Kortárs Művészeti Intézet	Intercisa Múzeum	Egyéb az önkormányzat által szervezett rendezvények
költség							
%							

Igényelné-e az alábbi kulturális helyszíneket és/vagy rendezvényeket Dunaújvárosban:

Rendezvény megnevezése	Igen	Nem	Rendezvény megnevezése	Igen	Nem
blues kocsmá			konferencia központ		
családi rendezvények			középkorúak számára rendezvények		
fiatalok számára több, kulturáltabb szórakozási lehetőség			különböző fesztiválok		
gyerek társastánc			magániskola-bővítés		
gyermekszínház			népművészet		
gyermeknek több szórakozási lehetőség			opera		
hangversenyterem			rendezvények időseknek		
idősebbeknek zenés szórakozóhely			rock klub		
jazz club			szórakozási lehetőség		
klubok			több mozi		
komolyzenei koncertek			zenés esték		

Rangsorolja az alábbi intézményeket város életében betöltött szerepük alapján (fontossági sorrend) ?

(1: egyáltalán nem fontos – :7 kiemelkedően fontos)

	Bartók Kamara Színház	József Attila Könyvtár	Dózsa Mozi-centrum	Munkás Művelődési Központ	Kortárs Művészeti Intézet	Intercisa Múzeum	Egyéb az önkormányzat által szervezett rendezvények
Rangsor							

	Nem	Igen		Nincs információ
		erősödik	gyengül	
Véleménye szerint változik-e Dunaújváros kistérségi központi szerepe az épülő autópálya és dunaújvárosi Duna-híd hatására?				
Véleménye szerint változik-e Dunaújváros kulturális szerepe az épülő autópálya hatására?				
Véleménye szerint változik-e Dunaújváros kulturális szerepe az épülő dunaújvárosi Duna-híd hatására?				
Véleménye szerint változik-e a Bartók Kamaraszínház regionális szerepe az épülő autópálya és dunaújvárosi Duna-híd hatására?				
Véleménye szerint változik-e a József Attila Könyvtár regionális szerepe az épülő autópálya és dunaújvárosi Duna-híd hatására?				
Véleménye szerint változik-e a Dózsa Mozicentrum regionális szerepe az épülő autópálya és dunaújvárosi Duna-híd hatására?				
Véleménye szerint változik-e a Munkás Művelődési Központ regionális szerepe az épülő autópálya és dunaújvárosi Duna-híd hatására?				
Véleménye szerint változik-e a Kortárs Művészeti Intézet regionális szerepe az épülő autópálya és dunaújvárosi Duna-híd hatására?				
Véleménye szerint változik-e a Intercisa Múzeum regionális szerepe az épülő autópálya és dunaújvárosi Duna-híd hatására?				
Véleménye szerint változik-e az önkormányzat által szervezett rendezvények regionális szerepe az épülő autópálya és dunaújvárosi Duna-híd hatására?				

József Attila Könyvtár

Tagja-e a József Attila Könyvtárnak? igen / nem

Tagja-e más könyvtárnak? igen / nem

Ha igen milyen típusúnak?

országos

városi

szakmai

helyi önkormányzati

fővárosi

felsőoktatási intézményhez tartozó

megyei

egyéb:

.....

Tagja-e a Dunaújvárosi Főiskola Könyvtárának? igen / nem

Milyen könyvtári szolgáltatásokat ismer, és az említetteket, milyen gyakran veszi igénybe?

(Gyakoriság: 1:Naponta, 2:Hetente többször, 3:Hetente egyszer, 4:Havonta többször, 5:Havonta egyszer, 6:Félévente, 7:Évente, 8:Soha)

Szolgáltatás	Ismeri	Nem ismeri	Gyakoriság
archívum			
bibliográfia			
fénymásolás			
sajtófigyelés			
fonotéka			
folyóiratok napilapok olvasás			
helytörténeti gyűjtemény			
internet			
író-olvasó találkozók			
kiállítások			
kölcsönzés			

könyvbemutatók			
könyvtárközi kölcsönzés			
olvasóterem használat / helyben olvasás			
számítógép-használat			
videó /CD kölcsönzés			

Milyen csatornákon keresztül (honnan?) szerez információkat az intézmény programjairól?

☐ televízió	☐ utcai hirdetőoszlop
☐ rádió	☐ az adott intézményen keresztül
☐ újság	☐ ismerősökön keresztül
☐ internet	☐ barátokon, családtagokon keresztül
☐ szórólap	☐ véletlenszerűen
☐ nincs információ	☐ egyéb:

Milyen keretek között (kivel – kikkel) veszi igénybe az adott intézmény szolgáltatásait?

☐ egyénileg	☐ családdal
☐ csoportosan	☐ munkatársakkal
☐ szervezeten	☐ gyermekkel/gyermekkel
☐ barátokkal	☐ egyéb:

Elegendőnek tartja-e az Ön által igénybe vett könyvtári szolgáltatások kínálatát?

igen / nem

Amennyiben nem, mely szolgáltatásokkal elégedetlen?

.....

Más könyvtárak szolgáltatásához viszonyítva milyennek ítéli a József Attila Könyvtár szakmai szolgáltatásait? (Válaszát kérjük indokolja!)

(1:teljesen elégedetlen – 5: teljesen elégedett)

Elégedettségének foka:

Indoklás:

Mennyire elégedett-e az József Attila Könyvtár,

(1:teljesen elégedetlen – 5: teljesen elégedett,6: Nincs elég információm a kérdés megválaszolásához!)

- ... megközelíthetőségével?
- ... akadálymentesítésével?
- ... technikai adottságaival?
- ... által szervezett rendezvények (általában véve) színvonalával?
- ... munkatársainak segítőkészségével?
- ... által rendezett programok változatosságával?
- ... külső megjelenésével?

Véleménye szerint változtak-e a látogatási szokásai? [] Igen / [] nem

Ha igen, milyen okból?

.....

Ha igen, hogyan:

	Gyakrabban látogatta	Ritkábban látogatta	Soha nem vette igénybe
2000 előtt			
2000 után			

Munkás Művelődési Központ

Milyen csatornákon keresztül (honnan?) szerez információkat az intézmény programjairól?

☐ televízió	☐ utcai hirdetőoszlop
☐ rádió	☐ az adott intézményen keresztül
☐ újság	☐ ismerősökön keresztül
☐ internet	☐ barátokon, családtagokon keresztül
☐ szórólap	☐ véletlenszerűen
☐ nincs információ	☐ egyéb:

Milyen keretek között (kivel – kikkel) veszi igénybe az adott intézmény szolgáltatásait?

☐ egyénileg	☐ családdal
☐ csoportosan	☐ munkatársakkal
☐ szervezeten	☐ gyermekkel/gyermekekkel
☐ barátokkal	☐ egyéb:

Az MMK mely szolgáltatásait ismeri, és az említetteket milyen gyakran veszi igénybe?

(Gyakoriság: 1:Naponta, 2:Hetente többször, 3:Hetente egyszer, 4:Havonta többször, 5:Havonta egyszer, 6:Félévente, 7:Évente, 8:Soha)

Szolgáltatás	Ismeri	Nem ismeri	Gyakoriság
anonim alkoholisták			
Barcsay Stúdió			
hastánc			
Írisz Klub			
játszóház			
kiállítások (fotó, festmény, rajz)			

klubok			
koncertek			
Mezőföld Természetfotó Klub			
MMK Népi Hímző szakkör			
néptánc			
nyugdíjas pedagógus klub			
papírgyári nyugdíjas klub			
Reiki Klub			
Royal társastánc			
Style Warriors Break-tánc csoport			
Szíriusz csillagász szakkör			
tanfolyamok			
társastánc			
vásárok			

Elegendőnek tartja-e az ön által igénybe vett MMK által nyújtott szolgáltatások kínálatát?

[] igen / [] nem

Amennyiben nem, mely szolgáltatásokkal elégedetlen?

.....

Milyenek ítéli az MMK szakmai szolgáltatásait? (Válaszát kérjük indokolja!)

(1:teljesen elégedetlen – 5: teljesen elégedett)

Elégedettségének foka:

Indoklás:

.....

Mennyire elégedett-e az MMK,

(1:teljesen elégedetlen – 5: teljesen elégedett,6: Nincs elég információm a kérdés megválaszolásához!)

- ... megközelíthetőségével?
- ... akadálymentesítésével?
- ... technikai adottságaival?
- ... által szervezett rendezvények (általában véve) színvonalával?
- ... munkatársainak segítőkészségével?
- ... által rendezett programok változatosságával?
- ... külső megjelenésével?

Véleménye szerint változtak-e a látogatási szokásai? igen / nem

Ha igen, milyen okból?

.....

Ha igen, hogyan:

	Gyakrabban látogatta	Ritkábban látogatta	Soha nem vette igénybe
2000 előtt			
2000 után			

Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza

Milyen műfajú előadásokon vett részt a Bartók Kamaraszínházban? nem látogatom

(pl: zenés, prózai, dráma, komédia, kabaré, koncert, tragédia, egyéb)

.....

Milyen műfajú előadásokból szeretne többet látni a Bartók Kamaraszínházban?

.....

Rendelkezik-e színházi bérlettel? igen / nem

Milyen csatornákon keresztül (honnan?) szerez információkat az intézmény programjairól?

☐ televízió	☐ utcai hirdetőoszlop
☐ rádió	☐ az adott intézményen keresztül
☐ újság	☐ ismerősökön keresztül
☐ internet	☐ barátokon, családtagokon keresztül
☐ szórólap	☐ véletlenszerűen
☐ nincs információ	☐ egyéb:

Milyen keretek között (kivel – kikkel) veszi igénybe az adott intézmény szolgáltatásait?

☐ egyénileg	☐ családdal
☐ csoportosan	☐ munkatársakkal
☐ szervezeten	☐ gyermekkel/gyermekekkel
☐ barátokkal	☐ egyéb:

Elegendőnek tartja-e az ön által igénybe vett Bartók Kamaraszínház által nyújtott szolgáltatások kínálatát?

[] igen / [] nem

Amennyiben nem, mely szolgáltatásokkal elégedetlen?

.....

Milyenek ítéli az Bartók Kamaraszínház szakmai szolgáltatásait?

(Válaszát kérjük indokolja!) (1:teljesen elégedetlen – 5: teljesen elégedett)

Elégedettségének foka:

Indoklás:

.....

Részt vett-e a Bartók Táncszínház valamely előadásán? [] igen / [] nem

Ha igen, melyik előadáson:

Mennyire elégedett-e az Bartók Kamaraszínház,

(1:teljesen elégedetlen – 5: teljesen elégedett,6: Nincs elég információm a kérdés megválaszolásához!)

- ... megközelíthetőségével?
- ... akadálymentesítésével?
- ... technikai adottságaival?
- ... által szervezett rendezvények (általában véve) színvonalával?
- ... munkatársainak segítőkészségével?
- ... által rendezett programok változatosságával?
- ... külső megjelenésével?

Véleménye szerint változtak-e a látogatási szokásai? [] igen / [] nem

Ha igen, milyen okból?

.....

Ha igen, hogyan:

	Gyakrabban látogatta	Ritkábban látogatta	Soha nem vette igénybe
2000 előtt			
2000 után			

Dózsa Mozicentrum

Milyen műfajú előadásokon vett részt a Dózsa Mozicentrumban?

nem látogatom

.....

Milyen műfajú előadásokból szeretne többet látni a Dózsa Mozicentrumban?

.....

Milyen csatornákon keresztül (honnan?) szerez információkat az intézmény programjairól?

televízió

utcai hirdetőoszlop

rádió

az adott intézményen keresztül

újság

ismerősökön keresztül

internet

barátokon, családtagokon keresztül

szórólap

véletlenszerűen

nincs információ

egyéb:

Milyen keretek között (kivel – kikkel) veszi igénybe az adott intézmény szolgáltatásait?

egyénileg

családdal

csoportosan

munkatársakkal

szervezeten

gyermekkel/gyermekekkel

barátokkal

egyéb:

Elegendőnek tartja-e az ön által igénybe vett Dózsa Mozicentrum által nyújtott szolgáltatások kínálatát?

igen / nem

Amennyiben nem, mely szolgáltatásokkal elégedetlen?

.....

Milyennek ítéli az Dózsa Mozicentrum szakmai szolgáltatásait?

(Válaszát kérjük indokolja!) (1:teljesen elégedetlen – 5: teljesen elégedett)

Elégedettségének foka:

Indoklás:

.....

Mennyire elégedett-e az Dózsa Mozicentrum,

(1:teljesen elégedetlen – 5: teljesen elégedett,6: Nincs elég információm a kérdés megválaszolásához!)

- ... megközelíthetőségével?
- ... akadálymentesítésével?
- ... technikai adottságaival?
- ... által szervezett rendezvények (általában véve) színvonalával?
- ... munkatársainak segítőkészségével?
- ... által rendezett programok változatosságával?
- ... külső megjelenésével?

Véleménye szerint változtak-e a látogatási szokásai? [] igen / [] nem

Ha igen, milyen okból?

.....

Ha igen, hogyan:

	Gyakrabban látogatta	Ritkábban látogatta	Soha nem vette igénybe
2000 előtt			
2000 után			

Kortárs Művészeti Intézet

Milyen műfajú rendezvényeken vett részt a Kortárs Művészeti Intézetben? nem látogatom

.....

Milyen rendezvényeket látogatna szívesen a Kortárs Művészeti Intézetben?

.....

Milyen csatornákon keresztül (honnán?) szerez információkat az intézmény programjairól?

☐ televízió	☐ utcai hirdetőoszlop
☐ rádió	☐ az adott intézményen keresztül
☐ újság	☐ ismerősökön keresztül
☐ internet	☐ barátokon, családtagokon keresztül
☐ szórólap	☐ véletlenszerűen
☐ nincs információ	☐ egyéb:

Milyen keretek között (kivel – kikkel) veszi igénybe az adott intézmény szolgáltatásait?

☐ egyénileg	☐ családdal
☐ csoportosan	☐ munkatársakkal
☐ szervezeten	☐ gyermekkel/gyermekekkel
☐ barátokkal	☐ egyéb:

Elegendőnek tartja-e az ön által igénybe vett Kortárs Művészeti Intézet által nyújtott szolgáltatások kínálatát? igen / nem

Amennyiben nem, mely szolgáltatásokkal elégedetlen?

.....

Milyennek ítéli a Kortárs Művészeti Intézet szakmai szolgáltatásait?

(Válaszát kérjük indokolja!) (1: teljesen elégedetlen – 5: teljesen elégedett)

Elégedettségének foka:

Indoklás:

.....

Mennyire elégedett-e az Kortárs Művészeti Intézet,

(1: teljesen elégedetlen – 5: teljesen elégedett, 6: Nincs elég információm a kérdés megválaszolásához!)

- ... megközelíthetőségével?
- ... akadálymentesítésével?
- ... technikai adottságaival?
- ... által szervezett rendezvények (általában véve) színvonalával?
- ... munkatársainak segítőkészségével?
- ... által rendezett programok változatosságával?
- ... külső megjelenésével?

Véleménye szerint változtak-e a látogatási szokásai? [] igen / [] nem

Ha igen, milyen okból?

.....

Ha igen, hogyan:

	Gyakrabban látogatta	Ritkábban látogatta	Soha nem vette igénybe
2000 előtt			
2000 után			

Intercisa Múzeum

Milyen témájú és típusú, (időszaki, állandó, rendezvények játszóház stb...) kiállításokon vett részt az Intercisa Múzeumban? nem látogatom

.....

Milyen témájú kiállításokat szeretne látni az Intercisa Múzeumban?

.....

Milyen csatornákon keresztül (honnan?) szerez információkat az intézmény programjairól?

☐ televízió	☐ utcai hirdetőoszlop
☐ rádió	☐ az adott intézményen keresztül
☐ újság	☐ ismerősökön keresztül
☐ internet	☐ barátokon, családtagokon keresztül
☐ szórólap	☐ véletlenszerűen
☐ nincs információ	☐ egyéb:

Milyen keretek között (kivel – kikkel) veszi igénybe az adott intézmény szolgáltatásait?

☐ egyénileg	☐ családdal
☐ csoportosan	☐ munkatársakkal
☐ szervezeten	☐ gyermekkel/gyermekkel
☐ barátokkal	☐ egyéb:

Elegendőnek tartja-e az ön által igénybe vett Intercisa Múzeum által nyújtott szolgáltatások kínálatát?

igen / nem

Amennyiben nem, mely szolgáltatásokkal elégedetlen?

.....

Milyennek ítéli az Intercisa Múzeum szakmai szolgáltatásait?

(Válaszát kérjük indokolja!) (1:teljesen elégedetlen – 5: teljesen elégedett)

Elégedettségének foka:

Indoklás:

.....

Mennyire elégedett-e az Intercisa Múzeum,

(1: teljesen elégedetlen – 5: teljesen elégedett, 6: Nincs elég információ a kérdés megválaszolásához!)

- ... megközelíthetőségével?
- ... akadálymentesítésével?
- ... technikai adottságaival?
- ... által szervezett rendezvények (általában véve) színvonalával?
- ... munkatársainak segítőkészségével?
- ... által rendezett programok változatosságával?
- ... külső megjelenésével?

Véleménye szerint változtak-e a látogatási szokásai? [] igen / [] nem

Ha igen, milyen okból?

.....

Ha igen, hogyan:

	Gyakrabban látogatta	Ritkábban látogatta	Soha nem vette igénybe
2000 előtt			
2000 után			

További észrevételei Dunaújváros Kulturális életével kapcsolatban szívesen fogadjuk:

.....

.....

.....

.....

Segítségét köszönjük!

2. számú melléklet, Interjúvázlat az intézmények vezetői számára

Tisztelt Hölgyem / Uram!

Doktori kutatásomhoz – melynek témája **Dunaújváros kulturális földrajza** – szeretnék Öntől segítséget kérni. Telefonbeszélgetésünkre hivatkozva ezúton szeretném megküldeni az Intézmény működésére vonatkozó adatkérő lapot a vizsgálat hipotéziseivel kiegészítve. Kérem, az irreleváns kérdések megválaszolásától tekintsen el. A munka minőségét befolyásolja az adatok valóságosága, ezért kérem, hogy a tendenciák kirajzolódása érdekében a rendelkezésre álló adatokat minél nagyobb számban bocsássa rendelkezésemre.

Kedves segítségét megköszönve,

Tisztelettel:

Varga Anita

főiskolai adjunktus

Dunaújvárosi Főiskola

(elérhetőségeim: vvargaanita@gmail.com , 30-592-3477)

Adatok:

- a) Látogatók számának változása (2000-2008)
- b) Rendezvények számának változása (2000-2008)
- c) Rendezvények fajtái, típusai
- d) Jegybevételeinek alakulása (2000-2008)
- e) A dolgozók létszámának változása (2000-2008)
- f) Önkormányzati források alakulása (2000-2008)
- g) Pályázati források alakulása (2000-2008)
- h) Szóróanyagok, hirdetések fajtái, formái, költségei (2000-2008)
- i) Látogatók kor szerinti megoszlása

- j) Látogatók lakóhely szerinti megoszlása
- k) Kapacitás-kihasználás alakulása
- l) A gazdasági működést nehezítő tényezők felsorolása
- m) A gazdasági működést könnyítő tényezők felsorolása
- n) Egyéb rendezvények lebonyolításával kapcsolatos bevételek (2000-2008)
- o) Egyéb rendezvények (gyakorisága, fajtái)

Interjú kérdések:

- A. Befolyásolja-e a kulturális szokásokat a kulturális intézmények földrajzi elhelyezkedése?
- B. A város lakónépességének földrajzi megoszlása milyen hatást gyakorol a kulturális fogyasztási szokásokra?
- C. Amennyiben jelen van a – különböző típusú – szegregáció, bizonyítható hatással van-e a kulturálódási szokásokra?
- D. Bizonyítható-e, hogy a város kulturális intézményrendszerét tekintve is tervezett, „csinált” város?
- E. A folyamatosan változó dunaújvárosi gazdasági és társadalmi viszonyok hogyan befolyásolják a város kulturális életét?
- F. Mely tendenciák jellemzik jelenleg, és határozzák meg a közeljövőben e térség kulturális életét, és miként lehetne azt hatékonyabbá tenni?
- G. Hogyan működnek a kulturális intézményrendszer elemei?
- H. Kielégíti-e a vizsgát kulturális intézményrendszer a felhasználói igényeket?

3. számú melléklet

Tisztelt Hölgym/Uram!

Tudományos kutatásomhoz szeretnék Öntől segítséget kérni.

Munkatársával történt telefonbeszélgetésünkre hivatkozva ezúton szeretném megküldeni az Ön számára a település kulturális intézményrendszerének működésére vonatkozó adatkérő lapot. Kérem az irreleváns kérdések megválaszolásától tekintsen el. A munka minőségét befolyásolja az adatok valóságosága, ezért kérem, hogy a tendenciák kirajzolódása érdekében a rendelkezésre álló adatokat minél nagyobb számban bocsássa rendelkezésemre.

Kérem, amennyiben problémája vagy kérdése merülne fel, keressen az alábbi elérhetőségeken:

Kedves segítségét megköszönve,

Tisztelettel:

Varga Anita

főiskolai adjunktus

Dunaújvárosi Főiskola

(elérhetőségeim: vvargaanita@gmail.com , 30-592-3477)

1. A település közművelődési intézményeinek típusai, száma, vonatkozó adatai, adatszolgáltatók elérhetősége (pl. könyvtár, mozi, múzeum, kiállítóhely, művelődési ház, kultúrház, egyéb nevezetesség, egyéb rendezvény, civil szervezet, stb.)

- p) Látogatók számának változása kulturális intézmények típusa szerint (2000-2009)
- q) Rendezvények számának változása kulturális intézmények típusa szerint (2000-2009)
- r) A dolgozók létszámának változása kulturális intézmények típusa szerint (2000-2009)
- s) Önkormányzati források alakulása kulturális intézmények típusa szerint (2000-2009)
- t) Pályázati források alakulása kulturális intézmények típusa szerint (2000-2009)
- u) Látogatók kor szerinti megoszlása kulturális intézmények típusa szerint (2000-2009)
- v) Egyéb rendezvények lebonyolításával kapcsolatos bevételek (2000-2009)
- w) Egyéb rendezvények (gyakorisága, fajtái)

2. A település lakói milyen mértékben használják, veszik igénybe Dunaújváros kulturális intézményrendszerének egyes elemeit?

3. Változtak-e a látogatási szokások a Dunaújvárosi Duna-híd hatására, és ha igen, hogyan?

4. A településre vonatkozó migrációs adatok változása, tendenciái?

5. Hogyan változott a Dunaújvárosból az Ön településére kiköltözők száma?

6. Milyen mértékű az ingázás és mi annak célja?

7. Mely tendenciák jellemzik jelenleg, és határozzák meg a közeljövőben a település kulturális életét, és miként lehetne azt hatékonyabbá tenni?

8. Véleménye szerint hogyan működnek Dunaújváros kulturális intézményrendszerének egyes elemei?

9. Véleménye szerint használják-e Dunaújváros kulturális intézményrendszerét az Ön településén élők (ha igen, mely elemeit)?

10. Az Ön településén élők a településen kívül mely más település kulturális szolgáltatásait veszik igénybe?

11. Jellemezze a településen élők azon körét, akik igénybe veszik vagy vehetik a kulturális szolgáltatásokat.

12. Van-e tudomása a témában korábban keletkezett kutatási adatokról?

13. Igazolható-e, hogy a településen élők kulturálódási szokásait erősen befolyásolja a munkahely földrajzi elhelyezkedése?

14. Befolyásolja-e a tömegközlekedés (színvonala, jelenlegi állapota) a kulturálódási szokásokat?

15. Jelen vannak-e az adott településen önszerveződő kulturálódási kezdeményezések, pl. egyéni szerveződésű színházlátogatás?
16. Melyek a kötelező, településre vonatkozó közművelődésre, kulturálódási szokásokra vonatkozó adatszolgáltatások elemei?
17. Működik-e összehangolt kistérségi információs hálózat (és ha igen, hogyan)?
18. Van-e összefogott kistérségi marketing- és reklámtevékenység és melyek annak elemei?
19. Van-e olyan szervezet, melynek feladata a kistérség kulturális tevékenységének koordinációja?
20. Melyek a kistérségre és vagy településre vonatkozó közművelődés fejlesztését célzó stratégiai, fejlesztési célok?

3. sz. Melléklet

1. táblázat; Dunaújváros lakosságának lakóhely státusza szerinti megoszlása

	2006		2009	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
születése óta	60,7	62,6	62,2	63,3
házasság révén	15,1	15,6	12,6	12,8
munkahelye miatt	8,2	8,5	12,8	12,8
tanulmányai miatt	6,9	7,1	6,1	6,1
egyéb	6,0	6,2	5,0	100
összesen	97,0	100,0	100,0	100,0
nem válaszolt	3,0			
teljes	100,0		100,0	

2. táblázat; Megkérdezettek városrészek szerinti megoszlása

	2006		2009	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
Technikum	16,4	16,9	9,9	10
Béke	14,7	15,1	9,9	10
Belváros	14,5	14,9	9,9	10
Dózsa	14,3	14,7	9,9	10
Római	10,6	10,9	9,9	10
Felső-Dunapart	2,2	2,2	9,9	10

Pentele (Óváros)	9,9	10,2	9,9	10
Újtelep	7,6	7,8	9,9	10
Barátság	3,7	3,8		
Kertváros	3,2	3,3	9,9	10
összesen	97,0	100,0	98,9	10
nem válaszolt	3,0		1,1	
teljes	100,0		100,0	

3. táblázat; A megkérdezettek iskolai végzettségének aránya

	2006		2009	
	Százalékos arány (%)	Válaszolók százalékos aránya (%)	Százalékos arány (%)	Válaszolók százalékos aránya (%)
kevesebb, mint 8 általános	0,6	0,7	5.5	5.6
8 általános	47,1	47,5	58.8	59.4
érettségi	20,7	20,9	11.5	11.7
középfok	18,8	19,0	9.9	10.0
felsőfok	11,9	12,0	13.2	13.3
összesen	99,1	100,0	98.9	100.0
nem válaszolt	0,9		1.1	
teljes	100,0		100.0	

4. táblázat; A családi állapot megoszlása városrészenként

	Dózsa	Belváros	Barátság	Római	Technikum	Felső-Dunapart	Béke	Kertváros	Újtelep	Pentele (Óváros)	Teljes

hajadon/ nőtlen	családi állapot %-ában	15,7%	16,4%	5,0%	10,0%	14,3%	4,3%	15,0%	0,7%	7,9%	10,7%	100,0%
	lakóhely városrésze %-ában	34,9%	34,3%	41,2%	29,2%	26,7%	60,0%	31,8%	6,7%	32,4%	33,3%	31,8%
	teljes	5,0%	5,2%	1,6%	3,2%	4,5%	1,4%	4,8%	0,2%	2,5%	3,4%	31,8%
házas/ élettárs	családi állapot %-ában	12,3%	13,7%	4,2%	13,7%	17,5%	1,9%	17,0%	3,8%	6,6%	9,4%	100,0%
	lakóhely városrésze %-ában	41,3%	43,3%	52,9%	60,4%	49,3%	40,0%	54,5%	53,3%	41,2%	44,4%	48,2%
	teljes	5,9%	6,6%	2,0%	6,6%	8,4%	0,9%	8,2%	1,8%	3,2%	4,5%	48,2%
elvált	családi állapot %-ában	14,6%	20,8%	2,1%	8,3%	16,7%		8,3%	8,3%	10,4%	10,4%	100,0%
	lakóhely városrésze %-ában	11,1%	14,9%	5,9%	8,3%	10,7%		6,1%	26,7%	14,7%	11,1%	10,9%
	teljes	1,6%	2,3%	0,2%	,9%	1,8%		0,9%	0,9%	1,1%	1,1%	10,9%
özvegy	családi állapot %-ában	20,0%	12,5%		2,5%	25,0%		12,5%	5,0%	10,0%	12,5%	100,0%
	lakóhely városrésze %-ában	12,7%	7,5%		2,1%	13,3%		7,6%	13,3%	11,8%	11,1%	9,1%
	teljes	1,8%	1,1%		0,2%	2,3%		1,1%	0,5%	0,9%	1,1%	9,1%
teljes	családi állapot %-ában	14,3%	15,2%	3,9%	10,9%	17,0%	2,3%	15,0%	3,4%	7,7%	10,2%	100,0%
	lakóhely városrésze %-ában	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	teljes	14,3%	15,2%	3,9%	10,9%	17,0%	2,3%	15,0%	3,4%	7,7%	10,2%	100,0%

5. táblázat; A jövedelem megoszlása városrészenként

		Dóza	Belváros	Barátság	Római	Technikum	Felső - Dunapart	Béke	Kertváros	Újtelep	Pentele (Óváros)	Teljes
jóval az átlag feletti	jövedelem %-ában		25,0%		25,0%			25,0%		25,0%		100,0%
	lakóhely városrésze %-ában		1,7%		2,3%			1,8%		3,0%		1,1%
	teljes		0,3%		0,3%			0,3%		0,3%		1,1%
átlag feletti	jövedelem %-ában	15,4%	10,3%	2,6%	23,1%	12,8%		15,4%		12,8%	7,7%	100,0%
	lakóhely városrésze %-ában	15,4%	6,8%	6,3%	20,9%	8,5%		10,7%		15,2%	6,8%	10,7%
	teljes	1,6%	1,1%	0,3%	2,5%	1,4%		1,6%		1,4%	0,8%	10,7%
átlagos	jövedelem %-ában	9,6%	17,8%	5,8%	10,6%	16,3%	,5%	17,3%	3,8%	8,7%	9,6%	100,0%
	lakóhely városrésze %-ában	51,3%	62,7%	75,0%	51,2%	57,6%	20,0%	64,3%	72,7%	54,5%	45,5%	57,0%
	teljes	5,5%	10,1%	3,3%	6,0%	9,3%	,3%	9,9%	2,2%	4,9%	5,5%	57,0%
átlag alatti	jövedelem %-ában	13,3%	15,6%	3,3%	6,7%	20,0%	1,1%	8,9%	3,3%	7,8%	20,0%	100,0%
	lakóhely városrésze %-ában	30,8%	23,7%	18,8%	14,0%	30,5%	20,0%	14,3%	27,3%	21,2%	40,9%	24,7%
	teljes	3,3%	3,8%	0,8%	1,6%	4,9%	,3%	2,2%	,8%	1,9%	4,9%	24,7%
megél- hetési gondok	jövedelem %-ában	4,2%	12,5%		20,8%	8,3%	12,5%	20,8%		8,3%	12,5%	100,0%

	lakóhely városrésze %-ában	2,6%	5,1%		11,6%	3,4%	60,0%	8,9%		6,1%	6,8%	6,6%
	teljes	0,3%	0,8%		1,4%	0,5%	,8%	1,4%		0,5%	0,8%	6,6%
teljes	jövedelem %-ában	10,7%	16,2%	4,4%	11,8%	16,2%	1,4%	15,3%	3,0%	9,0%	12,1%	100,0%
	lakóhely városrésze %-ában	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	teljes	10,7%	16,2%	4,4%	11,8%	16,2%	1,4%	15,3%	3,0%	9,0%	12,1%	100,0%

6. táblázat; Szellemi munkakörben dolgozók beosztásának megoszlása

2006	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	2009	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
alkalmazott	11,9	61,8	alkalmazott	13,2	63,2
középvezető	2,8	14,6	középvezető	5,5	26,3
vállalkozó	2,6	13,5	vállalkozó	1,1	5,3
felsővezető	1,9	10,1	felsővezető	0,5	2,6
egyéb	0	0	egyéb	0,5	2,6
összesen	19,2	100,0	összesen	20,9	100,0
nem válaszolt	80,8		nem válaszolt	80,8	
teljes	100,0		teljes	100,0	

7. táblázat; Fizikai munkakörben dolgozók beosztásának megoszlása

2006	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	2009	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
középvezető	1,5	4,6	középvezető	1.1	5.6
alkalmazott	26,8	82,1	alkalmazott	16.5	83.3
vállalkozó	3,9	11,9	vállalkozó	1.6	8.3
egyéb	0,4	1,3	egyéb	.5	2.8
összesen	32,6	100,0	összesen	19.8	100.0
nem válaszolt	67,4		nem válaszolt	80.2	
teljes	100,0		teljes	100.0	

8. táblázat; A gazdaságilag inaktív megoszlása

2006	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	2009	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
tanuló	16,8	42,2	tanuló	25.8	44.8
nyugdíjas	16,2	40,5	nyugdíjas	8.2	14.3
munkanélküli	3,2	8,1	munkanélküli	2.7	4.8
GYES/GYED-en lévő	1,9	4,9	GYES/GYED-en lévő	1.6	2.9
háztartásbeli	0,9	2,2	háztartásbeli	18.7	32.4
egyéb	0,9	2,2	egyéb	0.5	1.0
összesen	40,0	100,0	összesen	57.7	100.0
nem válaszolt	60,0		nem válaszolt	1.1	
teljes	100,0		teljes	100.0	

9. táblázat; ipari ágazatban foglalkoztatottak

2006	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	2009	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
építőipar	10,2	37,6	építőipar	7.1	31.0
fémalapanyag-ipar	6,9	25,6	fémalapanyag-ipar	8.8	38.1
élelmiszeripar	3,9	14,4	élelmiszeripar	2.7	11.9
gép-, berendezés- gyártó-ipar	3,0	11,2	gép-, berendezés - gyártó-ipar	1.6	7.1
textilipar	1,7	6,4	textilipar	1.1	4.8
papíripar	1,3	4,8	papíripar	1.6	7.1
összesen	27,0	100,0	összesen	23.1	100.0
nem válaszolt	73,0		nem válaszolt	75.8	
teljes	100,0		teljes	100,0	

10. táblázat; szolgáltatási ágazatban foglalkoztatottak

2006	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	2009	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
szolgáltatás	24,4	51,1	szolgáltatás	17.0	42.5
ipar	22,5	47,1	ipar	23.1	57.5
mezőgazdaság	0,9	1,8	mezőgazdaság	0	0
összesen	47,7	100,0	összesen	40.1	100.0
nem válaszolt	52,3		nem válaszolt	1.1	
teljes	100,0		teljes	59.9	

11. táblázat; Válaszadók tagsága különböző könyvtárakban

Tagja-e a József Attila Könyvtárnak?

Tagja-e más könyvtárnak?

	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
	2006		2009	
igen	28,3	28,5	31,9	32,2
nem	70,8	71,5	67,0	67,8
összesen	99,1	100,0	98,9	100,0
nem válaszolt	0,9		1,1	
teljes	100,0		100,0	

	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
	2006		2009	
igen	13,2	13,4	19,2	19,7
nem	85,1	86,6	78,6	80,3
összesen	98,3	100,0	97,8	100,0
nem válaszolt	1,7		2,2	
teljes	100,0		100,0	

	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
	2006		2009	
városi	2,8	22,8	0	0
felsőoktatási intézményhez tartozó	2,8	22,8	9,3	50,0
megyei	1,9	15,8	0,5	2,9
országos	1,3	10,5	0,5	2,9
egyéb	1,3	10,5	6,0	32,4
fővárosi	1,1	8,8	1,1	5,9
helyi önkormányzati	0,6	5,3	0,5	2,9
szakmai	0,2	1,8	.5	2,9
összesen	12,3	100,0	18,7	100,0
nem válaszolt	87,7		81,3	
teljes	100,0		100,0	

12. táblázat; A megkérdezettek Dunaújvárosi Főiskolai tagságának megoszlása

	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
	2006		2009	
igen	8,0	8,4	6.6	6.9
nem	87,5	91,6	89.0	92.6
összesen	95,5	100,0	96.2	100.0
nem válaszolt	4,5		3.8	
teljes	100,0		100.0	

13. táblázat; Könyvtári szolgáltatások ismerete

	archívum				bibliográfia				fénymásolás				sajtófigyelés			
	Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009
ismeri	36,9	35.2	41,2	43.0	27,2	14.3	30,3	17.3	65,0	68.1	72,0	83.8	17,9	22.0	20,0	25.5
nem ismeri	52,7	46.7	58,8	57.0	62,6	67.6	69,7	82.0	25,3	13.2	28,0	16.2	71,5	64.3	80,0	74.5
összesen	89,6	81.9	100,0	100.0	89,8	0.5	100,0	0.7	90,3	81.3	100,0	100.0	89,4	86.3	100,0	100.0
nem válaszolt	10,4	18.1			10,2	17.6			9,7	18.7			10,6	13.7		
teljes	100,0	100.0			100,0	100.0			100,0	100.0			100,0	100.0		
	fonotéka				olvasóterem				helytörténeti gyűjtemény				internet használat			
	Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009
ismeri	11,0	10.4	12,4	12.0	64,6	72.0	71,9	82.9	29,4	19.2	32,9	22.2	60,7	65.4	67,7	75.3
nem ismeri	78,0	76.4	87,6	88.0	25,3	14.8	28,1	17.1	60,0	67.6	67,1	77.8	28,9	21.4	32,3	24.7

összesen	89,0	86,8	100,0	100,0	89,8	86,8	100,0	100,0	89,4	86,8	100,0	100,0	89,6	86,8	100,0	100,0
nem válaszolt	11,0	13,2			10,2	13,2			10,6	13,2			10,4	13,2		
teljes	100,0	100,0			100,0	100,0			100,0	100,0			100,0	100,0		
	író-olvasó találkozók				kiállítások				kölcsönzés				könyvbemutatók			
	Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009
ismeri	33,9	20,3	37,7	23,6	38,9	32,4	43,3	37,3	82,3	73,1	90,9	84,2	37,8	28,6	42,4	32,9
nem ismeri	55,9	65,9	62,3	76,4	51,0	54,4	56,7	62,7	8,2	13,7	9,1	15,8	51,4	58,2	57,6	67,1
összesen	89,8	86,3	100,0	100,0	89,8	86,8	100,0	100,0	90,5	86,8	100,0	100,0	89,2	86,8	100,0	100,0
nem válaszolt	10,2	13,7			10,2	13,2			9,5	13,2			10,8	13,2		
teljes	100,0	100,0			100,0	100,0			100,0	100,0			100,0	100,0		
	könyvtárközi kölcsönzés				olvasóterem használat/helyben olvasás				Számítógép-használat				Könyvtár videó/CD kölcsönzés			
	Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009
ismeri	46,2	64,3	51,4	74,1	68,5	75,3	76,2	86,7	57,5	62,1	63,9	71,5	40,2	34,6	45,0	39,9
nem ismeri	43,6	22,5	48,6	25,9	21,4	11,5	23,8	13,3	32,4	24,7	36,1	28,5	49,0	52,2	55,0	60,1
összesen	89,8	86,8	100,0	100,0	89,8	86,8	100,0	100,0	89,8	86,8	100,0	100,0	89,2	86,8	100,0	100,0
nem válaszolt	10,2	13,2			10,2	13,2			10,2	13,2			10,8	13,2		
teljes	100,0	100,0			100,0	100,0			100,0	100,0			100,0	100,0		

14/a. táblázat; könyvtári szolgáltatások igénybevétele

2006	archívum				bibliográfia				fénymásolás				sajtófigyelés			
	Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009
naponta	0,2		0,3		0,2		0,4		0,9		1,2		0,4		0,8	
hetente többször	0		0		0,2	.5	0,4	.7	1,9		2,7		0,2		0,4	
hetente egyszer	0,4		0,7		0,2		0,4		2,2	.5	3,0	.7	0,2		0,4	
havonta többször	1,9	3.3	3,1	3.9	1,1	1.1	1,9	1.5	4,3	4.4	6,0	5.3	0,9	2.7	1,6	3.4
havonta egyszer	0,4	2.2	0,7	2.6	1,1	1.1	1,9	1.5	4,1	5.5	5,7	6.6	1,5	1.6	2,7	2.0
félévente	2,2	3.3	3,5	3.9	2,2	1.6	3,8	2.2	4,5	7.1	6,3	8.6	1,7	2.2	3,1	2.7
évente	4,1	2.7	6,6	3.3	2,6	1.1	4,5	1.5	5,0	6.0	6,9	7.3	0,4	.5	0,8	.7
soha	52,5	71.4	85,0	85.0	49,9	69.2	86,8	92.0	48,6	59.3	68,0	71.5	49,9	74.2	90,2	91.2
összesen	61,8	84.1	100,0	100.0	57,5	75.3	100,0	100.0	71,5	83.0	100,0	100.0	55,3	81.3	100,0	100.0
nem válaszolt	38,2	15.9			42,5	24.7			28,5	17.0			44,7	18.7		
teljes	100	100			100	100			100	100			100	100		
	fonotéka				olvasóterem				helytörténeti gyűjtemény				Internet használat			
	Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009
naponta	0,4		0,8		2,6		3,6		0,2		0,4		3,5		4,8	
hetente többször	0		0		1,7		2,4		0		0		2,2	1.1	3,0	1.3
hetente egyszer	0		0		1,5	2.7	2,1	3.4	0		0		2,2	.5	3,0	.7
havonta többször	0,6		1,2		3,9	8.8	5,4	10.8	1,3	1.6	2,1	2.1	3,7	3.8	5,1	4.7
havonta egyszer	0,6	.5	1,2	.7	6,0	7.1	8,4	8.8	1,7	1.6	2,8	2.1	3,2	6.6	4,5	8.0
félévente	0,4		0,8		2,8	8.2	3,9	10.1	3,2	1.6	5,3	2.1	2,8	7.1	3,9	8.7
évente	0,9	.5	1,6	.7	3,2	2.2	4,5	2.7	3,2	.5	5,3	.7	2,2	3.8	3,0	4.7
soha	50,8	73.6	94,4	98.5	49,9	52.2	69,6	64.2	51,8	72.0	84,2	92.9	52,7	59.3	72,8	72.0

összesen	53,8	74,7	100,0	100,0	71,7	81,3	100,0	100,0	61,6	77,5	100,0	100,0	72,4	82,4	100,0	100,0
nem válaszolt	46,2	25,3			28,3	18,7			38,4	22,5			27,6	17,6		
teljes	100	100			100	100			100	100			100	100		

14/b. táblázat; Könyvtári szolgáltatások igénybevétele

2006	író-olvasó találkozók				kiállítás				kölcsonzés				könyvbemutatók			
	Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009
naponta	0,4		0,7		0,2		0,3		1,3		1,7		0		0	
hetente többször	0		0		0,2		0,3		1,5	1,1	2,0	1,3	0,2		0,4	
hetente egyszer	0,2		0,3		0,6		1,0		2,2	2,7	2,8	3,4	0	1,6	0	2,1
havonta többször	1,1	1,1	1,7	1,5	1,5	2,7	2,4	3,5	7,8	10,4	10,1	12,8	1,3	1,1	2,1	1,4
havonta egyszer	1,1	1,6	1,7	2,2	3,9	2,2	6,2	2,8	10,6	10,4	13,8	12,8	3,0	2,2	4,9	2,8
félévente	3,2	1,1	5,2	1,5	3,5	1,6	5,5	2,1	7,1	8,2	9,3	10,1	2,4	2,7	3,9	3,5
évente	3,5	.5	5,6	.7	4,5	2,2	7,2	2,8	4,8	3,3	6,2	4,0	4,1	2,2	6,7	2,8
soha	52,3	70,3	84,6	94,1	48,2	68,7	76,9	88,7	41,5	45,6	54,1	55,7	50,1	68,7	82,0	87,4
összesen	61,8	74,7	100,0	100,0	62,6	77,5	100,0	100,0	76,7	81,9	100,0	100,0	61,1	78,6	100,0	100,0
nem választott	38,2	25,3			37,4	22,5			23,3	18,1			38,9	21,4		
teljes	100,0	100,0			100,0	100,0			100,0	100,0			100,0	100,0		
	könyvtárközi kölcsönzés				olvasóterem használat/helyben olvasás				a számítógép használat				video/CD kölcsönzés			
	Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009
naponta	0,2		0,3		0,4		0,6		2,4		3,3		1,3	.5	2,0	.8
hetente többször	0,4		0,7		0,9		1,2		2,8	1,1	3,9	1,4	0,4	0,4	0,7	0,7
hetente egyszer	0,6	3,3	1,0	3,9	1,3	1,1	1,7	1,4	,9	1,1	1,2	1,4	0,6	0,6	1,0	1,0
havonta többször	3,9	8,2	6,2	9,8	4,8	11,0	6,4	13,5	4,1	4,9	5,7	6,4	2,4	2,3	3,7	3,0
havonta egyszer	4,8	11,0	7,6	13,1	8,2	8,8	11,0	10,8	2,6	10,4	3,6	13,5	1,5	3,0	2,4	6,1
félévente	4,3	5,5	6,9	6,5	6,7	7,1	9,0	8,8	3,5	5,5	4,8	7,1	1,1	3,8	1,7	9,8
évente	3,0	4,9	4,8	5,9	3,7	1,1	4,9	1,4	1,9	2,7	2,7	3,5	2,2	1,5	3,4	11,4
soha	45,6	51,1	72,5	60,8	48,6	52,2	65,2	64,2	53,3	51,1	74,6	66,0	54,6	88,6	85,2	100,0

összesen	62,9	84,1	100,0	100,0	74,5	81,3	100,0	100,0	71,5	77,5	100,0	100,0	64,1	100,0	100,0	
nem válaszolt	37,1	15,9			25,5	18,7			28,5	22,5			35,9	27,5		
teljes	100,0	100,0			100,0	100,0			100,0	100,0			100,0	100,0		

15. táblázat; Információszerzés a József Attila Könyvtár programjairól

	Százalékos arány [%]	
	2006	2009
nincs információ	51,9	34,1
véletlenszerűen	14,1	6,0
újság /internet	11,3	11,5
elektronikus média	8,0	8,8
ismerősökön, családtagokon, barátokon keresztül	6,6	3,8
az adott intézményen keresztül	3,8	12,6
egyéb	2,8	1,6
utcai hirdetőoszlop, szórólap	1,6	1,1
teljes	100,0	80,2

16. táblázat; Az intézmény szolgáltatásainak igénybevételi keretei

	Válaszolók százalékos aránya [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
	2006	2009
egyéb	37,8	11,5
egyénilig	31,3	65,6
csoportosan	2,8	3,1
barátokkal	9,1	10,4
családdal	4,4	4,2
munkatársakkal	0,3	2,1
gyermekkel/gyermekkel	1,3	2,0
teljes	100,0	100,0

17. táblázat; Elegendőnek tartja az Ön által igénybe vett könyvtári szolgáltatások kínálatát?

	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
	2006		2009	
igen	63,7	94,2	64,8	90,8
nem	3,9	5,8	6,0	8,5
összesen	67,6	100,0	71,4	100,0
nem válaszolt	32,4		28,6	
teljes	100,0		100,0	

18. táblázat; Véleménye szerint változtak-e látogatási szokásai?

	2006		2009	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
igen	15,1	17,4	11.5	15.2
nem	71,9	82,6	60.4	79.7
összesen	87,0	100,0	75.8	94,9
nem válaszolt	13,0		24.2	
teljes	100,0		100,0	

19. táblázat; Látogatási szokásai 2000 előtt és után

	Százalékos arány [%]2000 előtt				Százalékos arány [%]2000 után			
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
	2006		2009		2006		2009	
gyakrabban látogatta	10,6	55,1	12.0	35.4	4,1	26,0	4.9	16.3
ritkábban látogatta	5,4	28,1	7.7	22.6	5,8	37,0	5.5	18.2
soha nem vette igénybe	3,2	16,9	19.2	56.5	5,8	37,0	19.8	65.5
összesen	19,2	100,0	34.1	100.0	15,8	100,0	30.2	100.0
nem válaszolt	80,8		65.9		84,2		69.8	
teljes	100,0		100.0		100,0		100.0	

20. táblázat; József Attila Könyvtár szakmai szolgáltatásait milyennek ítéli? Elégedettségének foka?

2006	József Attila Könyvtárral kapcsolatos elégedettségének foka															
	szakmai szolgáltatásait				megközelíthetőség				akadálymentesítés				technikai adottság			
	Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009
teljesen elégedetlen	1,5	1.1	3,3	1.6	1,3	.5	1,5	.7	6,5	4.9	7,7	6.2	0,2	1.1	0,3	1.4
elégedetlen	0,6	10.4	1,4	15.2	1,3	14.8	1,5	18.8	2,6	8.2	3,1	10.4	3,0	8.8	3,6	11.1
közepesen	8,2	11.5	17,8	16.8	9,3	26.9	10,9	34.0	9,3	19.8	11,0	25.0	12,7	19.8	15,0	25.0
elégedett	11,2	45.1	24,4	65.6	10,2	25.3	12,0	31.9	12,7	9.3	15,1	11.8	11,2	14.3	13,2	18.1
teljesen elégedett	24,4	.5	53,1	.8	53,8	11.5	63,4	14.6	34,3	11.0	40,7	13.9	24,2	35.2	28,5	44.4
nincs információja	46,0	68.7	0	0	9,1	0	10,7	0	19,0	0	22,5	32.6	33,5	0	39,4	0
összesen	54,0	31.3	100,0	100.0	84,9	79.1	100,0	100.0	84,4	25.8	100,0	100	84,9	79.1	100,0	100.0
nem válaszolt	0	0			15,1	20.9			15,6	20.9			15,1	20.9		
teljes	100,0	100.0			100,0	100.0			100,0	100.0			100,0	100.0		
	szervezett rendezvények színvonalával				munkatársainak segítőkészségével				rendezett programok változatosságával				külső megjelenésével			
	Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009
teljesen elégedetlen	0,6	1.6	0,8	2.0	1,1	1.1	1,3	1.3	0,6	.5	0,8	.7	3,9	2.2	4,6	2.7
elégedetlen	1,9	4.9	2,3	6.0	2,6	4.4	3,1	5.4	2,8	.5	3,3	.7	8,9	8.2	10,4	10.2
közepesen	11,0	9.3	13,1	11.4	3,9	11.5	4,6	14.1	9,9	8.8	11,8	10.8	21,2	33.0	24,9	40.8
elégedett	6,7	9.3	8,0	11.4	15,1	28.6	17,9	34.9	8,6	8.2	10,3	10.1	17,7	8.8	20,9	10.9
teljesen elégedett	17,9	0	21,3	0	26,6	0	31,4	0	17,5	11.0	20,8	13.5	22,2	14.3	26,2	17.7

nincs információja	45,8	56,60	54,5	69,1	35,4	36,30	41,8	44,30	44,5	0	53,0	0	11,0	0	13,0	17,7
összesen	84,0	81,9	100,0	100,0	84,7	81,9	100,0	100,0	84,0	52,2	100,0	64,2	84,9	14,3	100,0	100
nem válaszolt	16,0	18,1			15,3	18,1			16,0	18,7			15,1	19,2		
teljes	100,0	100,0			100,0	100,0			100,0	100,0			100,0	100,0		

21. táblázat; Információszerzési csatornák a Munkásművelődési Központ programjairól? (A szövegben Munkásművelődési Központ volt!

	Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009
nincs információ	33,4	42,2
újság, internet	27,4	13,3
elektronikus média	17,9	14,9
szórólap utcai hirdetés	15,3	11,7
egyéb	3,6	2,3
véletlenszerűen	1,4	7,8
Ismerősökön, barátokon, családokon keresztül	0,7	10,9
az adott intézményen keresztül	0,2	1,6
teljes	100,0	100,0

22. táblázat; Keresztábra a lakóhely városrésze és az információszerzési csatornák a Munkás Művelődési Központ programjairól összefüggések vizsgálatára

	elektronikus média	újság, internet	nincs információ	szórólap, utcai hirdetés	az adott intézményen keresztül	ismerősökön, barátokon, családokon keresztül	véletlenszerűen	egyéb
Dózsa	14,1%	29,7%	14,1%	34,4%	0%	1,6%	6,3%	0%
Belváros	16,4%	26,9%	41,8%	10,4%	0%	1,5%	0%	3,0%
Barátság	35,3%	11,8%	35,3%	5,9%	0%	0%	0%	11,8%
Római	13,2%	21,1%	47,4%	5,3%	0%	0%	0%	13,2%
Technikum	15,9%	18,8%	36,2%	26,1%	0%	1,4%	1,4%	0%
Felső-Dunapart	25,0%	50,0%	12,5%	0%	12,5%	0%	0%	0%
Béke	12,7%	29,1%	41,8%	5,5%	0%	0%	0%	10,9%
Kertváros	26,7%	40,0%	26,7%	6,7%	0%	0%	0%	0%
Újtelep	18,2%	42,4%	36,4%	3,0%	0%	0%	0%	0%
Pentele (Óváros)	32,5%	22,5%	25,0%	17,5%	0%	0%	2,5%	0%
Teljes	18,2%	26,8%	33,5%	15,3%	,2%	,7%	1,5%	3,7%

23. táblázat; A Munkás Művelődési Központ szolgáltatásainak igénybevételi keretei

	Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009
egyéb	42,8	36,2
a felsoroltak közül vegyesen	16,5	0
egyéni	13,7	34,8
barátokkal	10,9	10,1
családdal	9,5	11,6

csoportosan	3,9	2,9
szervezetten	1,1	0
gyermekkel/gyermekekkel	1,1	0,5
munkatársakkal	0,7	1,1
teljes	100,0	100,0

24./a táblázat; A Munkás Művelődési központ szolgáltatásainak ismertsége

2006	Anonim Alkoholisták		Barcsay Stúdió		Hastánc		Írisz Klub	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
ismeri	28,9	32,7	11,4	13,0	29,2	32,9	12,3	14,0
nem ismeri	59,6	67,3	76,5	87,0	59,4	67,1	75,6	86,0
összesen	88,6	100,0	87,9	100,0	88,6	100,0	87,9	100,0
nem válaszolt	11,4		12,1		11,4		12,1	
teljes	100,0		100,0		100,0		100,0	
	Játszóház		Kiállítások (fotó, rajz, festmény)		Klubok		koncertek	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
ismeri	36,5	40,9	48,6	54,3	36,9	41,7	32,4	36,5
nem ismeri	52,7	59,1	40,8	45,7	51,6	58,3	56,4	63,5
összesen	89,2	100,0	89,4	100,0	88,6	100,0	88,8	100,0
nem válaszolt	10,8		10,6		11,4		11,2	
teljes	100,0		100,0		100,0		100,0	

	Mezőföld Természetfotó Klub		MMK Népi Hímző szakkör		Néptánc		nyugdíjas pedagógus klub	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
ismeri	9,9	11,3	15,1	17,1	42,8	47,9	19,4	22,0
nem ismeri	78,2	88,7	73,2	82,9	46,4	52,1	69,1	78,0
összesen	88,1	100,0	88,3	100,0	89,2	100,0	88,6	100,0
nem válaszolt	11,9		11,7		10,8		11,4	
teljes	100,0		100,0		100,0		100,0	
	Papírgyári nyugdíjas klub		Reiki Klub		Royal társastánc		Style Warriors Break-táncscsoport	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
ismeri	15,3	17,3	11,7	13,2	16,8	19,0	16,2	18,3
nem ismeri	73,2	82,7	76,7	86,8	71,9	81,0	72,1	81,7
összesen	88,6	100,0	88,3	100,0	88,8	100,0	88,3	100,0
nem válaszolt	11,4		11,7		11,2		11,7	
teljes	100,0		100,0		100,0			
	Szíriusz csillagász szakkör		Tanfolyamok		Társastánc		Vásárok	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
ismeri	11,9	13,4	44,5	50,1	38,9	43,7	56,8	63,4
nem ismeri	76,7	86,6	44,3	49,9	50,1	56,3	32,8	36,6
összesen	88,6	100,0	88,8	100,0	89,0	100,0	89,6	100,0
nem válaszolt	11,4		11,2		11,0		10,4	
teljes	100,0		100,0		100,0		100,0	

24./b táblázat; A Munkás Művelődési központ szolgáltatásainak ismertsége

2009	Anonim Alkoholisták		Barcsay Stúdió		Hastánc		Írisz Klub	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
ismeri	35.2	44.8	7.7	9.8	29.7	37.8	4.9	6.3
nem ismeri	43.4	55.2	70.3	89.5	48.9	62.2	73.6	93.7
összesen	78.6	100.0	78.6	100.0	78.6	100.0	78.6	100.0
nem válaszolt	21.4		21.4		21.4		21.4	
teljes	100.0		100.0		100.0		100.0	
	Játszóház		Kiállítások (fotó,rajz,festmény)		Klubok		Koncertek	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
ismeri	22.5	28.7	46.7	59.4	27.5	35.0	25.3	32.2
nem ismeri	56.0	71.3	31.9	40.6	51.1	65.0	53.3	67.8
összesen	78.6	100.0	78.6	100.0	78.6	100.0	78.6	100.0
nem válaszolt	21.4		21.4		21.4		21.4	
teljes	100.0		100.0		100.0		100.0	
	Mezőföld Természetfotó Klub		MMK Népi Hímző szakkör		Néptánc		Nyugdíjas pedagógus klub	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
ismeri	6.0	7.7	10.4	13.3	24.2	30.8	11.5	14.7
nem ismeri	72.5	92.3	68.1	86.7	54.4	69.2	67.0	85.3
összesen	78.6	100.0	78.6	100.0	78.6	100.0	78.6	100.0
nem válaszolt	21.4		21.4		21.4		21.4	

teljes	100.0		100.0		100.0		100.0	
	Papírgyári nyugdíjas klub		Reiki klub		Royal társastánc		Style warriors break tánc csoport	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
ismeri	9.3	11.9	35.2	44.8	17.6	22.4	13.7	17.5
nem ismeri	69.2	88.1	43.4	55.2	61.0	77.6	64.8	82.5
összesen	78.6	100.0	78.6	100.0	78.6	100.0	78.6	100.0
nem válaszolt	21.4		21.4		21.4		21.4	
teljes	100.0		100.0		100.0		100.0	
	Szíriusz csillagász szakkör		Tanfolyamok		Társastánc		Vásárok	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
ismeri	10.4	13.3	44.5	56.6	33.5	42.7	61.5	78.3
nem ismeri	68.1	86.7	34.1	43.4	45.1	57.3	17.0	21.7
összesen	78.6	100.0	78.6	100.0	78.6	100.0	78.6	100.0
nem válaszolt	21.4		21.4		21.4		21.4	
teljes	100.0		100.0		100.0		100.0	

25./a táblázat; a Munkás Művelődési központ szolgáltatásaira vonatkozó elégedettség foka

2006	Szakmai szolgáltatás		Megközelíthetőség		Akadálymentesítés		Technikai adottság	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	2,4	5,0	2,2	2,6	8,9	10,6	0,2	0,3
elégedetlen	1,5	3,2	1,1	1,3	3,0	3,6	1,9	2,3
közepesen	8,6	18,1	5,0	5,9	8,9	10,6	13,4	16,1

elégedetlen	13,2	27,6	14,7	17,5	12,1	14,4	12,5	15,0
teljesen elégedett	22,0	46,2	51,4	61,3	31,5	37,6	19,9	23,8
nincs információja	0	0	9,5	11,3	19,4	23,2	35,4	42,5
összesen	47,7	100,0	83,8	100,0	83,8	100,0	83,4	100,0
nem válaszolt	52,3		16,2		16,2		16,6	
teljes	100,0		100,0		100,0		100,0	
	Rendezvények színvonalával		Munkatársainak segítőkészségével		Programok változatosságával		Külső megjelenésével	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5	4,3	5,2
elégedetlen	2,6	3,1	1,5	1,8	2,8	3,4	8,9	10,6
közepesen	8,9	10,6	6,3	7,5	7,8	9,3	20,7	24,9
elégedetlen	11,0	13,2	15,6	18,7	11,4	13,7	15,6	18,7
teljesen elégedett	19,0	22,9	20,7	24,9	18,8	22,5	22,2	26,7
nincs információja	41,3	49,6	38,7	46,5	42,3	50,6	11,7	14,0
összesen	83,2	100,0	83,2	100,0	83,6	100,0	83,4	100,0
nem válaszolt	16,8		16,8		16,4		16,6	
teljes	100,0		100,0		100,0		100,0	

25./b táblázat; a Munkás Művelődési központ szolgáltatásaira vonatkozó elégedettség foka

2009	Szakmai szolgáltatás		Megközelíthetőség		Akadálymentesítés		Technikai adottság	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	2,4	5,0	2,2	2,6	8,9	10,6	0,2	0,3
elégedetlen	1,5	3,2	1,1	1,3	3,0	3,6	1,9	2,3
közepesen	8,6	18,1	5,0	5,9	8,9	10,6	13,4	16,1
elégedetlen	13,2	27,6	14,7	17,5	12,1	14,4	12,5	15,0
teljesen elégedett	22,0	46,2	51,4	61,3	31,5	37,6	19,9	23,8
nincs információja	0	0	9,5	11,3	19,4	23,2	35,4	42,5
összesen	47,7	100,0	83,8	100,0	83,8	100,0	83,4	100,0
nem válaszolt	52,3		16,2		16,2		16,6	
teljes	100,0		100,0		100,0		100,0	
	Rendezvények színvonal		Munkatársainak segítőkészség		Programok változatossága		Külső megjelenésével	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5	4,3	5,2
elégedetlen	2,6	3,1	1,5	1,8	2,8	3,4	8,9	10,6
közepesen	8,9	10,6	6,3	7,5	7,8	9,3	20,7	24,9
elégedetlen	11,0	13,2	15,6	18,7	11,4	13,7	15,6	18,7
teljesen elégedett	19,0	22,9	20,7	24,9	18,8	22,5	22,2	26,7
nincs	41,3	49,6	38,7	46,5	42,3	50,6	11,7	14,0

információja								
összesen	83,2	100,0	83,2	100,0	83,6	100,0	83,4	100,0
nem válaszolt	16,8		16,8		16,4		16,6	
teljes	100,0		100,0		100,0		100,0	

26. táblázat; Véleménye szerint változtak-e látogatási szokásai?(MMK)

	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
	2006		2009	
igen	7,1	8,1	11.5	17.8
nem	80,6	91,9	53.3	82.2
összesen	87,7	100,0	64.8	100.0
nem válaszolt	12,3		35.2	
teljes	100,0		100.0	

	Látogatási szokásai 2000 előtt (MMK)				Látogatási szokásai 2000 után? (MMK)			
	Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009	2009	2009	2009	2009	2009	2009
gyakrabban látogatta	5,6	2.7	43,3	33.3	3,2	.5	28,8	6.7
ritkábban látogatta	4,3	1.6	33,3	20.0	4,3	3.3	38,5	40.0
soha nem vette igénybe	3,0	3.8	23,3	46.7	3,7	4.4	32,7	53.3
összesen	13,0	8.2	100,0	100.0	11,2	8.2	100,0	100.0
nem válaszolt	87,0	91.8			88,8	91.8		
teljes	100,0	100.0			100,0	100.0		

27.táblázat; Rendelkezik-e színházi bérlettel?(Bartók Kamaraszínház)

	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
	2006		2009	
igen	5,0	6,4	3.3	3.8
nem	72,8	93,6	83.5	96.2
összesen	77,8	100,0	86.8	100.0
nem válaszolt	22,2		13.2	
teljes	100,0		100.0	

28.táblázat; A Bartók Kamaraszínház által nyújtott szolgáltatások igénybevételi keretei

	Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009
egyéb	36,8	19.3
családdal	15,5	30.7
barátokkal	13,2	17.0
csoportosan	4,7	17.0
egyénilag	4,3	11.4
szervezetten	1,2	2.3
munkatársakkal	0,8	1.1
gyermekkel/gyermekkel	0,8	1.1
a felsoroltak közül vegyesen	22,9	0
teljes	100,0	100,0

29.táblázat, Információszerzési csatornák a Bartók Kamaraszínház programjairól

	Válaszolókat százalékos aránya [%]	
	2006	2009
nincs információ	53,2	22,3
újság, internet	11,5	22,1
elektronikus média	7,9	4
ismerősökön, barátokon, családtagokon keresztül	7,0	9
az adott intézményen keresztül	6,2	8,1
véletlenszerűen	5,6	14,4
szórólap, utcai hirdetőoszlop	5,1	17,4
egyéb	3,4	2,7
teljes	100,0	100,0

30. táblázat; Keresztábra a lakóhely városrésze és a Bartók Kamaraszínház programjaira vonatkozó információszerzési csatornák vizsgálatára

	elektronikus média	újság internet	nincs információ	szórólap, utcai hirdetőoszlop	az adott intézményen keresztül	ismerősökön, barátokon, családtagokon keresztül	Véletlen- szerűen	egyéb
Dózsa	3,3%	6,7%	55,0%	3,3%	15,0%	5,0%	11,7%	0%
Belváros	11,9%	6,8%	57,6%	8,5%	6,8%	0%	1,7%	6,8%
Barátság	5,9%	35,3%	29,4%	5,9%	0%	11,8%	5,9%	5,9%
Római	2,9%	8,8%	55,9%	5,9%	2,9%	8,8%	5,9%	8,8%
Technikum	14,5%	8,1%	43,5%	9,7%	6,5%	8,1%	9,7%	0%
Felső-Dunapart	10,0%	0%	70,0%	0%	10,0%	10,0%	0%	0%
Béke	2,6%	7,7%	61,5%	5,1%	2,6%	12,8%	2,6%	5,1%
Kertváros	10,0%	30,0%	40,0%	0%	0%	20,0%	0%	0%
Újtelep		15,8%	78,9%	0%	0%	5,3%	0%	0%
Pentele (Óváros)	15,2%	24,2%	39,4%	0%	3,0%	6,1%	6,1%	6,1%
teljes	8,2%	11,4%	52,8%	5,2%	6,1%	7,0%	5,8%	3,5%

31.táblázat; A látogatási szokások változásának megítélése (Bartók Kamaraszínház)

	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
	2006		2009	
igen	9,7	12,5	15.9	22.5
nem	68,0	87,5	54.4	76.7
összesen	77,8	100,0	70.9	100.0
nem válaszolt	22,2		29.1	
teljes	100,0		100.0	

32. táblázat; A látogatási szokások változásának megítélése 2000 előtt és után (Bartók Kamaraszínház)

	2000 előtt?(Bartók Kamaraszínház)				2000 után?(Bartók Kamaraszínház)			
	Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009
gyakrabban látogatta	5,8	6.0	45,8	16.7	5,2	7.7	40,7	21.2
ritkábban látogatta	5,4	5.5	42,4	15.2	4,5	7.1	35,6	19.7
soha nem vette igénybe	1,5	24.7	11,9	68.2	3,0	20.9	23,7	57.6
összesen	12,7	36.3	100,0	100.0	12,7	36.3	100,0	100.0
nem válaszolt	87,3	63.7			87,3	63.7		
teljes	100,0	100.0			100,0	100.0		

33. táblázat; A Dózsa Mozicentrum szolgáltatásainak igénybevétele

	Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009
egyénilag	2	13,9

csoportosan	2,6	9,9
szervezetten	0,3	27,6
barátokkal	33,3	19,8
családdal	13,7	1
munkatársakkal	0,3	1
gyermekkel/gyermekekkel	1	15,8
egyéb	27,2	10
a felsoroltak közül vegyesen	19,6	1
teljes	100,0	

34. táblázat; Információszerzési csatornák a Dózsa Mozicentrum programjairól

	Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009
nincs információ	55,6	17,4
újság, internet	11,4	24
elektronikus média	7,8	19,8
az adott intézményen keresztül	7,0	12,4
ismerősökön, barátokon, családtagokon keresztül	5,9	8,3
szórólap, utcai hirdetőoszlop	5,4	11,6
véletlenszerűen	4,7	4,1
egyéb	2,3	2,5
teljes	100,0	

35. táblázat; Keresztábra a lakóhely városrésze és a Dózsa Mozicentrum programjaira vonatkozó információszerzési csatornák összefüggéseinek vizsgálatára

	Elektronikus média	Újság, internet	Nincs információ	Szórólap, utcai hirdetőoszlop	Az adott intézményen keresztül	Ismerősökön, barátokon, családtagokon keresztül	Véletlenszerűen	Egyéb
Dózsa	4,8%	17,5%	49,2%	6,3%	6,3%	3,2%	12,7%	
Belváros	8,5%	11,9%	42,4%	5,1%	20,3%	6,8%	1,7%	3,4%
Barátság	5,9%	5,9%	52,9%	5,9%	11,8%	5,9%	0%	11,8%
Római	4,8%	7,1%	59,5%	7,1%	4,8%	9,5%	0%	7,1%
Technikum	3,0%	14,9%	52,2%	7,5%	3,0%	10,4%	6,0%	3,0%
Felső-Dunapart	10,0%	0%	70,0%	0%	10,0%	10,0%	0%	0%
Béke	6,4%	4,3%	72,3%	2,1%	6,4%	8,5%	0%	0%
Kertváros	28,6%	14,3%	28,6%	14,3%	14,3%	0%	0%	0%
Újtelep	4,3%	8,7%	87,0%	0%	0%	0%	0%	0%
Pentele (Óváros)	23,1%	10,3%	51,3%	5,1%	0%	0%	10,3%	0%
teljes	7,8%	11,0%	55,6%	5,3%	7,2%	6,1%	4,5%	2,4%

36. táblázat; Elegendőnek tartja-e az Ön által igénybe vett Dózsa Mozicentrum által nyújtott szolgáltatások kínálatát?

	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
	2006		2009	
igen	61,8	92,3	46,7	84,2
nem	5,2	7,7	8,8	15,8
összesen	67,0	100,0	55,5	100,0

nem válaszolt	33,0		44.5	
teljes	100,0		100.0	

37./a táblázat; A Dózsa Mozicentrumra vonatkozó elégedettség meghatározása

2006	Dózsa Mozicentrum							
	Szakmai szolgáltatás		Megközelíthetőség		Akadálymentesítés		Technikai adottságok	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	0,9	1,5	0,9	1,0	10,4	12,1	0,6	0,8
elégedetlen	1,1	1,9	0,6	0,8	2,4	2,8	2,4	2,8
közepesen	9,7	17,3	3,9	4,5	7,6	8,8	13,2	15,5
elégedett	15,3	27,3	7,8	9,1	10,6	12,4	20,5	24,2
teljesen elégedett	29,2	51,9	66,1	77,3	40,0	46,7	26,6	31,3
nincs elég információja	0	0	6,3	7,3	14,7	17,2	21,6	25,4
összesen	56,2	100,0	85,5	100,0	85,5	100,0	84,9	100,0
nem válaszolt	43,8		14,5		14,5		15,1	
teljes	100,0		100,0		100,0		100,0	

	Rendezvények színvonalával		Munkatársainak segítőkészség		Programok változatosság		Külső megjelenés	
	Százalékos arány [%]	Százalékos arány [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen	1,3	0,9	0,9	1,0	0,4	0,5	11,2	13,2

elégedetlen								
elégedetlen	2,2	0,6	2,8	3,3	4,1	4,8	18,8	22,1
közepesen	9,1	3,9	7,8	9,2	13,0	15,3	20,1	23,7
elégedett	17,1	7,8	21,0	24,7	14,3	16,8	11,0	13,0
teljesen elégedett	25,7	66,1	25,5	30,0	24,2	28,5	15,3	18,1
nincs elég információja	29,4	6,3	27,0	31,8	28,9	34,1	8,4	9,9
összesen	84,7	85,5	84,9	100,0	84,9	100,0	84,9	100,0
nem válaszolt	15,3	14,5	15,1		15,1		15,1	
teljes	100,0	100,0	100,0		100,0		100,0	

37./b táblázat; A Dózsa Mozicentrumra vonatkozó elégedettség meghatározása

2009	Dózsa Mozicentrum							
	Szakmai szolgáltatás		Megközelíthetőség		Akadálymentesítés		Technikai adottságok	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
elégedetlen	.5	1.1	.5	.7	6.6	8.6	4.9	6.4
közepesen	12.6	25.8	.5	.7	13.7	17.9	11.5	15.0
elégedett	15.9	32.6	18.7	24.5	11.0	14.3	20.9	27.1
teljesen elégedett	19.8	40.4	46.7	61.2	8.2	10.7	8.8	11.4
nincs elég információja			9.9	12.9	9.9	12.9	30.8	40.0
összesen	48.9	100.0	76.4	100.0	27.5	35.7	76.9	100.0
nem válaszolt	51.1		23.6		23.1		23.1	
teljes	100.0		100.0		100.0		100.0	
	Rendezvények		Munkatársainak		Programok		Külső megjelenés	

	színvonalával		segítőkézség		változatosság			
	Százalékos arány [%]	Százalékos arány [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	1.1	1.4					11.5	14.9
elégedetlen	1.1	1.4			3.3	4.3	26.9	34.8
közepesen	7.1	9.3			7.7	10.0	17.0	22.0
elégedett	16.5	21.4			20.3	26.4	8.8	11.3
teljesen elégedett	10.4	13.6			10.4	13.6	3.8	5.0
nincs elég információja	40.7	52.9			35.2	45.7	9.3	12.1
összesen	76.9	100.0			76.9	100.0	77.5	100.0
nem válaszolt	23.1				23.1		22.5	
teljes	100.0				100.0		100.0	

38. táblázat; Látogatási szokások 2000 előtt és után

	Látogatási szokásai 2000 előtt(Dózsa Mozicentrum)				Látogatási szokásai 2000 után (Dózsa Mozicentrum)			
	Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009
gyakrabban látogatta	9,1	8.2	59,2	22.7	4,8	3.8	32,4	11.1
ritkábban látogatta	5,0	4.9	32,4	13.6	6,5	6.6	44,1	19.0
soha nem vette igénybe	1,3	22.5	8,5	62.1	3,5	23.1	23,5	66.7
összesen	15,3	36.3	100,0	100.0	14,7	34.6	100,0	100.0
nem válaszolt	84,7	63.7			85,3	65.4		
teljes	100,0	100.0			100,0	100.0		

39. táblázat; Információszerzési csatornák a Kortárs Művészeti Intézet programjairól

	Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009
nincs információ	50,0	46.5
újság, internet	12,0	5,6
véletlenszerűen	11,7	12.7
egyéb	9,7	4.2
elektronikus média	8,4	7
ismerősökön, családtagokon, barátokon keresztül	3,6	5,6
az adott intézményen keresztül	2,6	9.9
szórólap, utcai hirdetőoszlop	1,9	8,4
teljes	100,0	100,0

40. táblázat;

Keresztábra a lakóhely városrésze és a Kortárs Művészeti Intézet programjaira vonatkozó
Információszerzési csatornák vizsgálatára

	elektronikus média	újság, internet	nincs információ	szórólap, utcai hirdetőoszlop	az adott intézményen keresztül	ismerősökön, családtagokon, barátokon keresztül	véletlenszerűen	egyéb
Dózsa	3,4%	6,8%	54,2%	0%	1,7%	6,8%	27,1%	0%
Belváros	10,0%	22,0%	44,0%	0%	0%	4,0%	2,0%	18,0%
Barátság	11,8%	52,9%	5,9%	0%	0%	5,9%	0%	23,5%
Római	3,8%	7,7%	50,0%	0%	3,8%	0%	7,7%	26,9%
Technikum	5,6%	1,9%	53,7%	3,7%	3,7%	3,7%	24,1%	3,7%
Felső- Dunapart	20,0%	10,0%	50,0%	10,0%	10,0%	0%	0%	0%
Béke	17,9%	3,6%	53,6%	3,6%	3,6%	3,6%	3,6%	10,7%
Kertváros	14,3%		57,1%	28,6%	0%	0%		0%
Újtelep		16,7%	75,0%	0%	0%	0%	8,3%	0%
Pentele (Óváros)	11,8%	11,8%	47,1%	0%	5,9%	2,9%	5,9%	14,7%
teljes	8,4%	11,8%	49,2%	2,0%	2,7%	3,7%	12,1%	10,1%

41. táblázat; Elegendőnek tartja-e az ön által igénybe vett Kortárs Művészeti Intézet által nyújtott szolgáltatások kínálatát?

	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
	2006		2009	
igen	39,1	91,4	20,9	86,4
nem	3,7	8,6	3,3	13,6
összesen	42,8	100,0	24,2	100,0
nem válaszolt	57,2		75,8	
teljes	100,0		100,0	

42./a táblázat; A Kortárs Művészeti Intézetre vonatkozó elégedettség foka

2006	Kortárs Művészeti Intézet							
	Szakmai szolgáltatás		Megközelíthetőség		Akadálymentesítés		Technikai adottság	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	2,8	13,0	0,4	0,6	0,6	1,0	0,4	0,6
elégedetlen	1,5	7,0	0,4	0,6	1,5	2,3	1,1	1,6
közepesen	3,0	14,0	3,9	5,8	6,5	9,6	5,2	7,7
elégedett	3,2	15,0	11,2	16,7	11,0	16,4	8,4	12,5
teljesen elégedett	11,0	51,0	34,8	51,8	19,7	29,3	8,4	12,5
nincs elég információja	0	0	16,4	24,4	27,9	41,5	43,8	65,1
összesen	21,6	100,0	67,2	100,0	67,2	100,0	67,4	100,0
nem válaszolt	78,4		32,8		32,8		32,6	
teljes	100,0		100,0		100,0		100,0	

	Rendezvények színvonal		Munkatársainak segítőkészségével		Programok változatosságával		Külső megjelenését	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	0,9	1,3	0,4	0,6	1,1	1,6	0,9	1,3
elégedetlen	1,3	1,9	0,6	1,0	1,5	2,2	2,6	3,9
közepesen	4,5	6,8	2,8	4,2	4,8	7,1	13,8	20,6
elégedett	5,0	7,4	6,9	10,3	6,7	9,9	17,1	25,4
teljesen elégedett	9,1	13,5	8,6	12,9	8,0	11,9	16,0	23,8
nincs elég információja	46,4	69,1	47,7	71,1	45,4	67,3	16,8	25,1
összesen	67,2	100,0	67,2	100,0	67,4	100,0	67,2	100,0
nem válaszolt	32,8		32,8		32,6		32,8	
teljes	100,0		100,0		100,0		100,0	

42./b táblázat; A Kortárs Művészeti Intézetre vonatkozó elégedettség foka

2009	Kortárs Művészeti Intézet							
	Szakmai szolgáltatás		Megközelíthetőség		Akadálymentesítés		Technikai adottság	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	1.6	7.1						
elégedetlen	2.2	9.5			.5	1.1	.5	1.1
közepesen	6.6	28.6	2.7	5.6	3.3	6.7	2.2	4.5
elégedett	2.2	9.5	19.2	39.3	6.6	13.5	6.6	13.5
teljesen elégedett	10.4	45.2	21.4	43.8	12.6	25.8	5.5	11.2
nincs elég információja			5.5	11.2	25.8	52.8	34.1	69.7
összesen	23.1	100.0	48.9	100.0	48.9	100.0	48.9	100.0
nem válaszolt	76.9		51.1		51.1		51.1	
teljes	100.0		100.0		100.0		100.0	
	Rendezvények színvonalával		Munkatársainak segítőkészségével		Programok változatosságával		Külső megjelenését	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	1.1	1.9	.5	1.0	1.1	1.9	0,9	1,3
elégedetlen	2.7	4.9			3.3	5.8	4.4	9.0
közepesen	4.4	7.8	1.1	1.9	4.9	8.7	12.6	25.8
elégedett	3.3	5.8	3.8	6.8	7.1	12.6	17.6	36.0
teljesen elégedett	6.6	11.7	12.1	21.4	3.8	6.8	6.0	12.4
nincs elég információja	38.5	68.0	39.0	68.9	36.3	64.1	8.2	16.9

összesen	56.6	100.0	56.6	100.0	56.6	100.0	48.9	100.0
nem válaszolt	43.4		43.4		43.4		51.1	
teljes	100.0		100.0		100.0		100.0	

43. táblázat; Látogatási szokások változása 2000 előtt és után (Kortárs Művészeti Intézet)

	Kortárs Művészeti Int.)							
	Látogatási szokásai 2000 előtt				Látogatási szokásai 2000 után			
	Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]		Százalékos arány [%]		Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009	2006	2009	2006	2009	2006	2009
gyakrabban látogatta	1,1	0	15,6	0	0,9	0	13,3	0
ritkábban látogatta	1,9	1.6	28,1	9.1	1,5	2	23,3	30
soha nem vette igénybe	3,9	15.4	56,3	84.8	4,1	22	63,3	70
összesen	6,9	18.1	100,0	100.0	6,5	24	100,0	100
nem válaszolt	93,1	81.9			93,5	76		
teljes	100,0	100.0			100,0	100.0		

44. táblázat; Információszerzési csatornák az Intercisa Múzeum programjairól

	Válaszolók százalékos aránya [%]	
	2006	2009
ismerősökön, barátokon, családtagokon keresztül	35,4	9,3
nincs információ	24,5	40.6
véletlenszerűen	11,9	9.4
egyéb	8,8	3.1
az adott intézményen keresztül	6,5	6.2
elektronikus média	6,1	7,8

Újság, internet	5,4	14,1
Szórólap, utcai hirdetőoszlop	1,4	9,3
teljes	100,0	100

45. táblázat; Keresztábra a lakóhely városrésze és a Intercisa Múzeum programjaira vonatkozó Információszerzési csatornák közötti összefüggések vizsgálatára

	Elektronikus média	Újság internet	Nincs információ	Szórólap, utcai hirdető	Az adott intézményen keresztül	Ismerősökön, barátokon, családtagokon keresztül	Véletlenszerűen	Egyéb
Dózsa	2,0%	6,0%	16,0%	2,0%	12,0%	38,0%	24,0%	0%
Belváros	8,3%	4,2%	27,1%	2,1%	4,2%	33,3%	4,2%	16,7%
Barátság	17,6%	5,9%	35,3%	0%	5,9%	11,8%	0%	23,5%
Római	0%	8,0%	20,0%	0%	4,0%	36,0%	0%	32,0%
Technikum	3,6%	0%	14,5%	1,8%	3,6%	49,1%	23,6%	3,6%
Felső-Dunapart	10,0%	0%	10,0%	0%	10,0%	60,0%	10,0%	0%
Béke	9,7%	9,7%	35,5%	3,2%	6,5%	25,8%	6,5%	3,2%
Kertváros	12,5%	12,5%	37,5%	0%	12,5%	12,5%	12,5%	0%
Újtelep	0%	8,3%	41,7%	0%	8,3%	33,3%	8,3%	0%
Pentele (Óváros)	3,6%	10,7%	28,6%	0%	7,1%	32,1%	7,1%	10,7%
teljes	5,6%	5,6%	23,9%	1,4%	6,7%	35,6%	12,0%	9,2%

46. táblázat; Elegendőnek tartja-e az ön által igénybe vett az Intercisa Múzeum által nyújtott szolgáltatások kínálatát?

	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
	2006		2009	
igen	43,6	95,7	17.6	80.0
nem	1,9	4,3	3.3	15.0
összesen	45,6	100,0	22.0	100.0
nem válaszolt	54,4		78.0	
teljes	100,0		100.0	

47./a táblázat; A Intercisa Múzeumra vonatkozó elégedettség foka

2006	Intercisa Múzeum							
	Szakmai szolgáltatásait		Megközelíthetőségével		Akadálymentesítésével		Technikai adottságaival	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	1,9	7,2	0	0	5,0	7,4	0,9	1,3
elégedetlen	2,2	8,0	3	1,0	1,5	2,3	2,6	3,9
közepesen	5,2	19,2	23	8,3	7,1	10,6	7,1	10,6
elégedett	5,6	20,8	53	25,3	9,1	13,5	8,2	12,2
teljesen elégedett	12,1	44,8	172	80,4	19,2	28,7	11,4	17,0
nincs elég információja	0	0	61	100,0	25,1	37,4	36,9	55,0
összesen	27,0	100,0	312	0	67,0	100,0	67,2	100,0
nem válaszolt	73,0		151		33,0		32,8	
teljes	100,0		463		100,0		100,0	
	Rendezvények színvonalával		Munkatársainak segítőkészségével		Rendezett programok változatosságával		Külső megjelenését	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	1,5	2,3	0,9	1,3	0,9	1,3	2,2	3,2
elégedetlen	1,7	2,6	3,5	5,2	2,2	3,2	8,2	12,2
közepesen	5,8	8,7	9,5	14,2	8,4	12,6	18,1	27,0
elégedett	6,3	9,4	13,4	20,0	5,0	7,4	12,5	18,6
teljesen elégedett	11,7	17,4	39,7	59,4	10,6	15,9	11,9	17,7

nincs elég információja	40,0	59,7	67,0	100,0	39,7	59,5	14,3	21,2
összesen	67,0	100,0	33,0		66,7	100,0	67,2	100,0
nem válaszolt	33,0		100,0		33,3		32,8	
teljes	100,0				100,0		100,0	

47./b táblázat; A Intercisa Múzeumra vonatkozó elégedettség foka

2009	Intercisa Múzeum							
	Szakmai szolgáltatásait		Megközelíthetőségével		Akadálymentesítésével		Technikai adottságaival	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	.5	2.7	0	0			0,9	1,3
elégedetlen	1.1	5.4	.5	1.2	1.1	2.5	1.1	2.5
közepesen	9.3	45.9	7.7	17.3	6.6	14.8	4.9	11.1
elégedett	2.7	13.5	21.4	48.1	11.0	24.7	6.6	14.8
teljesen elégedett	6.6	32.4	13.2	29.6	1.6	3.7	.5	1.2
nincs elég információja	0	0	1.6	3.7	24.2	54.3	31.3	70.4
összesen	20.3	100.0	44.5	100.0	44.5	100.0	44.5	100.0
nem válaszolt	79.7		55.5		55.5		55.5	
teljes	100.0		100.0		100.0		100.0	
	Rendezvények színvonalával		Munkatársainak segítőkészségével		Rendezett programok változatosságával		Külső megjelenésével	
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
teljesen elégedetlen	.5	1.2			2.7	4.9	2.7	4.9
elégedetlen	2.7	6.2	.5	1.2	3.8	6.8	6.6	11.8
közepesen	4.4	9.9	2.7	6.2	7.1	12.6	24.2	43.1
elégedett	3.3	7.4	6.0	13.6	4.9	8.7	7.7	13.7
teljesen elégedett	2.7	6.2	8.2	18.5	2.2	3.9	1.6	2.9

nincs elég információja	30.8	69.1	26.9	60.5	35.7	63.1	13.2	23.5
összesen	44.5	100.0	44.5	100.0	56.6	100.0	56.0	100.0
nem válaszolt	55.5		55.5		43.4		44.0	
teljes	100.0		100.0		100.0		100.0	

48. táblázat; látogatási szokások változása (Intercisa Múzeum)

	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
	2006		2006	
igen	4,3	6,1	9.9	18.2
nem	67,0	93,9	44.5	81.8
összesen	71,3	100,0	54.4	100.0
nem válaszolt	28,7		45.6	
teljes	100,0		100.0	

49. táblázat; látogatási szokások változása 2000 előtt és után (Intercisa Múzeum)

	Látogatási szokásai 2000 előtt (Intercisa Múzeum)				Látogatási szokásai 2000 után (Intercisa Múzeum)			
	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]	Százalékos arány [%]	Válaszolók százalékos aránya [%]
	2006		2009		2006		2009	
gyakrabban látogatta	2,2	29,4	5.2	13.1	2,2	25,0	2.2	5.1
ritkábban látogatta	1,3	17,6	5.8	7.9	2,2	25,0	3.8	8.9
soha nem vette igénybe	3,9	52,9	45.4	79	4,3	50,0	37.4	86.1
összesen	7,3	100,0	55.4	100.0	8,6	100,0	43.4	100.0
nem válaszolt	92,7		46.6		91,4		56.6	
teljes	100,0		100,0		100,0		100,0	

50. táblázat; A látogatási szokások vizsgálata városrészenként

	Dózsa	Belváros	Barátság	Római	Technikum	Felső-Dunapart	Béke	Kertváros	Újtelep	Pentele (Óváros)	átlag
nem látogatja az intézményeket	67,7%	67,9%	55,9%	64,8%	63,7%	56,7%	65,5%	67,3%	61,7%	68,1%	64%
évente vagy félévente látogatja az intézményeket	17,53%	16,78%	28,42%	21,58%	20,05%	23,33%	19,68%	15,80%	23,08%	19,65%	20,5%
havonta vagy gyakoribb időközönként látogatja az intézményeket	14,78%	15,35%	15,68%	13,58%	16,23%	20,00%	14,83%	16,90%	15,27%	12,22%	15,5%